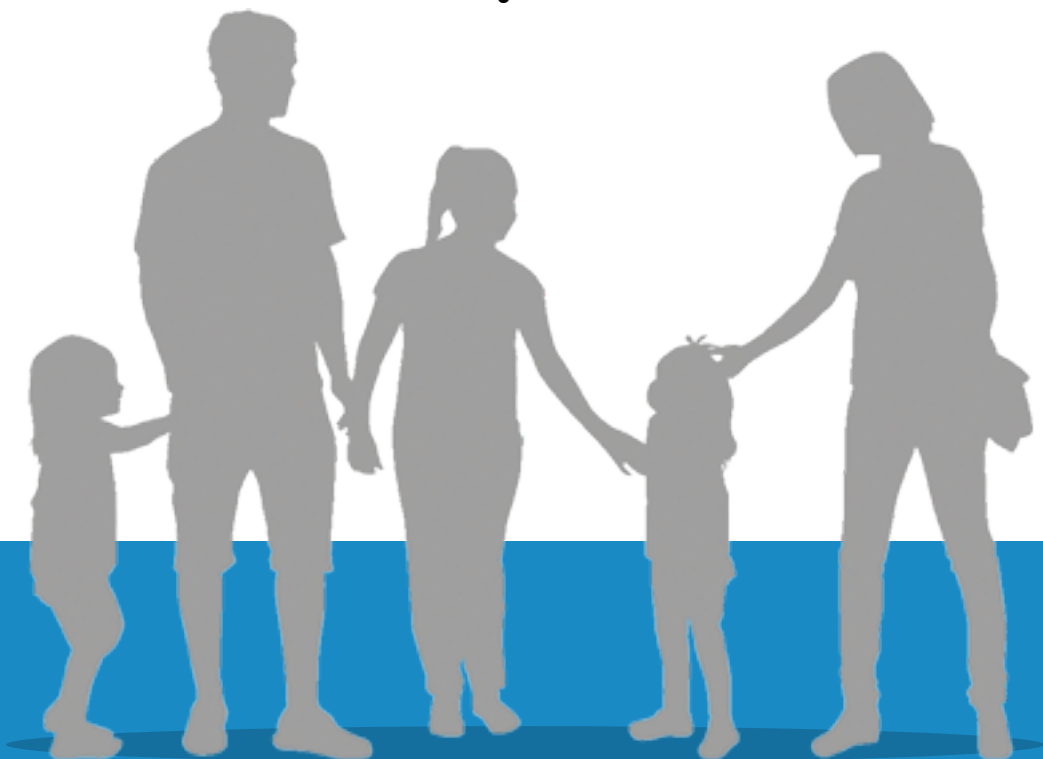

STUDIM

DALLIMET GJINORE
NË PRINDËRIM
DHE
NDIKIMI I TYRE
NË MARRËDHËNIEN PRIND – FËMIJË,
NË SHQIPËRI

STUDIM

**DALLIMET GJINORE
NË PRINDËRIM
DHE
NDIKIMI I TYRE
NË MARRËDHËNIEN
PRIND – FËMIJË,
NË SHQIPËRI**

Tiranë, dhjetor 2020

Ky studim mbi dallimet gjinore në prindërim dhe ndikimin e tyre në përditshmërinë e marrëdhënieve prind-fëmijë në Shqipëri, u përgatit nga Qendra “ACT for SOCIETY” me mbështetjen e Zyrës së Fondit të Kombeve të Bashkuara për Popullsinë në Shqipëri (UNFPA) në bashkëpunim me Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale dhe koordinim me Ministrinë e Arsimit, Sportit dhe Rinisë, në kuadër të Programit të Përbashkët të Kombeve të Bashkuara, “Për t’i dhënë fund dhunës ndaj grave dhe vajzave”, i financuar nga Qeveria e Suedisë dhe që po zbatohet nga UNDP, UN Women dhe UNFPA në partneritet me Qeverinë e Shqipërisë. Opinionet, gjetjet dhe pikëpamjet e shprehura në këtë studim janë vetëm të autoreve dhe nuk reflektojnë domosdoshmërisht ato të UNFPA, Agjensive të Kombeve të Bashkuara apo të Qeverisë së Suedisë.

Përgatitën:	Monika Kocaqi, Irida Agolli
Kontribuan:	Elsona Agolli, Armela Pengili, Holta Koci
Koordinatorë:	Nertila Meçani
Rishikuan raportin:	Brunilda Dervishaj, Përgjegjëse e Sektorit të Politikave dhe Strategjive për Përfshirjen Sociale dhe Barazinë Gjinore, në Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Klodiana Thartori, Drejtore Ekzekutive, Qendra Fëmijët Sot, Suada Hawa, Përfaqësuese e Ministrisë së Arsimit, Sportit dhe Rinisë, Emira Shkurti, Specialiste e Mbrojtjes së Fëmijëve, UNICEF

@ Qendra “ACT for SOCIETY” dhe Zyra e UNFPA-së Shqipëri
Tiranë, Dhjetor 2020

Ndalohet shitja apo përdorimi i këtij studimi për qëllime përfitimi.

TABELA E PËRMBAJTJES

FJALOR I TERMAVE.....	6
DY FJALËPËRPARA HYRJES.....	7
PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE.....	9
I. ROLET GJINORE, DALLIMET GJINORE DHE PRINDËRIMI.....	13
II. METODOLOGJIA	19
III. GJETJET NGA ANALIZA E TË DHËNAVE SASIORE DHE CILËSORE.....	22
<i>III.1. ANALIZA SASIORE.....</i>	<i>22</i>
<i>III.2. ANALIZA CILËSORE.....</i>	<i>51</i>
IV. KONKLUZIONET DHE REKOMANDIMET.....	73
V.REFERENCA.....	77
VI.INSTRUMENTETKËRKIMORË.....	78
VI.a Pyetësi për prindërit.....	78
VI.b Pyetësi për fëmijët.....	87
VI.c Guidat e diskutimeve me grupet e fokusuara.....	96

LISTA E GRAFIKËVE DHE TABELAVE

Grafik 1: Ndarja e prindërve dhe fëmijëve sipas gjinisë.....	20
Grafik 2: Ndarja e prindërve sipas grupmoshës.....	20
Grafik 3: Ndarja e fëmijëve sipas grupmoshës.....	21
Grafik 4: Ndarja e prindërve sipas besimit fetar.....	21
Grafik 5: Niveli arsimor i prindërve.....	22
Grafik 6: Ndarja e prindërve sipas punësimit.....	22
Grafik 7: Klasifikimi i statusit të punësimit të nënës dhe babait pas lindjes së fëmijëve, sipas vetë fëmijëve pjesëmarrës në studim.....	23
Grafik 8: Klasifikimi që i bëjnë prindërit e përfshirë në studim statusit ekonomik të famljeve të tyre.....	23
Grafik 9: Klasifikimi që i bëjnë fëmijët e përfshirë në studim statusit ekonomik të familjeve të tyre.....	24
Grafik 10: Perceptimi i nënave për sjelljet e tyre dhe të baballarëve të fëmijëve të tyre mbi dimensionin e lidhjes/stili autoritativ/demokratik.....	25
Grafik 11: Perceptimi i baballarëve për sjelljet e tyre dhe të nënave të fëmijëve të tyre mbi dimensionin e lidhjes/stili autoritativ/demokratik.....	26
Grafik 12: Perceptimi i nënave për sjelljet e tyre dhe të baballarëve të fëmijëve të tyre mbi dimensionin e rregullave/stili autoritativ/demokratik.....	27
Grafik 13: Perceptimi i baballarëve për sjelljet e tyre dhe të nënave të fëmijëve të tyre mbi dimensionin e rregullave/stili autoritativ/demokratik.....	28
Grafik 14: Perceptimi i nënave për sjelljet e tyre dhe të baballarëve të fëmijëve të tyre mbi dimensionin e pavarësisë / stili autoritativ/demokratik.....	29
Grafik 15: Perceptimi i baballarëve për sjelljet e tyre dhe të nënave të fëmijëve të tyre mbi dimensionin e pavarësisë/stili autoritativ/demokratik.....	30
Grafik 16: Perceptimi i fëmijëve mbi sjelljet që karakterizojnë dimensionin e lidhjes së stilit autoritativ/demokratik të prindërve të tyre.....	32
Grafik 17: Perceptimi i fëmijëve mbi sjelljet që karakterizojnë dimensionin e rregullave të stilit autoritativ/demokratik të prindërve të tyre.....	33
Grafik 18: Perceptimi i fëmijëve mbi sjelljet që karakterizojnë dimensionin e pavarësisë së stilit autoritativ/demokratik të prindërve të tyre.....	33
Grafik 19: Perceptimi i nënave për sjelljet e tyre dhe të baballarëve të fëmijëve të tyre mbi dimensionin e ndëshkimit fizik / stili autoritar.....	34
Grafik 20: Perceptimi i baballarëve për sjelljet e tyre dhe të nënave të fëmijëve të tyre mbi dimensionin e ndëshkimit fizik / stili autoritar.....	35
Grafik 21: Perceptimi i nënave për sjelljet e tyre dhe të baballarëve të fëmijëve të tyre mbi dimensionin verbal të konfliktit / stili autoritar.....	36
Grafik 22: Perceptimi i baballarëve për sjelljet e tyre dhe të nënave të fëmijëve të tyre mbi dimensionin verbal të konfliktit / stili autoritar.....	37
Grafik 23: Perceptimi i nënave për sjelljet e tyre dhe të baballarëve të fëmijëve të tyre mbi dimensionin e ndëshkimit pa shpjegim / stili autoritar.....	38

Grafik 24: Perceptimi baballarëve për sjelljet e tyre dhe të nënave të fëmijëve të tyre mbi dimensionin e ndëshkimit pa shpjegim / stili autoritar.....	39
Grafik 25: Perceptimi i fëmijëve mbi sjelljet që karakterizojnë tre dimensionete stilit autoritar të prindërve të tyre.....	40
Grafik 26: Perceptimi i nënave për sjelljet e tyre dhe të baballarëve të fëmijëve të tyre mbi stilin lejuet/tolerant.....	41
Grafik 27: Perceptimi i baballarëve për sjelljet e tyre dhe të nënave të fëmijëve të tyre mbi stilin lejuet/tolerant.....	42
Grafik 28: Perceptimi i fëmijëve mbi sjelljet që karakterizojnë stilin lejuet/tolerant të prindërve të tyre.....	43
Grafik 29: Perceptimi i djemve për marrëdhëniet me prindërit e tyre.....	44
Grafik 30: Perceptimi i vajzave për marrëdhëniet me prindërit e tyre.....	45

Tabela 1: Përqindja e nënave dhe baballarëve që e klasifikojnë stilin e tyre të prindërimit si autoritativ/demokratik.....	31
Tabela 2: Perceptimi i fëmijëve mbi stilin autoritativ/demokratik që ushtron nëna dhe babai në rritjen e tyre.....	32
Tabela 3: Përqindja e nënave dhe baballarëve që e klasifikojnë stilin e tyre të prindërimit si autoritar.....	39
Tabela 4: Perceptimi i fëmijëve mbi stilin autoritar që ushtron nëna dhe babai në rritjen e tyre.....	40
Tabela 5: Perceptimi i fëmijëve mbi stilin lejuet/tolerant që ushtron nëna dhe babai në rritjen e tyre.....	43
Tabela 6: Përqindja e prindërve klasifikuar sipas stileve të prindërimit që përdorin, bazuar në perceptimet e tyre dhe të fëmijëve të tyre.....	43

FJALOR I TERMAVE

Në përputhje me përkufizimet e dhëna në nenin 3 të Ligjit 18/2017 “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”, termat e mëposhtëm të përdorur në këtë studim kanë këtë kuptim:

“Fëmijë” është çdo person nën moshën 18 vjeç. Në rastin kur mosha e personit është e pamundur të përcaktohet saktë, por ka arsye të besohet se personi është fëmijë, ai konsiderohet fëmijë, në kuptim të këtij ligji, derisa mosha e tij të përcaktohet sipas legjislacionit në fuqi.

“Prind” është personi që e ka lindur ose e ka birësuar fëmijën, çift ose i vetëm, i martuar ose jo, apo që ka njohur amësinë ose atësinë e fëmijës së lindur jashtë martese.

“Dhunë ndaj fëmijës” është çdo veprim ose mosveprim me dashje, me anë të të cilit shkaktohet çdo lloj forme dhune fizike ose mendore, lëndimi ose abuzimi, lënia pas dore apo trajtimi neglizhent, keqtrajtimi ose shfrytëzimi, përfshirë abuzimin seksual.

“Mbrojtje e fëmijës” është parandalimi dhe përgjigjja ndaj dhunës, keqtrajtimit, shfrytëzimit dhe neglizhimit të fëmijës, përfshirë rrëmbimin, shfrytëzimin seksual, trafikimin dhe punën e fëmijës.

“Ndëshkimi trupor” është çdo lloj ndëshkimi që përdor forcën fizike dhe që synon të shkaktojë dhimbje ose shqetësim te fëmija, nga çdo person ligjërisht përgjegjës për fëmijën. Ndëshkimi trupor përfshin forma të tilla, si: rrahja, tortura, shkundja, shtytja, djegia, goditja, pickimi, çjerrja, kafshimi, qortimi i rreptë, tërheqja e flokëve, detyrimi me forcë për të kryer një veprim, përdorimi i lëndëve që shkaktojnë dhimbje ose shqetësim, si dhe çdo veprim i ngjashëm me të.

“Neglizhimi i fëmijës” është mosveprimi me ose pa dashje nga ana e një personi, i cili është përgjegjës për rritjen, për kujdesjen apo edukimin e fëmijës, si pasojë e të cilit rrezikohet jeta, integriteti fizik e mendor dhe zhvillimi i fëmijës.

“Pjesëmarrje e fëmijës” është një proces i vazhdueshëm i përfshirjes aktive të fëmijës dhe i respektimit të së drejtës së tij për t’u shprehur e për t’u dëgjuar në të gjitha nivelet e vendimmarrjes për çështje që lidhen me të.

DY FJALËPËR PARA HYRJES...

Të dashur lexuese dhe lexues,

Studimi që keni në duar synon të përcjellë disa gjetje mbi stilet që karakterizojnë prindërimin në Shqipëri dhe mënyrën se si ato përcaktojnë apo ndikojnë në përditshmërinë e marrëdhënieve prind – fëmijë, duke e analizuar këtë marrëdhënie nga këndvështrimi gjinor. Rekomandimet e formulara nga këto gjetje shpresojmë të jenë të vlefshme për t’u konsideruar jo vetëm nga prindërit, por edhe nga institucionet, organizatat e komuniteti në tërësi.

Ndonëse diskutimet për prindërimin, fëmijërinë, apo rëndësinë e përmirësimit të marrëdhënieve prind – fëmijë në përputhje me zhvillimin aktual të shoqërisë janë të vazhdueshme, duhet të theksojmë se ky është studimi i parë i mirëfilltë në këtë drejtim. Prandaj së bashku me kënaqësinë e prezantimit të gjetjeve të kësaj analize të parë mbarëkombëtare, ne synojmë të përcjellim edhe një bazë të mirë informacioni për të nxitur veprime dhe hapa konkretë drejt një prindërimi të shëndetshëm.

Jetojmë në një shoqëri ku flitet vazhdimisht kundër dhunës ndaj grave e vajzave dhe dhunës në familje, e sërish incidentet e dhunës zenë vend ndjeshëm në faqet e përditshmërisë sonë, në përmasa të trishta e shpesh me përfundime fatale. Sa më shumë thellohem në analizën se përse ndodh kjo gjë, aq më shumë kuptojmë se rrënjët shekullore të qëndrimeve të dëmshme patriarkale dhe stërvitjeve gjinore, vijnë në mbeten, në një masë të konsiderueshme, ushqimi bazë i marrëdhënieve familjare. Pra edhe pse e kundërshtojmë në parim, ne vazhdojmë në të pandërgjegjshmen tonë të mbështetjes rreth vicioz të marrëdhënieve të dhunshme.

Fëmijët vajza dhe djem në familje rriten duke parë modele tipike gjinore si dhe duke kuptuar rëndësinë e pushtetit dhe kontrollit, në shumë raste “të padiskutueshëm e të pakundërshtueshëm” të gjyshërve, baballarëve e vëllezërve kundërshtues gjysheve, nënave e motrave. Në mënyrën se si janë ndërtuar e prirën të funksionojnë marrëdhëniet prind – fëmijë në një numër të konsiderueshëm të familjeve në Shqipëri, figura e babait është më së shumti e distancuar nga aspektet e përditshme të rritjes dhe edukimit dhe pozicionohet kryesisht në sigurimin e të ardhurave. Është nëna ajo që gjendet më shumë pranë fëmijëve, ndonëse kur pyeten, fëmijët vajza e djem dëshirojnë të kalojnë më shumë kohë me babain e nënën së bashku. Nga ana tjetër, jo në pak raste, edhe kur kalojnë kohë bashkërisht me njërin apo të dy prindërit e tyre, kjo kohë jo gjithmonë është produktive dhe diskutime mbi aspekte të caktuara të

rritjes dhe edukimit janë të vakëta, ose edhe mungojnë tërësisht. Në kushte të tilla, së bashku me rritjen brumosen edhe modele apo role gjinore tradicionale, ku komunikimi është i pakët, urdhërat janë të padiskutueshëm, pozicionet e grave dhe vajzave janë qartësisht të konturuara brenda jetës familjare, e ku jo në pak raste “ndëshkimi” merr përmasa edhe fizike. Nuk janë të pakta edhe rastet kur nën pretendimin e të qenit liberalë e bashkëkohorë, ndeshen modele prindërimi të cilat në fakt kalojnë në mungesë vëmendjeje deri në neglizhim të aspekteve të caktuara të rritjes dhe edukimit të fëmijëve të tyre. Paralelisht me modelet e vajzave të mbytura nga kontrolli (sidomos kur flitet për të kaluar kohë jashtë shtëpisë me shoqërinë), nuk mungojnë shembujt e djemve shpesh edhe pa asnjë kontroll për mënyrën se si dhe me kë e kalojnë kohën gjatë ditës dhe orëve të vona të natës. Kjo mungesë ekuilibrash dhe këto diferencime në sjelljen ndaj fëmijëve vajza e djem, e kanë bazën në marrëdhënie të pabalancuara ndërmjet prindërve të tyre, ku shpesh mbizotëron dhuna.

Qendra jonë, është ndër të parat organizata rinore me eksperiencë në aplikimin e qasjes së djemve dhe baballarëve të cilët me dëshirë ndërmarrin përgjegjësitë e tyre për mbarëvajtjen e jetës familjare dhe janë kundër dhunës ndaj grave e vajzave e dhunës në familje. Studimi i modeleve të prindërimit dhe mbështetja për transformimin e tyre në modele të shëndetshme dhe efektive, është pjesë e misionit të veprimtarisë sonë, e cilat nxitet nga energjia dhe pozitiviteti i të rejave dhe të rinjve me të cilët takohemi çdo ditë. Ndonëse e ideuar dhe e filluar përpara situatës së pandemisë, puna jonë padyshim u prek dhe u ndikua prej saj, si çdo aspekt tjetër i jetës sonë. Ndaj dhe me aq sa mund të realizohej, menduam të mos linim jashtë vëmendjes edhe një vlerësim të parë të ndikimit të pandemisë në marrëdhëniet prind fëmijë.

Prezantimi i këtij raporti si pjesë e aktiviteteve tona në kuadër të Fushatës Ndërkombëtare të “16 Ditëve të Aktivizmit kundër dhunës me bazë gjinore e dhunës në familje”, simbolizon pikërisht kontributin që dëshirojmë të japim në drejtim të krijimit të marrëdhënieve të shëndetshme, familjeve të paqta e në harmoni dhe të një shoqërie që nuk e pranon dhe nuk e toleron dhunën. Për më tepër, mesazhet që përcillen nga gjetjet dhe rekomandimet e dala nga studimi, ndërliken krejt natyrshëm dhe me sloganin që po udhëheq veprimtaritë e fushatës së këtij viti: ***Dëgjo. Beso. Mbështet. #botaportokalli***

Realizimi i këtij studimi dhe përgatitja e këtij raporti janë fryt i punës së palodhur e shumë profesionale të një ekipi me eksperte, punonjëse e punonjës të qendrës sonë dhe Zyrës së UNFPA-së në Shqipëri, të mbështetur edhe nga komentet dhe sugjerimet e dhëna nga profesionistët e profesionistët të cilët u përfshinë në rishikimin e draft raportit dhe validimin e gjetjeve të tij.

Prandaj, gjej rastin që edhe në emër të autoreve, të shpreh falenderimet tona për përfaqësueset dhe përfaqësuesit e Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Ministrisë së Arsimit, Sportit dhe Rinisë, Qendrës “Asistencë për Komunitetin në Shqipëri” (ACA), Fakultetit të Shkencave Sociale, si dhe Open Mind Spectrum Albania (OMSA). Falenderime të singerta shkojnë padyshim edhe për Zyrën e UNFPA-së në Shqipëri dhe Qeverinë e Suedisë për mbështetjen dhe financimin e studimit dhe botimit të tij, si dhe për të gjithë mbështetjen e një sërë aktiviteteve pjesë e veprimtarisë sonë ndër vite!

Armela Pengili
Drejtoreshë
Qendra “ACT for SOCIETY”

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Studimi mbi dallimet gjinore në prindërim dhe mënyrën se si ndikojnë ato në përditshmërinë e marrëdhënieve prind-fëmijë në Shqipëri, u përgatit nga Qendra “ACT for SOCIETY” me mbështetjen e Zyrës së Fondit të Kombeve të Bashkuara për Popullsinë në Shqipëri (UNFPA) në bashkëpunim me Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale dhe koordinim me Ministrinë e Arsimit, Sportit dhe Rinisë, në kuadër të Programit të Përbashkët të Kombeve të Bashkuara, “Për t’i dhënë fund dhunës ndaj grave dhe vajzave”, i financuar nga Qeveria e Suedisë dhe që po zbatohet nga UNDP, UN Women dhe UNFPA në partneritet me Qeverinë e Shqipërisë.

Ideja për një studim të tillë lindi nga puna e përditshme e Qendrës “ACT for SOCIETY” në kuadër të zbatimit të iniciativës së përfshirjes së djemve dhe të rinjve në veprime që nxitin barazinë dhe drejtësinë gjinore, përmes zbatimit të programit të mbështetur nga CARE International “Young Men Initiative”. Të frymëzuar nga arritjet pozitive të ndryshimeve në sjelljen e djemve të angazhuar në këtë program edukues të zbatuar në disa shkolla të vendit, si dhe të nxitur nga nevoja për të evidentuar rëndësinë që ka trajtimi në mënyrë të barabartë i fëmijëve pavarësisht gjinisë, moshës apo çdo karakteristike tjetër individuale, për një familje të shëndoshë e një shoqëri pa dhunë, vendosëm të hedhim hapin e parë për të hulumtuar sa dhe si zenë vend dallimet gjinore në prindërim në Shqipëri, si konceptohen nga vetë prindërit dhe fëmijët stilet e prindërimit dhe dallimet në sjelljen kundrejt fëmijëve vajza dhe djem në familje, cilët janë faktorët që nxitin këto dallime gjinore, çfarë efektesh kanë ato në procesin e rritjes dhe zhvillimit të fëmijëve vajza e djem, etj. Në përgatitjen e metodologjisë së studimit u bazuam dhe në praktikat ndërkombëtare të vlerësimit të stileve të prindërimit, duke dashur kështu të prezantojmë një produkt sa më të vlefshëm e të përditësuar nga pikëpamja kërkimore.

Pyetjet kërkimore të ngritura për këtë studim ishin:

1. Cilat stile të prindërimit mund të evidentohen në Shqipëri, duke përdorur si mjet kërkimor Pyetësorin ndërkombëtar të Dimensioneve dhe Stileve të Prindërimit (PSDQ)?
2. Si e perceptojnë fëmijët dhe si e perceptojnë prindërit e tyre stilin e prindërimit?
3. A ndryshon ky stil me kalimin e viteve dhe në cilat dimensione?
4. Cilat janë dallimet kryesore në mënyrën e rritjes dhe edukimit të fëmijëve vajza dhe djem dhe çfarë efektesh kanë këto në ndërtimin e marrëdhënieve prind-fëmijë në tërësi?
5. Cilat janë rolet që marrin fëmijët në familje?

Të dhënat dhe informacioni bazë për përgatitjen e studimit janë mbledhur nëpërmjet:

□ **2449 pyetësorëve të vlefshëm** të plotësuar nga 1665 prindër (866 nëna dhe 799 baballarë) dhe 784 fëmijë të këtyre prindërve, nxënëse dhe nxënës të klasave të nënta deri të dymbëdhjeta (422 vajza dhe 362 djem),

□ **28 intervistave të thelluara** me prindër të cilët nuk ishin pjesë e kërkimit sasior, (21 të intervistuar) dhe profesioniste e profesionistë si mësuese/mësues apo psikologe/psikologë në shkolla (7 të intervistuar/intervistuar)

□ **14 diskutimeve në grupe të fokusuara** me afërsisht 70 vajza dhe djem të cilët nuk ishin pjesë e kërkimit sasior, (5 nga diskutimet në grupe të fokusuara synuan të evidentonin ndikimin e pandemisë në ndryshimin ose jo të sjelljes së prindërve ndaj tyre, sidomos gjatë kufizimit/mbylljes së detyruar).

Këto të dhëna janë mbledhur në bashkitë qendër të 12 qarqeve të vendit, duke përfshirë zonë urbane dhe rurale, ndaj dhe bazuar edhe në kampionimin e përdorur, studimi mund të quhet përfaqësues në nivel kombëtar.

Raporti përbëhet nga katër kapituj kryesorë. Në kapitullin hyrës jepet një informacion i përgjithshëm mbi stilet e prindërimit dhe klasifikimin e tyre nga eksperiencia ndërkombëtare, së bashku me karakteristikat dalluese të sjelljes së prindërve në varësi të stilit të prindërimit të zgjedhur për rritjen dhe edukimin e fëmijëve të tyre. Përshkrimi i metodologjisë dhe instrumentave të përdorur për mbledhjen e të dhënave bazë, jepet në kapitullin e dytë të raportit, ku përshkruhen gjithashtu edhe kufizimet e këtij studimi. Në kapitullin e tretë prezantohen gjetjet nga analiza dhe përpunimi i informacionit sasior dhe cilësor, ndërsa konkluzionet dhe rekomandimet e bazuara në këtë analizë, jepen në kapitullin e katërt të raportit.

Puna në terren për mbledhjen e të dhënave në kuadër të këtij studimi filloi që në shtator 2019, por pati ndërprerje për shkak të dy situatave të papritura me të cilat u ndesh vendi ynë, fillimisht me emergjencën civile të shkaktuar nga tërmeti i nëntorit 2019 e më pas me gjendjen e fatkeqësisë natyrore për shkak të pandemisë së COVID-19. Në lidhje me këtë të fundit është bërë edhe një përpjekje fillestare për të mbledhur mendime nga disa fëmijë vajza dhe djem, nëse kanë ndier ndonjë ndryshim në mënyrën e sjelljes dhe stilin e prindërimit të prindërve të tyre, duke e krahasuar me kohën përpara pandemisë, gjatë mbylljes për shkak të saj dhe aktualisht në situatën e kufizimeve të pjesshme dhe të të mësuarit për të bashkëjetuar me virusin. Informacioni për këtë qëllim u mbledh nëpërmjet organizimit të pesë diskutimeve me grupe të fokusuara, gjatë javës së fundit të muajt tetor dhe fillimit të muajit nëntor 2020, në Tiranë, Ibë dhe Krujë. Pandaj nëse të dhënat e tjera janë përfaqësuese në nivel kombëtar, këto të dhëna u menduan të përfshihen vetëm si fillesë e nxitjes së nevojës për hulumtim të mirëfilltë në këtë drejtim.

Në mënyrë të përmbledhur, gjetet kryesore të studimit paraqiten në vijim:

Stilet e prindërimit nuk janë të prera me thikë dhe pavarësisht stilit kryesor që përdoret, prindërimi përmban edhe elementë të stileve të tjera. Po kështu edhe dimensione të caktuara të secilit stil prindërimi ndryshojnë me kalimin e kohës, nisur dhe nga rrethanat dhe eksperiencat jetësore me rritjen e fëmijës dhe me maturimin e vetë prindërve (në varësi të numrit të fëmijëve, moshës së prindërve, përparimit në drejtim të informimit, ndikimit të teknologjisë e mediave sociale, etj.). Kjo thekson nevojën për ripërsëritjen e këtij studimi në mënyrë periodike, si dhe për analiza më të thelluara mbi secilin grup faktorësh kryesorë që ndikojnë në ndryshimin e stileve të prindërimit.

Stili autoritativ/demokratik duket se është mbizotërues në kampionimin e përfshirë në studim (prej 1665 prindërish, 866 nëna dhe 799 baballarë). Nga përgjigjet e pyetjeve të dhëna nga fëmijët dhe vetë prindërit e tyre mbi dimensionet e secilit stil prindërimi siç klasifikohen në literaturën mbarëbotërore, rezulton se:

- 67.6% nëna dhe 58.9% baballarë përdorin *stilin autoritativ/demokratik* të prindërimit;
- 25.05% nëna dhe 21.57% baballarë përdorin *stilin autoritar* të prindërimit;
- 6.55% nëna dhe 7.7% baballarë përdorin *stilin lejues/tolerant* të prindërimit.

Më shumë se gjysma e djemve (60%) dhe gjysma e vajzave (52%) të përfshira në studim, deklarojnë se më së shumti e kalojnë kohën me të dy prindërit. 45% e djemve dhe 44% e vajzave deklarojnë se të dy prindërit janë kujdesur gjatë rritjes së tyre, ndërkohë që 40% e djemve dhe 42% e vajzave deklarojnë se është nëna prindi që është kujdesur më shumë gjatë rritjes së tyre.

Të dy prindërit përdorin ndëshkimin sipas 16% e djemve dhe 18% e vajzave, ndërsa 15% e djemve dhe 12% e vajzave e pohojnë këtë gjë mbi ndëshkimin fizik.

30% e djemve pohojnë se të dy prindërit u kanë folur në fëmijëri për trupin e tyre dhe zhvillimin biologjik, ndërkohë që vetëm 9% e vajzave pohojnë që këtë bisedë ta kenë bërë me të dy prindërit. 64% e vajzave pohojnë se këtë bisedë e ka bërë me to nëna dhe po kështu pohojnë dhe 24% e djemve.

48% e djemve dhe 27% e vajzave pohojnë se nuk diskutojnë me asnjërin nga prindërit mbi shëndetin seksual e riprodhues të tyre. 10% e djemve dhe 49% e vajzave pohojnë se diskutojnë më shumë me nënën, 18% e djemve dhe 11% e vajzave pohojnë se diskutojnë me të dy prindërit.

47% e djemve dhe 52% e vajzave pohojnë se të dy prindërit u japin informacion rreth dhunës që mund të ndodhë në familje apo shoqëri, ndërkohë që 26% e vajzave dhe po aq djem pohojnë se asnjëri nga prindërit nuk u jep informacion mbi këtë çështje.

- Pjesa më e madhe e fëmijëve shprehen se nëna kalon më shumë kohë me ta sepse babai është në punë. Në disa raste fëmijët e justifikojnë mos kalimin e kohës me babain duke u shprehur se ai punon shumë, ndërsa nëna ka më shumë kohë të lirë për të kaluar me fëmijën.
- Baballarët shikohen nga fëmijët si siguresit e të ardhurave dhe që nuk kanë një rol aktiv në rritjen e fëmijëve. Fëmijët shprehen që tek babai drejtohen për pjesën e parave që iu duhen dhe që është ai që shpesh iu plotëson nevojat dhe dëshirat. Në shumë raste edhe pse nëna punon jashtë shtëpisë nuk nxirret në pah kontributi i saj ekonomik që ajo sjell në familje.
- Në shumicën e rasteve si prindërit dhe fëmijët akoma nuk janë gati për të komunikuar së bashku rreth çështjeve të seksualitetit. Duke qenë se komunikimi në familje për këto tema mungon ata zgjedhin që të diskutojnë me bashkëmoshatarët, sepse ata në përgjithësi kanë interes për këto çështje. Komunikimi me bashkëmoshatarët raportohet më i lehtë duke qenë se ata kanë qëndrime më lejuese dhe jo gjykuese. Kur kanë motra apo vëllezër më të mëdhenj në familje, flasin me ata për çështje të tilla dhe kjo kthehet edhe në një lehtësi për prindërit, të cilët nuk ndiehen gati që të diskutojnë me fëmijët.
- Prindërit e kanë më të lehtë që të vendosin ndëshkime për vajzat, djemtë ndëshkohen më rrallë. Vajzat kontrollohen më shumë për orarin dhe prindërit tentojnë që t'i kufizojnë dhe mbajnë nën kontroll më shumë sesa djemtë. Vajzat raportojnë që prindërit janë më të ashpër, kanë rregulla shumë më strikte dhe vendosin kufizime në mënyrë të vazhdueshme ndaj tyre sesa ndaj djemve.
- Situata e izolimit apo kufizimeve për shkak të COVID-19 ka krijuar mundësinë që anëtarët e familjes të shpenzojnë më shumë kohë së bashku dhe të diskutojnë për tema të ndryshme. Komunikimet e prindërve gjatë izolimit kanë qenë të fokusuara edhe në informimin e fëmijëve mbi COVID-19, masat parandaluese dhe të kujdesit që ata duhet të kenë për të mbrojtur veten por dhe anëtarët e tjerë të familjes. Fëmijët pohojnë që prindërit në disa raste kanë shprehur më shumë shqetësim për shëndetin e fëmijëve për shkak të situatës së krijuar nga pandemia.

I. ROLET GJINORE, DALLIMET GJINORE DHE PRINDËRIMI

Për shekuj është besuar se karakteristikat, rolet dhe statuset e ndryshme të burrave dhe grave djemve dhe vajzave në shoqëri, përcaktohen nga biologjia, pra janë të natyrshme dhe si rrjedhim të pandryshueshme. Ky besim është bazuar pikërisht në dallimet seksuale ndërmjet burrave dhe grave, djemve dhe vajzave, dallime këto që çojnë në diferencime madhore në aksesin dhe mundësitë e grave dhe burrave, vajzave dhe djemve në fusha të ndryshme të jetës. Çështjet që lidhen me dallimet seksuale, që përcaktojnë edhe dallimet gjinore, janë të komplikuar dhe mund të çojnë në mendime stereotipike.

Ne rritemi duke dëgjuar, parë dhe mësuar se si vajzat dhe djemtë, gratë dhe burrat duhet të sillen dhe duhet tëveprojnë në shoqëri. Këto “norma gjinore” mbi atë se çfarë “është e drejtë” apo “lejohet” dhe çfarë “është e gabuar” i mësojmë dhe i brendësojmë që në fillim të jetës. Kjo krijon një cikël jetësor të socializimit gjinor dhe stereotipeve gjinore. Së bashku me normat gjinore natyrshëm zenë vend në jetën tonë edhe rolet gjinore, pra pikërisht normat shoqërore dhe të sjelljes që, brenda një kulture të caktuar, konsiderohen

“Përkatësia gjinore (Gender)” i referohet attributeve shoqërore dhe mundësive që lidhen me të qenit mashkull ose femër, si dhe marrëdhëniet midis grave dhe burrave, vajzave dhe djemve, por dhe marrëdhëniet midis grave dhe atyre midis burrave. Këto attribute, mundësi dhe marrëdhënie janë të ndërtuara shoqërisht dhe mësohen përmes proceseve të socializimit. Ato janë specifike për kontekstin / kohën dhe të ndryshueshme. Përkatësia gjinore përcakton atë që pritet, lejohet dhe vlerësohet tek një grua ose një burrë në një kontekst të caktuar. Në shumicën e shoqërive ekzistojnë dallime dhe pabarazi midis grave dhe burrave në përgjegjësitë e caktuara, aktivitetet e ndërmarra, aksesin dhe kontrollin mbi burimet, si dhe mundësitë e vendimmarrjes. Përkatësia gjinore është pjesë e kontekstit më të gjerë socio-kulturor. Kriteria të tjera të rëndësishme për analizën socio-kulturore përfshijnë klasën, racën, nivelin e varfërisë, grupin etnik dhe moshën.

të përshtatshme për individët e secilës gjini. Këto shpesh përcaktojnë përgjegjësitë dhe detyrat tradicionale që u janë caktuar burrave, grave, djemve dhe vajzave dhe shihen qartësisht edhe në ndarjen gjinore të punës.

Pa na u dhënë shumë shpjegime se përse ndodh kështu, ne e gjejmë veten tek kemi brendësuar idenë që ka punë të caktuara “për gra” dhe “për burra”, e kur vjen fjala për marrëdhëniet në familje, shohim që rolet dhe ndarja gjinore e

punës i vendosin gratë dhe vajzat më shumë në pozicione të përkujdesjes e të mbarëvajtjes së jetës familjare. Ndërsa burrat dhe djemtë janë ata të cilët kanë rolin parësor në sigurimin e të ardhurave, në mbrojtjen e familjes, në marrjen e vendimeve dhe kanë pushtetin e kontrollin mbi të gjitha burimet në dispozicion. Kjo transmetohet ngjashmërisht edhe në përzgjedhjen e profesioneve, ku gratë shihen më së shumti si mësuese, edukatore, infermiere, specialiste, ndërsa burrat si inxhinierë, specialistë të teknologjisë (IT), biznesmenë, drejtues, e më të përshtatshëm si politikanë e udhëheqës të vendit. Madje duket se këtë pushtet e kontroll e kanë fituar që në lindje, për shkak se i përkasin seksit “mashkull”. Dallimet biologjike, çojnë në dallime gjinore e këto sjellin diferencim në mundësinë apo pamundësinë që ka secila gjini të zhvillohet, të ketë aksesin e duhur në burime e të mund të arrijë qëllime të caktuara në jetë.

Pikërisht diferencime të tilla bëjnë që të ketë ndryshim ndërmjet “barazisë gjinore” - të drejtës së gjithësecilit e gjithësecilës për të qenë të barabartë përpara ligjit, për të gëzuar të gjitha privilegjet, mbrojtjen, shërbimet dhe për të ploësuar nevojat, pavarësisht gjinisë, moshës, apo karakteristikave të tjera dalluese individuale (barazia de-jure), si dhe “drejtësisë gjinore” - mënyrës se si zbatohet në praktikë ajo çfarë është e shkruar në ligj lidhur me barazinë gjinore (barazia de-facto).

Pra ndërmjet barazisë gjinore dhe drejtësisë gjinore ende ekziston një hendek i madh. Po kështu vihet re që, jo në pak raste, një mënyrë e të kundërvënit ndaj atyre që institojnë për të pasur barazi jo vetëm de-jure por edhe de-facto, është tendenca për t’i vendosur gratë në pozicione të pafavorshme dhe për të njëtrajtësuar veprimtarinë ndërmjet tyre dhe burrave: nëse një grua kërkon barazi, atëhere le të përballojë të gjitha punët e krahut që përballon një burrë,

Barazia e grave dhe burrave përbën një të drejtë themelore për të gjithë dhe një vlerë thelbësore për çdo demokraci. Për t’u arritur kjo e drejtë, duhet që ajo jo vetëm të njihet me ligj, por edhe të zbatohet me efektivitet në të gjitha sferat e jetës: politike, ekonomike, shoqërore dhe kulturore. Me gjithë rastet e shumta të njohjes zyrtare dhe përparimin e bërë, barazia e grave dhe burrave në jetën e përditshme ende nuk është bërë realitet. Gratë dhe burrat nuk gëzojnë të drejta të njëjta në praktikë. Ende vazhdojnë të ekzistojnë pabarazitë shoqërore, politike, ekonomike dhe kulturore – për shembull, dallimet në paga dhe përfaqësimi i ulët politik. Këto pabarazi janë rezultat i disa nocioneve shoqërore të ndërtuara mbi bazën e stereotipeve të shumtë të pranishëm në familje, arsim, kulturë, mjetet e komunikimit, në botën e punës, në organizimin e shoqërisë... Janë të shumta fushat e jetës në të cilat mund të veprohet, përmes përdorimit të një qasjeje të re dhe realizimit të ndryshimeve strukturore.

nëse një grua pretendon se është e aftë, atëhere le ta tregojë këtë aftësi duke u përballur me burrat e duke i zgjidhur situatat ashtu si ata, nëse një grua kërkon të ndihet e respektuar, le të provojë “burrërinë e saj”... pra, barazia ngatërrohet e zëvendësohet me njëtrajtshmërinë.

Ne jemi të ndryshëm e duhet të jemi të barabartë, jo të ngjashëm! Kjo barazi e njëtrajtësuar nuk mundet dhe nuk duhet të zerë vend si normë krahasuese as ndërmjet grave e burrave dhe as ndërmjet vetë grupeve të grave e vajzave apo ndërmjet vetë grupeve të burrave e djemve. Edhe kur i përkasim të njëjtës gjini, nevojat, interesat, mundësitë dhe pritshmëritë tona ndryshojnë dhe lidhen me një sërë karakteristikash individuale.

Reflektimi i të gjitha këtyre dallimeve, roleve e stereotipeve gjinorë në marrëdhëniet prind - fëmijë dhe stilet e prindërimit sigurisht që ka pasojat e tij. Sa më shumë dallime të bëjmë në mënyrën se si komunikojmë, në rregullat që vendosim, në mënyrën se si “shpërblejmë” apo “ndëshkojmë” një sjellje të caktuar tek fëmijët vajza dhe djem, pikërisht bazuar në gjininë e tyre, aq më shumë thellojmë hendekun ndërmjet barazisë dhe drejtësisë gjinore dhe aq më shumë sfida i ngremë zbatimit të parimit të barazisë në praktikë. Prindërimi nuk është i lehtë e për më tepër nuk ka një formulë fikse matematikore, që të mund të aplikohet e të sillte rezultatet e dëshiruara. Këshilla më e mirë për prindërit është që t’i duan fëmijët e tyre dhe të përpiqen maksimalisht që të jenë prindër të mirë, pra të rritin fëmijët e tyre me sa më shumë dashuri, përkujdes dhe udhëzime të qarta e të vlefshme për krijimin e vetëbesimit, në një ambjent familjar sa më të ngrohtë e të sigurt. Kjo nënkupton që komunikimi është baza e marrëdhënieve të tilla të shëndosha ku dhuna nuk ka vend, në asnjë formë të saj. Sigurisht që përsosmëria nuk ekziston dhe sado të përpiqen prindërit mundet edhe të gabojnë, por e rëndësishme është të kuptuarit dhe të mësuarit nga gabimet. Për më tepër, mënyra se si trajtohen fëmijët dhe stili i prindërimit që vendosin të përdorin, duhet të zgjidhet me kujdes dhe të mos lidhet domosdoshmërisht me atë që kanë përjetuar vetë në fëmijërinë e tyre, sidomos kur prindërit e tyre i kanë edukuar përmes ndëshkimit dhe dhunës. “Frika ruan vreshtin!”, “Druri ka dalë nga xheneti”, “Kush të rreh, të do”...etj., janë disa nga shprehjet e përdorura tradicionalisht për të justifikuar sjelljen e dhunshme, të cilat përcillen së bashku me rolet tradicionale gjinore të pozicionit të grave, vajzave dhe burrave, djemve në familje e shoqëri. Por, ky cikël përcjelljeje, duhet tashmë të ndërpritet!

Kënaqësia e të qenit prind shoqërohet në çdo hap edhe me vështirësitë që ka ky rol, vështirësi këto që përshkallëzohen nëse flitet për prindërit me shumë fëmijë, dhe sidomos kur dikush është prind i vetëm. Studiuesit ndër vite kanë arritur në konkluzionin se mënyrat e ndërveprimit të prindërve me fëmijët e tyre mund të grupohen në katër kategori apo stile prindërimi, megjithatë shumica e prindërve kanë një stil parësor prindërimi por edhe elementë të stileve të tjera.

Nëse shfletojmë historinë e kërkimeve mbi stilet e prindërimit, rezulton se modeli i përgjithshëm i sjelljes së prindërve u prezantua për herë të parë

nga Schaefer (1959, 1965) dhe u bazua në tre dikotomi: pranimi kundrejt refuzimit, pavarësia psikologjike kundrejt kontrollit psikologjik dhe kontrolli i qendrueshëm i sjelljes kundrejt kontrollit të dobët të sjelljes. Mbi këtë model, Baumrind (1966, 1968) konceptoi tre prototipa të prindërve: “prindërit autoritativë”, “prindërit autoritarë” dhe “prindërit lejues”, për të përshkruar modelet e kontrollit prindëror dhe socializimin e fëmijëve. Këto tipologji më pas u riklasifikuan bazuar në dimensionet e reagimit dhe kërkueshmërisë, duke shtuar edhe një stil të katërt prindërimi: “prindërit e papërfshirë” (Maccoby & Martin, 1983). Ky stil prindërimi është referuar gjithashtu si “prindërit e paangazhuar” (Baumrind, 1989; 1991), “prindërit që heqin dorë nga angazhimi” (Baumrind, Larzelere, & Owens, 2010), “prindërit neglizhues” (Steinberg et al., 1994) apo edhe si “prindërit refuzues-neglizhues” (Baumrind, 1989; 2013). Që nga kjo kohë, shumë studiues kanë vazhduar të shqyrtojnë stilet e prindërimit dhe karakteristikat specifike që përbëjnë secilën tipologji.

Dimensioni i përgjegjshmërisë i referohet pranimit, mbështetjes, ngrohtësisë dhe përshtatjes së prindërve për nevojat e fëmijës (Maccoby & Martin, 1983; shih gjithashtu Baumrind et al., 2010; Baumrind, 2013). Dimensioni i kërkueshmërisë i referohet kontrollit prindëror ose pohimit të fuqisë prindërore (Maccoby & Martin, 1983). Baumrind (2012) sugjeron që dimensionin e kërkueshmërisë është cilësisht i ndryshëm midis stileve të prindërimit dhe ndryshimet duhet të dallohen. Një lloj kërkese, kontrolli konfrontues, i cili është pohim i fortë dhe i drejtpërdrejtë i fuqisë, i njohur gjithashtu si kontroll i sjelljes, lidhet me rezultate pozitive për fëmijët (Baumrind, 2012; Baumrind et al., 2010). Kontrolli i sjelljes konfrontive është i orientuar drejt qëllimit dhe përdor arsytimin (Baumrind, 2012). Anasjelltas, kontrolli detyrues është një lloj negativ i pohimit të fuqisë që është ndërhyrës, i ashpër dhe ndëshkues dhe lidhet me rezultate negative për fëmijët (Baumrind 2012; Baumrind et al., 2010). Së fundmi, kontrolli psikologjik është i fshehtë, manipulues dhe minon ndjenjën e vetvetes së fëmijës (Barber & Xia, 2013; Baumrind, 2013). Disa aspekte të kontrollit psikologjik përfshijnë detyrimin, manipulimin, respektimin e kushtëzuar dhe mosrespektimin (Barber & Xia, 2013). Në një përmbledhje të kohëve të fundit, Baumrind (2013) sugjeron që në vend të reagimit dhe kërkueshmërisë, dikotomitë e pranimit kundrejt refuzimit, pavarësisë psikologjike kundrejt kontrollit psikologjik dhe kontrollit të qendrueshëm të sjelljes kundrejt kontrollit të sjelljes së dobët, mund të përdoren për të konceptuar secilën nga katër tipologjitë e prindërve.

Përcaktimi i tipologjive prindërore “autoritative”, “autoritare”, “lejuese” dhe “neglizhuese” mund të arrihet duke shqyrtuar nivele të ndryshme të dimensioneve të pranimit dhe refuzimit, kontrollit të sjelljes dhe kontrollit psikologjik, që janë unike për secilin stil.

1. STILI AUTORITATIV/DEMOKRATIK. Prindërit autoritativë ushtrojnë kontroll mbi sjelljen e fëmijës dhe jo kontroll psikologjik (Baumrind 2013; Baumrind et al., 2010). Baumrind (1966) i konceptoi prindërit autoritativë si racionalë, të ngrohtë, inkurajues dhe kontrollues në një mënyrë që promovon pavarësinë e fëmijëve. Në mënyrë të ngjashme, Maccoby dhe Martin (1983) përshkruajnë prindërit autoritativë si prindër të cilët vendosin qartë rregulla dhe përdorin arsyetimin për t'i zbatuar ato, duke inkurajuar komunikimin e hapur, duke mbështetur pavarësinë e fëmijëve dhe duke shprehur dashuri. Stili autoritativ i prindërimit është konsideruar si stili optimal i prindërimit (Baumrind, 1966; Baumrind, 2013; Maccoby & Martin, 1983) dhe lidhet me rezultate pozitive të fëmijëve si vetëbesimi (Baumrind, 1968; 1971), përgjegjësia sociale (Baumrind, 1971), dhe përshtatja (Baumrind et al., 2010). Për këtë mënyrë prindërimi është e përshtatshme thënia “Të ofrosh zgjedhje”. Për të nxitur sjelljen e mirë, prindërit autoritativë i dispiplinojnë fëmijët duke mos i ndëshkuar pa vend dhe njëkohësisht duke mos u dhënë shpërblime të pamerituara. Ata vendosin rregulla dhe kufij për sjelljen e fëmijëve të tyre, por edhe u kushtojnë fëmijëve kohën e duhur për t'u shpjeguar pse duhen ndjekur rregullat. Ata kanë synime të qarta lidhur me mënyrën me të cilën duhet të sillen fëmijët e tyre dhe i ndihmojnë drejt përmbushjes së këtyre synimeve. Prindërit autoritativë u japin fëmijëve mundësinë të zgjedhin por e bëjnë këtë duke pasur në mendje nivelin e zhvillimit të fëmijës. Këta prindër janë të përgjegjshëm ndaj nevojave të fëmijëve dhe dëgjojnë me dëshirë problemet dhe pyetjet e tyre. Kur fëmijët nuk arrijnë të bëjnë atë që u kërkohet, metodat disiplinuese që përdorin këta prindër janë mbështetëse, përqendrohen tek sjellja pozitive e fëmijëve dhe e përforcojnë atë me dashuri. Prindërit autoritativë dëshirojnë që fëmijët e tyre të jenë të sigurt po aq sa dhe të përgjegjshëm në marrëdhëniet shoqërore, si dhe bashkëpunues po aq sa dhe të pavarur.

2. STILI AUTORITAR. Prindërit autoritarë refuzojnë sjelljen dhe kontrollojnë psikologjikisht. (Baumrind, 2013; Baumrind et al., 2010). Ata janë shumë kërkuar dhe shpesh janë ndëshkuar duke i detyruar fëmijët t'i përmbahen një standardi absolut për sjellje (Baumrind, 1966). Kontrolli autoritar i prindërve është detyrues dhe sundues (Baumrind, 2012). Ky lloj prindërimi lidhet me rezultate më pak optimale të fëmijëve, duke përfshirë vetë-efikasitet më të ulët (Baumrind et al., 2010), probleme të jashtme (Maccoby & Martin, 1983) dhe rebelim (Baumrind, 1968). Për këtë mënyrë prindërimi është e përshtatshme thënia “Të japësh urdhra”. Kjo është karakteristika e stilit autoritar. Prindërit që praktikojnë këtë stil prindërimi përpiqen të jenë gjithmonë kontrollues dhe ta ushtrojnë këtë kontroll mbi fëmijët e tyre. Ata u tregojnë fëmijëve çfarë duhet të bëjnë deri në detaje, vendosin rregulla të shumta dhe të ngurta dhe presin që fëmijët t'i zbatojnë ato me përpikëri. Nëse nuk plotësohen kërkesat e tyre, këta prindër janë të gatshëm të përdorin ndëshkimin ose janë shumë kritikë

ndaj fëmijëve. Për më tepër, prindërit autoritarë nuk u shpjegojnë fëmijëve cilat janë arsyet për të cilat duhen zbatuar rregullat dhe nuk u japin mundësi të zgjedhin apo të vendosin vetë për sa i përket ushqimit, lojës, detyrave, etj. Nëse një fëmijë kundërshton një rregull ose urdhër, këta prindër përgjigjen ftohtë: “Kështu them unë dhe pikë!”. Prindërit autoritarë përqendrohen së tepërmi tek sjellja e gabuar e fëmijëve të tyre dhe priren t’i ndëshkojnë me fjalë dhe fizikisht kur fëmijët nuk u binden. Zakonisht këta prindër nuk përpiqen të kuptojnë apo të dëgjojnë me vëmendje këndvështrimin e fëmijëve të tyre. Pasojat e hasuara tek fëmijët janë ankth, paafësi për të filluar ndonjë aktivitet, për të ndërvepruar në mënyrë efektive, etj.

3. STILI LEJUES / TOLERANT. Prindërit lejues promovojnë pavarësinë psikologjike dhe shfaqin kontroll të butë ndaj sjelljes së fëmijëve të tyre (Baumrind, 2013; Baumrind et al., 2010), madje vendosin pak kërkesa kundrejt sjelljes tek fëmija (Baumrind, 1966). Prindërit lejues shmangin praktikat shtrënguese ose konfrontuese sa më shumë që të jetë e mundur (Baumrind, 1989). Për më tepër, prindërit lejues i lejojnë fëmijët të caktojnë rregullat dhe të marrin vendimet e tyre (Maccoby & Martin, 1983). Ky lloj prindërimi lidhet me rezultate të fëmijëve si arritje jo të larta (Baumrind, 1971), mungesa e kontrollit të impulsit (Maccoby & Martin, 1983) dhe pavarësi jo në nivelin e duhur (Baumrind et al., 2010). Për këtë mënyrë prindërimi është e përshtatshme thënia “Të dorëzohesh”. Prindërit që ndjekin këtë stil prindërimi janë e kundërta e prindërve autoritarë. Ata i lejojnë fëmijët të bëjnë çfarë dëshirojnë. Prindërit liberalë vendosin shumë pak rregulla dhe zbatimin e tyre ua lënë në dorë fëmijëve. Ata duan që fëmijët e tyre të ndiehen të lirë dhe ta gjejnë vetë rrugën në jetë, pa ndihmën e askujt. Si rrjedhojë, këta prindër nuk vendosin kufij dhe pritshmëri për sjelljen e fëmijëve të tyre por përpiqen t’i duan e t’i pranojnë ata ashtu siç janë. Prindërit liberalë e përdorin ndëshkimin shumë rrallë dhe në mënyrë të çrregullt. Ata u japin fëmijëve shumë mundësi zgjedhjeje edhe kur fëmija nuk është në gjendje të bëjë zgjedhjen e duhur. Shpeshherë, këta prindër zgjedhin të mos ndikojnë në sjelljen e fëmijëve të tyre edhe kur kjo e fundit mund të jetë e dëmshme për zhvillimin e fëmijës ose për marrëdhënien prind-fëmijë. Fëmijëve që rriten pa kufij bota u duket një vend tepër i vështirë për të jetuar. Prindërit lejues janë komunikues me fëmijët e tyre, interesohen për anën emocionale të fëmijëve, por u kërkojnë fëmijëve pak vetëkontroll dhe maturi. Ata e vendosin veten më tepër në pozitën e një shoku sesa të një prindi.

4. STILI NEGLIZHUES. Prindërit neglizhues / të papërfshirë kanë kontroll të butë të sjelljes (Baumrind, 2013). Ata minimizojnë tërësisht përpjekjet dhe kohën që prindërit mendohet t’u kushtojnë fëmijëve (Maccoby & Martin, 1983). Kështu, prindërit neglizhues mund t’i përgjigjen një fëmije me armiqësi ose mund të mos i përgjigjen fare, duke i lënë pas dore nevojat e fëmijës (Maccoby & Martin, 1983). Baumrind (1989)

zbuloi se stili i prindërve neglizhues ishte i lidhur me përdorimin e praktikave shtrënguese dhe mungesën e monitorimit. Prindërimi neglizhues karakterizohet nga një nivel i ulët i ngrohtësisë prindërore dhe i kontrollit.

Ata janë pothuaj krejtësisht të papërfshirë në jetën e fëmijëve të tyre, me përgjegjësi dhe përkujdesje tepër të kufizuara. Prindërit neglizhues, në rastet më të mira u sigurojnë fëmijëve nevojat bazë si ushqim, fjetje, kanë komunikim të pakët me fëmijët, nuk janë të lidhur me jetën e fëmijëve të tyre. Ata i shpërfillojnë fëmijët, dhe për ta primare janë interesat personale. Fëmijët e rritur prej këtyre prindërve përdorin humbasin vetëkontrollin, kanë nivel të ulët vetëvlerësimi, dhe janë më pak të aftë se bashkëmoshatarët e tjerë.

Sigurisht që stili i prindërimit ndikon në zhvillimin emocional dhe të sjelljes së fëmijëve. Mënyra se si prindërit u përgjigjen

emocioneve negative të fëmijëve ndikon në mënyrën sesi fëmijët përballen me emocionet e tyre në të ardhmen. Prindërit që u përgjigjen emocioneve negative të fëmijëve në një mënyrë që është mbështetëse, nëpërmjet përdorimit të përgjigjeve të përqendruara tek problemi, i ndihmojnë fëmijët të bëhen më të aftë nga ana shoqërore dhe emocionale. Po kështu ka shumë rëndësi atmosfera familjare në tërësi dhe mënyra se si të gjithë anëtarët e familjes

Disa këshilla për prindërimin e mirë:

6. *Prindërimi i mirë përqendrohet në zgjidhjen e problemeve dhe praktikimin e pranimit, faljes dhe dhembshurisë. Kjo ndihmon fëmijën të ndihet i sigurt ndërsa mëson dhe rritet.*
7. *Buzëqeshja është 'ngjithëse' dhe sjell lumturi.*
8. *Mos u mundoni që të keni gjithçka nën kontroll, thjesht qëndroni afër fëmijës tuaj dhe mbështeteni atë.*
9. *Çdo moment i lidhjes me fëmijën tuaj është i vlefshëm, luani dhe kaloni sa më shumë kohë produktive me të.*
10. *Përballoni sukseset dhe dështimet e fëmijës suaj me dashuri të pakushtëzuar.*
11. *Drejtojeni fëmijën tuaj drejt zgjedhjeve më të mira duke qenë të sjellshëm dhe të qartë në lidhje me pritshmëritë tuaja. Vendosja e kufijve të qartë është pjesë e një strategjie të prindërimit të mirë.*
12. *Komunikoni me respekt dhe mos harroni se mënyra se si flisni me fëmijën tuaj, do të ndikojë drejtpërdrejt në atë se si dhe çfarë ata do të besojnë për veten e tyre.*
13. *Kërkoni mundësi, pa marrë parasysh sa të pakëta mund të jenë, për t'u lidhur me të vërtetë me fëmijën tuaj çdo ditë.*
14. *Gjeni kohë për veten tuaj që të keni energji për t'u kujdesur për fëmijën tuaj.*
15. *Me kalimin e viteve 'gjithçka' mund të bëhet më e ndërlikuar dhe stresuese. Besoni se dashuria juaj është e mjaftueshme dhe mos harroni se për fëmijën tuaj, prania dhe mbështetja juaj do të jenë gjithmonë të rëndësishme.*
16. *Dëgjoni, besoni dhe mbështesni fëmijët tuaj në hapat që hedhin në jetë.*

mbështetin apo jo njëri-tjetrin, pra nëse përpiqen apo jo që të gjejnë zgjidhje së bashku, duke i ruajtur të gjitha funksionet dhe mbështetjen pozitive familjare. Në ndërtimin e marrëdhënieve prind – fëmijë ndikojnë gjithashtu edhe elementë të tjerë të lidhur me çështje të mëmësisë dhe (kur përjetohet) të depresionit pas lindjes, praktikat e të ushqyerit të fëmijëve (nëpërmjet kufizimeve, presionit apo monitorimit të mënyrës se si fëmija ushqehet), etj. Ndërsa kur analizojmë të gjitha sa më sipër në mënyrën se si reflektohen apo gjejnë zbatim në praktikë në stilet e prindërimit të prindërve shqiptarë, nuk duhet të harrojmë edhe ndikimin që ka niveli i ulët i komunikimit jo vetëm prind-fëmijë, por edhe ndërmjet vetë prindërve, niveli i lartë i ndëshkimeve dhe përdorimit të dhunës i trashëguar prej vitesh, ndikimin shumë të madh të stereotipeve, roleve dhe ndarjes gjinore të punës, etj.

II. METODOLOGJIA

Metodologjia e përdorur për realizimin e këtij studimi është një kombinim i rishikimit të literaturës dhe studimeve të mëparshme ekzistuese (desk review) me mbledhjen e informacionit sasior e cilësor në terren, nëpërmjet përgatitjes së instrumentave përkatës. Të dhënat sasiore dhe cilësore u mbledhën në të dymbëdhjetë qarqet e vendit. Të dhënat u mbledhën të disagreguara sipas gjinisë, moshës, vendbanimit dhe një tërësi karakteristikash të tjera personale. Për të pasur pjesë të studimit edhe perceptimet e fëmijëve dhe prindërve të klasifikuar sipas disa variablave (p.sh sipas aftësisë së kufizuar, etnisë, orientimit seksual, etj) u bashkëpunua me organizata të tjera për të mos i lënë këto grupe jashtë vëmendjes, pavarësisht se deklarimi ose jo i të gjitha karakteristikave të tyre personale ishte vullnetar.

Kërkimi sasior. Të dhënat sasiore u mbledhën nëpërmjet pyetësorëve të plotësuar nga prindërit (nëna dhe baballarë) si dhe nga vetë fëmijët e tyre (vajza e djem). Për këtë qëllim u përgatitën edhe dy pyetësorë, përkatësisht për mbledhjen e të dhënave nga prindërit dhe fëmijët.

Përgatitja e pyetësorit për mbledhjen e të dhënave dhe informacionit nga prindërit, u bazua në instrumentin ndërkombëtar të njohur për këtë qëllim, versionin e shkurtuar të “Pyetësorit për stilet dhe dimensionet e prindërimit” (Parenting Styles and Dimensions Questionnaire – PSDQ, Robinson et al. 2001), i përshtatur për Shqipërinë. Ky pyetësor përmban 12 grupe pyetjesh, 11 nga të cilat synojnë të mbledhin informacion të përgjithshëm demografik, si dhe mbi mënyrën e jetesës familjare (pra nëse flitet për familje të mëdha tradicionale me disa kurorë, apo familje më të vogla, të përbëra vetëm nga prindërit dhe fëmijët e tyre). Kurse pyetja 12 përmban rreth 27 variabla të cilat synojnë të eksplorojnë dimesione të ndryshme kryesisht të sjelljeve “autoritative”, “autoritare” dhe “lejuese” të prindërve, të klasifikuara këto përmes një shkallë matjeje të shpeshtësisë së përdorimit që varion nga 1 (gjithmonë) në 4 (asnjëherë). Secili person që plotëson pyetësorin, pra si nëna ashtu edhe babai i fëmijës u është përgjigjur këtyre 27 variablave për sjelljen / stilin e saj / tij dhe të bashkëshortit / bashkëshortes apo bashkëjetuesit / bashkëjetueses. Të dhënat sasiore nga prindërit u mbledhën në të 12 qarqet e vendit, në një grup prej ***1665 prindërisht, nga të cilët 866 nëna dhe 799 baballarë.***

Paralelisht me prindërit, të dhëna sasiore u mbledhën edhe nga fëmijët vajza dhe djem, kryesisht nxënës të klasave të nënta deri të dymbëdhjeta. Në fakt kampioni i prindërve u zgjodh me logjikën e përzgjedhjes së prindërve të fëmijëve të përfshirë në studim, me qëllim që të mund të bëhej një krahasim i rezultateve mbi stilet e prindërimit në mënyrën se si i perceptojnë fëmijët

stilet e prindërve të tyre, me mënyrën se si këto stile perceptohen edhe nga vetë prindërit. Për mbledhjen e të dhënave nga fëmijët vajza e djem u përgatit një instrument i veçantë (pyetësor) i cili përmban 22 grup pyetjesh nga të cilat 8 të fokusuara tek të dhënat demografike dhe mbi përbërjen e situatën familjare, 6 të fokusuara në eksplorimin e marrëdhënieve që fëmijët deklarorin se kishin me prindërit e tyre dhe 8 të fokusuara në inventarin e lidhjes prindërore, pra të eksplorimit të qëndrimeve dhe sjelljeve të prindërve të fëmijëve gjatë rritjes së tyre, mënyrës së komunikimit, shprehjes së dashurisë, vendosjes së kufijve, ndëshkimit, etj. Ky grup pyetjesh përmban 28 variabla që maten përmes një shkallë matjeje të shpeshtësisë së përdorimit që varion nga 1 (gjithmonë) në 4 (asnjëherë). Të dhënat sasiore nga fëmijët u mbledhën nga **784 pyetësorë të vlefshëm të plotësuar nga nxënëse dhe nxënës të klasave të nënta deri të dymbëdhjeta (422 vajza dhe 362 djem)**.

Në përfshirjen e fëmijëve në studim u mbajtën në konsideratë të gjitha çështjet etike dhe rregullat e nevojshme për këtë qëllim. Kështu, së pari pyetësi i përgatitur për mbledhjen e të dhënave nga fëmijët, u rishikua dhe u miratua nga Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë, ndërkohë që për çështjet që lidheshin me të dhënat personale u komunikua dhe u dakordësua edhe me Komisionerin për Mbrojtjen e të Dhënave Personale. Me të dy këto institucione është mbajtur korrespondencë e rregullt me shkrim dhe paralelisht me dërgimin e draft pyetësorit për miratim, u dërgua në mënyrë të detajuar edhe përllogaritja e kampionimit të fëmijëve jo vetëm me formulë, por edhe shpërndarja në nivel prefekturë dhe numër nxënësish për çdo grupmoshë, të ndarë edhe sipas gjinisë e zonës urbane apo rurale. Pas miratimit të pyetësorit, u përgatit dhe trajnuar ekipi që do të mblidhte të dhënat në terren, i cili u pajis me të gjitha njohuritë e domosdoshme për tematikën, pyetjet delikate dhe mënyrën e adresimit të tyre, rregullat në intervistimin e një fëmije (të detajuara deri tek rëndësia e intervistimit në një ambjent ku të ndihet i sigurt dhe i lirshëm për të biseduar), etj. Po kështu vëmendje e veçantë iu kushtua paapërgatitjes së ekipit të terrenit për të ditur se si të reagonin nëse do të ndesheshin me një rast të një fëmijë të abuzuar në nevojë për ndihmë dhe se si duhet të adresonin këtë rast. Gjatë gjithë kohës së punës në terren ekipi kishte me vete edhe një informacion të shkruar me numrat e kontaktit të Specialisteve të Mbrojtjes së Fëmijëve në secilën bashki ku u mbledhën të dhënat, të Koordinatorëve Vendorë kundër dhunës në familje, si dhe një listë me numra kontakti të shërbimeve kryesore mbështetëse për trajtimin e rasteve të fëmijëve apo grave të dhunuara. Përpara mbledhjes së të dhënave nga fëmijët, u ndoq dhe procedura e marrjes së miratimit me shkrim të përfshirjes së fëmijës në studim, nga ana e prindërve të tyre, të cilët u sqaruan fillimisht për qëllimin, objektivat dhe metodologjinë e studimit, si dhe për çështje të konfidencialitetit dhe privatësisë në mënyrën e mbledhjes, përpunimit dhe përdorimit të gjetjeve nga të dhënat. Këto sqarime u bënë edhe me vetë

fëmijët pas marrjes së lejes nga prindërit dhe në studim u përfshinë vetëm ata fëmijë që u ndien të gatshëm dhe patën dëshirë, pa u kushtëzuar nga fakti që prindi e kishte miratuar përfshirjen e tyre paraprakisht. Pëlqimi me shkrim për përfshirjen në studim u mor edhe nga të rriturit/riturat për pjesën e të dhënave të mbledhura prej tyre.

Përlllogaritja e kampionimit u bë sipas formulës së Slovin, duke u bazuar tek të dhënat e INSTAT për grupmoshën në fokus (fëmijë të moshës 15 – 19 vjeçare) me një marzh gabimi prej 3.5% dhe nivel konfidence 96.5%. Edhe për mënyrën e shpërndarjes së kampionimit nëpër qarqe u bazuam në të dhënat zyrtare të INSTAT për numrin e popullsisë dhe të fëmijëve të kësaj grupmoshe për vitin 2018, publikuar në janar 2019 (duke qenë se përlllogaritja e kampionimit dhe e gjithë puna filloi në vitin 2019).

Kërkimi cilësor u fokusua specifikisht në intervistat që u zhvilluan me prindërit (të cilët nuk u përfshinë në kërkimin sasior) dhe profesionistët e profesionistët të cilat/cilët punojnë në shkollë me fëmijët, si dhe fokus grupet e zhvilluara me fëmijët (të cilët sërish nuk ishin të përfshirë në kërkimin sasior). Kombinimi i metodës sasiore me atë cilësore ishte i domosdoshëm pasi studimi fokusohet në përshkrimin dhe kuptimin e eksperiencave, perspektivave, mendimeve dhe përjetimeve të grupit të synuar (Creswell, 2003). Për të garantuar thellësi dhe gjerësi në eksplorimin e të gjitha perspektivave, u përdor një kombinim i teknikave të mbledhjes së të dhënave cilësore, përmes intervistave të thelluara (gjysëm të strukturuar) si dhe diskutimeve në grupe të fokusuar. Gjithsej u zhvilluan **28 intervista të thelluara** nga të cilat 21 me prindër dhe 7 me profesioniste e profesionistë si mësuese/mësues apo psikologe/psikologë në shkollë. Po kështu, u zhvilluan **14 diskutime me grupe të fokusuar** me afërsisht 70 vajza dhe djem, të grupmoshës 16 – 18 vjeçare, 5 nga të cilat synuan të evidentonin ndikimin e pandemisë në ndryshimin ose jo të sjelljes së prindërve ndaj tyre, sidomos gjatë kufizimit/mbylljes së detyruar.

Instrumentat e Studimit. Në tërësinë e tyre janë përdorur si instrumenta të studimit dy pyetësorë për mbledhjen e të dhënave sasiore, një strukturë e intervistave dhe një protokoll i detajuar për përmbajtjen dhe strukturën e diskutimeve në grupe të fokusuar. Ekipi i profesionistëve për mbledhjen e të dhënave u trajnuar për moderimin dhe lehtësimin e takimeve përkatëse. Të gjithë instrumentat e përdorur për qëllime të studimit (pyetësorët, struktura e intervistave dhe guida e diskutimit në grupe të fokusuar) u testuan paraprakisht dhe u përmirësuan në bazë të rezultateve të testimit në terren. Në të gjitha rastet janë zbatuar rregullat e etikës në kërkim, duke plotësuar dhe formularin paraprak të pëlqimit për përfshirjen në studim, konform rregullave në varësi të moshës së të intervistuarave/intervistuarve. Të gjithë pjesëmarrëset / pjesëmarrësit në studim u informuan qartë lidhur me qëllimin

dhe objektivat e studimit dhe vendimin për të marrë pjesë vullnetarisht në studim e morën pas informimit të hollësishëm mbi të gjitha aspektet e lidhura me anonimatën dhe konfidencialitetin e studimit.

Kufizimet e studimit. Si çdo studim, edhe ky ka kufizimet e veta, ndër të cilat mund të përmendim:

□ Vështirësitë e krijuara në mbledhjen e të dhënave në kushtet e dy emergjencave të pësura në rang vendi, siç ishin emergjenca civile për shkak të tërmetit të nëntorit 2019 dhe gjendja e fatkeqësisë natyrore për shkak të pandemisë së COVID-19, ndikuan drejtpërsëdrejti në nivelin e thellësisë së informacionit dhe arritjes së grupeve të dëshiruara, paralelisht edhe me vonesën në tërësi të zhvillimit të studimit.

□ Ndryshimi që mund të pësojnë sjellje të caktuara të cilat përfshihen sipas studuesve (ndër vite) në katër grupet e stileve të prindërimit.

□ Fakti që versioni i përshtatur i pyetësorit të mbledhjes së informacionit sasior nga prindërit, edhe pse i bazuar në model ndërkombëtar të unifikuar, nuk përmban set pyetjesh të veçanta për të eksploruar edhe stilin e prindit “neglizhues” (që gjithsesi është eksploruar në aspektin cilësor dhe nëpërmjet pyetjeve të drejtuara fëmijëve gjatë mbledhjes së të dhënave sasiorë përmes instrumentit përkatës, ndonëse nuk evidentohen nga fëmijët raste të përdorimit të këtij stili prindërimi)

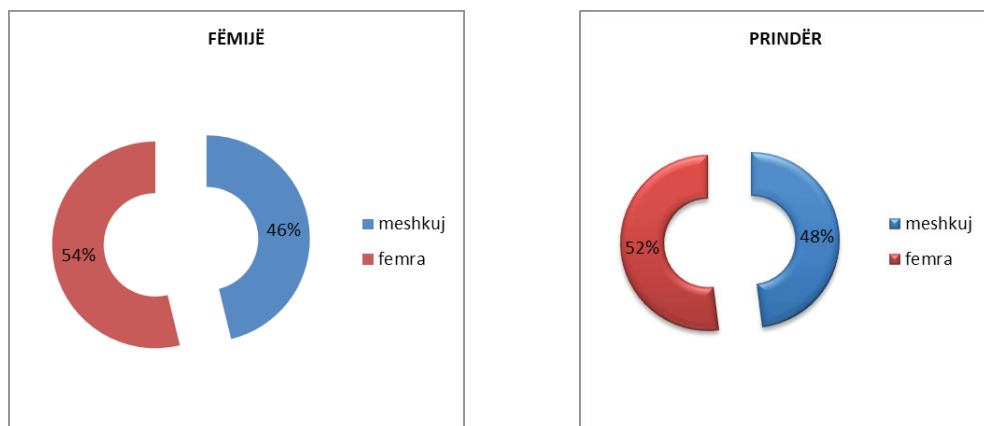
□ Niveli i ulët i informacionit edhe për grupe të veçanta fëmijësh e prindërisht (të tilla si për personat me aftësi të kufizuara, për minoritetet Rome dhe Egjiptjane, për komunitetin LGBTI+, etj)

□ Niveli i sinjeritetit dhe besueshmërisë së përgjigjeve të dhëna nga të intervistuarat / intervistuarit pavarësisht profesionalizmit të treguar nga intervistueset / intervistuesit.

III. GJETJET NGA ANALIZA E TË DHËNAVE SASIORE DHE CILËSORE.

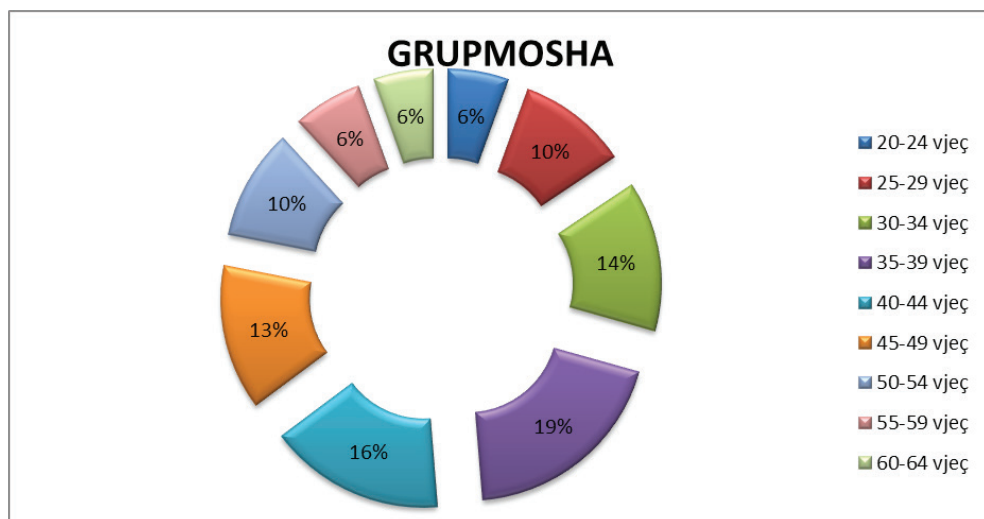
III.1. ANALIZA SASIORE.

a) Të dhëna të përgjithshme demografike

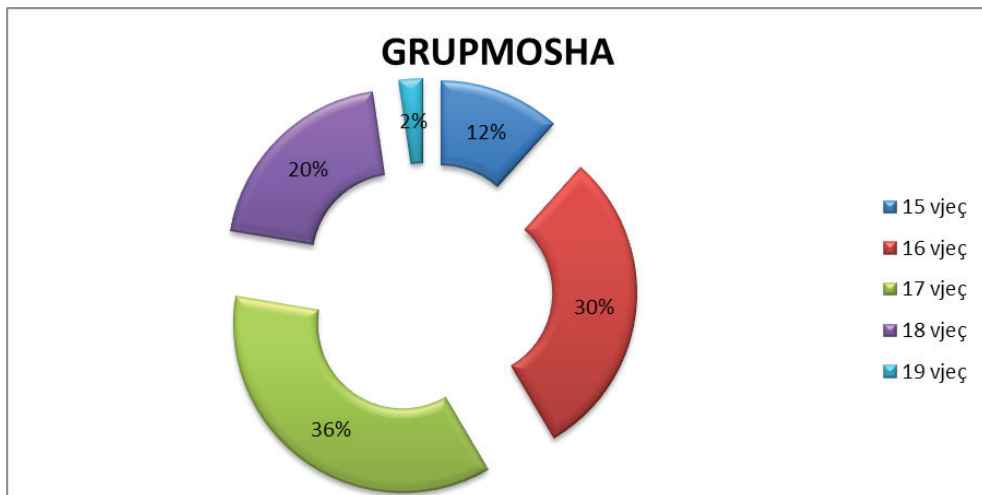
Grafik 1: Ndarja e prindërve dhe fëmijëve sipas gjinisë

Të dhënat sasiore në lidhje me këtë studim (shih grafikun 1) u mblodhën nga 2449 pyetësorë të vlefshëm të plotësuar nga 1665 prindër (52% nëna dhe 48% baballarë) dhe 784 fëmijë (54% vajza dhe 46% djem).

Grafik 2: Ndarja e prindërve sipas grupmoshës

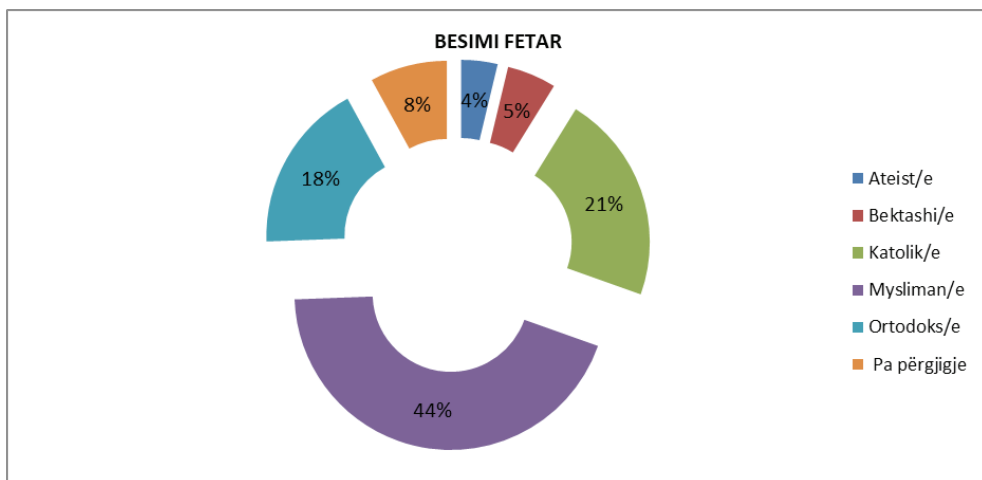
Në numrin e përgjithshëm të prindërve të intervistuar (grafiku 2), përqindjen më të madhe e zenë prindërit e grupmoshës 35-39 vjeçare (19%) ndjekur nga grupmosha 40-44 vjeçare (16%) dhe 30-34 vjeçare (14%).

Grafik 3: Ndarja e fëmijëve sipas grupmoshës

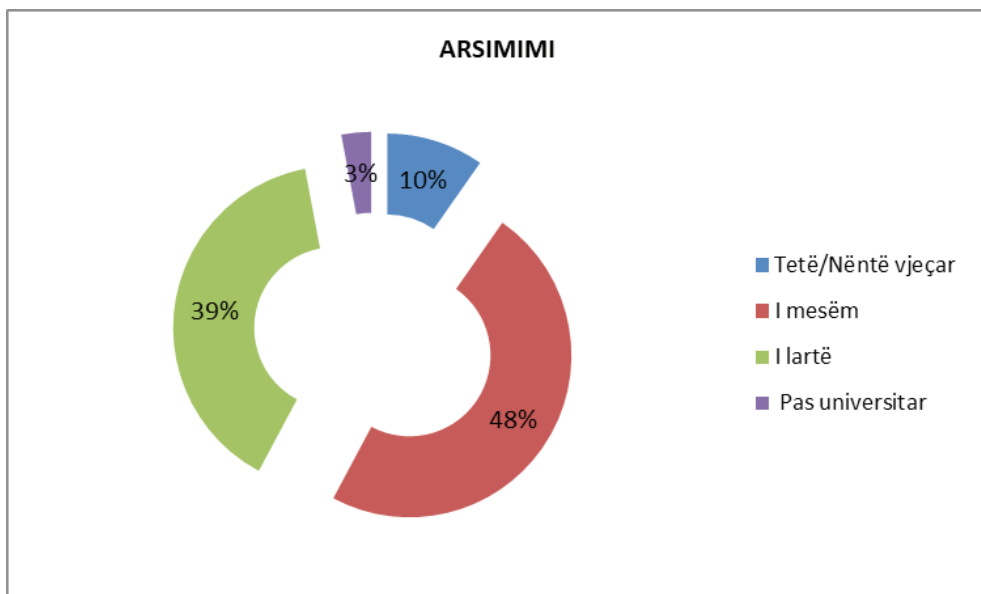
Në lidhje me fëmijët e përfshirë në studim (grafiku 3), përqindjen më të madhe e zenë ata të grupmoshës 17 vjeçare (36%) të pasuar nga grupmosha 16 vjeçare (30%) dhe 18 vjeçare (20%).

Të pyetur në lidhje me besimin fetar (grafiku 4), 44% e prindërve deklarojnë se janë myslimanë, 21% katolikë, 18% ortodoksë, 5% bektashij, 4% ateistë dhe 8% nuk kanë dhënë përgjigje mbi këtë pyetje.

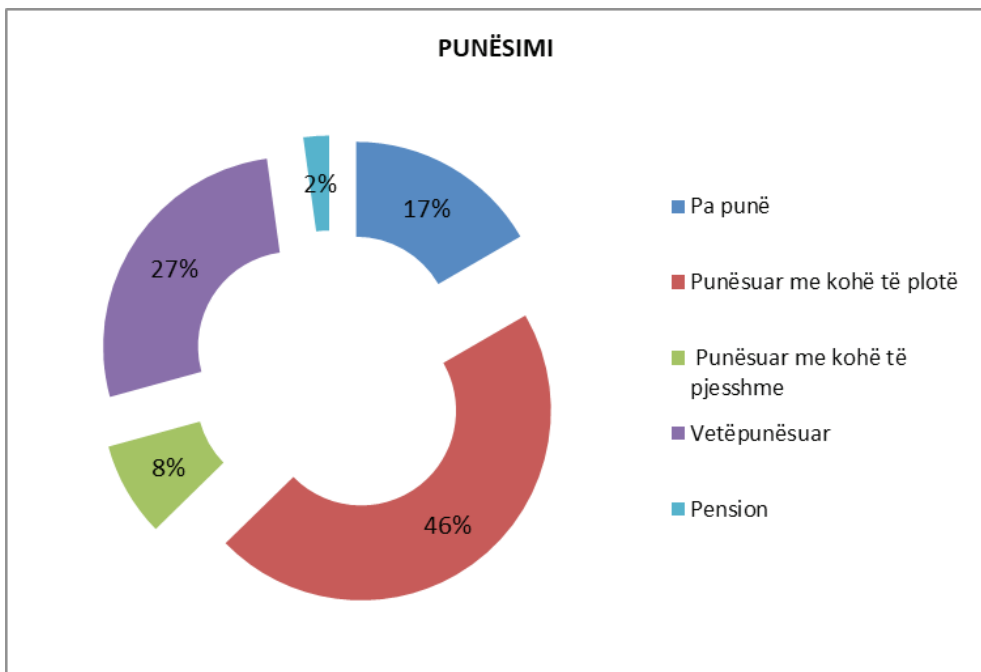
Grafik 4: Ndarja e prindërve sipas besimit fetar

Përsa i takon etnisë, prindërit pjesëmarrës në studim kanë deklaruar në 92% të tyre se janë shqiptarë, ndërkohë që në një përqindje minimale ka prindër që i përkasin minoritetit Egjiptjan (1%) apo Rom (1.2%). Ndërsa në lidhje me aftësinë e kufizuar vetëm 4.3% e prindërve deklarojnë se kanë problem me shikimin dhe mbajnë lente dhe 1.3% e prindërve kanë vështirësi në dëgjim. 4.4% e prindërve kanë gjithashtu vështirësi në ecje, sidomos në ngjitje, 4.5% e prindërve kanë vështirësi për të mbajtur mend gjërat, si dhe 2.8% e prindërve kanë vështirësi në komunikim.

Grafik 5: Niveli arsimor i prindërve

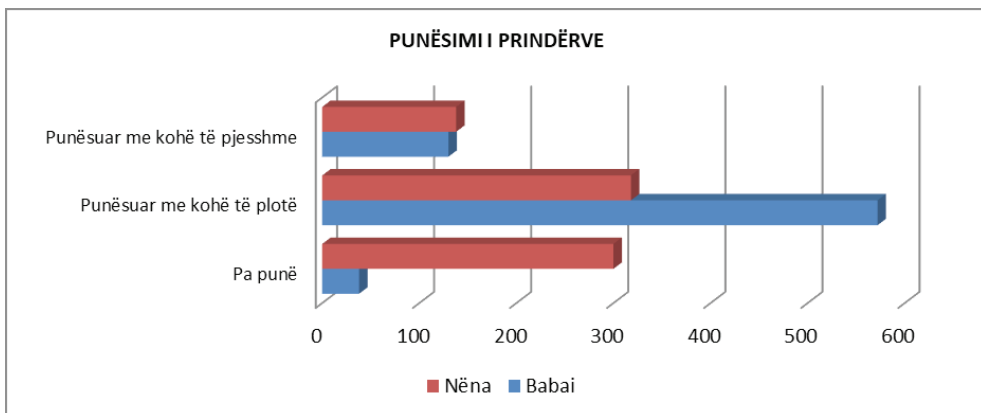
Përqindja e prindërve të përfshirë në studim (grafiku 5), të pa arsimuar apo me arsim fillor, është e papërfillshme, ndërkohë që 48% e prindërve janë me arsim të mesëm, 39% kanë përfunduar arsimin e lartë, 10% arsimin tetë vjeçar dhe 3% kanë kryer edhe studimet pasuniversitare (64% e të cilëve janë nëna dhe 36% baballarë, të cilët jetojnë më së shumti në zonën urbane të qarqeve Tiranë dhe Durrës).

Grafik 6: Ndarja e prindërve sipas punësimit

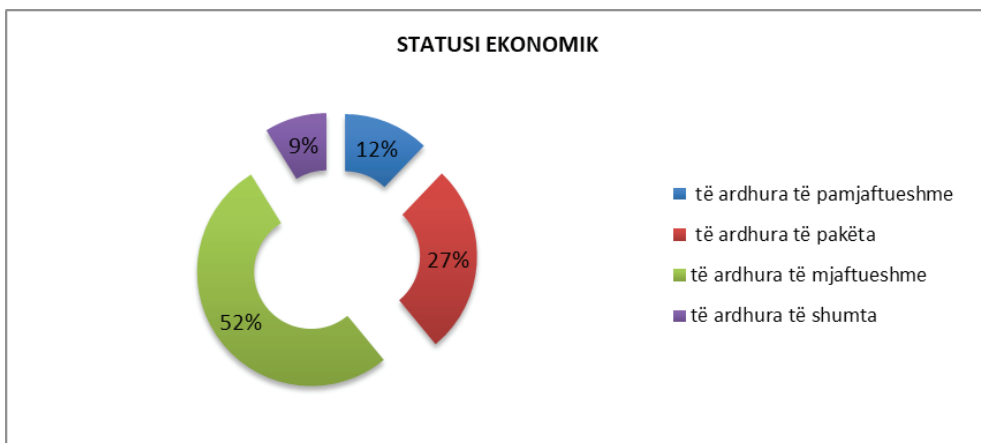
Përqindjen më të madhe të prindërve të përfshirë në studim e zenë ata të punësuar me kohë të plotë (46% dhe këtu ka një ndarje thuajse të barabartë si për nënat e punësuar – 49% edhe për baballarët e punësuar – 51%). 27% e prindërve deklarojnë se janë të vetëpunësuar (këtu 59% janë baballarët me këtë status punësimi), ndërsa në totalin e 17% të prindërve që deklarojnë se janë të papunë, 75% janë nëna (grafiku 6).

Ndërsa kur pyeten fëmijët mbi statusin e punësimit të nënës dhe babait të tyre që nga momenti i lindjes së tyre (grafiku 7), rezultojnë se janë nënat më së shumti se baballarët (40% krahasuar me 5%) të cilat kthehen në statusin “të papuna” menjëherë pas lindjes së fëmijëve dhe po kështu janë nënat, të cilat kalojnë më shumë në statusin e punësimit me kohë të pjesshme, që pas lindjes së fëmijëve të tyre.

Grafik 7: Klasifikimi i statusit të punësimit të nënës dhe babait pas lindjes së fëmijëve, sipas vetë fëmijëve pjesëmarrës në studim.

90% e prindërve të përfshirë në studim, në kohën e mbledhjes së të dhënave rezultojnë të martuar, 2.5% bashkëjetojnë, 2.6% janë të divorcuar dhe 3.4% të ve. Vetëm 0.24% (të ndarë përkatësisht në 50% nëna dhe 50% baballarë) deklarojnë se janë të divorcuar dhe bashkëjetojnë me një burrë/grua tjetër.

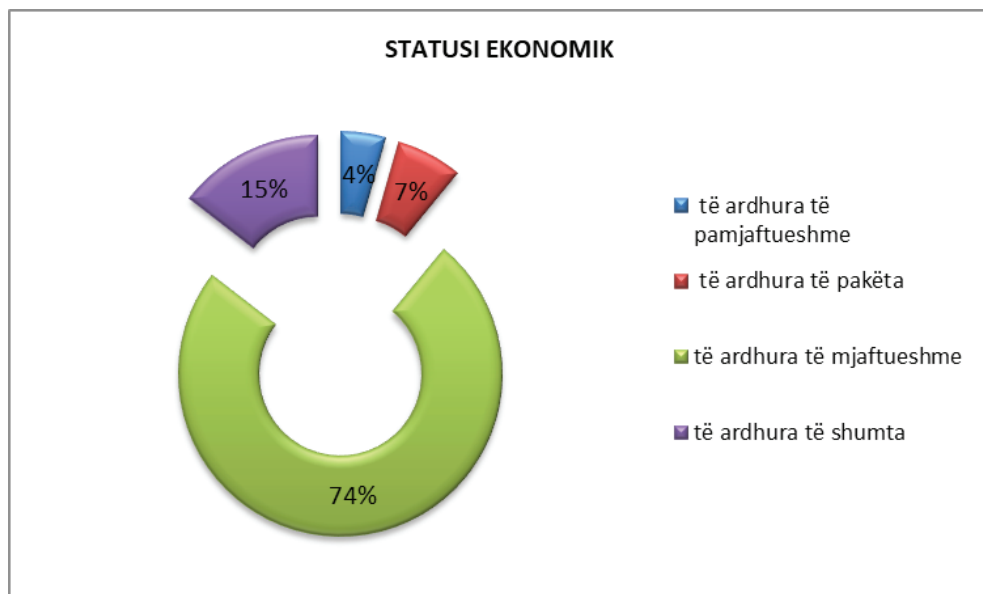

Grafik 8: Klasifikimi që i bëjnë prindërit e përfshirë në studim statusit ekonomik të familjeve të tyre

52% e prindërve të përfshirë në studim (grafiku 8) i konsiderojnë të ardhurat që fitojnë si të mjaftueshme në aspektin ekonomik të familjeve të tyre, 27% i klasifikojnë familjet e tyre si me të ardhura të pakëta, 12% me të ardhura të pamjaftueshme dhe vetëm 9% me të ardhura të shumta.

Ndërkohë që të pyetur për të njëjtin qëllim, pra për klasifikimin e statusit ekonomik të familjeve të tyre (grafiku 9), fëmijët e përfshirë në studim kanë dhënë këtë opinion: 74% e tyre e përshkruajnë statusin ekonomik të familjeve të tyre si familje me të ardhura të mjaftueshme, 15% me të ardhura të shumta,

7% me të ardhura të pakëta dhe 4% me të ardhura të pamjaftueshme. Sigurisht që ky klasifikim në këndvështrimin e tyre bazohet në plotësimin ose jo nga prindërit të kushteve dhe kërkesave që fëmijët kanë gjatë rritjes, zhvillimit, edukimit, argëtimit, etj., por edhe nga përfshirja që mund t'u jetë bërë nga prindërit në diskutime të tilla të lidhura me situatën financiare të familjes, apo të qenit rastësisht prezentë në diskutimet mes prindërve për situatën e tyre ekonomike.

Grafik 9: Klasifikimi që i bëjnë fëmijët e përfshirë në studim statusit ekonomik të familjeve të tyre

44% e prindërve të përfshirë në studim deklarojnë se familjet e tyre përbëhen nga 4 anëtarë, 35% deklarojnë se familjet e tyre përbëhen nga më shumë se 4 antarë, 19% deklarojnë se familjet e tyre përbëhen nga 3 antarë dhe vetëm 1.2% deklarojnë se familjet e tyre aktualisht përbëhen nga dy antarë (pra momentalisht dy bashkëshortët jetojnë vetëm, pasi fëmijët tashmë të rritur kanë familjet e tyre, ose në 61% të rasteve të këtij totali janë nënat me fëmijët e tyre). Ndërsa në familjet me katër apo më shumë anëtarë, në 10% të tyre prindërit deklarojnë se jetojnë edhe me prindërit e tyre apo të bashkëshortit/ bashkëshortes, ose me nuset e djemve (pra janë familje me disa kurorë).

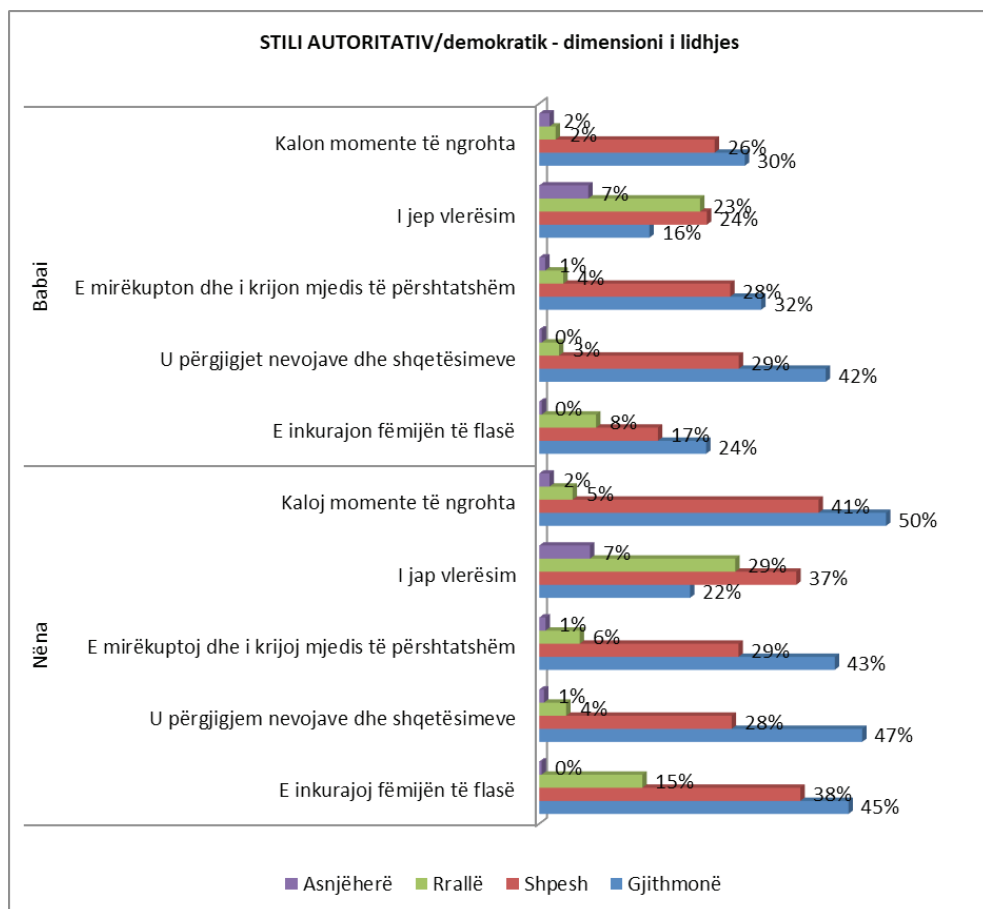
b) Perceptimet rreth stileve të prindërimit

Eksplorimi i perceptimeve rreth stileve të prindërimit është bërë duke listuar sjellje të ndryshme që karakterizojnë secilin stil prindërimi, si dhe duke pyetur nënat dhe baballarët nëse e kryejnë apo jo një sjellje të tillë ato/ata vetë dhe bashkëshortët apo bashkëshortet e tyre. Kjo ka krijuar mundësinë edhe të një krahasimi rreth mënyrës se si e percepton prindi vetë dhe se si e percepton

bashkëshorti apo bashkëshortja stilin e sjelljes së gjithësecilit/gjithësecilës kundrejt fëmijëve të tyre. Paralelisht janë pyetur edhe fëmijët si në lidhje me marrëdhëniet me prindërit e tyre, ashtu edhe mbi inventarin e lidhjes prind-fëmijë (pra aspekte të ndryshme të sjelljeve të prindërve kundrejt fëmijëve të tyre, përcaktuese në llojin e stilit të prindërimit që përdorin). Gjetjet nga analiza e këtyre të dhënave paraqiten në vijim.

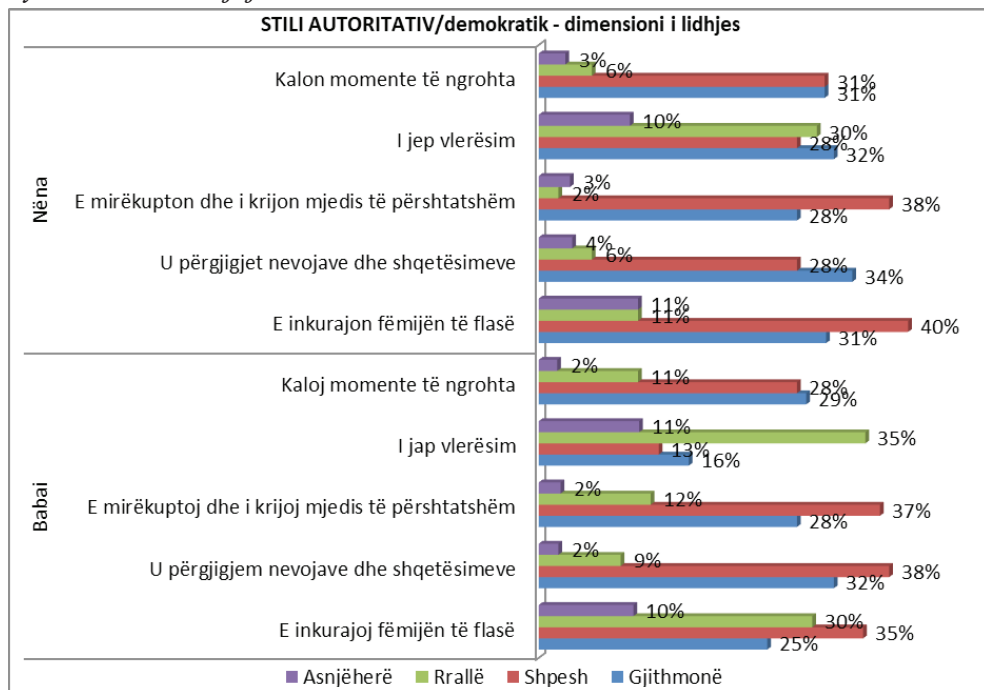
b/1) Eksplorimi mbi stilin autoritativ/demokratik

Vlerësimi mbi perceptimet që kanë prindërit rreth përdorimit ose jo të stilit autoritativ / demokratik si stil prindërimi, është bërë duke i pyetur ata lidhur me tre aspekte karakterizuese të këtij stili: dimensionit të lidhjes (ngrohtësia dhe mbështetja), dimensionit të rregullave (arsyetimi/ndikimi) dhe dimensionit të pavarësisë së dhënë (pjesëmarrja/vendimmarrja demokratike).

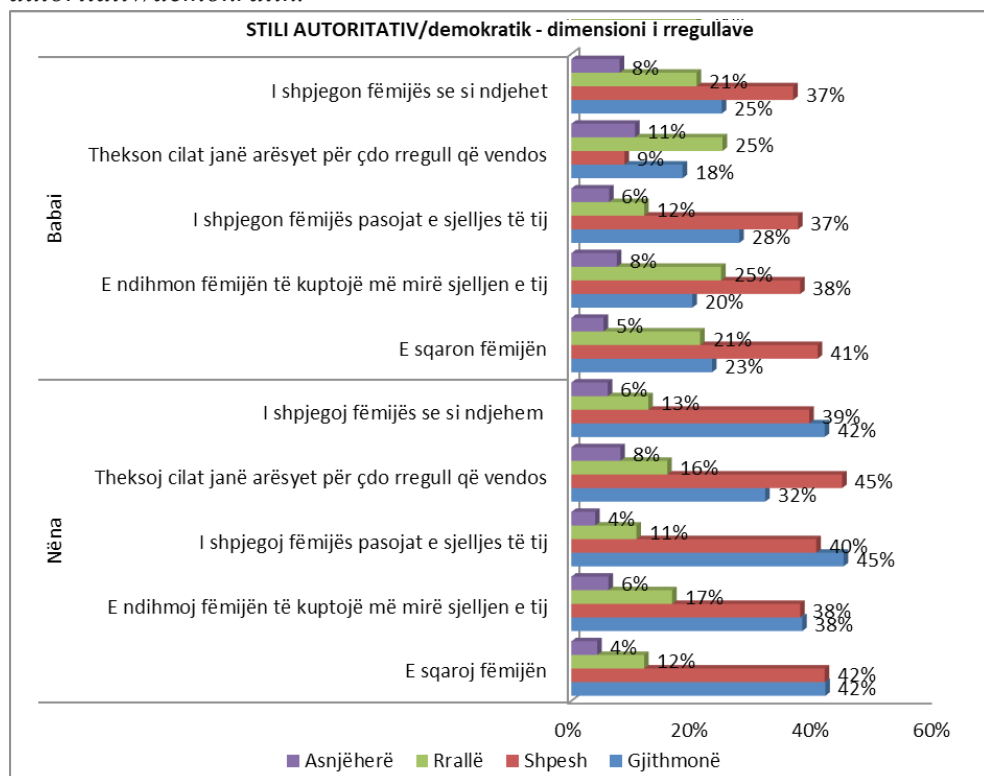
Grafik 10: Perceptimi i nënave për sjelljet e tyre dhe të baballarëve të fëmijëve të tyre mbi dimensionin e lidhjes/stilin autoritativ/demokratik

Sikurse vihet re në grafikun 10, në lidhje me dimensionin e parë të stilit autoritativ, pra dimension i lidhjes: 47% e nënave të përfshira në studim deklarojnë se u përgjigjen “gjithmonë” shqetësimeve dhe nevojave të fëmijëve dhe 42% e tyre mendojnë se edhe babai i fëmijës sillet në të njëjtën mënyrë. 43% e nënave të përfshira në studim deklarojnë se i mirëkuptojnë dhe u krijojnë “gjithmonë” fëmijëve një mjedis të përshtatshëm dhe 32% e tyre mendojnë se edhe babai i fëmijës sillet në të njëjtën mënyrë. 50% e nënave të përfshira në studim deklarojnë se kalojnë momente të ngroha me fëmijët “gjithmonë” dhe 30% e tyre mendojnë se edhe babai i fëmijës sillet në të njëjtën mënyrë. Po kështu, 45% e nënave të përfshira në studim deklarojnë se i inkurajojnë “gjithmonë” fëmijët të flasin dhe 24% e tyre mendojnë se edhe babai i fëmijës sillet në të njëjtën mënyrë. Duke marrë në konsideratë frekuencën e përdorimit të sjelljeve të përfshira në këtë dimension, bazuar në variablat “gjithmonë” dhe “shpesh”, si dhe kushtin që konkluzioni mbi aplikimin ose jo të dimensionit të sjelljes të stilit autoritativ përfshin masën e aplikimit të të pesë sjelljeve të eksploruara siç paraqiten të plota në grafikun 10, rezulton se 57.8% e nënave të përfshira në studim, e klasifikojnë stilin e tyre të prindërimit në përputhje me sjelljet e parashikuara në dimensionin e lidhjes së këtij stili dhe 53.63% e nënave të përfshira në studim, vlerësojnë se edhe sjellja e baballarëve të fëmijëve të tyre është në sinkron me sjelljen e tyre, brenda ta njëjtit dimension të stilit autoritativ/demokratik.

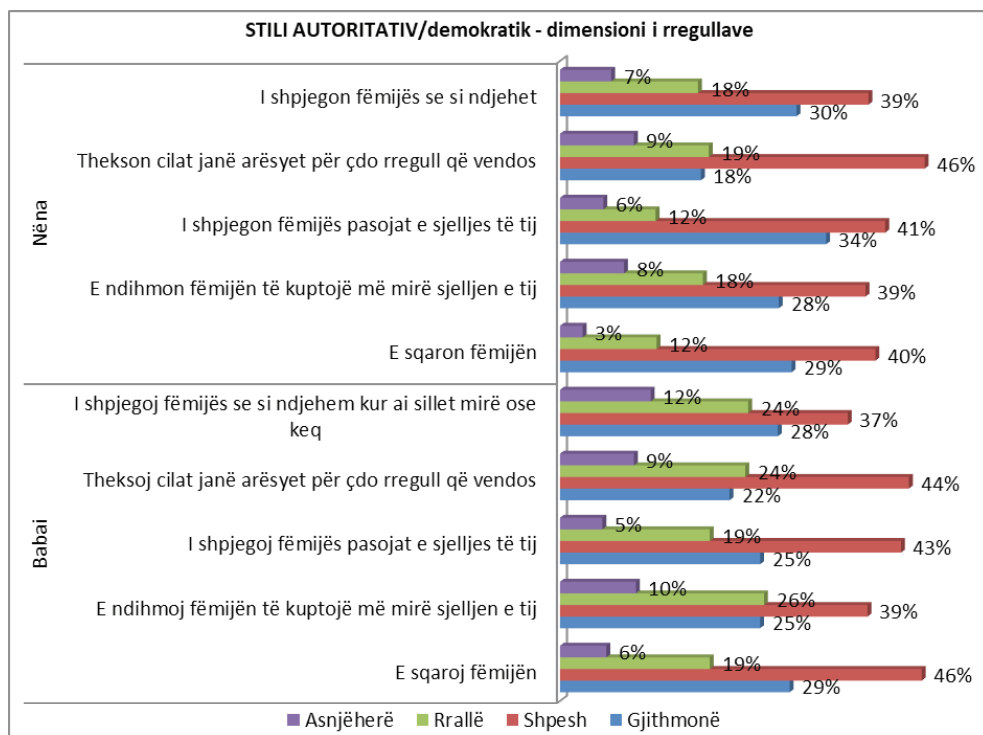
Grafik 11: Perceptimi i baballarëve për sjelljet e tyre dhe të nënave të fëmijëve të tyre mbi dimensionin e lidhjes/stili autoritativ/demokratik

Nëse analizojmë të njëjtin dimension të sjelljes por nga këndvështrimi i baballarëve, siç paraqitet edhe në grafikun 11, rezulton se: 32% e baballarëve të përfshirë në studim deklarojnë se u përgjigjen “gjithmonë” shqetësimeve dhe nevojave të fëmijëve dhe 34% e tyre mendojnë se edhe nëna e fëmijës sillet në të njëjtën mënyrë. 28% e baballarëve të përfshirë në studim deklarojnë se i mirëkuptojnë dhe u krijojnë “gjithmonë” fëmijëve një mjedis të përshtatshëm dhe po aq mendojnë se edhe nëna e fëmijës sillet në të njëjtën mënyrë. 29% e baballarëve të përfshirë në studim deklarojnë se kalojnë momente të ngroha me fëmijët “gjithmonë” dhe 31% e tyre mendojnë se edhe nëna e fëmijës sillet në të njëjtën mënyrë. Po kështu, 25% e baballarëve të përfshirë në studim deklarojnë se i inkurajojnë “gjithmonë” fëmijët të flasnin dhe 31% e tyre mendojnë se edhe nëna e fëmijës sillet në të njëjtën mënyrë. Duke marrë në konsideratë frekuencën e përdorimit të sjelljeve të përfshira në këtë dimension, bazuar në variablat “gjithmonë” dhe “shpesh” rezulton se 56.2% e baballarëve e klasifikojnë stilin e tyre të prindërimit në përputhje me sjelljet e parashikuara në dimensionin e lidhjes së këtij stili dhe 64.2% e baballarëve të përfshirë në studim, vlerësojnë se edhe sjellja e nënave të fëmijëve të tyre është në përputhje me sjelljet e parashikuara në dimensionin e lidhjes të stilit autoritativ/demokratik.

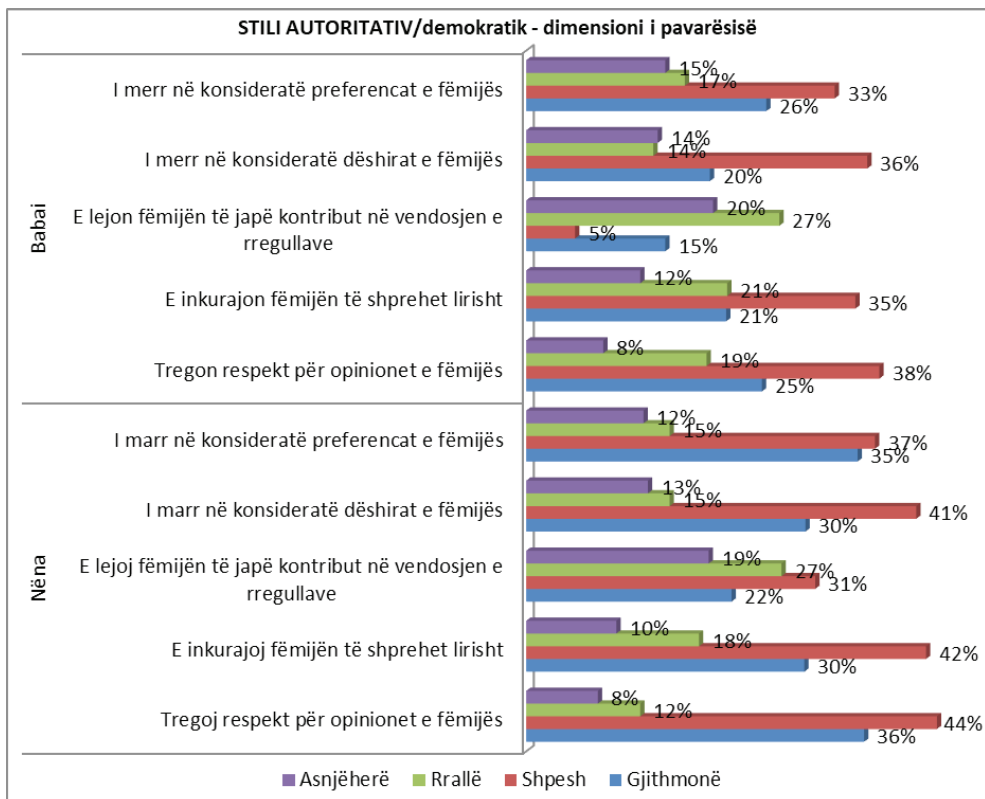
Grafik 12: Perceptimi i nënave për sjelljet e tyre dhe të baballarëve të fëmijëve të tyre mbi dimensionin e rregullave/stili autoritativ/demokratik

Nga analiza e përgjigjeve të dhëna nga nënat përse i takon mënyrës se si i klasifikojnë ato sjelljet e tyre duke i krahasuar me sjelljet e përfshira në dimensionin e rregullave të stilit autoritativ (gafiku 12), rezultojnë se: 45% e nënave të përfshira në studim deklarojnë se u shpjegojnë “gjithmonë” fëmijëve pasojat e sjelljes dhe 28% e tyre mendojnë se edhe babai i fëmijës sillet në të njëjtën mënyrë. 42% e nënave të përfshira në studim deklarojnë se i sqarojnë “gjithmonë” fëmijët dhe 23% e tyre mendojnë se edhe babai i fëmijës sillet në të njëjtën mënyrë. 42% e nënave të përfshira në studim deklarojnë se “gjithmonë” u shpjegojnë fëmijëve se si ndjehen për shkak të sjelljes së tyre dhe 25% e nënave mendojnë se edhe babai i fëmijës sillet në të njëjtën mënyrë. Po kështu, 32% e nënave të përfshira në studim deklarojnë se u theksojnë “gjithmonë” fëmijëve arsyet se përse vendosin rregulla të caktuara dhe 18% e tyre mendojnë se edhe babai i fëmijës sillet në të njëjtën mënyrë. Duke marrë në konsideratë frekuencën e përdorimit të sjelljeve të përfshira në këtë dimension, bazuar në variablat “gjithmonë” dhe “shpesh” rezultojnë se 80.6% e nënave e klasifikojnë stilin e tyre të prindërimit në përputhje me sjelljet e parashikuara në dimensionin e rregullave të këtij stili dhe 55% e nënave të përfshira në studim, vlerësojnë se edhe sjellja e baballarëve të fëmijëve të tyre është në sinkron me sjelljen e tyre, brenda të njëjtit dimension të stilit autoritativ/demokratik.

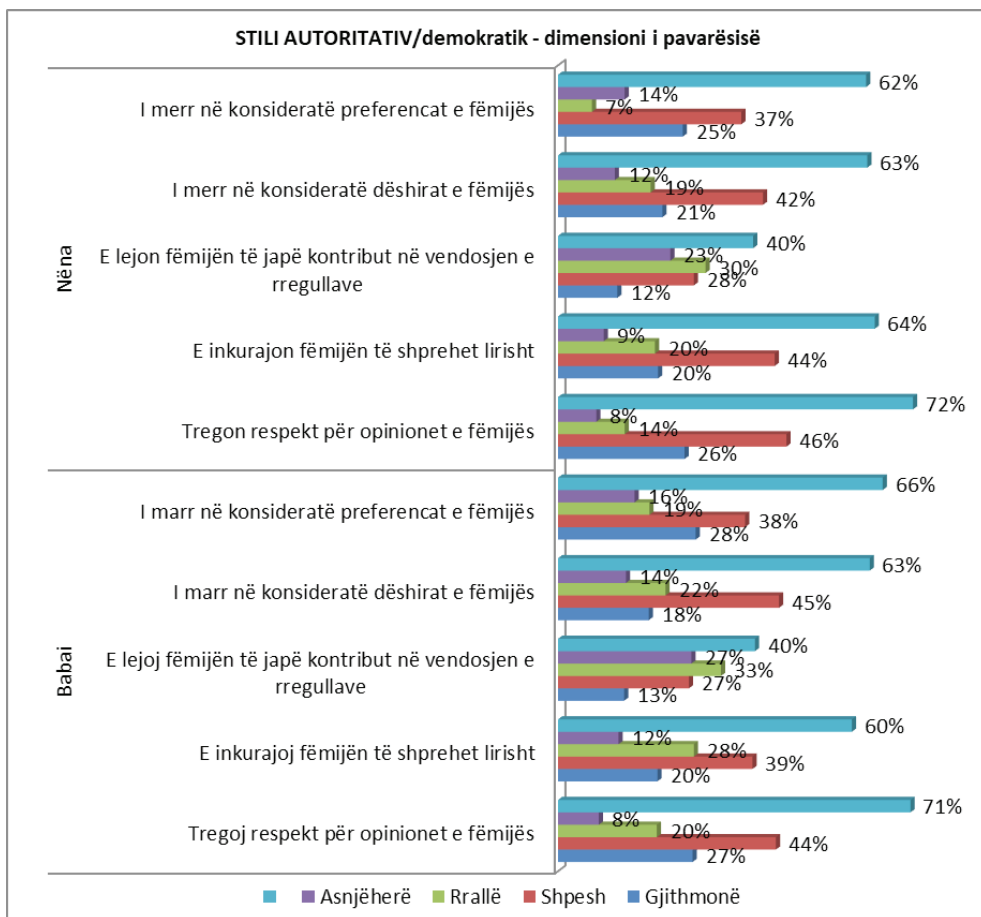
Grafik 13: Perceptimi i baballarëve për sjelljet e tyre dhe të nënave të fëmijëve të tyre mbi dimensionin e rregullave/stili autoritativ/demokratik.

Ndërsa, siç paraqitet në grafikun 13 më sipër, 25% e baballarëve të përfshirë në studim deklarojnë se u shpjegojnë “gjithmonë” fëmijëve pasojat e sjelljes dhe 34% e tyre mendojnë se nëna e fëmijës sillet në të njëjtën mënyrë. 29% e baballarëve të përfshirë në studim deklarojnë se i sqarojnë “gjithmonë” fëmijët dhe po aq mendojnë se edhe nëna e fëmijës sillet në të njëjtën mënyrë. 28% e baballarëve të përfshirë në studim deklarojnë se “gjithmonë” u shpjegojnë fëmijëve se si ndjehen për shkak të sjelljes së tyre dhe 30% e baballarëve mendojnë se edhe nëna e fëmijës sillet në të njëjtën mënyrë. Po kështu, 22% e baballarëve të përfshirë në studim deklarojnë se u theksojnë gjithmonë “fëmijëve” arsyet se përse vendosin rregulla të caktuara dhe 18% e tyre mendojnë se edhe nëna e fëmijës sillet në të njëjtën mënyrë. Duke marrë në konsideratë frekuencën e përdorimit të sjelljeve të përfshira në këtë dimension, bazuar në variablat “gjithmonë” dhe “shpesh” rezulton se 67.6% e baballarëve e klasifikojnë stilin e tyre të prindërimit në përputhje me sjelljet e parashikuara në dimensionin e rregullave të këtij stili dhe 68.8% e baballarëve të përfshirë në studim, vlerësojnë se edhe sjellja e nënave të fëmijëve të tyre është në sinkron me sjelljet e dimensionit të rregullave të stilit autoritativ/demokratik.

Grafik 14: Perceptimi i nënave për sjelljet e tyre dhe të baballarëve të fëmijëve të tyre mbi dimensionin e pavarësisë / stili autoritativ/demokratik

Nga analiza e të dhënave të marra mbi dimensionin e pavarësisë të stilit autoritativ dhe mënyrën se si i klasifikojnë nënat sjelljet e tyre në përputhje me parashikimet për sjelljet brenda këtij dimension (grafiku 14), rezulton se: 36% e nënave tregojnë “gjithmonë” respekt për opinionet e fëmijëve të tyre dhe 25% e nënave të përfshira në studim mendojnë se edhe baballarët e fëmijëve të tyre sillen “gjithmonë” në të njëjtën mënyrë. Po kështu, 22% e nënave të përfshira në studim deklarojnë se e lejojnë “gjithmonë” fëmijën të japë kontribut në vendosjen e rregullave dhe 15% e tyre mendojnë se edhe baballarët e fëmijëve sillen “gjithmonë” në të njëjtën mënyrë. Duke marrë në konsideratë frekuencën e përdorimit të sjelljeve të përfshira në këtë dimension, bazuar në variablat “gjithmonë” dhe “shpesh” rezulton se 63% e nënave e klasifikojnë stilin e tyre të prindërimit në përputhje me sjelljet e parashikuara në dimensionin e pavarësisë të këtij stili dhe 50.6% e nënave të përfshira në studim, vlerësojnë se edhe sjellja e baballarëve të fëmijëve të tyre është në sinkron me sjelljet e dimensionit të pavarësisë së stilit autoritativ/demokratik.

Grafik 15: Perceptimi i baballarëve për sjelljet e tyre dhe të nënave të fëmijëve të tyre mbi dimensionin e pavarësisë/stili autoritativ/demokratik

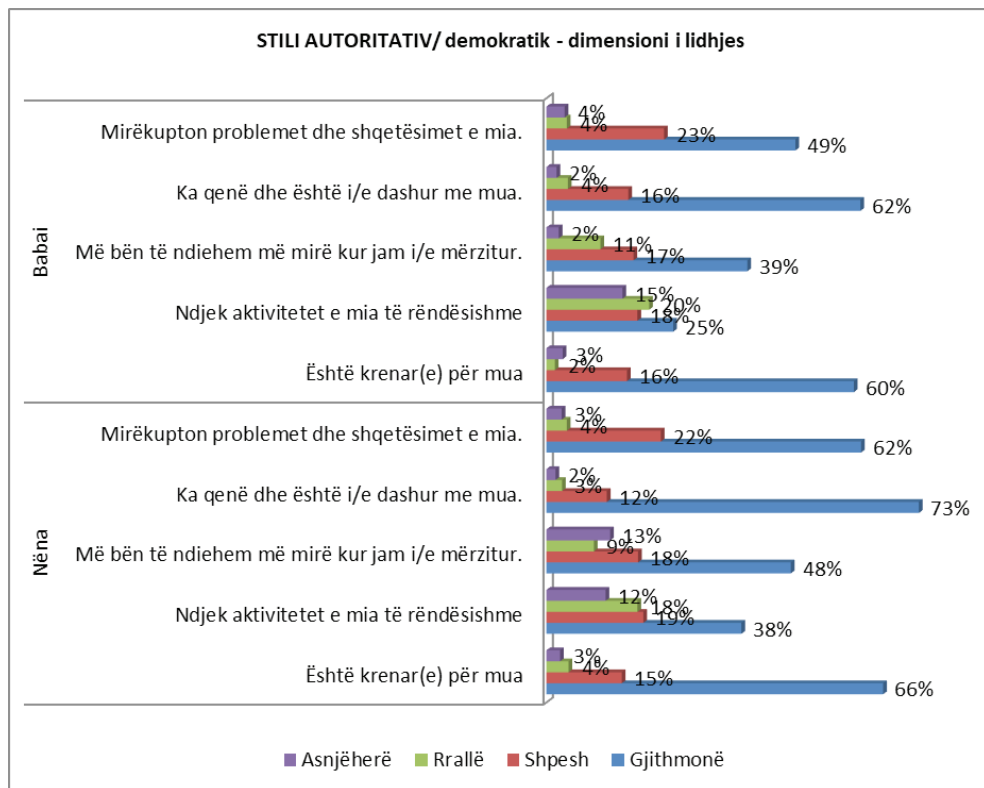
Siç shihet edhe në grafikun 15, nga analiza e përgjigjeve të baballarëve mbi sjelljet e përfshira në dimensionin e pavarësisë së stilit autoritativ rezulton se: 27% e baballarëve tregojnë “gjithmonë” respekt për opinionet e fëmijëve të tyre dhe 26% e baballarëve të përfshirë në studim mendojnë se edhe nënat e fëmijëve të tyre sillen “gjithmonë” në të njëjtën mënyrë. Po kështu, 13% e baballarëve të përfshirë në studim deklarojnë se e lejojnë “gjithmonë” fëmijën të japë kontribut në vendosjen e rregullave dhe 12% e tyre mendojnë se edhe nënat e fëmijëve sillen “gjithmonë” në të njëjtën mënyrë. Duke marrë në konsideratë frekuencën e përdorimit të sjelljeve të përfshira në këtë dimension, bazuar në variablat “gjithmonë” dhe “shpesh” rezulton se *60% e baballarëve e klasifikojnë stilin e tyre të prindërimit në përputhje me sjelljet e parashikuara në dimensionin e pavarësisë të këtij stili dhe 60.2% e baballarëve të përfshirë në studim, vlerësojnë se edhe sjellja e nënave të fëmijëve të tyre është në sinkron me sjelljet e dimensionit të pavarësisë së stilit autoritativ/demokratik.*

STILI AUTORITATIV/ DEMOKRATIK					
Aplikimi i secilit dimension nga nëna dhe babai		Dimensioni i lidhjes	Dimensioni i rregullave	Dimensioni i pavarësisë	
Nëna	Perceptimi i vetë nënës mbi sjelljen e saj	57.8%	80.6%	63%	% e nënave që përdorin stilin autoritativ
	Perceptimi i babait mbi sjelljen e saj	64.2%	68.8%	60.2%	
	<i>% e nënave që respektojnë këtë dimension</i>	61%	74.7%	61.6%	65.7%
Babai	Perceptimi i vetë babait mbi sjelljen e tij	56.2%	67.6%	60%	% e baballarëve që përdorin stilin autoritativ
	Perceptimi i nënës mbi sjelljen e tij	53.6%	55%	50.6%	
	<i>% e baballarëve që respektojnë këtë dimension</i>	54.9%	61.3%	55.3%	57.1%

Tabela 1: Përqindja e nënave dhe baballarëve që e klasifikojnë stilin e tyre të prindërimit si autoritativ/demokratik

Bazuar në gjetjet nga analiza e tre aspekte karakterizuese të stilit autoritativ, konkretisht: dimensionit të lidhjes (ngrohtësia dhe mbështetja), dimensionit të rregullave (arsyetimi/ndikimi) dhe dimensionit të pavarësisë së dhënë fëmijëve (pjesëmarrja/vendimmarrja demokratike), rezulton se **65.7% e nënave dhe 57.1% e baballarëve të përfshirë në studim e klasifikojnë stilin e tyre të prindërimit si stil autoritativ.**

Sa më sipër është eksploruar më tej edhe nga përgjigjet e dhëna nga fëmijët në analizën e inventarit të lidhjes prindërore, mbi sjelljet dhe qëndrimet e prindërve karshi tyre, për ata elementë që më së shumti përkojnë me stilit autoritativ të prindërimit, duke pasur parasysh të tre dimensionet e këtij stili, siç u analizuan më sipër. Nga analiza e të dhënave sasiore, rezulton se dimensionin e lidhjes së stilit autoritativ aplikohet nga 74.6% e nënave dhe 65.2% e baballarëve. Kjo gjetje bazohet në frekuencën e përdorimit të sjelljeve të përfshira në këtë dimension, bazuar në variablat “gjithmonë” dhe “shpesh” të të pesë pyetjeve të paraqitura në grafikun 16 në vijim.

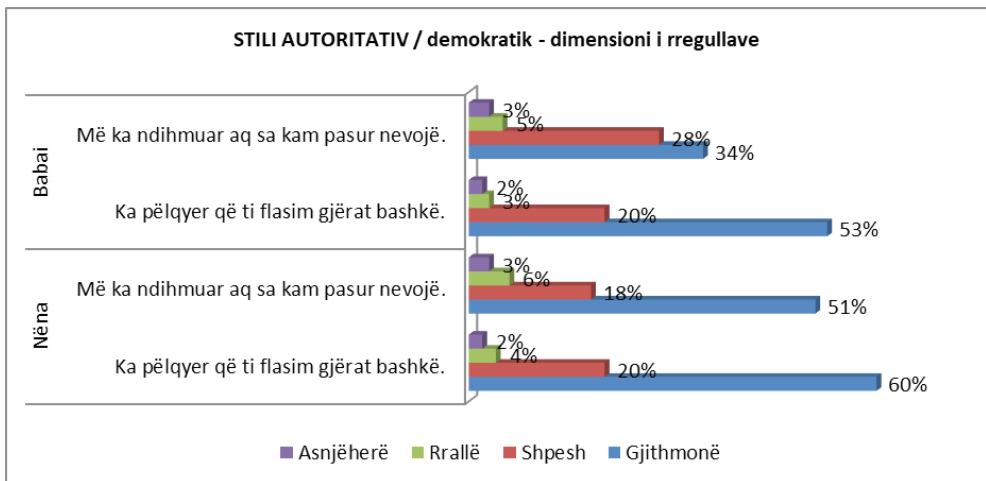

Grafik 16: Perceptimi i fëmijëve mbi sjelljet që karakterizojnë dimensionin e lidhjes së stilit autoritativ/demokratik të prindërve të tyre

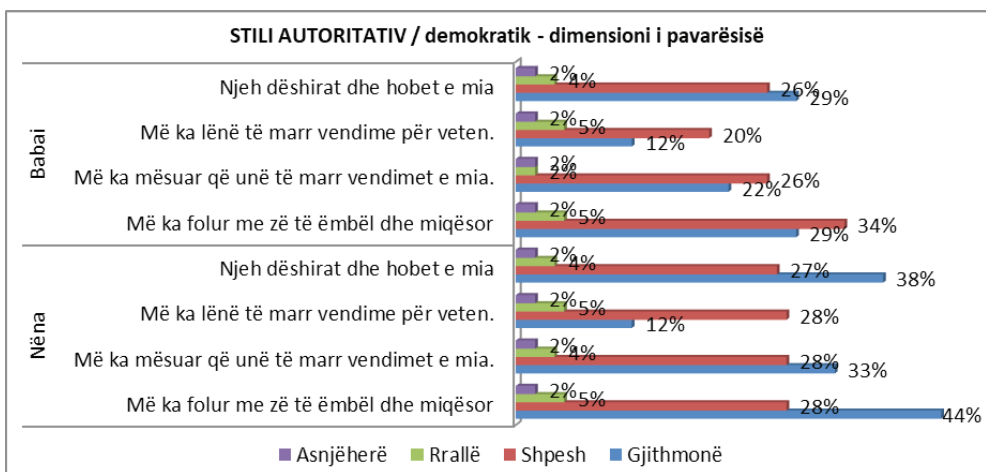
Me të njëjtën logjikë si më sipër, për dimensionin e rregullave të stilit autoritativ, nga përgjigjet e dhëna nga fëmijët rezulton se 74.5% e nënave dhe 67.5% e baballarëve sillen në përputhje me dimensionet e këtij stili (shiko për detaje grafikun 17) dhe përsa i takon dimensionit të pavarësisë, 59.5% e nënave dhe 49.5 % e baballarëve sipas përgjigjeve të fëmijëve të tyre sillen në përputhje me këtë dimension të stilit autoritativ (shiko grafikun 18). Të përmbledhura të tre rezultatet jepen në tabelën 2 më poshtë:

STILI AUTORITATIV/DEMOKRATIK				
Aplikimi i secilit dimension nga nëna dhe babai	Dimensioni i lidhjes	Dimensioni i rregullave	Dimensioni i pavarësisë	% e prindërve (nëna/babai) që përdorin stilin autoritativ
Nëna	74.6%	74.5%	59.5%	69.5%
Babai	65.2%	67.5%	49.5%	60.7%

Tabela 2: Perceptimi i fëmijëve mbi stilin autoritativ/demokratik që ushtron nëna dhe babai në rritjen e tyre

Grafik 17: Perceptimi i fëmijëve mbi sjelljet që karakterizojnë dimensionin e rregullave të stilit autoritativ/demokratik të prindërve të tyre

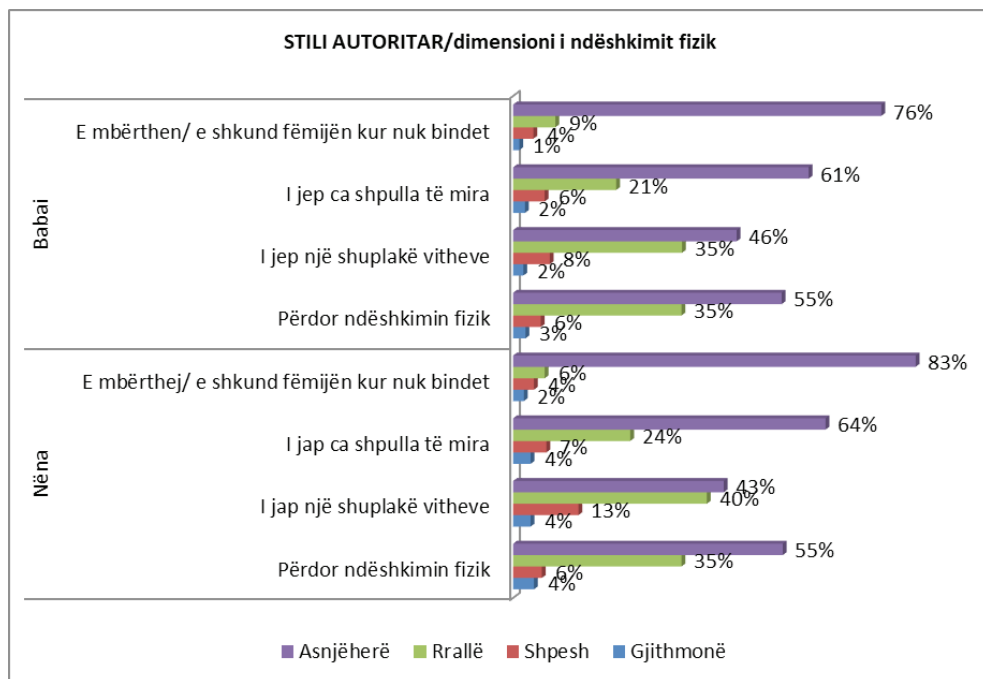

Grafik 18: Perceptimi i fëmijëve mbi sjelljet që karakterizojnë dimensionin e pavarësisë së stilit autoritativ/demokratik të prindërve të tyre

Pra nga përgjigjet e fëmijëve dhe mënyra se si e perceptojnë ata stilin e prindërimit të nënave dhe baballarëve, rezultojnë se 69.5% e nënave (përkundëjt 65.7% e nënave sipas rezultatit të përgjigjeve nga prindërit) dhe 60.7% e baballarëve (përkundëjt 57.1% e baballarëve sipas rezultatit të përgjigjeve nga prindërit) përdorin stilin autoritariv të prindërimit me fëmijët e tyre.

b/2) Eksplorimi mbi stilin autoritar

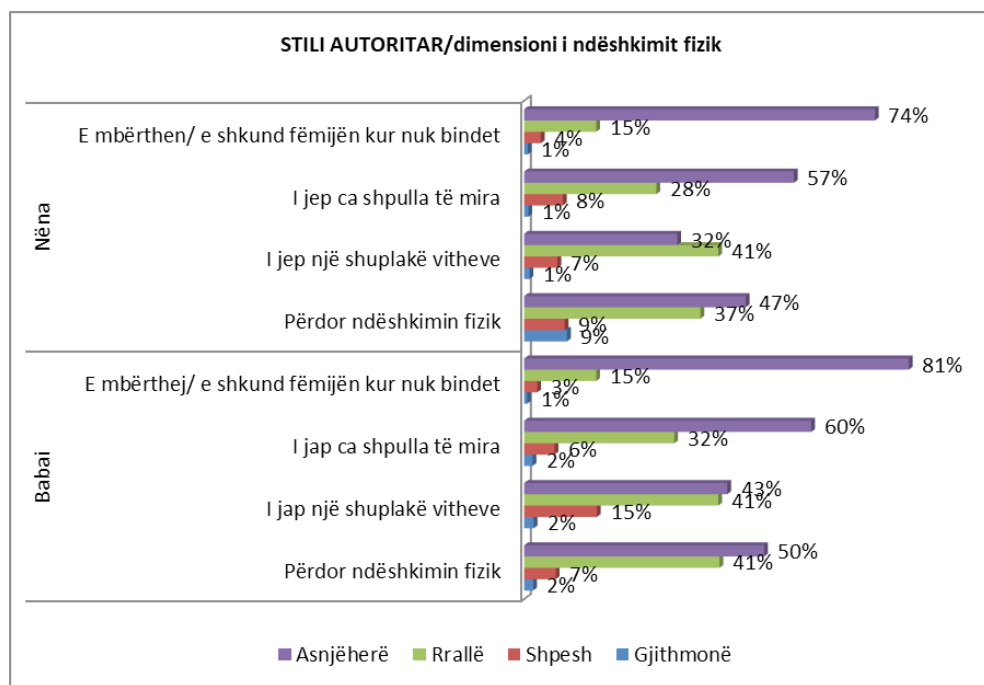
Vlerësimi mbi perceptimet që kanë prindërit rreth përdorimit ose jo të stilit autoritar si stil prindërimi, është bërë duke i pyetur ata lidhur me tre aspekte karakterizuese të këtij stili: dimensionin e ndëshkimit fizik, dimensionin verbal të konfliktit dhe dimensionin e ndëshkimit pa shpjegim. Gjetjet nga analiza e të dhënave sasiore në këtë drejtim, jepen në vijim.

Grafik 19: Perceptimi i nënave për sjelljet e tyre dhe të baballarëve të fëmijëve të tyre mbi dimensionin e ndëshkimit fizik / stili autoritar

Sikurse paraqitet edhe në grafikun 19, vetëm **10% e nënave** pohojnë se e përdorin ndëshkimin fizik si mënyrë të disiplinimit të fëmijëve të tyre “gjithmonë” ose “shpesh” dhe 9% e nënave pohojnë se edhe baballarët e fëmijëve të tyre e përdorin të njëjtin ndëshkim me fëmijët. Ndërkohë që 35% e nënave deklarojnë se e përdorin ndëshkimin fizik “rrallë” dhe në të njëjtën përqindje janë nënat që pohojnë se edhe baballarët e fëmijëve të tyre sillen në të

njëjtën mënyrë. Kur detajohet më pas se çfarë përfshihet në ndëshkimin fizik, vihet re se “një shuplakë vitheve” përdoret “gjithmonë” ose “shpesh” nga 17% e nënave dhe 10% e tyre pohojnë se këtë veprim e kryejnë edhe baballarët e fëmijëve të tyre. Po kështu, “ca shpulla të mira” përdoren “gjithmonë” ose “shpesh” nga 11% e nënave dhe sipas pohimit të 8% të nënave edhe nga baballarët e fëmijëve të tyre, ndërsa 6% e nënave “e mbërthejnë/shkundin fëmijën kur nuk bindet” dhe 5% e nënave pohojnë se këtë sjellje e bëjnë edhe baballarët e fëmijëve të tyre. Duke marrë në konsideratë frekuencën e përdorimit të sjelljeve të përfshira në këtë dimension, bazuar në variablat “gjithmonë” dhe “shpesh” rezulton se *10.75% e nënave e klasifikojnë stilin e tyre të prindërimit në përputhje me sjelljet e parashikuara në dimensionin e ndëshkimit fizik të stilit autoritar të prindërimit dhe 8% e nënave të përfshira në studim, vlerësojnë se edhe sjellja e baballarëve të fëmijëve të tyre është në sinkron me sjelljet e dimensionit të ndëshkimit fizik të stilit autoritar.*

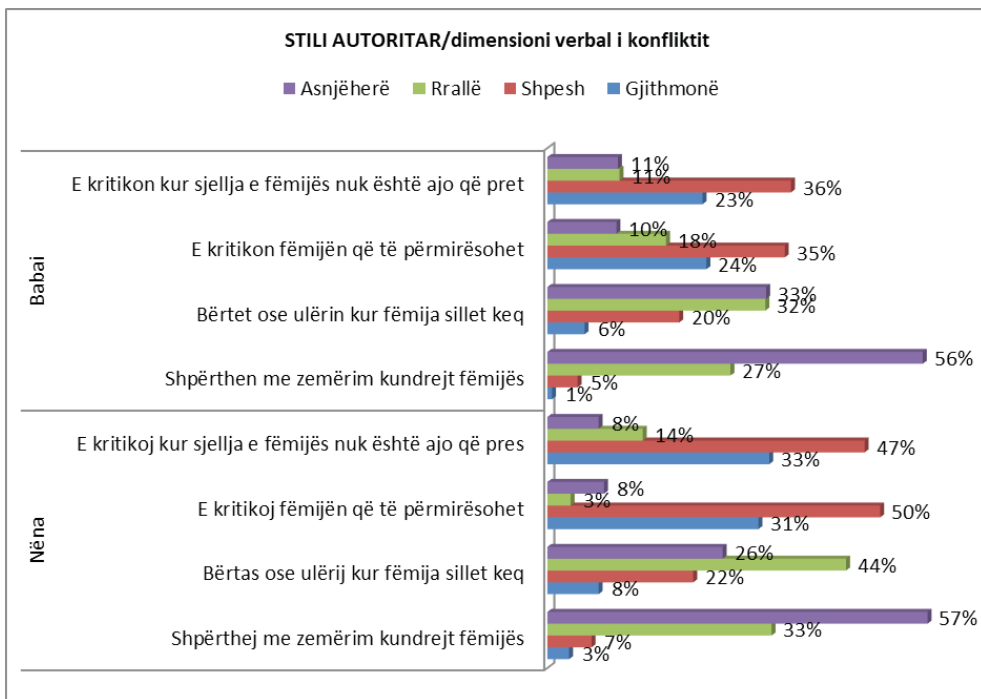

Grafik 20: Perceptimi i baballarëve për sjelljet e tyre dhe të nënave të fëmijëve të tyre mbi dimensionin e ndëshkimit fizik / stili autoritar

Nga grafiku 20 shihet se, vetëm **9% e baballarëve** pohojnë se e përdorin ndëshkimin fizik si mënyrë të disiplinimit të fëmijëve të tyre “gjithmonë” ose “shpesh” dhe 18% e baballarëve pohojnë se edhe nënat e fëmijëve të tyre e përdorin të njëjtin ndëshkim me fëmijët. Ndërkohë që 41% e baballarëve deklarojnë se e përdorin ndëshkimin fizik “rrallë” dhe 47% e baballarëve pohojnë se edhe nënat e fëmijëve të tyre sillen në të njëjtën mënyrë. “Një

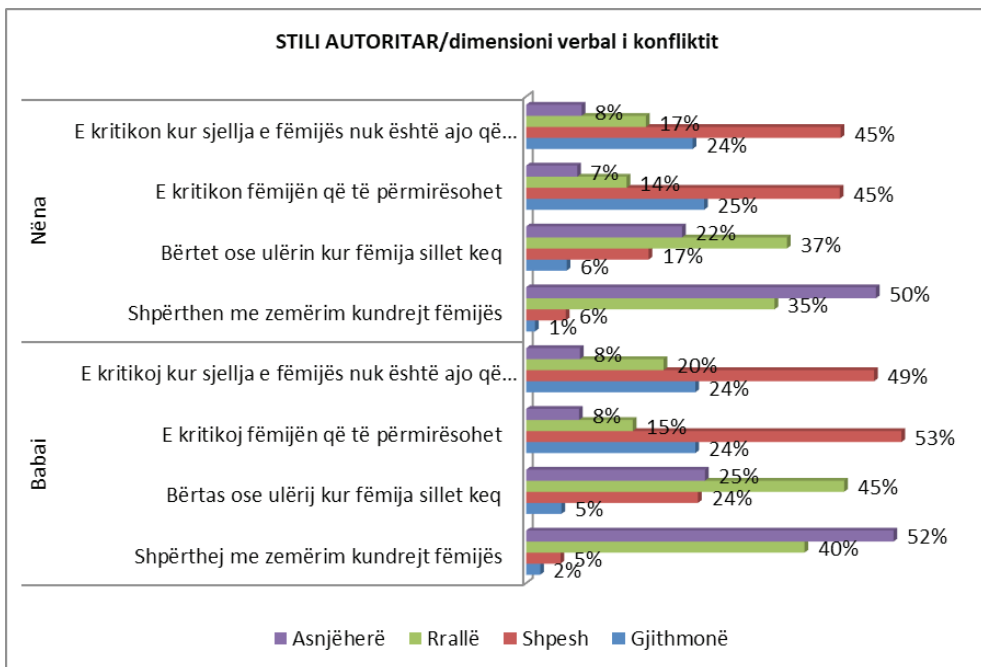
shuplakë vitheve” përdoret “gjithmonë” ose “shpesh” nga 17% e baballarëve dhe 8% e tyre pohojnë se këtë veprim e kryejnë edhe nënat e fëmijëve të tyre. Po kështu, “ca shpulla të mira” përdoren “gjithmonë” ose “shpesh” nga 8% e baballarëve dhe sipas pohimit të 9% të baballarëve kjo përdoret edhe nga nënat e fëmijëve të tyre. 4% e baballarëve “e mbërthejnë/shkundin fëmijën kur nuk bindet” dhe 5% e baballarëve pohojnë se këtë sjellje e bëjnë edhe nënat e fëmijëve të tyre. Duke marrë në konsideratë frekuencën e përdorimit të sjelljeve të përfshira në këtë dimension, bazuar në variablat “gjithmonë” dhe “shpesh” rezulton se *9.25% e baballarëve e klasifikojnë stilin e tyre të prindërimit në përputhje me sjelljet e parashikuara në dimensionin e ndëshkimit fizik të stilit autoritar të prindërimit dhe 9.75% e baballarëve të përfshirë në studim, vlerësojnë se edhe sjellja e nënave të fëmijëve të tyre është në sinkron me sjelljet e dimensionit të ndëshkimit fizik të stilit autoritar.*

Në lidhje me dimensionin verbal të konfliktit të stilit autoritar, nga përpunimi të dhënave rezulton se (grafiku 21): **10% e nënave** pohojnë se shpërthejnë me zemërim kundrejt fëmijëve të tyre “gjithmonë” ose “shpesh” dhe 6% e nënave pohojnë se edhe baballarët e fëmijëve të tyre kanë të njëjtën sjellje. 30% e nënave bërtasin ose ulërijnë kur fëmija sillet keq “gjithmonë” ose “shpesh” dhe 26% e tyre pohojnë se këtë veprim e kryejnë edhe baballarët e fëmijëve të tyre. 81% e nënave pohojnë se e kritikojnë fëmijën që të përmirësojë sjelljen “gjithmonë” ose “shpesh” dhe sipas pohimit të 59% të nënave kjo mënyrë përdoret edhe nga baballarët e fëmijëve të tyre. Duke marrë në konsideratë frekuencën e përdorimit të sjelljeve të përfshira në këtë dimension, bazuar në variablat “gjithmonë” dhe “shpesh” rezulton se *50% e nënave e klasifikojnë stilin e tyre të prindërimit në përputhje me sjelljet e parashikuara në dimensionin verbal të konfliktit të stilit autoritar të prindërimit dhe 37% e nënave të përfshira në studim, vlerësojnë se edhe sjellja e baballarëve të fëmijëve të tyre është në sinkron me sjelljet e dimensionit verbal të konfliktit të stilit autoritar.*

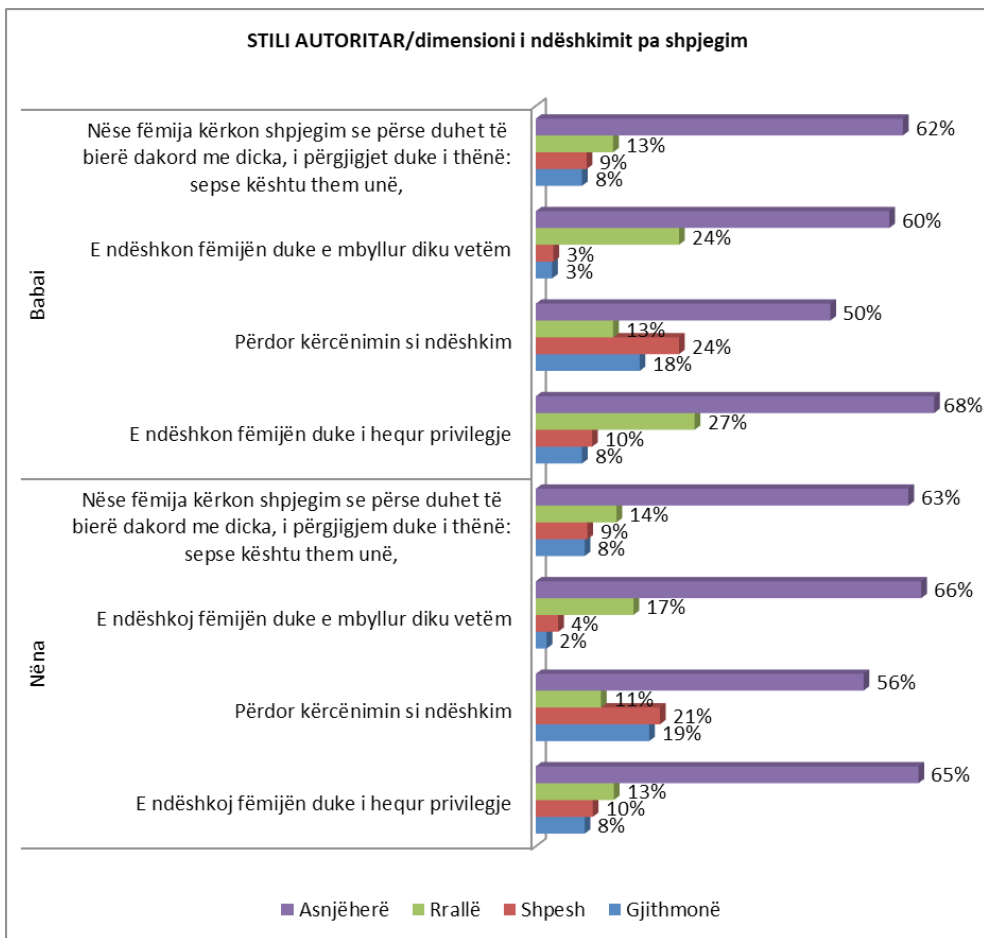
Grafik 21: Perceptimi i nënave për sjelljet e tyre dhe të baballarëve të fëmijëve të tyre mbi dimensionin verbal të konfliktit / stili autoritar

Në lidhje me po të njëjtin dimension të stilit autoritar, nga përpunimi i të dhënave sasiore nga përgjigjet e baballarëve (grafiku 22) rezulton se: **7% e baballarëve** pohojnë se shpërthejnë me zemërim kundrejt fëmijëve të tyre “gjithmonë” ose “shpesh” dhe në të njëjtën përqindje baballarët pohojnë se edhe nënat e fëmijëve të tyre kanë të njëjtën sjellje. 29% e baballarëve bërtasin ose ulërijnë kur fëmija sillet keq “gjithmonë” ose “shpesh” dhe 23% e tyre pohojnë se këtë veprim e kryejnë edhe nënat e fëmijëve të tyre. 77% e baballarëve pohojnë se e kritikojnë fëmijën që të përmirësojë sjelljen “gjithmonë” ose “shpesh” dhe sipas pohimit të 70% të tyre, kjo mënyrë përdoret edhe nga nënat e fëmijëve të tyre. Duke marrë në konsideratë frekuencën e përdorimit të sjelljeve të përfshira në këtë dimension, bazuar në variablat “gjithmonë” dhe “shpesh” rezulton se 46.5% e baballarëve e klasifikojnë stilin e tyre të prindërimit në përputhje me sjelljet e parashikuara në dimensionin verbal të konfliktit të stilit autoritar dhe 42% e baballarëve të përfshirë në studim, vlerësojnë se edhe sjellja e nënave të fëmijëve të tyre është në sinkron me sjelljet e dimensionit verbal të konfliktit të stilit autoritar.

Grafik 22: Perceptimi i baballarëve për sjelljet e tyre dhe të nënave të fëmijëve të tyre mbi dimensionin verbal të konfliktit / stili autoritar

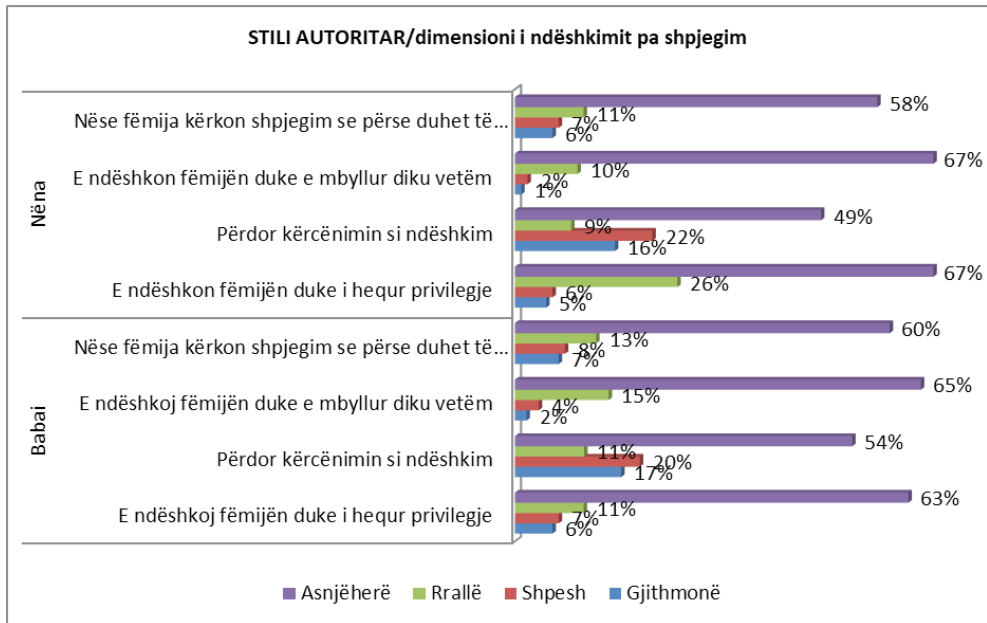
Në lidhje me dimensionin e tretë të stilit autoritar që ka të bëjë me ndëshkimin pa dhënë shpjegim, gjetjet nga përpunimi i të dhënave sasiore evidentojnë se (grafiku 23): 18% e nënave pohojnë se e ndëshkojnë fëmijën duke i hequr privilegje “gjithmonë” ose “shpesh” dhe po aq përqind e tyre pohojnë se edhe baballarët e fëmijëve të tyre kanë të njëjtën sjellje. 40% e nënave përdorin kërcënimin si ndëshkim “gjithmonë” ose “shpesh” dhe 42% e tyre pohojnë se këtë veprim e kryejnë edhe baballarët e fëmijëve të tyre. 6% e nënave pohojnë se e mbyllin fëmijën diku vetëm, si ndëshkim “gjithmonë” ose “shpesh” dhe po në të njëjtën përqindje janë nënat që pohojnë se kjo mënyrë përdoret edhe nga baballarët e fëmijëve të tyre. 17% e nënave përdorin frazën “Se kështu them unë!” “gjithmonë” ose “shpesh” nëse fëmija i tyre kërkon shpjegim përse duhet të bierë dakord me diçka dhe në të njëjtën përqindje janë nënat që pohojnë përdorimin e të njëjtës frazë edhe nga baballarët e fëmijëve të tyre. Duke marrë në konsideratë frekuencën e përdorimit të sjelljeve të përfshira në këtë dimension, bazuar në variablat “gjithmonë” dhe “shpesh” rezultojnë se 20.25% e nënave e klasifikojnë stilin e tyre të prindërimit në përputhje me sjelljet e parashikuara në dimensionin e ndëshkimit pa shpjegim të stilit autoritar të prindërimit dhe 20.5% e nënave të përfshira në studim, vlerësojnë se edhe sjellja e baballarëve të fëmijëve të tyre është në sinkron me sjelljet e dimensionit të ndëshkimit pa shpjegim të stilit autoritar.

Grafik 23: Perceptimi i nënave për sjelljet e tyre dhe të baballarëve të fëmijëve të tyre mbi dimensionin e ndëshkimit pa shpjegim / stili autoritar

Siç paraqitet edhe në grafikun 24 në vijim, 13% e baballarëve pohojnë se e ndëshkojnë fëmijën duke i hequr privilegje “gjithmonë” ose “shpesh” dhe 11% e tyre pohojnë se edhe nënat e fëmijëve të tyre kanë të njëjtën sjellje. 37% e baballarëve përdorin kërcënimin si ndëshkim “gjithmonë” ose “shpesh” dhe 38% e tyre pohojnë se këtë veprim e kryejnë edhe nënat e fëmijëve të tyre. 6% e baballarëve pohojnë se e mbyllin fëmijën diku vetëm, si ndëshkim “gjithmonë” ose “shpesh” dhe 3% e tyre pohojnë se kjo mënyrë përdoret edhe nga nënat e fëmijëve të tyre. 15% e baballarëve përdorin frazën “Se kështu them unë!” “gjithmonë” ose “shpesh” nëse fëmija i tyre kërkon shpjegim përse duhet të bierë dakord me diçka dhe 13% e tyre pohojnë përdorimin e të njëjtës frazë edhe nga nënat e fëmijëve të tyre. Duke marrë në konsideratë frekuencën e përdorimit të sjelljeve të përfshira në këtë dimension, bazuar në variablat “gjithmonë” dhe “shpesh” rezulton se 17.75% e baballarëve e

klasifikojnë stilin e tyre të prindërimit në përputhje me sjelljet e parashikuara në dimensionin e ndëshkimit pa shpjegim të stilit autoritar të prindërimit dhe 16.25% e baballarëve të përfshirë në studim, vlerësojnë se edhe sjellja e nënave të fëmijëve të tyre është në sinkron me sjelljet e dimensionit të ndëshkimit pa shpjegim të stilit autoritar.

Grafik 24: Perceptimi baballarëve për sjelljet e tyre dhe të nënave të fëmijëve të tyre mbi dimensionin e ndëshkimit pa shpjegim / stili autoritar

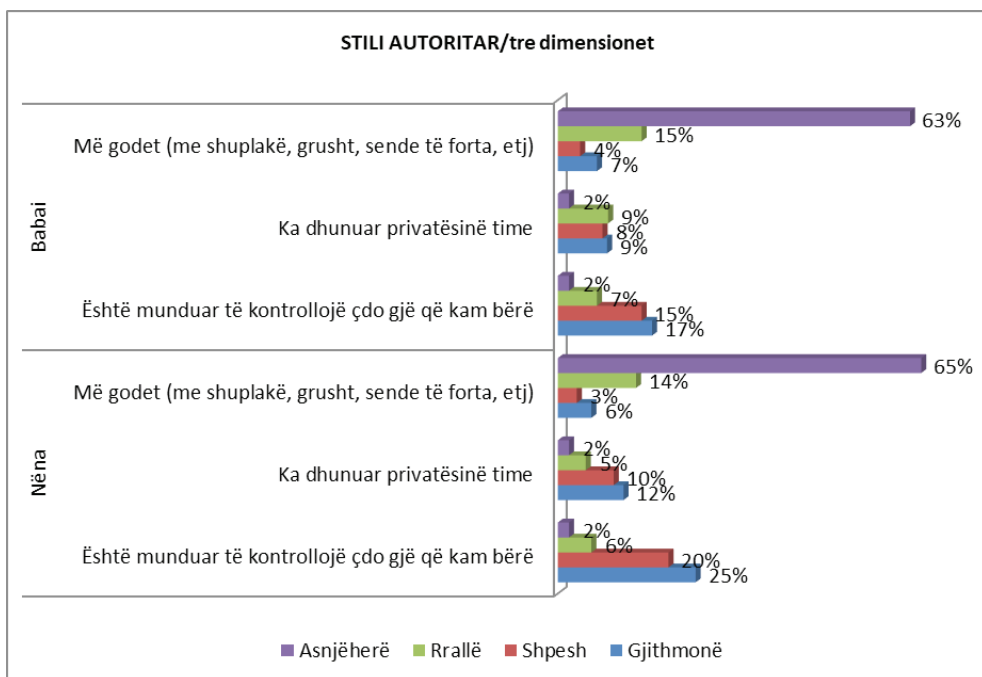
Bazuar në gjetjet nga analiza e të dhënave sasiore mbi sjelljet që përdorin prindërit në të tre dimensionet e stilit autoritar, konkretisht në dimensionin e ndëshkimit fizik, dimensionin verbal të konfliktit dhe dimensionin e ndëshkimit pa shpjegim, rezulton se **24.8% e nënave dhe 23.15% e baballarëve të përfshirë në studim përdorin stilin autoritar të prindërimit.**

STILI AUTORITAR					
Aplikimi i secilit dimension nga nëna dhe babai		Dimensioni i ndëshkimit fizik	Dimensioni verbal i konfliktit	Dimensioni i ndëshkimit pa shpjegim	% e nënave që përdorin stilin autoritar
Nëna	Perceptimi i vetë nënës mbi sjelljen e saj	10.75%	50%	20.25%	
	Perceptimi i babait mbi sjelljen e saj	9.75%	42%	16.25%	
	% e nënave që respektojnë këtë dimension	10.25%	46%	18.25%	
					24.8%

Babai	Perceptimi i vetë babait mbi sjelljen e tij	9.25%	46.5%	17.75%	% e baballarëve që përdorin stilin autoritar
	Perceptimi i nënës mbi sjelljen e tij	8%	37%	20.5%	
	<i>% e baballarëve që respektojnë këtë dimension</i>	<i>8.6%</i>	<i>41.75%</i>	<i>19.1%</i>	<i>23.15%</i>

Tabela 3: Përqindja e nënave dhe baballarëve që e klasifikojnë stilin e tyre të prindërimit si autoritar

Nga përgjigjet e fëmijëve të përfshirë në studim, në lidhje me pyetjet mbi të tre dimensionet e stilit autoritar të prindërimit, rezultoi se 9% e nënave dhe 11% e baballarëve i godasin fëmijët e tyre “gjithmonë” ose “shpesh” kur fëmijët sillen keq; 22% e nënave dhe 17% e baballarëve dhunojnë privatësinë e fëmijëve “gjithmonë” ose “shpesh” dhe 45% e nënave e 32% e baballarëve mundohen të kontrollojnë çdo gjë që fëmijët bëjnë “gjithmonë” ose “shpesh”.

Grafik 25: Perceptimi i fëmijëve mbi sjelljet që karakterizojnë tre dimensionet e stilit autoritar të prindërve të tyre

Nga përgjigjet e fëmijëve dhe mënyra se si e perceptojnë ata stilin e prindërimit të nënave dhe baballarëve (tabela 4), rezultojnë se 25.3% e nënave (përkundëjt 24.8% e nënave sipas rezultatit të përgjigjeve nga prindërit) dhe 20% e baballarëve (përkundëjt 23.15% e baballarëve sipas rezultatit të përgjigjeve nga prindërit) përdorin stilin autoritar të prindërimit me fëmijët e tyre.

STILI AUTORITAR				
Aplikimi i secilit dimension nga nëna dhe babai	Dimensioni i ndëshkimit fizik	Dimensioni verbal i konfliktit	Dimensioni i ndëshkimit pa shpjegim	% e prindërve (nëna/babai) që përdorin stilin autoritar
Nëna	9%	22%	45%	25.3%
Babai	11%	17%	32%	20%

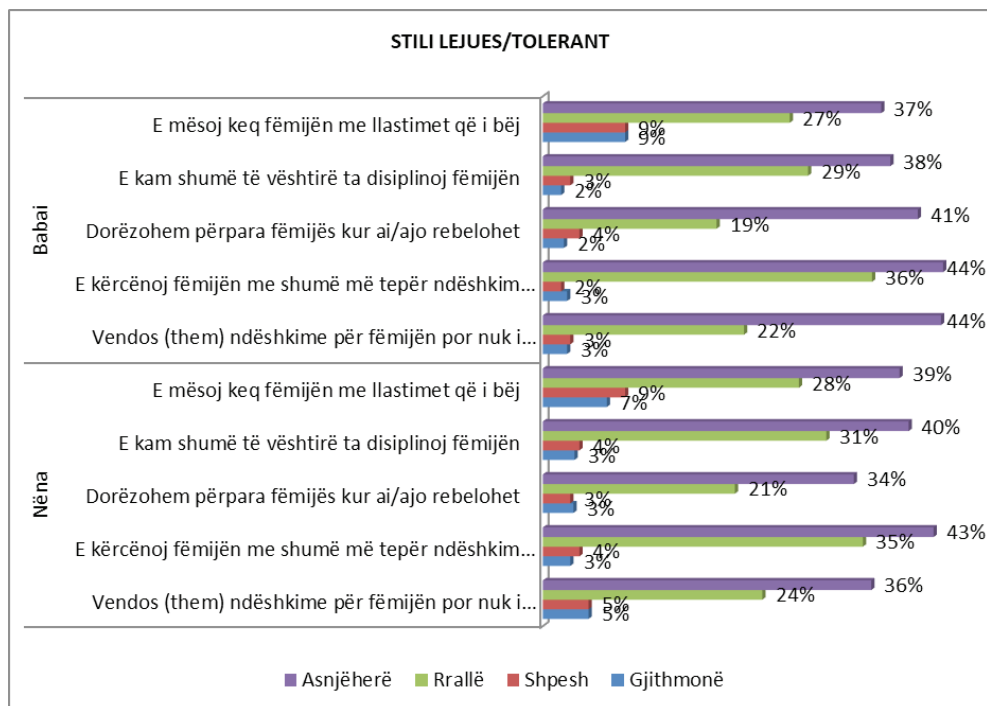
Tabela 4: Perceptimi i fëmijëve mbi stilin autoritar që ushtron nëna dhe babai në rritjen e tyre

c) Eksplorimi mbi stilin lejues/tolerant

Stili lejues/tolerant i prindërimit është vlerësuar përmes pyetjeve mbi sjelljet e caktuara që përmbajnë dimensionin e lejimit apo tolerancës së pamasë. Gjetjet nga përgjigjet e prindërve dhe të fëmijëve në lidhje me këtë stil prindërimi renditen në vijim.

Siç shihet dhe nga grafiku 26 më poshtë, 10% e nënave “gjithmonë” ose “shpesh” vendosin apo më saktë artikulojnë ndëshkime për fëmijët e tyre por në të vërtetë nuk i zbatojnë ato dhe 6% e nënave pohojnë se në të njëjtën mënyrë sillen edhe baballarët e fëmijëve të tyre. 7% e nënave “gjithmonë” ose “shpesh” kërcënojnë me shumë më tepër ndëshkim sesa u japin në të vërtetë fëmijëve dhe 6% e nënave pohojnë se po kështu sillen edhe baballarët e fëmijëve të tyre. 7% e nënave pohojnë se “gjithmonë” ose “shpesh” dorëzohen përpara fëmijëve kur ata rebelohen dhe 6% e nënave pohojnë të njëjtën mënyrë sjelljeje edhe të baballarëve të fëmijëve të tyre. 7% e nënave pohojnë se e kanë shumë të vështirë të disiplinojnë fëmijët e tyre në më të shumtën e kohës dhe 5% e nënave pohojnë se në të njëjtën situatë janë edhe baballarët e fëmijëve të tyre. 16% e nënave pohojnë se “gjithmonë” ose “shpesh” i mësojnë keq fëmijët me llastimet që u bëjnë dhe 18% e nënave pohojnë se të njëjtën sjellje kanë edhe baballarët e fëmijëve të tyre. Duke marrë në konsideratë frekuencën e përdorimit të sjelljeve të përfshira në stilin lejues, bazuar në variablat “gjithmonë” dhe “shpesh” rezultojnë se 9.4% e nënave e klasifikojnë stilin e tyre të prindërimit lejues/tolerant dhe 8% e

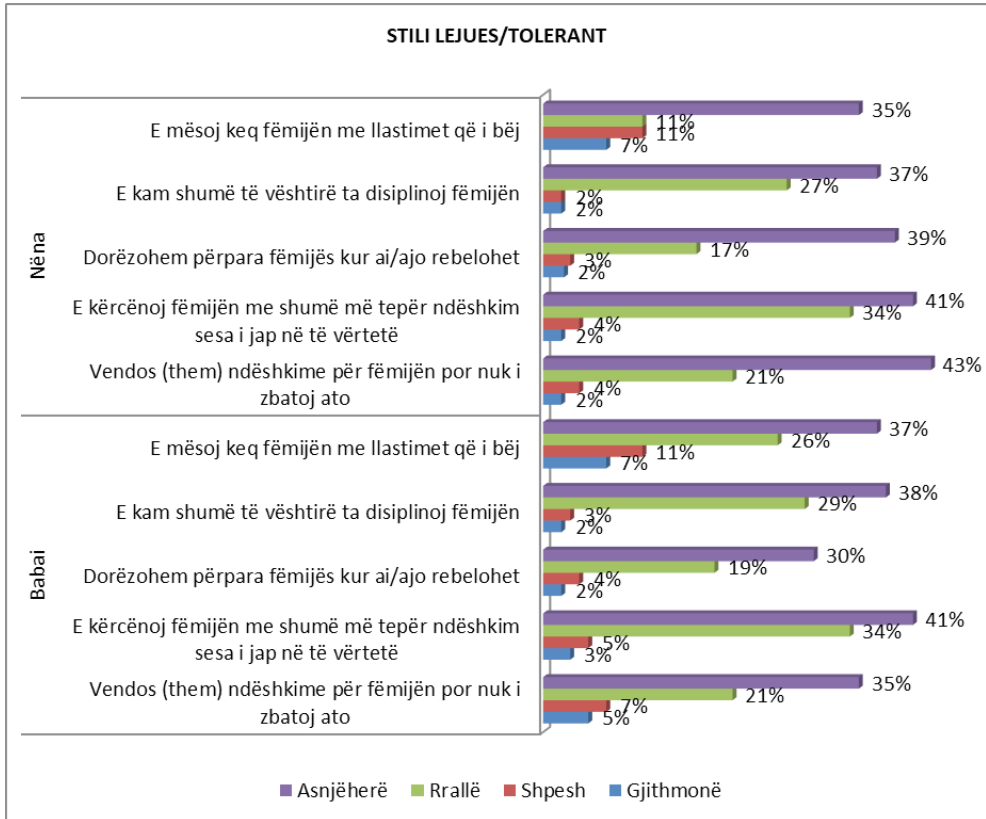
nënave të përfshira në studim, vlerësojnë se edhe sjellja e baballarëve të fëmijëve të tyre është në sinkron me stilin lejues/tolerant

Grafik 26: Perceptimi i nënave për sjelljet e tyre dhe të baballarëve të fëmijëve të tyre mbi stilin lejues/tolerant

12% e baballarëve siç shihet dhe në grafikun 27 në vijim, “gjithmonë” ose “shpesh” artikulojnë ndëshkime për fëmijët e tyre por nuk i zbatojnë ato dhe 6% e baballarëve pohojnë se në të njëjtën mënyrë sillen edhe nënat e fëmijëve të tyre. 8% e baballarëve “gjithmonë” ose “shpesh” kërcënojnë me shumë më tepër ndëshkim sesa u japin në të vërtetë fëmijëve dhe 6% e baballarëve pohojnë se po kështu sillen edhe nënat e fëmijëve të tyre. 6% e baballarëve pohojnë se “gjithmonë” ose “shpesh” dorëzohen përpara fëmijëve kur ata rebelohen dhe 5% e tyre pohojnë të njëjtën mënyrë sjelljeje edhe të nënave të fëmijëve të tyre. 5% e baballarëve pohojnë se e kanë shumë të vështirë të dispijnojnë fëmijët e tyre në më të shumtën e kohës dhe 4% e tyre pohojnë se në të njëjtën situatë janë edhe nënat e fëmijëve të tyre. 18% e baballarëve pohojnë se “gjithmonë” ose “shpesh” i mësojnë keq fëmijët me llastimet që u bëjnë dhe 18% e tyre pohojnë se të njëjtën sjellje kanë edhe nënat e fëmijëve të tyre. Duke marrë në konsideratë frekuencën e përdorimit të sjelljeve të përfshira në stilin lejues, bazuar në variablat “gjithmonë” dhe “shpesh” rezulton se 12% e baballarëve e klasifikojnë stilin e tyre të prindërimit lejues/tolerant dhe 10.6% e baballarëve të përfshirë në studim, vlerësojnë se edhe

sjellja e nënave të fëmijëve të tyre është në sinkron me stilin lejues/tolerant.

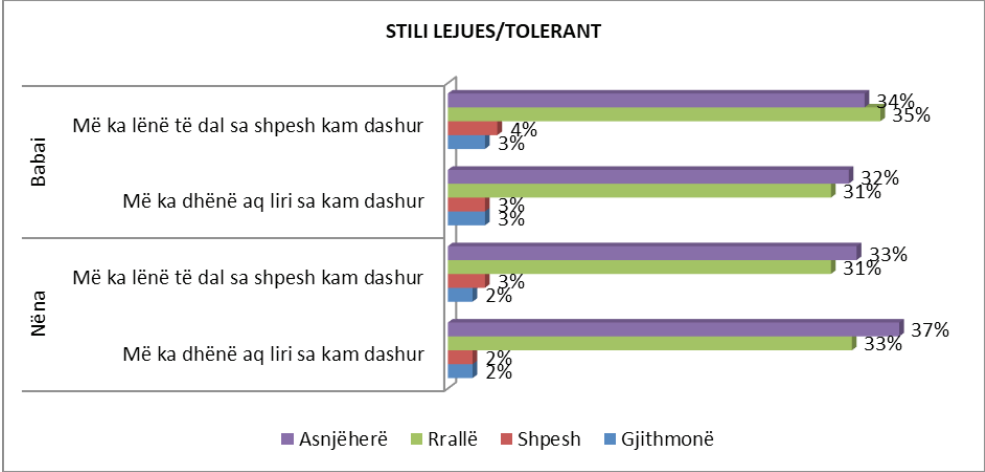
Grafik 27: Perceptimi i baballarëve për sjelljet e tyre dhe të nënave të fëmijëve të tyre mbi stilin lejues/tolerant

Bazuar në gjetjet nga analiza e të dhënave sasiore mbi sjelljet që përdorin prindërit rezulton se **8.6% e nënave dhe 8.9% e baballarëve të përfshirë në studim përdorin stilin lejues/tolerant të prindërimit.**

STILI LEJUES/TOLERANT			% e nënave që përdorin stilin lejues / tolerant
Nëna	Perceptimi i vetë nënës mbi sjelljen e saj	9.4%	
	Perceptimi i babait mbi sjelljen e saj	7.8%	
	% e nënave që respektojnë këtë dimension		
Babai	Perceptimi i vetë babait mbi sjelljen e tij	9.8%	% e baballarëve që përdorin stilin lejues / tolerant
	Perceptimi i nënës mbi sjelljen e tij	8%	
	% e baballarëve që respektojnë këtë dimension		8.9%

Tabela 5: Perceptimi i fëmijëve mbi stilin lejues/tolerant që ushtron nëna dhe babai në rritjen e tyre

Ndërsa vetë fëmijët kanë dhënë këto përgjigje për pyetjet mbi sjelljet e prindërve që përkojnë më shumë me stilin lejues të prindërimit: 4% e nënave dhe 6% e baballarëve “gjithmonë” ose “shpesh” u kanë dhënë atyre aq liri sa kanë dashur dhe 5% e nënave e 7% e baballarëve i kanë lënë fëmijët “gjithmonë” ose “shpesh” të dalin sa herë ata kanë dashur (grafiku 28).

Grafik 28: Perceptimi i fëmijëve mbi sjelljet që karakterizojnë stilin lejues/tolerant të prindërve të tyre

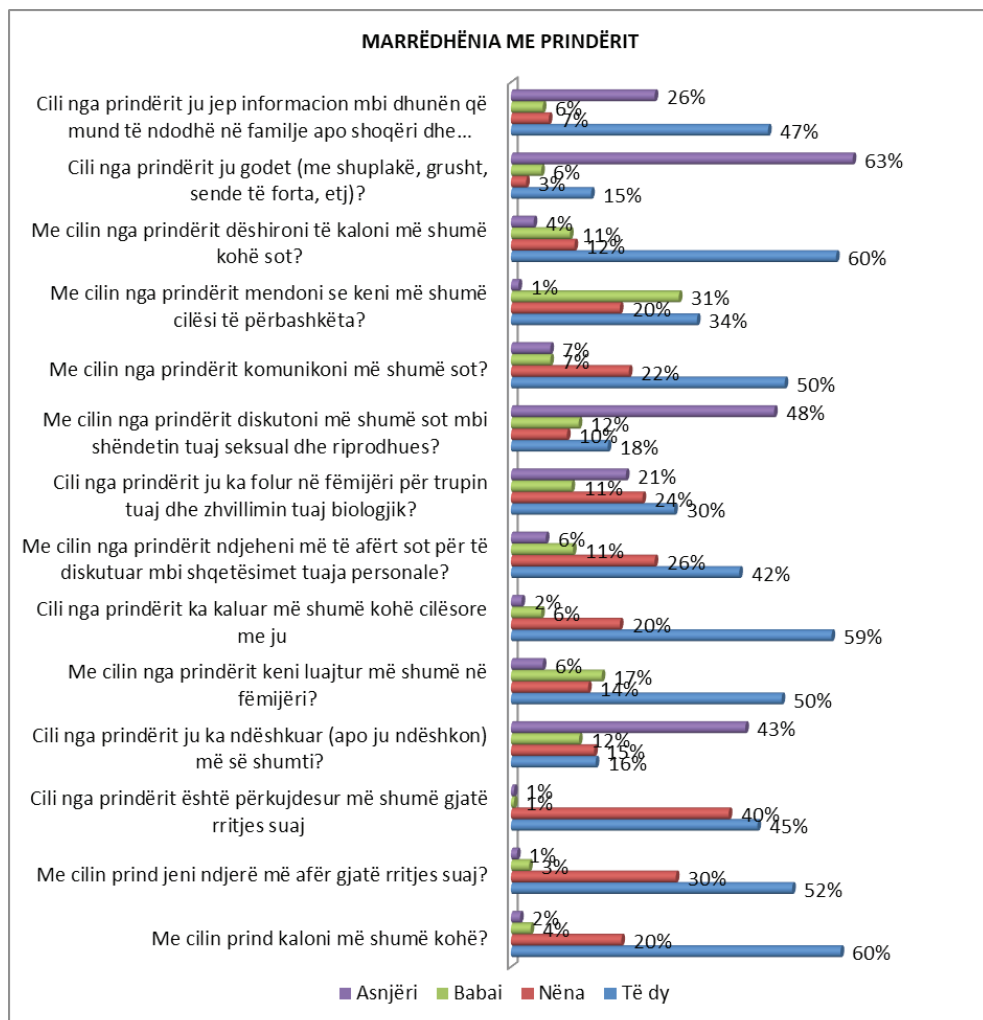
Pra, nga përgjigjet e fëmijëve dhe mënyra se si e perceptojnë ata stilin e prindërimit të nënave dhe baballarëve rezulton se 4.5% e nënave (përkundrejt 8.6% e nënave sipas rezultatit të përgjigjeve nga prindërit) dhe 6.5% e baballarëve (përkundrejt 8.9% e baballarëve sipas rezultatit të përgjigjeve nga prindërit) përdorin stilin lejues/tolerant të prindërimit me fëmijët e tyre.

Nga sa më sipër, të dhënat sasiore të mbledhura për efekt studimi na tregojnë se perceptimi që kanë vetë prindërit për stilin e prindërimit që përdorin në edukimin e fëmijëve të tyre, si dhe perceptimi që kanë fëmijët e tyre për stilet e prindërimit që aplikojnë prindërit e tyre, sugjerojnë këtë grupim sipas stileve të prindërimit:

Stilet e prindërimit	Perceptimi sipas vetë prindërve			Perceptimi sipas fëmijëve të tyre		
	Autoritativ/demokratik	Autoritar	Lejues/tolerant	Autoritativ/demokratik	Autoritar	Lejues/tolerant
Nëna	65.7%	24.8%	8.6%	69.5%	25.3%	4.5%
Babai	57.1%	23.15%	8.9%	60.7%	20%	6.5%

Tabela 6: Përqindja e prindërve klasifikuar sipas stileve të prindërimit që përdorin, bazuar në perceptimet e tyre dhe të fëmijëve të tyre

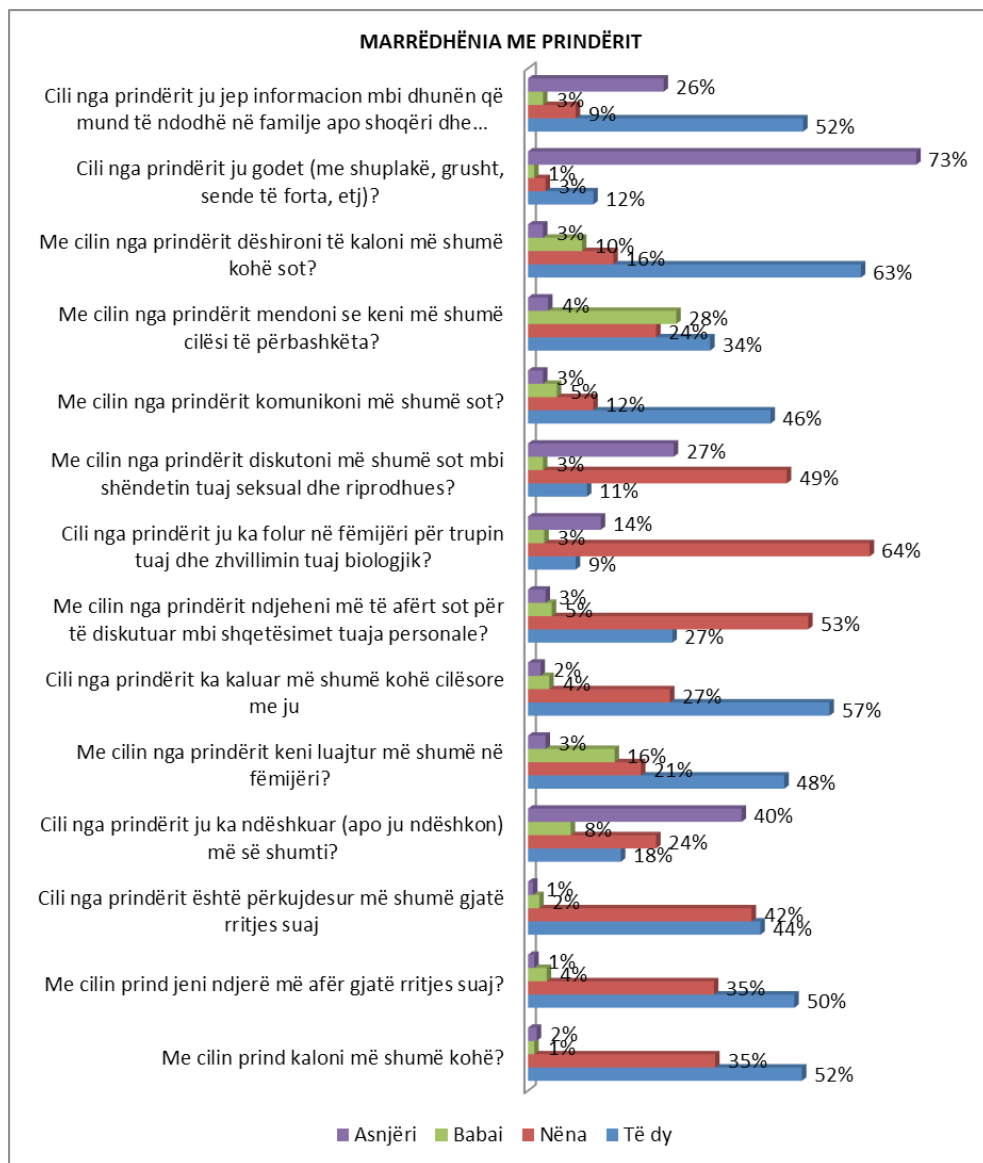
Duke përmbledhur perceptimet e prindërve dhe të vetë fëmijëve, rezulton se në kampionimin e përfshirë në studim prej 1665 prindëris (866 nëna dhe 799 baballarë) janë **67.6% nëna dhe 58.9% baballarë të cilët përdorin stilin autoritativ/demokratik të prindërimit; 25.05% nëna dhe 21.57% baballarë të cilët përdorin stilin autoritar të prindërimit; si dhe 6.55% nëna dhe 7.7% baballarë të cilët përdorin stilin lejues/tolerant të prindërimit.**

Grafik 29: Perceptimi i djemve për marrëdhëniet me prindërit e tyre

Grafikët 29 dhe 30 paraqesin dallimet në marrëdhëniet prind – fëmijë për shkak të diferencave gjinore. Siç vihet re, këto dallime bëhen më të dukshme kur flitet për çështje sensitive apo deri diku edhe ende “tabu” siç është

diskutimi mbi shëndetin seksual e riprodhues. Këto marrëdhënie dhe dallimet gjinore përkatëse, eksplorohehen më tej dhe në analizën e të dhënave cilësore të mbledhura për efekt të këtij studimi.

Grafik 30: Perceptimi i vajzave për marrëdhëniet me prindërit e tyre

60% e djemve dhe 52% e vajzave deklarojnë se më së shumti e kalojnë kohën me të dy prindërit.

Pothuajse gjysma e fëmijëve të përfshirë në studim deklarojnë se janë ndier

njëlloj të afërt me të dy prindërit e tyre gjatë rritjes (52% e djemve dhe 50% e vajzave), 45% e djemve dhe 44% e vajzave gjithashtu deklarojnë se të dy prindërit janë kujdesur gjatë rritjes së tyre (pavarësisht se eksplorimi i mëtejshëm i llojit të përkujdesit të ofruar është bërë në pjesën e kërkimit cilësor, ku evidentohen më mirë se cilat detyra dhe përgjegjësi kanë mbuluar secili prind në familje për mirërritjen dhe edukimin e fëmijëve).

50% e djemve dhe 48% e vajzave deklarojnë se kanë luajtur me të dy prindërit në fëmijëri. 50% e djemve dhe 46% e vajzave deklarojnë se kalojnë kohë me të dy prindërit dhe 60% e djemve e 62% e vajzave dëshirojnë të vijnë të kalojnë kohë me të dy prindërit.

Gjithashtu, 59% e djemve dhe 57% e vajzave pohojnë se të dy prindërit kanë kaluar kohë cilësore me ta. Të gjitha këto pohime shkojnë pak a shumë në linjë me gjetjet e mësipërme ku mbi gjysma e prindërve u klasifikuan se përdorin stilin autoritativ/demokratik të prindërimit.

Kur diskutohet mbi ndëshkimin (në tërësi), 16% e djemve dhe 18% e vajzave pohojnë se të dy prindërit i ndëshkojnë, ndërkohë që 24% e vajzave dhe 15% e djemve pohojnë se i ndëshkon më shumë nëna dhe 8% e vajzave e 12% e djemve pohojnë se i ndëshkon më shumë babai. Kurse në lidhje me përdorimin e ndëshkimit fizik, 15% e djemve dhe 12% e vajzave pohojnë se këtë lloj ndëshkimi e përdorin të dy prindërit, 3% e djemve dhe po aq e vajzave pohojnë se ndëshkimin fizik e përdor më shumë nëna dhe 6% e djemve e 1% e vajzave pohojnë se ndëshkimin fizik e përdor më shumë babai.

Ndërsa 42% e djemve pohojnë se ndihen të afërt me të dy prindërit për të diskutuar mbi shqetësimet e tyre personale, kjo afërsi me të dy prindërit bie në 27% tek vajzat. 26% e djemve dhe 53% e vajzave ndihen më të afërt/afërta të diskutojnë mbi shqetësimet e tyre personale me nënën dhe 11% e djemve e 5% e vajzave ndihen më të afërt/afërta për të diskutuar me baballarët për shqetësimet e tyre personale.

30% e djemve pohojnë se të dy prindërit u kanë folur në fëmijëri për trupin e tyre dhe zhvillimin biologjik, ndërkohë që vetëm 9% e vajzave pohojnë që këtë bisedë ta kenë bërë me të dy prindërit. 64% e vajzave pohojnë se këtë bisedë e ka bërë me to nëna dhe po kështu pohojnë dhe 24% e djemve. 3% e vajzave dhe 11% e djemve pohojnë se më shumë për zhvillimin e tyre u ka folur babai ndërkohë që 14% e vajzave dhe 21% e djemve pohojnë se asnjëri nga prindërit nuk e ka hapur këtë temë gjatë rritjes e zhvillimit të tyre.

Diferenca në ndarjen apo mosdhënien e informacionit nga ana e prindërve për fëmijët e tyre, rritet veçanërisht kur flitet për të diskutuar mbi shëndetin seksual e riprodhues të tyre. Kështu 48% e djemve dhe 27% e vajzave pohojnë

se nuk diskutojnë me asnjërin nga prindërit mbi këtë tematikë, 10% e djemve dhe 49% e vajzave pohojnë se diskutojnë më shumë me nënën, 18% e djemve dhe 11% e vajzave pohojnë se diskutojnë me të dy prindërit ndërsa 3% e vajzave dhe 12% e djemve pohojnë se diskutojnë më shumë me babain mbi shëndetin e tyre seksual e riprodhues.

47% e djemve dhe 52% e vajzave pohojnë se të dy prindërit u japin informacion rreth dhunës që mund të ndodhë në familje apo shoqëri, ndërkohë që 26% e vajzave dhe po aq djem pohojnë se asnjëri nga prindërit nuk u jep informacion mbi këtë çështje.

III.2. ANALIZA CILËSORE

Siç u përshkrua dhe në kapitullin përkatës të metodologjisë së këtij studimi, analiza cilësore u përqendrua në përpunimin e të dhënave të mbledhura nga realizimi i 14 diskutimeve me grupe të fokusuara me afërsisht 70 vajza dhe djem, të grupmoshës 16 – 18 vjeçare dhe 28 intervista të thelluara nga të cilat 21 me prindër dhe 7 me profesioniste e profesionistë si mësuese/mësues apo psikologe/psikologë në shkolla. Gjetjet nga përpunimi i të dhënave cilësore paraqiten në vijim.

a) Analiza e të dhënave të mbledhura nga fëmijët

Koha që prindërit kalojnë me fëmijët

Një pjesë e fëmijëve raportojnë që prindërit nuk kalojnë kohë të mjaftueshme me ata. Veçanërisht baballarët shpenzojnë shumë më pak kohë me fëmijët sesa nënat. Pjesa më e madhe e fëmijëve shprehen se nëna kalon më shumë kohë me ata sepse babai është në punë. Në disa raste fëmijët e justifikojnë mos kalimin e kohës me babain duke u shprehur se ai punon shumë, ndërsa nëna ka më shumë kohë për të kaluar me fëmijën. Edhe në rastet kur nëna punon, përsëri ajo kalon më shumë kohë me fëmijët. Nëna përfshihet shumë më tepër në aktivitete të ndryshme në familje dhe që lidhen kryesisht me rolet që nëna perceptohet se ka në familje, si pastrim, gatim, kujdes për fëmijët më të vegjël. Në përgjithësi babai kalon kohë me fëmijët në darkë vonë ose në fundjavë. Koha që kalojnë me babain është më e pakët dhe më shumë e fokusuar në aktivitete që mund të bëjnë jashtë familjes të gjithë së bashku: të shikojnë një film, ndeshje, të dalin shëtitje. Fëmijët përshkruajnë si kohë të zakonshme (si p.sh. vaktet e darkës dhe koha që bëjnë mësimet, që shikojnë televizor) dhe kohë të veçantë (të tilla si festimet e ditëlindjeve dhe pushimet) të kaluara së bashku. Koha e veçantë, të tilla si festimet familjare ose pushimet, janë cilësuar nga fëmijët si më të bukurat duke qenë se ata kalojnë më shumë kohë me të dy prindërit dhe kanë një ndërveprim më relaksues me njëri-tjetrin.

“Unë kaloj kohë me nënën time sepse ajo nuk punon aq shumë sa babai im” (vajzë, 18 vjeç, Fier)

“Orari i kthimit nga puna i të dy prindërve është i njëjtë, por më shumë kohë kaloj me mamin” (vajzë, 16 vjeç, Durrës)

“Me mamin, pasi nuk jam rritur me babin se ka qenë jashtë shtetit” (djalë, 16 vjeç, Kukës)

Në përgjithësi fëmijët e justifikojnë kohën më të madhe që nëna kalon me ata me faktin që ajo qëndron më shumë në shtëpi. Ata shprehen që ajo është më e lirë edhe pse të gjithë pranojnë që ajo plotëson në mënyrë të vazhdueshme nevojat e të gjithë anëtarëve të familjes. Duke kaluar më shumë kohë me nënën kanë mundësi që të diskutojnë më në thellësi problematika të ndryshme. Nëna në disa raste zgjedh se cilat problematika, çështje të diskutojë me babain duke e përfshirë në vendimmarrje për ato çështje që ajo i konsideron më të vështira që të marrë vetë vendimin. Nënat perceptohen nga fëmijët si më kërkuese sepse megjithë përfshirjen në rritje të baballarëve në arsimimin e fëmijëve, detyrat e shkollës ende perceptohen si më shumë të lidhura me rolin e nënës në familje.

Pak fëmijë shprehen se kalojnë më shumë kohë me babain dhe kjo ndodh më së shumti në rastet kur ai është i papunë. Edhe kur fëmijët kalojnë më shumë kohë me babain në familje pjesën e komunikimit të vazhdueshëm e ndërtojnë me nënën duke qenë se me të e kanë më të lehtë që të diskutojnë.

Shumë nga pjesëmarrësit shprehen për një nevojë të madhe që të kalojnë më shumë kohë me babain. Mungesa e prezencës dhe angazhimit në mënyrë aktive e babait në familje është shumë e dukshme dhe del në disa raste gjatë diskutimeve me fëmijët. Fëmijët shprehen që në përgjithësi ata duan një baba që të jetë shumë më pranë nevojave të tyre për t’i kuptuar më mirë ata. Komunikimet e rralla që kanë me babain bën që gjërat midis tyre të mos jenë gjithmonë të lehta për t’u kuptuar dhe për t’u diskutuar më tej. Babai nuk zhvillon shprehitë e nevojshme të komunikimit me fëmijët dhe kjo e mban larg situatave të përditshme që kalojnë fëmijët.

“Babi të gjente pak më shumë kohë të rrinte me ne, babai të ishte pak më mendjehapur” (vajzë, 16 vjeç, Tiranë)

“Me babin të shpenzoj më shumë kohë dhe të kisha shpenzuar më shumë kohë kur isha e vogël që ta kisha më shumë idenë e familjes” (vajzë, 18 vjeç, Tiranë)

Fëmijët raportojnë që babai në përgjithësi merr role që nuk krijojnë atë lidhjen e vazhdueshme dhe të qëndrueshme me fëmijën dhe që nuk lejojnë fëmijën që të kuptojë dimensionet e plota të prindërimit nga të dy prindërit. Fëmijët ndiejnë që fëmijëria e tyre ka shumë mungesa për atë se çfarë babai duhet të kishte ofruar si prind për fëmijët. Edhe pse ka një përpjekje që nëna të kompensojë atë rol për fëmijët, kjo shpesh konsiderohet si një mungesë me kalimin e viteve.

Koha e kaluar së bashku shihet si një vlerësim i rëndësisë së kësaj marrëdhënieje. Koha e kaluar me prindërit shikohet si një mundësi që fëmijët të mund të shprehen e të marrin vëmendjen dhe kujdesin maksimal të prindërve. Gjetja e kohës për të kaluar së bashku në mes të angazhimeve të tjera u pa si një shprehje e përparësisë ose e vlerësimit të veçantë të kësaj marrëdhënie. Përveç kësaj, koha që kalohet së bashku me anëtarët e familjes duket se merr një rëndësi të shtuar kur fëmijët rriten, për shkak të zgjedhjes që tashmë bëjnë fëmijët për mënyrën sesi ata do ta kalojnë kohën.

Disa nga fëmijët shprehen që në disa raste ata organizojnë aktivitete të ndryshme që të kalojnë së bashku si familje, si udhëtime, lojëra të ndryshme, të shohin ndonjë film së bashku, shëtitje në natyrë sipas mundësive që kanë familjet.

Në përgjithësi raportohet që fëmija më i vogël i familjes është ai që përkëdhelet më shumë nga prindërit dhe që nuk përfshihet njësoj si fëmijët e tjerë për të ndihmuar në familje. Ka dhe raste kur prindërit tentojnë që fëmijën që ka patur më shumë probleme të shëndetit ta kenë më shumë në vëmendje dhe kujdes. Jo në të gjitha raste fëmijët më të rritur në familje e pranojnë kujdesin dhe vëmendjen e diferencuar të prindërve edhe në rastet kur vëllai/motra është më i vogël. Kjo lidhet me nevojën e madhe që ata kanë për të qenë nën kujdesin e vazhduar të prindërve por tashmë në raporte të reja si midis të rriturve.

“Duan t’ia plotësojnë të gjitha, se është e vogël, ne të mëdhenjve s’është se na e venë dhe shumë veshin” (djalë, 17 vjeç, Durrës)

Fëmijët më të rritur shprehen se në disa raste ata fajësohen edhe për gabimet që bëjnë fëmijët më të vegjël. Roli i kujdesit për fëmijët më të vegjël shpesh i atribuohet fëmijëve më të rritur në familje duke qenë se prindërit janë të ngarkuar, kjo lidhet edhe me rolet dhe eksperiencat e tyre të fëmijërisë. Kjo jo gjithmonë pranohet nga fëmijët më të rritur edhe pse në shumë raste ata ndihen të detyruar për ta përmbushur këtë rol. Fëmijët më të mëdhenj marrin rolet e prindit për vëllain/motrën më të vogël dhe tentojnë të mos ruajnë raportet motër-vëlla, vëlla-vëlla apo motër-motër.

Në pak raste fëmijët raportojnë një kujdes më të madh të prindërve për fëmijët djem. Kjo lidhet dhe me çfarë prindërit kanë trashëguar dhe kanë modeluar nga fëmijëria e tyre. Djemtë shihen si trashëgimtarë të familjes.

“Tani i preferuari në familje është vëllai se është i vetmi djalë në familje dhe besoj se ai është i preferuari nga mami dhe babi” (vajzë, 16 vjeç, Kukës)

Fëmijët më të mëdhenj marrin më shumë përgjegjësi dhe ndihmojnë më shumë familjen, ndërsa më të vegjëlit përfshihen më pak. Prindërit kërkojnë që fëmijët të kryejnë detyra të ndryshme ndihmuese për familjen si angazhimi i vajzave në pastrim, kujdes për fëmijët me të vegjël, angazhimi i djemve në detyra jashtë shtëpisë. Nga ana tjetër kjo jo gjithmonë shoqërohet me marrjen e mendimeve të tyre dhe pjesëmarrje më të madhe në vendimmarrjet e familjes. Disa nga djemtë shprehen se tentojnë që të përfshihen në familje kryesisht në pjesën e gatimit. Në përgjithësi vihet re që nënat tentojnë që të afrojnë më shumë vajzat në role të ngjashme që kanë të bëjnë me pastrimin, kujdesin për anëtarët e familjes, etj., ndërsa djemtë tentohet që të shtyhen më shumë drejt roleve që kryejnë baballarët në familje. Për fëmijët kjo duket se vjen natyrshëm duke qenë se në shumicën e rasteve këto janë modelet që ata shikojnë në familje dhe tentojnë që të mbeten në të njëjtën kornizë. Disa nga fëmijët që kanë më shumë informacione për rolet gjinore, për barazinë midis vajzave dhe djemve tentojnë që ta ndajnë dhe diskutojnë këtë gjë në familje, duke refuzuar që t'i shërbejnë vëllait, duke kërkuar që edhe ai të kontribuojë në detyrat e familjes.

Rolet e prindërve

Baballarët shikohen nga fëmijët si siguresit e të ardhurave dhe që nuk kanë një rol aktiv në rritjen e fëmijëve. Fëmijët shprehen që tek babai drejtohen për pjesën e parave që u duhen dhe që është ai që shpesh iu plotëson nevojat dhe dëshirat. Në shumë raste edhe pse nëna punon jashtë shtëpisë nuk nxirret në pah kontributi i saj ekonomik që ajo sjell në familje. Pothuajse të gjithë fëmijët e konsiderojnë pjesën e sigurimit të të ardhurave në familje si një kontribut të babait. Rolet e tjera që nënat kanë në familje e zbehin rolin që ajo ka për sigurimin e të ardhurave. Roli i siguresit të të ardhura lidhet edhe me kohën më të gjatë të qëndrimit jashtë shtëpisë dhe në përgjithësi, janë burrat ata të cilët shpenzojnë më shumë kohë në rolet prodhuese dhe komunitare (pra jashtë shtëpisë).

“Babi siguron të ardhurat e familjes, siguron vazhdimësinë e pothuajse gjithë familjes, sepse nëse nuk ka familja babain është njësoj si të mos ketë familja shtyllën” (vajzë, 16 vjeç, Lezhë)

Në disa raste baballarët shikohen si më të rreptë, indiferentë për gjërat e përditshme të fëmijëve, të mbyllur, autoritarë, që nuk ofrojnë atë ngrohtësinë e nënës dhe që u mungon durimi për të kuptuar drejt nevojat e fëmijëve. Baballarët kryesisht përfshihen në çështjet që ata i shikojnë më të rëndësishme për t'u diskutuar si familje por nuk ndjekin problematikat e përditshme që ndjekin nënat. Edhe pritshmëritë e fëmijëve janë të tilla që babai ndërhyr në situata më të rralla dhe që konsiderohen të rëndësishme për prindin dhe fëmijët. Duke qenë se mungon përfshirja e vazhdueshme e babait, fëmijët ndihen në disa raste në pozita jo shumë të rehatshme kur komunikojnë me babain, duke e cilësuar ndonjëherë si të vështirë dhe të rëndë. Disa nga djemtë tentojnë që ta shikojnë babain si në një rol më edukues të djemve dhe nënën në rolin edukues më shumë të vajzave. Në përgjithësi të gjithë fëmijët e pranojnë që babai ka më shumë peshë në familje dhe dëgjohet më shumë në marrjen e vendimeve.

“Babi është më autoritari, ndërsa nëna merret me gjërat e vogla të përditshme” (djale, 17 vjeç, Durrës)

“Po babi është ai me më shumë maturi në familje dhe në sjellje dhe fjala e tij ka gjithmonë vlera dhe ne gjithmonë duhet ta dëgjojmë” (djale, 17 vjeç, Lezhë)

“Tek gjërat që janë më problematike, është babi që flet dhe e vulos muhabetin” (vajzë, 16 vjeç, Peshkopi)

Në pak raste fëmijët shprehen për një rol më tolerant të babait dhe që shpesh ndjehen të lirshëm dhe tentojnë që të diskutojnë me të. Por kryesisht në këto raste kërkohet leje nga babai për aktivitete që nënat nuk i kanë lejuar. Kjo lidhet shumë me rolet që baballarët zgjedhin që të kenë më shumë në familje si plotësues të dëshirave të fëmijëve.

“Me babin se është me mendje hapur, kurse mami nuk ndryshon mendim” (vajzë, 16 vjeç Peshkopi)

Fëmijët në përgjithësi i shikojnë prindërit midis stilit autoritar dhe pak liberal (lejues). Ata shprehen që më shumë i shohin në stilin autoritar dhe kjo lidhet me eksperiencat e fëmijërisë së tyre, rolet dhe modelet që ata kanë mësuar. Ndryshimet në stilin e prindërimit janë diktuar nga faktorë të jashtëm disa forca shtrenguese që nuk janë në kontrollin e tyre dhe që jo gjithmonë pranohen lehtë nga prindërit. Fëmijët shprehen që shpesh herë prindërit i referohen me nostalgji fëmijërisë së tyre dhe kontrollit të rreptë të prindërve ndaj fëmijëve, por që koha e sotme nuk ua lejon një formë të tillë autoriteti ndaj fëmijëve për sa kohë që flitet më shumë për të drejtat e fëmijëve.

Edhe disa nga fëmijët që i gjejnë prindërit më shumë në stilin liberal (lejues) nuk ndjehen të kënaqur pasi mendojnë që prindërit nuk janë të përfshirë mjaftueshëm në jetën e tyre të përditshme. Fëmijët kërkojnë një vëmendje dhe kujdes më të madh nga ana e prindërve dhe jo gjithmonë e shikojnë pozitive lirinë shumë të madhe të prindërve.

“Kanë qenë shumë liberal duhet të më kishin kufizuar. Të ishin pak më të përfshirë dhe kontrollues në jetën e fëmijëve” (vajzë, 18 vjeç, Kukës)

Nëna është ajo që ka një rol shumë të madh të përkujdesjes për fëmijët për të përmbushur të gjitha nevojat e përditshme. Nëna është ajo që ofron më shumë mbështetje emocionale çdo ditë dhe që komunikon në mënyrë të vazhdueshme për nevojat që kanë fëmijët kryesisht me shkollën, shoqërinë, problematikat e jetës së përditshme. Në disa raste fëmijët raportojnë që nënat tentojnë që të rregullojnë ekuilibrat në familje kur fëmijët duan diçka dhe baballarët nuk janë dakord, siç ndodh edhe e kundërta që nënat nuk duan dhe baballarët tentojnë që të mbrojnë kërkesat e fëmijëve.

“Mami merret me rregullat parësore në lidhje me mua, ndërsa me babin kemi pothuajse një marrëdhënie të ftohtë” (vajzë, 17 vjeç, Durrës)

“Unë më shumë kohë kaloj me mamin pasi e di se çfarëdo gjëje që të them do e kuptoj ndërsa babi ndoshta do e keqkuptojë çdo fjali” (vajzë, 16 vjeç, Kukës)

Ajo çfarë ata do të donin të ndryshonin tek prindërit lidhet me nevojën që të mirëkuptohen më shumë nga të dy prindërit për të gjitha ato që fëmijët po kalojnë sot. Prindërit duhet të pranojnë që gjërat janë shumë të ndryshme nga fëmijëria e tyre. Në disa raste fëmijët shprehen se nuk ndihen të gjykuar drejt nga prindërit dhe jo gjithmonë dëgjojnë mjaftueshëm për këndvështrimet dhe nevojat e ndryshme që ata kanë në ditët e sotme. Trajtimi i fëmijëve si të vegjël në familje është një shqetësim që shprehet herë pas here duke qenë se kjo e vështirëson komunikimin me prindërit dhe ata nuk ndihen në pozita të barabarta për të diskutuar.

“Duhet të kenë më shumë besim te ne, që kur dalim të mos na thonë direkt jo” (vajzë, 18 vjeç, Ibë)

Mungesa e besimit të prindërve i shqetëson fëmijët duke qenë se ata janë në një moshë që kërkojnë tjetër vëmendje dhe angazhim në familje. Mungesa e mirëkuptimit nga ana e prindërve bën që të krijohen keqkuptime, përplasje të vazhdueshme dhe rezistencë nga të dyja palët. Fëmijët kërkojnë që prindërit të jenë më tolerantë dhe të ndryshojnë mentalitetin e tyre pasi situatat janë shumë të ndryshme nga fëmijëria e tyre.

“Mami të jetë pak më mendjehapur, më e kohës” (vajzë, 15 vjeç, Peshkopi)

Prindërit në përgjithësi kanë pritshmëri të larta për fëmijët. Kryesisht duan që fëmija të mbarojë shkollën e lartë pasi e shikojnë si një siguri për një të ardhme më të mirë. Disa nga prindërit kanë një pritshmëri të lartë që fëmija të edukohet jashtë Shqipërisë dhe i shtyjnë fëmijët që ta konsiderojnë si një alternativë për të ardhmen. Ka dhe disa prindër që i shikojnë djemtë më shumë tek shkollat profesionale dhe kjo lidhet me rezultatet jo shumë të larta në mësim. Në disa raste ka dhe prindër që kanë pritshmëri për djemtë që të emigrojnë dhe të largohen nga Shqipëria. Disa nga fëmijët shprehen që jo në të gjitha rastet pritshmëritë e prindërve përputhen me pritshmëritë e fëmijëve për veten. Prindërit në disa raste tentojnë që t’i orientojnë drejt profesioneve sipas gjinisë së tyre apo sipas asaj që ata e konsiderojnë më fitimprurëse por që jo gjithmonë është ajo që fëmija pëlqen apo ka menduar për veten. Zgjedhjet e arsimit të lartë/profisioni në disa raste i lihen momentit të fundit kur fëmija duhet të bëjë një zgjedhje patjetër dhe jo gjithmonë fëmija është mjaftueshëm i bindur për zgjedhjen që ka bërë.

“Babi do të bëhem kirurg ndërsa mami jurist si ajo vetë po unë do bëhem dizanjer. Kanë shumë pritshmëri po më thonë vetëm kamarier mos përfundo” (djalë, 17 vjeç, Tiranë)

“Pritshmëria e vetme është që të mësoj gjermanisht, të iki në Gjermani dhe të shpëtoj” (djalë, 17 vjeç, Krujë)

Në disa raste fëmijët vihen në pozitat që duhet të ndjekin shembullin, rrugën e motrës/vëllait më të madh. Kjo është kufizuese dhe shqetësuese për fëmijët duke qenë se ndihen mjaftueshëm konkurues në një fushë që nuk është pikë e fortë për ata. Fëmijët shprehen që nuk lejohen dhe nuk kuptohen mjaftueshëm që kanë prirje dhe aftësi të ndryshme.

“Më krahasojnë me motrën që ka mësuar më shumë, se duan që dhe unë të jem si ajo, të eci në shembullin e saj. Duan që të vazhdoj një shkollë, të mësoj dhe nuk e di, t’ua kaloj të gjithëve” (vajzë, 16 vjeç, Krujë)

Komunikimi me prindërit

Fëmijët komunikojnë më shumë me nënën duke qenë se ajo është më shumë prezente në familje por nga ana tjetër e kanë më të lehtë që të flasin me të sepse ndihen të mirëkuptuar. Nënata janë dëgjuese më të mira dhe ofrojnë këshilla të vazhdueshme për fëmijët që lidhen me frekuentimin e shkollës, sjelljen, rezultatet në mësim, shoqërinë, disiplinën në shkollë. Komunikimi

i vazhdueshëm që fëmijët kanë me nënën e bën më të lehtë diskutimin e çështjeve të ndryshme me atë dhe më të vështirë diskutimin me babain. Fëmijët preferojnë që të flasin me nënën për temat e përditshme dhe jo vetëm për problematikat dhe në përgjithësi nënat janë të përfshira në diskutime të tilla.

“Si vajzë unë preferoj të flas për problemet e mia me mamanë time sepse ndihem sikur ajo është shoqja ime dhe unë mund të flas për gjëra të ndryshme, ndërsa babai shumicën e kohës e kalon duke punuar, kështu që edhe kur përpiqemi të flasim për diçka, thjesht ndihem në siklet” (vajzë, 17 vjeç, Fier)

Djemtë në disa raste tentojnë që të flasin më shumë me baballarët duke qenë se edhe rolet që ata marrin në familje i shikojnë të ngjashme me ata. Në përgjithësi ata tentojnë që të kryejnë aktivitete të përbashkëta me baballarët, orientohen nganjëherë dhe në fusha të ngjashme interesi, si futboll, makinat, shkolla, këshilla për jetën, etj. Komunikimet që kanë djemtë me baballarët kryesisht lidhen me çështje që kanë të bëjnë me hobet/aktivitetet e përbashkëta, informacione të përgjithshme që lidhen me mësimet, shokët. Megjithatë kjo nuk do të thotë që mungon komunikimi me nënën e cila zvogëlon barrierat në komunikim me fëmijët djem dhe vajza duke kuptuar nevojat e tyre dhe duke ofruar ndihmën e saj në çdo situatë. Nëna me komunikimin e saj të vazhdueshëm tenton që të identifikojë, kuptojë shqetësimet e fëmijëve. Një pjesë e fëmijëve shprehen se nuk duan të flasin me prindërit për shumë nga çështjet që kanë të bëjnë me shkollën, shokët/shoqet. Përdorimi më i madh i teknologjisë dhe rrjeteve sociale e ka kufizuar dhe zvogëluar komunikimin edhe në familje. Fëmijët në disa raste e shikojnë si një lehtësi më të madhe shpenzimin e një pjesë të konsiderueshme të ditës online duke refuzuar të shprehen me prindërit ose duke u ndalur në çështje shumë të përgjithshme dhe duke anashkaluar thelbin në komunikimet me ta. Edhe kur kthehen në familje vazhdon komunikimi me shokët/shoqet përmes rrjeteve online më shumë sesa me prindërit.

“Realisht me asnjërin nga prindërit nuk kam qejf të kaloj kohë, ndoshta është moshë. Thjesht s’ka qenë pjesë shumë interesante për mua. Kam qenë shumë i angazhuar me internetin dhe shoqërinë. Them se kur ka ndonjë eveniment ose ditëlindje kam kaluar kohë me to por në jetën e përditshme jo” (djalë, 17 vjeç, Kukës)

Fëmijët ndihen më mirë kur diskutojnë me bashkëmoshatarët duke qenë se është një diskutim mes të barabartësh ku mungojnë kritikë, fajësimet, gjykimet. Tendencat që kanë prindërit në disa raste për të fajësuar fëmijët, për të ndërprerë bisedën, për t’i paragjykuar si të vegjël dhe jo të aftë, për të bërë

moral dhe për të dhënë këshilla në mënyrë të vazhdueshme, bën që fëmijët të jenë selektivë në informacionet që ndajnë me ata. Disa nga fëmijët raportojnë që zgjedhin që të mos ndajnë me prindërit gjërat për të cilat ata mendojnë që prindërit mund të mërziten.

Prindërit jo gjithmonë ndalen që të vlerësojnë dhe inkurajojnë fëmijët për arritjet e tyre. Ky aspekt kthehet në një shqetësim për fëmijët duke qenë se duket sikur prindërit nuk kënaqen asnjëherë por gjithmonë kërkojnë më shumë pavarësisht mundësive dhe kapaciteteve që kanë fëmijët.

Kur fëmijët pyeten për pikën e dobët të prindërve, disa prej tyre shprehen për nënat që të mos merakosen aq shumë, të kenë më shumë besim tek ata, të jenë më të hapura dhe të shprehin frikërat që kanë. Meraku i madh që kanë nënat zakonisht bëhet edhe shkak për kufizimet që ato u venë fëmijëve duke mos qenë gjithmonë bindëse për fëmijën.

Pikë të dobët tek baballarët shikojnë besimin më të madh që duhet t'u japin fëmijëve, të komunikojnë më shumë, të tregojnë më shumë afeksion ndaj fëmijëve, të jenë më shumë të përfshirë në angazhimet e fëmijëve, të jenë më realistë për kërkesat që kanë për fëmijët e tyre nëse vërtet i kanë njohur ashtu siç duhet.

*“Pikë e dobët te babi është afeksioni se nuk ma tregon mua që më do”
(vajzë, 16 vjeç, Tiranë)*

*“Babi e kërkon gjithçka të përkryer do të doja të ishte pak më ndryshe”
(djalë, 17 vjeç, Berat)*

Prindërit tentojnë në disa raste të mos shfaqin afeksion ndaj fëmijëve pasi mendojnë që kjo do të ndikonte në autoritetin dhe raportet që ata duhet të ruajnë në marrëdhëniet me fëmijët. Nga ana tjetër disa nga fëmijët shprehen se presin që prindërit të shprehin më shumë dashuri, vëmendje, të komunikojnë sa më shumë edhe atëherë kur mendohet që ata janë më shumë të dhënë pas bashkëmoshatarëve.

Në të njëjtën kohë që fëmijët adoleshentë kërkojnë më shumë autonomi, shumë prindër kanë vështirësi të heqin dorë nga kontrolli, duke rezultuar në rrugë që ndërpresin komunikimin prind-adoleshent, ku mungon komunikimi, prindërit që delegojnë urdhëra dhe krijojnë barrierë akoma më të pakapërcyeshme në komunikimin që ndërtojnë me fëmijët.

Diskutimi i çështjeve që kanë të bëjnë me seksualitetin dhe marrëdhëniet intime

Shumica e fëmijëve raportojnë që nuk flasin me prindërit për çështje që kanë të bëjnë me seksualitetin dhe marrëdhëniet intime. Në disa raste ata mendojnë që këto nuk janë çështje që duhet të diskutohen me prindërit, në raste të tjera ata e kanë shumë të vështirë që të flasin me prindërit për këto tema, veçanërisht me babain. Disa fëmijë të tjerë mendojnë që këto tema duhen diskutuar me familjen që ata të jenë të mirë informuar dhe të kenë informacione të sakta. Fëmijët presin që prindërit të flasin për çështje të tilla. Mungesa e komunikimit për çështje të tilla krijon disa zona të errëta që tentojnë që të mos eksplorojnë, kuptohen më pas mjaftueshëm edhe nga fëmija.

Pak nga fëmijët shprehen se diskutojnë me nënën por që kryesisht informacionet që ndajnë janë shumë sipërfaqësore nga të dyja palët. Pra edhe në pak raste kjo temë në përgjithësi tenton të trajtohet shkarazi, të anashkalohet dhe të mos qëndrohet mjaftueshëm për të diskutuar për të. Vajzat në pak raste psh., kur pëlqejnë ndonjë djalë edhe mund ta ndajnë këtë informacion me nënën por jo me babain, ndërkohë që djemtë tentojnë që të flasin me shokët ose me vëllezërit më të mëdhenj. Në përgjithësi kur kanë vëllezër apo motra më të mëdha në familje ata flasin me ata/ato për çështje të tilla dhe kjo kthehet edhe në një lehtësi për prindërit që nuk ndihen gati që të dikutojnë me fëmijët.

“Me asnjërin për këtë temë, por mami është ajo që më thotë të gjej një vajzë të mirë” (djalë, 17 vjeç, Peshkopi)

“Jo nuk është se flas me mamin, por më thotë “Bëj gafë e u lidhe! Se fundja e bën moshë këtë gjë jo ti” (vajzë, 17 vjeç, Kukës)

Edhe në rastet kur prindërit bisedojnë me fëmijët, duket se përqendrohen më shumë në rezultatet negative të marrëdhënieve seksuale dhe seksualitetit dhe më pak në ato që adoleshentët duhet të dinë për të kuptuar më plotësisht se si po rriten dhe zhvillohen. Disa nga pjesëmarrësit shprehen se kanë pritur që prindërit ta hapnin diskutimin për temat e seksualitetit, por në përgjithësi prindërit tentojnë më shumë që ta mbyllin komunikimin me paralajmërimet e ndryshme që u japin fëmijëve, me kufizimet e ndryshme që marrin ndaj tyre, me qëndrimet ekstreme kur diskutohet për çështje të tilla. Ka një hezitim si nga ana e fëmijëve dhe e prindërve për të diskutuar për seksualitetin. Ka disa fëmijë që mendojnë që ndoshta në të ardhmen do të flasin pasi mendojnë që është shpejt diskutimi i këtyre temave dhe tani nuk ndihen gati për t'i ndarë këto informacione me prindërit. Një pjesë e fëmijëve dëshirojnë që të komunikojnë më lirshëm për shëndetin seksual dhe riprodhues me prindërit. Por nga ana tjetër prindërit janë ata që e kufizojnë diskutimin.

“Personalisht, si vajzë, unë kurrë nuk do të shkoj tek babai im për të folur në lidhje me këtë temë, ashtu si nuk e shikoj etike që ai të flasë me mua, në lidhje me këtë...” (vajzë, 18 vjeç, Lezhë)

Duket që në shumicën e rasteve si prindërit dhe fëmijët akoma nuk janë gati për të komunikuar së bashku rreth çështjeve të seksualitetit. Fëmijët i referohen edhe mentalitetit si një pengesë për diskutimin mbi marrëdhëniet intime dhe ata shprehen që pritët edhe nga prindërit që vajzat të mos e bëjnë këtë diskutim. Duke qenë se komunikimi në familje për këto tema mungon ata zgjedhin që të diskutojnë me bashkëmoshatarët sepse ata në përgjithësi kanë interes për këto çështje. Komunikimi me bashkëmoshatarët raportohet më i lehtë duke qenë se ata kanë qëndrime më lejuese dhe jo gjykuese.

Ndëshkimet e prindërve

Prindërit kryesisht ndëshkojnë fëmijët për sjelljen që kanë në familje dhe shkollë, për notat që marrin, mungesat, problemet e ndryshme që krijojnë me shoqërinë në shkollë. Nëna është ajo që ndëshkon më shumë duke qenë se ajo është në kontakt të vazhdueshëm me fëmijët problematikat dhe nevojat e tyre. Disa nga ndëshkimet që përdoren më shpesh me fëmijët janë mos lejimi i përdorimit të telefonit për periudha të caktuara, mos dalja me shokët/shoqet, kufizimi për të parë televizor, kufizimi i internetit. Baballarët ndëshkojnë më rrallë fëmijët por kanë më shumë autoritet dhe peshë për ndëshkimet që japin. Fëmijët në përgjithësi tentojnë që t’u shpëtojnë sa më shumë ndëshkimeve të baballarëve pasi ndihen shumë më tepër të lënduar nga ndëshkimet e tyre.

“Po me thënë të drejtën babait ia kam më shumë frikën dhe nuk dua ta kaloj atë cakun” (vajzë, 16 vjeç Durrës)

Konfliktet e prindërve në lidhje me përdorimin e telefonit, kufizimin e kohës që shpenzojnë me shokët/shoqet, mund të përfaqësojnë përpjekjet e prindërve për të kufizuar dhe kontrolluar djemtë dhe vajzat e tyre adoleshente. Planet e prindërve mund të bien ndesh me dëshirat e fëmijëve dhe shpesh këto janë situata që krijojnë tensione në familje. Konflikte të tilla në dukje të zakonshme mund të jenë “sinjale” për shqetësime mbi çështje më komplekse dhe të ndjeshme që përfshijnë besimin, pavarësinë, modelet e prindërimit, ndikimet e bashkëmoshatarëve.

Prindërit e kanë më të lehtë që të vendosin ndëshkime për vajzat, djemtë ndëshkohen më rrallë. Vajzat kontrollohen më shumë për orarin dhe prindërit tentojnë që t’i kufizojnë dhe mbajnë nën kontroll më shumë sesa djemtë. Prindërit kanë pritshmërinë që vajzat duhet të jenë shumë korrekte dhe të mos krijojnë probleme në familje, prandaj dhe tentojnë që të mos e falin sjelljen e tyre të gabuar.

“Vajzës i thonë hiqe telefonin, kurse djalit nuk ja marrin dot” (vajzë, 16 vjeç, Peshkopi)

“Motrave u flasin më shumë se çunave” (djalë, 17 vjeç, Berat)

Vajzat raportojnë që prindërit janë më të ashpër, kanë rregulla shumë më strikte dhe vendosin kufizime në mënyrë të vazhdueshme ndaj tyre sesa ndaj djemve. Disa nga vajzat janë më pranuese ndaj rregullave të ndryshme që prindërit vendosin për djemtë dhe vajzat, dhe duket sikur ato i kanë brendësuar dhe konsiderohet normale që kërkesat, ndëshkimet të jenë të ndryshme. Ka dhe disa vajza të tjera që tentojnë që të rebelohen më shumë dhe të kërkojnë që të konsiderohen të barabarta me djemtë, pasi e shikojnë dhe si një mungesë besimi të prindërve tek ato. Djemtë e pranojnë që prindërit në përgjithësi janë më pak kërkuar dhe ndëshkuar ndaj tyre.

Duke qenë se vajzat në përgjithësi tentojnë që t'i pranojnë kërkesat e prindërve të tyre për më shumë kontroll dhe kufizime kjo mund të çojë në një qëndrim tolerant ndaj marrëdhënieve kontrolluese që partnerët e tyre mund të kenë në momentin që ato do të krijojnë familje.

Disa nga fëmijët raportojnë që prindërit i kanë ndëshkuar më shumë kur kanë qenë të vegjël dhe në disa raste kanë përdorur goditje, shuplaka e shoqëruar edhe me presion psikologjik apo kërcënime, por që kanë ardhur duke u zbehur duke qenë se fëmijët tani janë më të rritur. Por edhe prindërit janë më shumë të informuar që nuk duhet t'i dhunojnë fëmijët dhe nga ana tjetër edhe fëmijët flasin dhe diskutojnë më shumë për të drejtat që ata kanë në familje dhe shkollë.

Koha e kaluar me prindërit gjatë karantinës

Gjatë karantinës shumë nga fëmijët shprehen se kanë kaluar kohë më shumë me të dy prindërit, por ka dhe shumë raste kur baballarët kanë punuar dhe ata kanë kaluar përsëri me shumë kohë me nënën. Koha e izolimit ka krijuar mundësinë që antarët e familjes të shpenzojnë më shumë kohë së bashku dhe të diskutojnë për tema të ndryshme. Fëmijët shprehen se gjatë izolimit kanë patur kohë më shumë që të luajnë letra, domino, lojë mos u nxehtë, të shohin televizor së bashku, të gatuajnë. Disa nga fëmijët shprehen se ndihen pak më të afërt me prindërit por përsëri nëna është ajo që e shohin më afër dhe që diskutojnë më lehtë. Pjesa tjetër shprehen që marrëdhëniet që kanë me prindërit nuk kanë ndryshuar si para dhe pas izolimit për shkak të COVID-19. Një pjesë e fëmijëve shprehen se qëndrimi në karantinë ka bërë që të rritet komunikimi me babain dhe të kalojnë më shumë kohë së bashku. Ata janë të kënaqur që e kanë patur këtë mundësi që ta shohin babain edhe në role të tjera në familje dhe të kenë mundësi që të diskutojnë më shumë me të.

“Për mua është e kundërta sepse me babin jam i distancuar ndërsa me mamin çdo lloj teme, në karantinë u afruam edhe me babin dhe shyqyr kjo marrdhënie ka ngelur dhe nuk është zhdukur as pas karantinës” (djalë, 19 vjeç, Tiranë)

Situata e pandemisë ka qenë tema kryesore që familjet kanë diskutuar gjatë karantinës por edhe në muajt në vazhdim. Komunikimet e prindërve gjatë izolimit kanë qenë të fokusuara në informimin e fëmijëve mbi COVID-19, masat parandaluese dhe të kujdesit që ata duhet të kenë për të mbrojtur veten por dhe anëtarët e tjerë të familjes. Fëmijët shprehen që prindërit në disa raste kanë shprehur më shumë shqetësim për shëndetin e fëmijëve për shkak të situatës së krijuar nga pandemia. Kujdesin e shtuar të prindërve në lidhje me ushqyerjen dhe shëndetin fëmijët e lidhin me situatën e vështirë që po kalojnë për shkak të pandemisë COVID-19. Disa nga fëmijët shprehen që prindërit janë përpjekur që të jenë të kujdesshëm në diskutimet me fëmijët dhe të luajnë një rol mbrojtës dhe informues në raport me lajmet që mediat kanë ndarë në lidhje me situatën e krijuar nga COVID-19.

“Kanë qenë të dy që vazhdojnë thonë rregullat, maskën, dezinfektant, etj., edhe me ligjet vazhdojnë thonë ki kujdes. Diskutojmë edhe sesi mund të kujdesemi më mirë përveç lajmërimeve” (djalë, 16 vjeç, Tiranë)

Gjatë karantinës ka patur disa baballarë që kanë marrë role të kujdesit për familjen por që nuk i kanë vazhduar më tej pas përfundimit të izolimit. Pjesën e ndarjes së roleve në familje dhe e të punuarit së bashku, fëmijët duket që e kanë shijuar, pasi kanë ndihmuar njëri-tjetrin, kanë kaluar më shumë kohë së bashku.

“Në rastim tim mami ka qënë shtëpiake ndërsa babi sillte te ardhurat. Ndërsa gjatë karantinës babi u bë nënë se bënte punët e shtëpisë. Punët i kishim të ndara. Pas karantinës babi nuk e lante më shtëpinë” (vajzë, 17 vjeç, Krujë)

Disa nga fëmijët shprehen që kanë marrë më shumë role mbështetëse dhe ndihmuese në familje dhe kryesisht djemtë janë përfshirë më shumë në guzhinë duke gatuar, ndërkohë vajzat më shumë në pastrimin e shtëpisë por edhe në gatim.

b) Analiza e të dhënave të prindërve dhe profesionistëve (psikolog/punonjës social shkollorë, mësues)

Perceptimet e prindërve dhe profesionistëve për stilet e prindërimit

Prindërit shprehen në përgjithësi që nuk kanë përdorur vetëm një stil prindërimi

por e gjejnë veten midis stilit autoritar dhe liberal (lejues). Stilin autoritar e shikojnë më shumë si të trashëguar nga prindërit e tyre duke qenë se kështu janë edukuar dhe shpesh herë e gjejnë si shumë të rëndësishëm dhe shumë efektiv sepse mendojnë që me ata ka funksionuar shumë mirë. Prindërit në moshën e rritur të mesme tentojnë që të mbështeten dhe ta vlerësojnë si më efektiv stilin autoritar. Ndryshe nga prindërit më të rinj që kanë fëmijë më të vegjël dhe që e shohin si kufizues dhe jo efektiv stilin autoritar.

Ka një tendencë në përgjithësi që prindërit të trashëgojnë në prindërimin e tyre elementë të caktuar të prindërve të tyre. Sa më të mëdhenj të jenë prindërit në moshë aq më shumë elementë të trashëguar gjen në stilet e tyre të prindërimit. Gjatë procesit të rritjes dhe të edukimit të fëmijëve prindërit e gjejnë veten në disa situata duke kërkuar dhe duke vepruar në mënyrë të ngjashme me prindërit e tyre. Pavarësisht se disa prindër e pranojnë që janë të ngjashëm me prindërit e tyre ata shprehen se me kalimin e kohës kanë ndryshuar. Ndryshimet që shohin tek vetja i lidhin me ndryshimet që dikton koha dhe gjithë situata që po jetojnë që i ka bërë që të jenë më tolerantë. Prindërit shprehen që situata për fëmijët e tyre është shumë më e mirë krahasuar me fëmijërinë e tyre.

*“Prindërit tanë merrnin vendime pa na pyetur neve. Ndërsa sot prindërimi ynë është që ne i marrim vendimet së bashku, duke i pyetur vajzat tona”
(baba, Vlorë)*

“Ne kemi qenë në një stil prindërimi autoritar, kur vinte babi në shtëpi duhet të ngriheshim në këmbë, kur vinte miku duhet të ngriheshim. Stili ynë ka një ndryshim me prindërimin më përpara në lidhje me lirinë që u kemi dhënë fëmijëve, ndërkohë që atëherë nuk ekzistonte fjala liri” (nënë, Fier)

Disa prindër shprehen se marrëdhënia prindër-fëmijë sot është më e fortë, se atëherë vendoste prindi, ndërsa sot fëmija komunikon me shumë me prindërit dhe marrëdhënia e tyre është më dinamike duke qenë se edhe fëmijët në disa raste kanë mundësinë të shprehin mendimet e tyre.

“Në rastim tim mami ka qënë shtëpiake ndërsa babi sillte te ardhurat. Ndërsa gjatë karantinës babi u bë nënë se bënte punët e shtëpisë. Punët i kishim të ndara. Pas karantinës babi nuk e lante më shtëpinë” (vajzë, 17 vjeç, Krujë)

Niveli i edukimit të prindërve, eksperiencat e ndryshme jetësore, moshë e prindërve por edhe i gjithë mjedisi dhe zhvillimet që kanë ndodhur gjatë këtyre viteve kanë ndikuar në stilin e prindërimit që kanë prindërit sot. Shumë nga prindërit e pranojnë që edhe pse kanë trashëguar nga stilet e prindërimit të prindërve të tyre ata janë shumë më të ndryshëm në mënyrën se si kujdesen dhe edukojnë fëmijët e tyre sot. Ndryshimet në stilet e prindërimit ata i

shikojnë shpesh herë edhe të lidhura me kohën dhe situatat që po jetojnë ose sepse mendojnë që në disa raste ato kanë qenë stile të gabuara që nuk e kanë ndihmuar fëmijën të zhvillohet, kanë qenë kufizuese dhe jo pjesëmarrëse.

Sipas disa prej prindërve të intervistuar, prindërimi i fëmijëve djem dhe vajza është i ndryshëm. Prindërit në përgjithësi e pranojnë që janë më kufizues me vajzat sesa me djemtë. Shpesh herë kjo vjen edhe për shkak të mentalitetit me të cilin janë rritur apo kulturës, normave në zonat ku ato jetojnë. Presioni i komuniteteve për rolet e vajzave dhe djemve është shumë i madh për familjet që jetojnë në qytete të vogla apo zona rurale. Prindërit nuk janë gjithmonë të barabartë me fëmijët djem dhe vajza. Në përgjithësi frikërat më të mëdha janë për fëmijët vajza që tentojnë t'i kontrollojnë dhe të mos i lejojnë që të dalin me shokë/shoqe, apo të qëndrojnë jashtë deri vonë, si djemtë.

“Jam sjell egër me vajzën se më kërkonte leje me shku me shoqet edhe unë nuk e kam lënë, nuk e di a kam bërë gabim, jam pendu faktikisht tani. Djemtë i kam lënë me dal me shokët” (nënë, Lezhë)

“Po ka ndryshim, se për shembull djali mund të ketë një shoqe ndërsa vajza nuk mund të ketë një shok” (mësuese, Berat)

Disa nga prindërit mendojnë që edhe mësuesit në shkollë tentojnë që të jenë më tolerantë ndaj djemve duke qenë se janë më impulsivë dhe të jenë më kufizuese ndaj vajzave duke qenë se edhe nga natyra vajzat shikohen si më të brishta, të dobëta.

Prindërit i tremben shumë asaj se çfarë do mendojë komuniteti për vajzën më shumë sesa për djalin duke qenë se dhe komuniteti pret që vajzat të jenë të përkryera dhe të mos gabojnë. Pritshmëri të tilla bëjnë që prindërit të vendosin rregulla më të forta dhe të jenë më autoritarë me vajzat sesa me djemtë. Kufizimet për vajzat vijnë edhe për shkak të pasigurisë që perceptojnë prindërit në komunitetet ku jetojnë, frikës dhe merakut shumë të madh që ata kanë për fëmijën. Në rastet e situatave problematike që krijohen nga fëmijët vajza prindërit në disa raste janë ekstrem në kufizimet që vendosin, qëndrimet apo sjelljet që ata shfaqin ndaj tyre. Kjo vjen për shkak të asaj që prindërit presin që vajzat të mos gabojnë.

“Kemi patur raste të shumta të shantazheve të djemve në rrjetet sociale ndaj vajzave. Kur prindërit vinin shqetësimi i tyre ishte në atë fazën sa i thonin djalit do të të vras dhe mënyra e konceptimit ishte dramatike. Nuk konceptoj sesi ndikon kjo emocionalisht tek vajza, por si e shikon shoqëria. Prindi ishte dhunues i dyfishtë. Nuk fokusohet tek zgjidhja por tek fajësimi i fëmijës” (psikologe, Tiranë)

Frikërat që prindërit perceptojnë për djemtë lidhen me shoqërimin me fëmijë problematikë, si i shpenzojnë lekët që marrin në familje, shoqëria në shkollë, nëse lënë orët e mësimi, mos konsumojnë cigare apo drogë, rezultat në mësim që lidhen me atë që fëmija të marrë një shkollë, një zanat. Frikërat që prindërit perceptojnë për vajzat lidhen me atë që vajza të mos marrë rrugë të keqe, merakun që të mos përflitet në komunitet, mos ka një sjellje të keqe, shoqëria dhe disiplina në shkollë.

Sipas profesionistëve prindërit vazhdojnë të interesohen për fëmijët për notat, sjelljen, frekuentimin në shkollë dhe nuk tentojnë të zbresin edhe në nivele të tjera të nevojave dhe situatave me të cilat mund të përballen fëmijët, si marrëdhënie të hershme seksuale, rreziku i shfrytëzimit apo trafikimit të fëmijëve, shantazhet në rrjetet sociale, rreziku i bullizmit midis bashkëmoshatarëve, përdorimi i rrjeteve online të sigurta dhe rreziqeve që lidhen me internetin. Në rastet kur profesionistët tentojnë që të diskutojnë me prindërit çështje të tilla justifikimi më zakonshëm është që “kjo gjë nuk i ndodh fëmijës sim”.

Sipas profesionistëve stilet e prindërimit kanë ndryshuar ndër vite dhe gjithmonë e më shumë po përdoren edhe format më të reja dhe bashkëkohore të edukimit të fëmijëve. Ka dhe shumë prindër të tjerë që dashje pa dashje trashëgojnë dhe elementë të prindërimit të prindërve të tyre duke qenë se ato tashmë janë modeluar në sjelljet, të menduarit, qëndrimet dhe përdoren edhe në jetën e përditshme. Ka prindër që janë shumë të preokupuar për fëmijën në një masë të tillë që nuk e lë fëmijën të rritet apo të aftësohet për të zgjidhur nevojat, problemet e tij. Ka dhe prindër që i qëndrojnë stilit autoritar por që është zbutur disi por që përsëri e kanë shumë të lehtë që ta disiplinojnë fëmijën duke e ndëshkuar fizikisht, siç ka dhe prindër që mund të jenë më tepër seç duhet liberalë (lejuar), duke mos vendosur kufizime dhe rregulla për disiplinimin e fëmijëve, duke plotësuar çdo dëshirë të fëmijëve dhe duke mos thënë jo për asgjë. Stili autoritar vazhdon që të mbetet më shumë dominant edhe pse prindërit përpiqen të mos e pranojnë por në edukimin e fëmijëve ky stil u vjen më natyrshëm. Baballarët janë ata që tentojnë që të përdorin më shumë stilin autoritar. Marrëdhëniet e prindërve me fëmijët janë sot më fleksibël dhe bashkëpunuese, nuk janë të ngurta dhe të mbyllura. Pikë e fortë është që në shumicën e rasteve ruhen lidhjet e forta familjare, traditat e familjes së shëndetshme, edhe pse po shtohen gjithmonë e më shumë rastet e fëmijëve që jetojnë në familje më një prind.

“Në të gjitha rastet e këshillimit kemi hasur që mbizotëron stili autoritar, që do të thotë ngrohtësi dhe disiplinë, vazhdon ai mentaliteti që kush të rreh të do” (psikologe, Tiranë)

Deklaratat e disa prej prindërve gjatë intervistave tregojnë se ata shpesh janë

të ngujuar midis vlerave tradicionale (të cilat ata vetë i kanë adoptuar gjatë fëmijërisë së tyre) dhe asaj që po imponohet në shoqërinë moderne si standard kur bëhet fjalë për prindërit dhe rritjen e fëmijëve. Nga njëra anë, ekziston presioni për të vazhduar mënyrat tradicionale të sjelljes, besimeve, vlerave dhe qëndrimeve të ushqyera në familje për breza, por nga ana tjetër, prindërit duhet të miratojnë modele të reja të sjelljes në përputhje me prirjet shoqërore. Prindërit gjithashtu duket sikur janë jo të qartë në lidhje me vlerat që duhet të promovohen dhe ndërtohen tek adoleshentët që po perceptojnë ndryshime të rëndësishme midis brezave. Shoqëria pret shumë nga prindërit në lidhje me rolet që ata kanë në edukimin e fëmijëve, ndërsa nuk u siguron mundësinë për të forcuar/përmirësuar kapacitetet e tyre me qëllim që edhe prindërit të dinë sesi të udhëheqin fëmijët në një shoqëri ku dinamikat e zhvillimeve janë shumë të shpejta.

Rolet e prindërve në familje

Nënat në përgjithësi pranojnë që rolet e tyre janë më shumë të lidhura me kujdesin për fëmijën, gatimin, pastrimin, ndjekjen për shkollën dhe mësimet. Nënat janë ato që ndjekin dhe edukojnë më shumë fëmijët për sjelljen. Një pjesë e nënave i lidhin rolet e tyre në familje më shumë me atë se çfarë u kanë mësuar prindërit dhe çfarë i kanë këshilluar në momentin që kanë krijuar familjen. Prindërit shpesh u kanë mësuar që të durojnë dhe të ulin kokën, gjë që ato sot nuk e duan tek fëmijët e tyre.

“Kur jam martuar unë dhe kemi shkuar në shtëpi me qera kemi patur një furnelë të vogël. Ishte dimër dhe kisha djalë të vogël. Qepën e kisha vënë të skuqej në zjarr. Harrova ta shikoja qepën por e dija që burri ishte aty dhe e shifte, se ishte duke u nxehtë në furnelë. Ai e dogji mu përpara syve të mi, me mentalitetin që burri nuk merret me atë punë. E dogji sepse ai mendonte që ajo ishte puna ime” (nënë, Lezhë)

Baballarët, nënat dhe fëmijët në shumë raste besojnë se roli i baballarëve në familje përqendrohet në sigurimin e nevojave themelore. Këto perceptime janë të lidhura me rolin tradicional mashkullor brenda familjes, në të cilin babai përfaqëson figurën e autoritetit dhe siguresit të të ardhurave ekonomike.

Fëmijët kalojnë pjesën më të madhe të kohës me nënën. Baballarët perceptohen si më autoritarë në familje dhe në disa raste tentojnë që t'u qëndrojnë larg fëmijëve pasi kjo sipas tyre ruan më shumë autoritetin. Në rastet kur nënat nuk arrijnë ta disiplinojnë fëmijën dhe kjo bëhet më e vështirë me djemtë tentohet që baballarët të rrisin rolin e tyre në disiplinimin e fëmijëve, në respektimin e rregullave në familje. Nënat shprehen se flasin dhe komunikojnë më shumë me fëmijët. Baballarët perceptohen si më të kufizuar në komunikim, më hijerëndë me fëmijët. Edhe në rastet e baballarëve që qëndrojnë kohë më

të gjatë në shtëpi me fëmijët nuk kanë një komunikim më të fortë me fëmijët sesa nëna. Duket sikur ata e konsiderojnë një detyrë që duhet ta realizojë nëna dhe nuk tentojnë që të zhvillojnë biseda më interaktive dhe më të afërta me fëmijët duke qenë se nuk kanë zhvilluar shprehje të tilla me fëmijën.

“Për momentin jam i papunë dhe jam më shumë prezent në familje. Por fëmijët vazhdojnë të flasin më shumë nënën për problemet që kanë” (baba, Dibër)

Më shumë se gjysma e prindërve mendojnë që kanë më shumë komunikim me fëmijët e tyre sot krahasuar me kohë më parë. Ata i lenë më shumë fëmijët të lirë dhe u plotësojnë më shumë dëshirat. Disa nga prindërit shprehën se tentojnë që ta konsiderojnë veten në disa raste si shok të fëmijës pasi mendojnë që kjo do t'i afrojë më shumë me ata. Por nga ana tjetër fëmijët janë gjithmonë e më të kufizuar, minimalistë në informacionet që ndajnë me prindërit veçanërisht djemtë duke qenë se mendojnë që prindërit mund të mërzhiten, ose të merakosen. Në disa raste prindërit me rolet që marrin në familje dhe mënyrat e tyre të komunikimit më shumë vetë kufizohen sesa afrohen me fëmijët.

Sipas profesionistëve koha që prindërit kalojnë me fëmijët po vjen duke u zvogëluar, sepse vëmendja dhe nevoja më e madhe për plotësimin e kushteve financiare të familjes ka zvogëluar kohën cilësore që familja kalon së bashku. Kjo mungesë vëmendjeje nga ana e prindërve shoqërohet edhe me kohën shumë të madhe që fëmijët kalojnë me telefonat dhe pajisjet teknologjike ose me kohën që kalojnë me shokët jashtë familjes (kryesisht për djemtë).

“Fëmija kishte dy javë që nuk vinte në shkollë dhe kur mësuesi e merr në telefon, prindi thotë që nuk ishte në dijeni të kësaj situate” (psikologe, Lezhë)

Prindërit shprehën që pritshmëritë për fëmijët kanë qenë gjithmonë të larta dhe kanë kërkuar që të vazhdojnë shkollën, të bëjnë kurse të ndryshme si të gjuhëve të huaja, sporte të ndryshme. Prindërit në disa raste shprehën se tek fëmijët kanë projektuar edhe disa nga gjërat që kanë dashur që ata vetë t'i realizojnë në jetë. Vazhdimi i shkollës së lartë mbetet në përgjithësi një nga kërkesat që prindërit kanë për fëmijët. Kjo lidhet me pjesën e sigurisë për të ardhmen që prindërit shikojnë nëse fëmija është i arsimuar.

Disa nga prindërit ankohen se duke qenë se janë pjesën më të madhe të kohës në punë tentojnë që t'u plotësojnë fëmijëve çdo dëshirë. Plotësimi i çdo dëshire nuk e kompenson nevojën që ka fëmija për të kaluar kohë me prindin, për të komunikuar për të ndarë shqetësimet dhe gëzimet e ditës. Nga ana tjetër

fëmijët bëhen më arrogantë në sjellje dhe në kërkesat e vazhdueshme që kanë ndaj prindërve, të fokusuar kryesisht vetëm në anën monetare. Prindërit e shikojnë që kjo vjen për faj të tyre dhe pastaj bëhet e vështirë për ta kufizuar apo për ta frenuar në disa raste.

Sipas profesionistëve të intervistuar prindërit flasin pak ose nuk flasin fare për rolet gjinore dhe seksualitetin. Informacionet dhe modelet mbi të cilat prindërit edukojnë fëmijët në familje nuk mbështeten mbi rolet e barabarta gjinore. Fëmijët i transmetojnë në përditshmërinë e tyre, në mjediset e shkollës, në aktivitete të ndryshme diferencat gjinore që familja edukon dhe që mjedisi ku jetojnë përforcon. Familja vazhdon të edukojë që vajzat dhe djemtë janë të ndryshëm dhe kjo përkthehet edhe në rolet e ndryshme që ato/ata kanë në familje, pritshmëritë e prindërve dhe format e edukimit dhe komunikimit të ndryshme për djemtë dhe vajzat.

“Janë të prirur që t’i japin më shumë liri djemve t’i lënë të lirë pa kontroll dhe mënyra sesi edukohet një vajzë dhe një djalë është ndryshe. Vajza e percepton veten që 16 vjeç që unë e kam për detyrë të rri në shtëpi, të laj enët, të kujdesem për familjen pra e ka bindur veten që e ka për detyrë ta privojë veten nga liritë dhe aktivitetet e tjera si bashkëmoshatarët dhe mua kjo më shqetëson” (psikologe, Lezhë)

Rolet që fëmijët mësojnë në familje janë rolet që ata shohin çdo ditë tek prindërit e tyre. Duke u rritur fëmijët fillojnë dhe e gjejnë veten në rolet e prindërve të tyre, vajza në rolet e nënës dhe djali në rolet e babait.

Përfshirja e prindërve në aktivitete të ndryshme

Shumica e prindërve shprehen që nuk flasin me fëmijët për çështje që kanë të bëjnë me seksualitetin, shëndetin seksual dhe riprodhues. Arsytet që ata përmendin lidhen me atë që e kanë të vështirë që të hapin tema të tilla me fëmijën, edhe prindërit e tyre nuk kanë diskutuar për çështje të tilla, janë çështje për të cilat fëmijët duhet ta marrin informacionin nga shkolla, mësuesit, fëmijët nuk kanë probleme të tilla, etj. Disa nga prindërit e intervistuar shprehen se mësuesit, organizatat duhet të punojnë më shumë për informimin e fëmijëve mbi seksualitetin, ndërkohë që rolin e tyre e shohin më të vogël.

Diskutimet që kanë të bëjnë me dhunën në familje janë më shumë të fokusuara tek këshillat që u japin fëmijëve për të mos u zënë me njëri-tjetrin, për të mos ngacmuar fëmijët e tjerë. Në rastet kur dëgjojnë për raste të dhunës në komunitet, diskutimi me fëmijët është më shumë në nivelin e shprehjes së keqardhjes sesa në edukimin e tyre. Një pjesë e prindërve raportojnë që nuk janë të informuar që të diskutojnë për fenomenin e dhunës në familje apo dhunës me bazë gjinore. Fëmijët i marrin më shumë këto informacione nga shkolla dhe rrjete të ndryshme sociale. Profesionistët e ndryshëm të shkollave

shprehen që këto tema janë me interes për fëmijët dhe ata kanë mungesë informacioni. Akoma më e madhe bëhet nevoja për të diskutuar dhe për të marrë informacion mbi tema që kanë të bëjnë me seksualitetin, marrëdhëniet intime, shëndetin riprodhues.

Format e disiplinimit që prindërit përdorin me fëmijët janë nga më të ndryshmet. Pak nga prindërit shprehen se kanë tentuar që t'i displinojnë fëmijët edhe nëpërmjet goditjes por që nuk ka funksionuar dhe janë ndjerë keq që kanë vepruar ashtu. Prindërit jo gjithmonë janë të informuar për teknikat e ndryshme të disiplinimit që mund të përdorin me fëmijët.

“Qëllon ku nuk ke nerva dhe e godet, por nuk funksionon sepse vetëm i rrit agresivitetin, ai mësohet me drurin dhe...” (nënë, Tiranë)

Ka dhe një grup më të madh prindëresh që përdorin si formë disiplinimi heqjen e të drejtës për të ndjekur kursin e preferuar për një periudhë të caktuar, mos dhënien e parave të vogla të xhepit, marrjen e telefonit, etj. Ndërkohë që shprehen se janë totalisht kundër formave ndëshkuese të dhunës fizike.

“Nuk funksionon të vënit dorë sikurse edhe t'i shkulësh veshin, varet dhe nga temperamentin e fëmijës. Nëse ti e bën ai ta kthen në të njëjtën mënyrë. E kam bërë njëherë dhe më tha siç ma bën do ta bëj” (nënë, Korçë)

Perceptimi i autoritetit midis shumicës së prindërve lidhet me stilin tradicional autoritar të prindërimit të ushtruar nga prindërit e tyre, i cili përgjithësisht shihet si pozitiv sepse lidhet me punën, disiplinën dhe respektin ndaj të rriturve. Megjithatë, rezultatet tregojnë se disiplina ndërtohet rrallë mbi konceptin e ndëshkimit, edhe disa nga prindërit aktualisht, besojnë se ndëshkimi do të bllokonte komunikimin dhe do të krijonte një marrëdhënie në të cilën fëmijët do të mbyllen dhe do të fshehin fakte që potencialisht mund t'i çojnë ata në sjellje të rrezikshme.

Profesionistët dhe një pjesë e prindërve treguan se modelet e marrëdhënies prind-fëmijë dhe koha që kalojnë ndryshon kur fëmija fillon dhe rritet. Jeta familjare, pritshmërit e prindërve dhe angazhimi i fëmijëve në jetën e tyre të përditshme duket se janë të organizuara rreth asaj që ata do të kalojnë më pak kohë me njëri-tjetrin. Pjesëmarrja dhe kontributi i prindërve në shkollë vjen duke u zvogëluar me rritjen e fëmijës, duke qenë se mendojnë që fëmija është më i rritur dhe mund të përballet vetë me situata të ndryshme në shkollë. Interesi i prindërve për fëmijën në shkollë fokusohet në elementë që kanë të bëjnë me sjelljen, mbarëvajtja në mësim dhe shokët/shoqet e fëmijës. Këto janë dhe çështjet për të cilat pyesin dhe tentojnë që të kontrollojnë fëmijët. Në përgjithësi komunikimi me fëmijët, edhe pse prindërit mendojnë që është

rritur krahasuar me fëmijërinë e tyre, tenton që të mbetet sipërfaqësor dhe jo i fokusuar edhe në çështje të tjera që janë me interes për fëmijët në moshën e adoleshencës apo rinisë. Në përgjithësi prindërit nuk ndalen në komunikime të thelluara me fëmijën që të përshtaten me nevojat, problematikat, moshën e fëmijës apo edhe çështje aktuale për të cilat fëmijët duhen testuar herë pas here se çfarë mendojnë, ndjejnë apo perceptojnë.

Sipas profesionistëve mungesa e këtij komunikimi të thelluar dhe të vazhdueshëm, mos ndalimi për të trajtuar trauma të fëmijërisë, të mos kushtuarit vëmendje shëndetit mendor dhe gjendjes emocionale të fëmijës për t'i njohur, shprehur dhe për t'i trajtuar emocionet, bën që fëmijët të zhvillojnë problematika të ndryshme. Vajzat të krijojnë një gjendje më të rëndë emocionale, më shumë gjendje ankthi, depresioni apo fshehje të problemit dhe djemtë që ta shprehin shqetësimin e tyre duke u bërë më agresivë, më të dhunshëm.

Fëmijët tentojnë që të krijojnë lidhje të forta me shoqërinë dhe kjo konsiderohet nga prindërit dhe si një mungesë interesi apo vëmendjeje për familjen. Megjithëse adoleshenca është një periudhë e shënuar nga një dëshirë më e madhe për autonomi dhe pavarësi, fëmijët kanë nevojë për monitorimin/ ndjekjen efektive të prindërve që është një faktor i rëndësishëm i besimit reciprok në marrëdhënien prind-fëmijë. Rrjetet e ndryshme sociale e kanë rritur akoma më shumë shqetësimin e prindërve duke qenë se koha që fëmijët kalojnë aty po vjen duke u shtuar. Të gjitha këto bëjnë që fëmijët të përfshijnë gjithmonë e më pak prindërit në aktivitetet e tyre, si dhe të komunikojnë vetëm për gjërat më thelbësore të përditshme.

Disa nga prindërit fajësojnë shkollën për problematikat e ndryshme që shfaqin fëmijët. Ata në përgjithësi nuk arrijnë t'i kontrollojnë fëmijët për pjesën e mësimave duke qenë se edhe programet e fëmijëve kanë ndryshuar ndër vite apo janë prindër me pak vite arsimim. Shumë nga problematikat me të cilat përballen fëmijët shikohen si çështje që duhet të adresohen nga shkolla.

“Në shkollë fëmijët duhet të marrin 80% të dijeve. Se prindërit vijnë në darkë të lodhur” (baba, Lezhë)

Disa nga prindërit e shikojnë kontributin e tyre në lidhje me edukimin e fëmijëve në shkollë shumë të vogël. Tentojnë që të zvogëlojnë pjesëmarrjen dhe prezencën e tyre në shkollë dhe janë jo tolerantë ndaj ankesave dhe shqetësimeve që shfaqin mësuesit për fëmijët e tyre.

Disa nga prindërit e pranojnë që fëmijët modelojnë sjelljet që shohin në familjet e tyre dhe prindërit janë ata që edukojnë fëmijët me veprimet, komunikimet,

sjelljet, rolet që ata kanë në familje. Edukata dhe angazhimi i prindërve në familje reflektohet në sjelljen dhe në qëndrimet që fëmijët shfaqin vit pas viti. Në rastet kur mungon komunikimi dhe angazhimi i prindërve në familje është minimal, fëmijët tentojnë që të humbasin kontrollin e prindërve dhe të drejtohen drejt sjelljeve dhe eksperiencave të bashkëmoshatarëve. Disa nga prindërit ndihen fajtorë që nuk kanë mundur të jenë ashtu siç duhet pranë fëmijëve edhe kur ata janë rritur. Në përgjithësi nga prindërit tentohet që të plotësohen nevojat bazike të fëmijëve për ushqim, veshmbathje, strehim, shkollim dhe dëshira të ndryshme që kanë fëmijët. Ndërkohë që neglizhohen nevoja të tjera që kanë fëmijët.

Sipas profesionistëve edukimi gjinor dhe edukimi seksual i fëmijëve duhet të fillojë më herët me qëllim që fëmija ta përvetësojë gradualisht. Dhënia e këtij informacioni në mënyrë të organizuar nga shkolla do të ndihmojë në informimin dhe ndërgjegjëgjësimin e atyre fëmijëve që u mungon informacioni i prindërve. Fëmijët do të kenë mundësi që të marrin një informacion të saktë dhe do të edukohen mbi barazinë gjinore, stereotipet gjinorë, dhunën me bazë gjinore dhe dhunën në familje, seksualitetin, marrëdhëniet e shëndetshme.

c) Gjetjet nga fokus grupet e realizuara me fëmijët

Koha që prindërit kalojnë me fëmijët

- Pjesa më e madhe e fëmijëve shprehen se nëna kalon më shumë kohë me ata sepse babai është në punë. Në disa raste fëmijët e justifikojnë mos kalimin e kohës me babain duke u shprehur se ai punon shumë, ndërsa nëna ka më shumë kohë të lirë për të kaluar me fëmijën.
- Më shumë se gjysma e fëmijëve raportojnë se kanë nevojë të madhe që të kalojnë më shumë kohë me babain. Komunikimet e rralla që kanë me babain bëjnë që gjërat midis tyre të mos jenë gjithmonë të lehta për t'u kuptuar dhe për t'u diskutuar më tej.
- Koha e kaluar së bashku me prindërit shihet si një vlerësim i rëndësishëm së marrëdhënies prind-fëmijë dhe si një mundësi që fëmijët të mund të shprehen e të marrin vëmendjen dhe kujdesin maksimal të prindërve. Gjetja e kohës për të kaluar së bashku në mes të angazhimeve të tjera u pa si një shprehje e përparësisë ose e vlerësimit të veçantë të kësaj marrëdhënieje.
- Fëmijët më të mëdhenj marrin më shumë përgjegjësi dhe ndihmojnë më shumë familjen, ndërsa më të vegjël përfshihen më pak. Disa nga prindërit presin që fëmijët të kryejnë detyra të ndryshme ndihmuese për familjen si angazhimi i vazhës në pastrim, kujdes për fëmijët më të vegjël, angazhimi i djemve në detyra jashtë shtëpisë. Nga ana tjetër

kjo jo gjithmonë shoqërohet me marrjen e mendimeve të tyre dhe pjesëmarrje më të madhe në vendimmarrjet e familjes.

Rolet e prindërve

- Baballarët shikohen nga fëmijët si siguresit e të ardhurave dhe që nuk kanë një rol aktiv në rritjen e fëmijëve. Fëmijët shprehen që tek babai drejtohen për pjesën e parave që iu duhen dhe që është ai që shpesh u plotëson nevojat dhe dëshirat. Në shumë raste edhe pse nëna punon jashtë shtëpisë nuk nxirret në pah kontributi i saj ekonomik që ajo sjell në familje.
- Në disa raste baballarët shikohen si më të rreptë, indiferentë për gjërat e përditshme të fëmijëve, të mbyllur, autoritarë, që nuk ofrojnë atë ngrohtësinë e nënës dhe që iu mungon durimi për të kuptuar drejt nevojat e fëmijëve. Baballarët kryesisht përfshihen në çështjet që i shikojnë më të rëndësishme për t'u diskutuar si familje por nuk ndjekin problematikat e përditshme që ndjekin nënat.
- Fëmijët në përgjithësi i shikojnë prindërit midis stilit autoritar dhe pak liberal (lejues). Ata shprehen që më shumë i shohin në stilin autoritar dhe kjo lidhet me eksperiencat e fëmijërisë së tyre, rolet dhe modelet që ata kanë mësuar.
- Disa prej fëmijëve shprehen se janë të shqetësuar për shkak të trajtimit herë pas here si të vegjël në familje dhe kjo e vështirëson komunikimin me prindërit dhe ata nuk ndihen në pozita të barabarta për të diskutuar.
- Në përgjithësi fëmijët shprehen se prindërit kanë pritshmëri të larta për arsimin e tyre, ata duan që të vazhdojnë arsimin e lartë dhe madje edhe jashtë Shqipërisë në disa raste. Disa nga prindërit i shohin më shumë djemtë tek shkollat profesionale për shkak të rezultateve që kanë në mësimet. Ka dhe raste që orientimi në profesione bëhet edhe bazuar në gjininë apo dëshirat që kanë prindërit për fëmijët.

Komunikimi me prindërit

- Pjesa më e madhe e fëmijëve raportojnë që komunikojnë më shumë me nënën duke qenë se ajo është më shumë prezente në familje por, nga ana tjetër, e kanë më të lehtë që të flasin me atë sepse ndjehen të mirëkuptuar.
- Një pjesë e djemve flasin më shumë me baballarët duke qenë se edhe rolet që ata marrin në familje i shikojnë të ngjashme me ata. Në përgjithësi ata përfshihen në aktivitete të përbashkëta me baballarët,

oreintohen ndonjëherë dhe në fusha të ngjashme interesi, si futboli, makinat, shkolla, këshilla për jetën, etj.

- Disa nga fëmijët raportojnë që kalojnë një kohë të konsiderueshme online duke zvogëluar kohën që kalojnë me prindërit. Ka një pjesë të fëmijëve që nuk shprehen hapur me prindërit por në përgjithësi diskutojnë çështje shumë të përgjithshme dhe anashkalojnë thelbin e komunikimet me ta. Ata zgjedhin që të mos komunikojnë për problemet e tyre duke qenë se nuk duan që prindërit të mërzhiten. Fëmijët shprehen se ndihen më mirë kur diskutojnë me bashkëmoshatarët duke qenë se është një diskutim mes të barabartësh ku mungojnë kritikrat, fajësimet, gjykimet.
- Disa nga fëmijët shprehen se presin që prindërit të shprehin më shumë dashuri, vëmendje, të komunikojnë sa më shumë edhe atëherë kur mendohet që ata janë më shumë të dhënë pas bashkëmoshatarëve.

Diskutimi i çështjeve që kanë të bëjnë me seksualitetin dhe marrëdhëniet intime

- Shumica e fëmijëve raportojnë që nuk flasin me prindërit për çështje që kanë të bëjnë me seksualitetin dhe marrëdhëniet intime. Ata e kanë shumë të vështirë që të flasin me prindërit për këto tema, veçanërisht me babain.
- Pak nga fëmijët shprehen se diskutojnë me nënën por që kryesisht informacionet që ndajnë janë shumë sipërfaqësore nga të dy palët. Pra edhe në pak raste kjo temë në përgjithësi tenton të trajtohet shkarazi, të anashkalohet dhe të mos qëndrohet mjaftueshëm për të diskutuar për të.
- Disa nga fëmijët shprehen se kanë pritur që prindërit ta hapnin diskutimin për temat e seksualitetit, por në përgjithësi prindërit tentojnë më shumë që ta mbyllin komunikimin me paralajmërimet e ndryshme që u japin fëmijëve, me kufizimet e ndryshme që marrin ndaj tyre, me qëndrimet ekstreme kur diskutohet për çështje të tilla.
- Në shumicën e rasteve si prindërit dhe fëmijët akoma nuk janë gati për të komunikuar së bashku rreth çështjeve të seksualitetit. Duke qenë se komunikimi në familje për këto tema mungon ata zgjedhin që të diskutojnë me bashkëmoshatarët sepse ata në përgjithësi kanë interes për këto çështje. Komunikimi me bashkëmoshatarët raportohet më i lehtë duke qenë se ata kanë qëndrime më lejuese dhe jo gjykuese. Kur kanë motra apo vëllezër më të mëdhenj në familje ata flasin me ato/ ata për çështje të tilla dhe kjo kthehet edhe në një lehtësi për prindërit

që nuk ndihen gati që të dikutojnë me fëmijët.

Ndëshkimet e prindërve

- Shumë nga fëmijët raportojnë që konfliktet e prindërve në lidhje me përdorimin e telefonit, kufizimin e kohës që shpenzojnë me shokët/shoqet, mund të përfaqësojnë përpjekjet e prindërve për të kufizuar dhe kontrolluar djemtë dhe vajzat e tyre adoleshente. Konflikte të tilla në dukje të zakonshme mund të jenë “sinjale” për shqetësime mbi çështje më komplekse dhe të ndjeshme që përfshijnë besimin, pavarësinë, modelet e prindërimit, ndikimet e bashkëmoshatarëve.
- Për disa nga prindërit është më e lehtë që të vendosin ndëshkime për vajzat, djemtë ndëshkohen më rrallë. Vajzat kontrollohen më shumë për orarin dhe prindërit tentojnë që t'i kufizojnë dhe mbajnë nën kontroll më shumë sesa djemtë. Vajzat raportojnë që prindërit janë më të ashpër, kanë rregulla shumë më strikte dhe vendosin kufizime në mënyrë të vazhdueshme ndaj tyre sesa ndaj djemve.
- Disa nga fëmijët raportojnë që prindërit i kanë ndëshkuar më shumë kur kanë qenë të vegjël dhe në disa raste kanë përdorur goditje, shuplaka e shoqëruar edhe me presion psikologjik apo kërcënime, por që kanë ardhur duke u zbehur duke qenë se fëmijët tani janë më të rritur.

Koha e kaluar me prindërit gjatë karantinës për shkak të COVID-19

- Koha e izolimit ka krijuar mundësinë që antarët e familjes të shpenzojnë më shumë kohë së bashku dhe të diskutojnë për tema të ndryshme. Fëmijët shprehen se gjatë izolimit kanë patur kohë më shumë që të luajnë letra, domino, lojë mos u nxe, të shohin televizor së bashku, të gatujnë.
- Një pjesë e fëmijëve shprehen se qëndrimi në karantinë ka bërë që të rritet komunikimi me babain dhe të kalojnë më shumë kohë së bashku. Ata janë të kënaqur që e kanë patur këtë mundësi që ta shohin babain edhe në role të tjera në familje dhe të kenë mundësi që të diskutojnë më shumë me të.
- Komunikimet e prindërve gjatë izolimit kanë qenë të fokusuara në informimin e fëmijëve mbi COVID-19, masat parandaluese dhe të kujdesit që ata duhet të kenë për të mbrojtur veten por dhe anëtarët e tjerë të familjes. Fëmijët shprehen që prindërit në disa raste kanë shprehur më shumë shqetësim për shëndetin e fëmijëve për shkak të situatës së krijuar nga pandemia.

d) Gjetjet nga intervistat e realizuara me prindërit dhe profesionistët

Perceptimet e prindërve dhe profesionistëve për stilet e prindërimit

- Prindërit shprehen se marrëdhënia prindër-fëmijë sot është më e fortë, se më parë vendoste prindi, ndërsa sot fëmija komunikon më shumë me prindërit dhe marrëdhënia e tyre është më dinamike duke qenë se edhe fëmijët në disa raste kanë mundësinë të shprehin mendimet e tyre.
- Një pjesë e prindërve raporton që prindërimi i fëmijëve djem dhe vajza është i ndryshëm. Prindërit në përgjithësi e pranojnë që janë më kufizues me vajzat sesa me djemtë. Shpesh herë kjo vjen edhe për shkak të mentalitetit me të cilin janë rritur apo kulturës, normave në zonat ku ata jetojnë. Frikërat më të mëdha janë për fëmijët vajza, prandaj prindërit në përgjithësi tentojnë që t'i kontrollojnë dhe të mos i lejojnë që të dalin me shokë/shoqe, të mos qëndrojnë jashtë deri vonë, si djemtë. Prindërit janë më pak tolerantë ndaj sjelljeve problematike që mund të krijojnë vajzat krahasuar me djemtë.
- Frikërat që prindërit perceptojnë për djemtë lidhen me shoqërimin me fëmijë problematikë, si i shpenzojnë lekët që marrin në familje, shoqëria në shkollë, nëse lënë orët e mësimi, mos konsumojnë cigare apo drogë, rezultatet në mësimet që lidhen me atë që fëmija të marrë një shkollë, një zanat. Frikërat që prindërit perceptojnë për vajzat lidhen me atë që vajza tëmos marrë rrugë të keqe, merakun që të mos të përflitet në komunitet, mos ka një sjellje të keqe, shoqëria dhe disiplina në shkollë.
- Sipas profesionistëve prindërit vazhdojnë të interesohen për fëmijët për notat, sjelljen, frekuentimin në shkollë dhe nuk tentojnë të zbresin edhe në nivele të tjera të nevojave dhe situatave me të cilat mund të përballen fëmijët, si marrëdhënie të hershme seksuale, rreziku i shfrytëzimit apo trafikimit të fëmijëve, shantazhet në rrjetet sociale, rreziku i bullizmit midis bashkëmoshatarëve, përdorimi i rrjeteve online të sigurta dhe rreziqeve që lidhen me internetin.
- Disa nga prindërit tregojnë gjatë intervistave se ata shpesh janë të ngujuar midis vlerave tradicionale dhe asaj që po imponohet në shoqërinë moderne si standard kur bëhet fjalë për prindërit dhe rritjen e fëmijëve. Prindërit gjithashtu duket sikur janë jo të qartë në lidhje me vlerat që duhet të promovohen dhe ndërtohen tek adoleshentët që po perceptojnë ndryshime të rëndësishme midis brezave.

Rolet e prindërve në familje

- Nënata në përgjithësi pranojnë që rolet e tyre janë më shumë të lidhura me kujdesin për fëmijën, gatimin, pastrimin, ndjekjen për shkollën dhe mësimet. Roli i baballarëve në familje përqendrohet në sigurimin e nevojave themelore, përmes sigurimit të të ardhurave.
- Baballarët perceptohen si më autoritarë në familje dhe në disa raste tentojnë që t'u qëndrojnë larg fëmijëve pasi kjo sipas tyre ruan më shumë autoritetin. Nënata shprehen se flasin dhe komunikojnë më shumë me fëmijët. Baballarët perceptohen si më të kufizuar në komunikim, më hijerëndë me fëmijët.
- Sipas profesionistëve koha që prindërit kalojnë me fëmijët po vjen duke u zvogëluar, sepse vëmendja dhe nevoja më e madhe për plotësimin e kushteve financiare të familjes, ka zvogëluar kohën cilësore që familja kalon së bashku.
- Profesionistët në përgjithësi rapotojnë që prindërit flasin pak ose nuk flasin fare për rolet gjinore dhe seksualitetin. Informacionet dhe modelet mbi të cilat prindërit edukojnë fëmijët në familje nuk mbështeten mbi rolet e barabarta gjinore. Familja vazhdon të edukojë që vajzat dhe djemtë janë të ndryshëm dhe kjo përkthehet edhe në rolet e ndryshme që ato/ata kanë në familje, pritshmëritë e prindërve dhe format e edukimit dhe komunikimit të ndryshme për djemtë dhe vajzat.

Përfshirja e prindërve në aktivitete të ndryshme

- Shumica e prindërve shprehen që nuk flasin me fëmijët për çështje që kanë të bëjnë me seksualitetin, shëndetin seksual dhe riprodhues. Arsyet që ata përmendin lidhen me atë që e kanë të vështirë që të hapin tema të tilla me fëmijën, edhe prindërit e tyre nuk kanë diskutuar për çështje të tilla, janë çështje për të cilat fëmijët duhet ta marrin informacionin nga shkolla, mësuesit, fëmijët nuk kanë probleme të tilla, etj.
- Një pjesë e prindërve shprehen se nuk janë të informuar që të diskutojnë për fenomenin e dhunës në familje apo dhunës me bazë gjinore. Fëmijët i marrin më shumë këto informacione nga shkolla dhe rrjete të ndryshme sociale. Profesionistët e ndryshëm të shkollave shprehen që këto tema janë me interes për fëmijët dhe ata kanë mungesë informacioni.
- Sipas profesionistëve pjesëmarrja dhe kontributi i prindërve në shkolla

vjen duke u zvogëluar me rritjen e fëmijës, duke qenë se mendojnë që fëmija është më i rritur dhe mund të përballet vetë me situata të ndryshme në shkollë.

- Sipas profesionistëve mungesa e komunikimit të thelluar dhe të vazhdueshëm, mos ndalimi për të trajtuar trauma të fëmijërisë, të mos kushtuarit vëmendje shëndetit mendor dhe gjendjes emocionale të fëmijës për t'i njohur, shprehur dhe për t'i trajtuar emocionet, bën që fëmijët të zhvillojnë problematika të ndryshme.
- Megjithëse adoleshenca është një periudhë e shënuar nga një dëshirë më e madhe për autonomi dhe pavarësi, fëmijët kanë nevojë për monitorimin/ndjekjen efektive të prindërve që është një faktor i rëndësishëm i besimit reciprok në marrëdhënien prind-fëmijë.

IV. KONKLuzionet dhe Rekomandimet

Konkluzionet.

- Pavarësisht stilit të prindërimit që përdorin, kur flitet për fëmijët djem dhe vajza në të njëjtën familje, ka një tendencë për të diferencuar trajtimin e tyre pikërisht për shkak të gjinisë. Për shembull fëmijët vajza kufizohen më shumë për të dalë jashtë, për të qendruar vonë, apo për të përdorur mjetet e komunikimit, krahasuar me fëmijët djem, edhe nëse vajzat janë fëmija i parë. Po kështu, ndaj vajzave ka një kërkesë më të madhe llogarie për t'u përfshirë në punët e shtëpisë krahasuar me të njëjtën kërkesë për vëllezërit më të mëdhenj apo më të vegjël.
- Ka një tendencë për të përdorur më shumë stilin autoritativ (demokratik) të prindërimit, kjo më së shumti në grupmoshën 25-44 vjeçare të prindërve. Megjithatë edhe nëse prindërit kanë këtë stil bazë prindërimi, ka dallime gjinore për shembull në dimensionin e pavarësisë që u jepet vajzave kundrejt djemve, ku kufizimet shihen të lidhura më së shumti me çështje të nderit, mentalitetit dhe sjelljes model që shoqëria pret nga vajzat.
- Dallimet gjinore në marrëdhëniet prind-fëmijë janë më të dukshme kur bëhet fjalë për rolet dhe ndarjen gjinore të punës në familje; vlerësimit të lartë të kontributit të baballarëve në lidhje me sigurimin e të ardhurave dhe të mirave materiale, por lënia në hije e të njëjtit kontribut të dhënë nga nëna; mungesës së diskutimit mbi çështje që lidhen me shëndetin seksual dhe riprodhues apo marrëdhëniet intime të fëmijëve, etj.
- Në një numër të konsiderueshëm të familjeve në Shqipëri, figura e babait është më së shumti e distancuar nga aspektet e përditshme të rritjes dhe edukimit dhe pozicionohet kryesisht në sigurimin e të ardhurave. Është nëna ajo që gjendet më shumë pranë fëmijëve, ndonëse kur pyeten, fëmijët vajza e djem dëshirojnë të kalojnë më shumë kohë me babain e nënën së bashku. Nga ana tjetër, jo në pak raste, edhe kur kalojnë kohë bashkërisht me njërin apo të dy prindërit e tyre, kjo kohë jo gjithmonë është produktive dhe diskutime mbi aspekte të caktuara të rritjes dhe edukimit janë të vakëta, ose edhe mungojnë tërësisht.

- Siç e pohojnë dhe profesionistët e përfshirë në studim, stili i prindërimit ndikon në zhvillimin emocional dhe të sjelljes së fëmijëve. Mënyra se si prindërit u përgjigjen emocioneve negative të fëmijëve ndikon në mënyrën se si fëmijët përballen me emocionet e tyre në të ardhmen. Prindërit që u përgjigjen emocioneve negative të fëmijëve në një mënyrë që është mbështetëse, nëpërmjet përdorimit të përgjigjeve të përqendruara tek problemi, i ndihmojnë fëmijët të bëhen më të aftë nga ana shoqërore dhe emocionale.
- Jo në pak raste, prindërit vijnë të përdorin ndëshkimin, edhe fizik, të fëmijëve për sjellje të papëlqyeshme nga ana e tyre. Kjo mënyrë ndëshkimi, ndonëse njihet për pasojat negative në rritjen e fëmijës dhe zhvillimin e personalitetit të tij, ze vend për një periudhë të konsiderueshme të fëmijërisë, deri pothuajse në përfundim të adoleshencës.

Rekomandimet

- Diskutimi dhe dhënia e njohurive rreth stileve të prindërimit dhe sjelljeve e dimensioneve karakterizuese të tyre, është domosdoshmëri, me qëllim që prindërit të njohin dhe kuptojnë realisht pasojat e stilit të tyre të prindërimit në mirërritjen dhe edukimin e fëmijëve.
- Është e nevojshme që të punohet me programe dhe klasa të prindërimit të mirë, nëpërmjet të cilave të mund të transmetohet të paktën informacioni i duhur tek prindërit e rinj, për të reflektuar ndryshimet e duhura dhe për të përzgjedhur stilin më të përshtatshëm të prindërimit. Ngritja e qendrave të këshillimit paramartesor pranë Zyrave të Gjendjes Civile dhe detyrimi i çifteve të reja për të marrë pjesë në programe të këshillimit për prindërimin e mirë, përpara lidhjes së martesës, do të ishte një mundësi e mirë, për të përparuar në lidhje me informimin në këtë drejtim.
- Një rol të rëndësishëm këtu mund të luajnë edhe institucionet shëndetësore sidomos në momentin përpara ardhjes në jetë të fëmijëve (Konsultoret e Nënave dhe Fëmijëve për të dhënë një informacion më të zgjeruar mbi rolin e të dy prindërve në mirërritje dhe edukim). Gjithashtu institucionet arsimore, sidomos nëpërmjet zbatimit në mënyrën e duhur të qasjes së “Shkollave si qendra komunitare”, mund dhe duhet të japin shumë më tepër informacion në këtë drejtim. Bashkëpunimi edhe me Shërbimin Social Shtetëror, me shërbimet e përkujdesit shoqëror në nivel të vetëqeverisjes vendore (sidomos

me Njësitë e Mbrojtjes së Fëmijëve, Koordinatorët Vendorë kundër Dhunës në Familje, etj), si dhe me organizatat e shoqërisë civile ofruese të shërbimeve, apo edhe me institucionet fetare, gjithashtu do të ishte shumë i rëndësishëm për të adresuar në mënyrën e duhur marrëdhëniet e shëndetshme prind – fëmijë.

- Një tjetër ndërhyrje e koordinuar që do të sillte efekte pozitive në përmirësimin e prindërimit në tërësi në Shqipëri, ka të bëjë me njohjen dhe zbatimin në mënyrën e duhur të legjislacionit për të drejtat e punëmarrësve dhe sidomos të baballarëve për të përfituar lejen e kujdesit të paslindjes, lejen për kujdesin prindëror, etj. Një rol të rëndësishëm këtu luan bashkëpunimi i ministrive përgjegjëse me punëdhënësit e sidomos me sektorin privat, për nxitjen e politikave miqësore ndaj familjes në vendin e punës (p.sh. balancimit të jetës profesionale me atë personale, evidentimi i modeleve pozitive për baballarët, nxitja e tyre për të evidentuar modelet e prindërimit, etj.)
- “Të mësojmë të komunikojmë!” Komunikimi, ndonëse thelbësor në ndërtimin e marrëdhënieve të shëndetshme familjare e shoqërore, duket se është një pikë e dobët në marrëdhëniet prind-fëmijë, ndaj dhe duhet të merren masa për adresimin e këtij problemi. Prindërit dhe fëmijët duhet të mësojnë se komunikimi efektiv është zgjidhja kryesore dhe më e mira e të gjitha situatave dhe problemeve që çënojnë marrëdhëniet mes tyre. Ky komunikim nuk duhet të kufizohet vetëm në disa drejtime dhe nuk duhet të fillojë në përfundim të adoleshencës, por që përpara sesa fëmija të vijë në jetë.
- Familja ka një rol të rëndësishëm në edukimin e fëmijëve mbi çështjet e seksualitetit dhe edukimit gjinor. Prindërit duhet të fillojnë edukimin e fëmijëve që kur ata janë më të vegjël me qëllim që fëmija ta përvetësojë gradualisht këtë informacion, që më pas do të përforcohet edhe nga shkolla.
- Edukimi i prindërve për rolet gjinore të barabarta të djemve dhe vajzave, stereotipet gjinorë, dhunën me bazë gjinore dhe dhunën në familje, seksualitetin, marrëdhëniet e shëndetshme, etj., do të ndihmojë që prindërit të jenë më të fuqizuar për ndarjen e informacioneve të tilla me fëmijët dhe për zvogëlimin e rreziqeve me të cilat mund të përballen fëmijët.
- Përfshirja e prindërve në edukimin e fëmijëve të tyre adoleshentë

duhet të inkurajohet dhe praktikohet. Modelet dhe praktikat e mira të prindërimit duhet të promovohen me qëllim që të shërbejnë edhe si modele edhe për prindërit e tjerë. Prindërit duhet të pajisen me informacion të saktë rreth seksualitetit dhe të informohen rreth qasjeve të duhura të mënyrave të komunikimit për seksualitetin me fëmijët.

- Shkollat duhet të punojnë më shumë me prindërit duke iu siguruar informacionin e nevojshëm për të rritur përparimin arsimor të fëmijëve të tyre dhe mundësitë e të mësuarit, me qëllim që të rritet kontributi që prindërit sjellin në shkollë në lidhje me nevojat e fëmijëve.
- Të zhvillohen më shumë aktivitete që kanë në fokus rritjen e pjesëmarrjes së baballarëve në shkolla me qëllim që të rrisin prezencën e tyre në aktivitetet e ndryshme të fëmijëve në shkollë.
- Fëmijët duhet të informohen, fuqizohen dhe të inkurajohen për të identifikuar në mënyrë proaktive situatat e mundshme aty ku ata janë duke e vënë veten në rrezik dhe të mendojnë për mënyra se si të shmangin situata të tilla.
- Duhet të shmanget ndëshkimi fizik dhe elementë të tjerë të dhunshëm në sjelljet që prindërit përdorin si pjesë të stilit të tyre të prindërimit. Asgjë e mirë nuk mund të vijë nga asnjë formë dhune e ushtruar, pasi dhuna gjeneron dhunë dhe është një sjellje e mësuar, për mostransmetimin e të cilës ndryshimi i modeleve prindërore luan një rol të jashtëzakonshëm.
- Angazhimi i burrave dhe djemve të cilët sjellin modele pozitive përmes sjelljeve dhe qëndrimeve të tyre kundër stereotipeve gjinore dhe roleve tradicionale, si dhe të cilët janë kundër dhunës në familje e dhunës me bazë gjinore, është domosdoshmëri.
- Prindërimi i mirë, ndërtimi i marrëdhënieve të shëndosha familjare dhe zvogëlimi i dallimeve gjinore në mënyrën e rritjes dhe edukimit të fëmijëve, duhet të parashikohen si pjesë e planeve të veprimit kombëtare e vendore, së bashku me masat e tjera për adresimin e formave të ndryshme të dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore.

V. REFERENCA

- Ashley Blakely Kimble (2009) Stilet e prindërimit dhe rikonceptimi e validimi i pyetësorit mbi dimensionet e tyre (The parenting styles and dimensions questionnaire: a reconceptualization and validation). https://www.academia.edu/30316236/The_Parenting_Styles_and_Dimensions_Questionnaire_PSDQ
- <https://www.familjadheshendeti.com/10-keshillat-pozitive-per-prinder/>
- <https://sciencing.com/slovins-formula-sampling-techniques-5475547.html>
- <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/concepts-and-definitions>
- <https://charter-equality.eu/>
- <http://femijetetiranes.al/wp-content/uploads/2019/05/Stilet-e-prinderimit-1.pdf>
- https://nccsalbania.files.wordpress.com/2017/10/manual_prinderimi-i-adoleshenteve-final_3-tetor-2017.pdf
- Creswell, j. (2003). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Creswell, J.W. (2008). Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approach. 3rd edn. London: Sage Publications.
- Hennink, M., Hutter, I., dhe Bailey, A. (2013). Qualitative Research Methods. London: Sage Publicat

VI. INSTRUMENTET KËRKIMORË

VI.a Pyetësi për prindërit

DALLIMET GJINORE NË PRINDËRIM DHE NDIKIMI I TYRE NË MARRËDHËNIEN PRIND – FËMIJË, NË SHQIPËRI

(Pyetësi për prindërit)

KODI: _____

FORMULAR MIRATIMI INDIVIDUAL

Qendra “ACT for Society” po përgatit një studim mbarëkombëtar i cili ka për qëllim të analizojë stilet e prindërimit, dallimet gjinore të lidhura me to si dhe ndikimin në marrdhëniet prind - fëmijë. Në këtë kuadër do të mblidhet informacion si nga të rejat dhe të rinjtë e grupmoshës 16-18 vjeç ashtu edhe nga prindërit e grupmoshës 20-64 vjeç, përmes instrumentave të ndryshëm kërkimorë (pyetësorë, grupe të fokusuara dhe intervista të thelluara). Informacioni me pyetësorë është menduar të mblidhet nga afërsisht 813 të reja dhe të rinj, kryesisht nxënës dhe nxënës të shkollave të mesme, si dhe nga afërsisht 1623 prindër (nëna dhe baballarë), në 12 qarqet e vendit. Ju jeni zgjedhur rastësisht për të marrë pjesë në këtë studim. Qendra “ACT for Society” ju siguron se të gjitha përgjigjet tuaja do të mbahen rreptësisht të fshehta dhe në to do të ketë akses vetëm grupi i eksperteve që do të përgatisin studimin. Emri dhe adresa juaj nuk do të shkruhen në pyetësor dhe nuk do të mbahen në ndonjë regjistër tjetër të dhënash. Informacioni do të analizohet i grupuar dhe kur rezultatet e këtij studimi të publikohen apo diskutohen në konferenca, identiteti juaj nuk do të zbulohet. Pyetësi përmban disa pjesë dhe në secilën prej tyre janë të shënuara udhëzimet për plotësimin e përgjigjeve. Nuk ka përgjigje të sakta apo të gabuara, ju duhet të zgjidhni atë alternativë apo përgjigje që më së miri ju përshkruan juve. Përpara plotësimit të pyetësorit duhet të lexoni me kujdes pyetjen dhe nëse keni paqartësi mund të pyesni mbikëqyrësin/mbikëqyrësen, i cili/e cila disponon të gjithë informacionin për t’ju sqaruar në lidhje me studimin dhe pyetjen që mund të keni. Disa nga pyetjet mund të jenë të vështira apo tepër personale për t’u përgjigjur, por pjesëmarrëse dhe pjesëmarrës të tjerë në të njëjtin studim e kanë vlerësuar të dobishme

bërjen e pyetjeve të tilla. Pjesëmarrja juaj është tërësisht vullnetare, por përvojat tuaja mund të jenë shumë të dobishme për prindërit e tjerë në Shqipëri. Theksojmë edhe një herë që, është e drejta juaj të vendosni nëse dëshironi apo jo të jeni pjesë e studimit. Plotësimi i pyetësorit kërkon afërsisht **20 minuta** kohë.

A keni ndonjë pyetje?

A jeni dakord të përfshiheni në studim me dëshirën dhe pëlqimin tuaj të plotë?

Mbikëqyrësi/mbikëqyrësja duhet të plotësojë një nga alternativat në vijim, në varësi të përgjigjes së personit që po ftohet të marrë pjesë në studim:

Është dakord (falenderojeni dhe jepini pyetësorin të fillojë plotësimin)

Nuk është dakord (falenderojeni dhe përfundoni takimin)

Për t'u plotësuar nga mbikëqyrësi/mbikëqyrësja:

Unë _____ deklaroj nën përgjegjësinë time të plotë se ia lexova të plotë

formularin e dhënies së miratimit personit të ftuar për të marrë pjesë në studim dhe iu përgjigja të gjitha pyetjeve të saj/tij, përpara marrjes së miratimit.

Nënshkrimi _____ Data: _____

¹Vendosja e Kodit kryhet nga mbikëqyrësi/mbikëqyrësja. Kodi për pyetësorët e plotësuar përmban emrin e qarkut, inicialet e bashkisë, zonës dhe gjinisë së prindit.

Pra, nëse pyetësori po plotësohet nga një nënë në Pogradec, në një njësi administrative rurale, atëhere Kodi përkatës është: **Korçë, PG, R - N**.

Nëse pyetësori po plotësohet në Shkodër nga një baba, në një njësi administrative urbane, atëhere kodi është: **Shkodër, SH, U - B**

Seksioni 1: Të dhëna të përgjithshme demografike

Lutemi, lexoni me kujdes pyetjet dhe qarkoni alternativën që ju përshtatet më së miri. Nëse ka pyetje që kanë më shumë se një përgjigje, qarkojini të gjitha ato alternativa që ju përshtaten

1. Gjinia:

1. Mashkull
2. Femër
3. Tjetër

2. Mosha:

- 1.20- 24 vjeç
- 2.25– 29 vjeç

- 3.30- 34 vjeç
- 4.35- 39 vjeç
- 5.40 – 44 vjeç
- 6.45 – 49 vjeç
- 7.50 – 54 vjeç
- 8.55 – 59 vjeç
- 9.60 – 64 vjeç

3. Besimi fetar:

- 1.Ateist/e
- 2.Bektashi/e
- 3.Katolik/e
- 4.Mysliman/e
- 5.Ortodoks/e
- 6.Tjetër (plotëso) _____
- 7.Pa përgjigje

4. Etnia:

- 1.Bullgar/e
- 2.Boshnjak/e
- 3.Grek/e
- 4.Egjiptjan/e
- 5.Maqedonas/e
- 6.Rom/e
- 7.Shqiptar/e
- 8.Vlleh/e
- 9.Tjetër (plotëso) _____
- 10.Pa përgjigje

5. Aftësia e kufizuar:

Nëse keni ndonjë nga vështirësitë në vijim, zgjidhni alternativën e përgjigjes që ju përshtatet më mirë (shënoni me “X”)		1 . Jo	2 . Pak	3 . Shumë
5.1	A keni vështirësi të shihni, edhe nëse mbani syze?			
5.2	A keni vështirësi dëgjimi, edhe nëse përdorni një aparat dëgjimi?			
5.3	A keni vështirësi në ecje apo të ngjisni shkallët?			
5.4	A keni vështirësi për të mbajtur mend apo për t’u përqendruar?			
5.5	A keni vështirësi me kujdesin ndaj vehtes (mbajtja e higjienës, veshja)?			
5.6	A keni vështirësi në komunikim (të kuptoni ose t’ju kuptojnë të tjerët)?			

6. Cili është niveli juaj arsimor?

1. I/e pa arsimuar
2. Fillor
3. Tetë/Nëntë vjeçar
4. I mesëm
5. I lartë
6. Pas universitar (plotëso) _

7. Cili është statusi juaj aktual i punësimit? _

1. Pa punë
2. Punësuar me kohë të plotë
3. Punësuar me kohë të pjesshme
4. Vetëpunësuar
5. Me leje lindjeje (për nënat)/ me leje të kujdesit pas lindjes (për baballarët)
6. Pension
7. Tjetër (plotëso) _

8. Cila është aktualisht gjendja juaj civile? __

1. Martuar ligjërisht me një burrë
2. Martuar ligjërisht me një grua
3. Bashkëjetoj me një burrë
4. Bashkëjetoj me një grua
5. I/e divorcuar (ligjërisht)
6. I/e ndarë (veçuar por pa zgjidhur martesën në gjykatë)
7. I/e ve
8. I/e divorcuar dhe bashkëjetoj me një grua/burrë tjetër
9. Tjetër (plotëso)

9. Si do e përshkruanit statusin ekonomik të familjes suaj?

1. Familje me të ardhura të pamjaftueshme
2. Familje me të ardhura të pakëta
3. Familje me të ardhura të mjaftueshme
4. Familje me të ardhura të shumta
5. Pa përgjigje

10. Nga sa anëtarë(e) përbëhet familja juaj?

1. Dy
2. Tre

- 3.Katër
- 4.Më shumë se katër

**11. Me cilët nga personat më poshtë jetoni në të njëjtën shtëpi?
(Qarkoni më shumë se një përgjigje)**

- 1.Bashkëshortin/en
- 2.Bashkëjetuesin/en
- 3.Fëmijët biologjikë vajza (sa ____) dhe djem (sa ____)
- 4.Fëmijët e birësuar vajza (sa ____) dhe djem (sa ____)
- 5.Fëmijët e bashkëshortit(es)/bashkëjetuesit(es) vajza (sa ____) dhe djem (sa ____)
- 6.Prindërit e mi (____ Nëna ____ Babai)
- 7.Prindërit e bashkëshortit/bashkëshortes apo bashkëjetuesit/es (____ Nëna ____ Babai)
- 8.Të afërm të tjerë (specifiko lidhjen dhe numrin)_____

Seksioni 2 – Stilet e prindërimit

Në këtë pjesë të pyetësorit eksplorohen qëndrimet dhe sjelljet tuaja si prindër (biologjikë apo birësues) të fëmijëve dhe marrdhëniet që keni me ta, duke përfshirë edhe situatat kur jeni martuar apo bashkëjetoni me dikë tjetër pas ndarjes (apo humbjes së jetës) së prindit tjetër me të cilin keni sjellë në jetë apo keni birësuar fëmijët me të cilët tashmë jetoni. Po kështu, përfshihet dhe marrdhënia që ju keni me fëmijët e bashkëshortit(es) apo bashkëjetuesit(es) tuaj, nëse keni një situatë të tillë. Lutemi në tabelën në vijim të lexoni me kujdes pyetjen dhe plotësoni nën secilin rrjesht përkatës për “veten tuaj” dhe “babain apo nënën” biologjik/e apo birësues/e të fëmijës, si dhe për “bashkëshortin(en) / bashkëjetuesin(en) tuaj” (nëse jeni në një situatë të tillë), duke zgjedhur se sa shpesh e kryen apo jo secili prej jush sjelljen e përshkruar.

12	Stili i prindërimit		Gjithmonë	Shpesh	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Nuk aplikohet
1	E inkurajoj fëmijën të flasë rreth shqetësimeve të fëmijërisë	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
2	U përgjigjem nevojave dhe shqetësimeve të fëmijës	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
3	E inkurajoj dhe i krijoj mjedis të përshtatshëm kur fëmija është i mërzitur	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
4	I jap vlerësim (p.sh. e çoj diku, i jap para) kur fëmija sillet mirë	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
5	Kaloj momente të ngrohta dhe të qeta me fëmijën	Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
		Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
1.	E sqaroj fëmijën se përse duhet t'u bindet rregullave	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						

2	E ndihmoj fëmijën të kuptojë më mirë sjelljen e tij, duke e inkurajuar të flasë rreth pasojave të veprimeve të tij	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
3	I shpjegoj fëmijës pasojat e sjelljes së tij	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
4	Theksoj cilat janë arsyet për çdo rregull që vendos	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
5	I shpjegoj fëmijës se si ndihem kur ai sillet mirë ose keq	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
1	Tregoj respekt për opinionet e fëmijës duke e inkurajuar atë të shprehë opinionet e tij	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
2	E inkurajoj fëmijën të shprehë lirisht edhe nëse nuk është dakord me mendimin e prindërve	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						

3	E lejoj fëmijën të japë kontributin e tij në vendosjen e rregullave brenda familjes	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
4	I marr në konsideratë dëshirat e fëmijës përpara sesa t'i kërkoj atij të bëjë diçka	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
5	I marr në konsideratë preferencat e fëmijës përpara sesa të bëj plane për familjen	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
1	Përdor ndëshkimin fizik si mënyrë për disiplinimin e fëmijës	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
2	I jap një shuplakë vitheve fëmijës kur nuk bindet	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
3	I jap ca shpulla të mira fëmijës kur sillet keq	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
4	E mbërthej / e shkund fëmijën kur nuk bindet	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						

1	Shpërthej me zemërim kundrejt fëmijës	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
2	Bërtas ose ulërv kur fëmija sillet keq	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
3	E kritikoj fëmijën që të përmirësohet	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
4	E kritikoj kur sjellja e fëmijës nuk është ajo që pres apo konsideroj të duhurën	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
1	E ndëshkoj fëmijën duke i hequr privilegje të caktuara pa i dhënë fare, ose duke i dhënë shumë pak shpjegime	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
2	Përdor kërcënimin si ndëshkim duke mos dhënë asnjë justifikim ose duke dhënë shumë pak justifikim	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						

3	E ndëshkoj fëmijën duke e mbyllur vetëm diku pa i dhënë asnjë shpjegim ose duke i dhënë fare pak shpjegim	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
4	Nëse fëmija kërkon shpjegim se përse duhet të bierë dakord me diçka i përgjigjem duke i thënë “Sepse kështu them unë, ose sepse unë jam prindi yt dhe dua të veprosh kështu!”	Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
		Unë						
1	Vendos (them) ndëshkime për fëmijën por nuk i zbatoj ato	Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
2	E kërcënoj fëmijën me shumë më tepër ndëshkim, sesa i jap në të vërtetë	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
3	Dorëzohem përpara fëmijës kur ai shkakton ndonjë gurgule / trazirë / rrëmuje	Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
		Unë						
4	E kam shumë të vështirë ta dispiplinoj fëmijën	Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						

5	E mësoj keq fëmijën me llastimet që i bëj	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
1	Kaloj kohë cilësore me fëmijën (i lexoj libra, luajmë, bëjmë mësimet, etj)	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
2	Flas me fëmijën tim mbi shëndetin e tij seksual dhe riprodhues	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
3	Flas me fëmijën mbi marrëdhëniet e tij intime	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
4	I jap fëmijës informacion mbi dhunën në familje dhe shoqëri si dhe format e saj	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						
5	E lejoj fëmijën të vishet sipas dëshirës	Unë						
		Babai/nëna (biologjik/e apo birësues/e) e fëmijës						
		Bashkëshorti(ja)/bashkëjetuesi(ja) im(e)						

Faleminderit që morët pjesë në studimin tonë!

VI.b Pyetësi për fëmijët

DALLIMET GJINORE NË PRINDËRIM DHE NDIKIMI I TYRE NË MARRËDHËNIEN PRIND – FËMIJË, NË SHQIPËRI

(Pyetësi për të rejtat dhe të rinjtë)

KODI² : _____

FORMULAR MIRATIMI INDIVIDUAL

Qendra “ACT for Society” po përgatit një studim mbarëkombëtar i cili ka për qëllim të analizojë stilet e prindërimit, dallimet gjinore të lidhura me to si dhe ndikimin në marrëdhëniet prind-fëmijë. Në këtë kuadër do të mblidhet informacion si nga të rejtat dhe të rinjtë e grupmoshës 15-19 vjeç ashtu edhe nga prindërit e grupmoshës 20-64 vjeç, përmes instrumentave të ndryshëm kërkimorë (pyetësorë, grupe të fokusuara dhe intervista të thelluara). Informacioni me pyetësorë është menduar të mblidhet nga afërsisht 813 të reja dhe të rinj, kryesisht nxënëse dhe nxënës të shkollave të mesme, si dhe nga afërsisht 1623 prindër (nëna dhe baballarë), në 12 qarqet e vendit. Ju jeni zgjedhur rastësisht për të marrë pjesë në këtë studim, por duhet të dini se përpara kontaktimit me ju, kemi komunikuar dhe marrë leje me shkrim nga prindërit tuaj, të cilët pohojnë se janë dakord që ju të jenë pjesë e këtij studimi, nëse edhe ju vetë jeni dakord. Qendra “ACT for Society” ju siguron se të gjitha përgjigjet tuaja do të mbahen rreptësisht të fshehta dhe në to do të ketë akses vetëm grupi i eksperteve që do të përgatisin studimin. Emri dhe adresa juaj nuk do të shkruhen në pyetësor dhe nuk do të mbahen në ndonjë regjistër tjetër të dhënash. Informacioni do të analizohet i grupuar dhe kur rezultatet e këtij studimi të publikohen apo diskutohen në konferenca, identiteti juaj nuk do të zbulohet. Pyetësorët do të ruhen në vend të sigurt për një periudhë 1 vjeçare, deri në shkurt 2021 dhe mbas kësaj periudhe do të asgjësohen. Pyetësi përmban disa pjesë dhe në secilën prej tyre janë të shënuara udhëzimet për plotësimin e përgjigjeve. Nuk ka përgjigje të sakta apo të gabuara, ju duhet të zgjidhni atë alternativë apo përgjigje që më së miri ju përshtatet juve. Përpara plotësimit të pyetësit duhet të lexoni me kujdes pyetjen dhe nëse keni paqartësi mund të pyesni mbikëqyrësin/mbikëqyrësen, i cili/e cila disponon të gjithë informacionin për t’ju sqaruar në lidhje me studimin dhe pyetjen që mund të keni. Disa nga pyetjet mund të jenë të vështira apo tepër personale për t’u përgjigjur,

por pjesëmarrëse dhe pjesëmarrës të tjerë në të njëjtin studim e kanë vlerësuar të dobishme bërjen e pyetjeve të tilla. Pjesëmarrja juaj është tërësisht vullnetare, por përvojat tuaja mund të jenë shumë të dobishme për të tjera/tjerë të reja e të rinj në Shqipëri. Theksojmë edhe një herë që, pavarësisht se prindërit tuaj e kanë dhënë pëlqimin dhe lejen që ju të përfshiheni, është e drejta juaj të vendosni nëse dëshironi apo jo të jeni pjesë e studimit. Plotësimi i pyetësorit kërkon afërsisht **20 minuta** kohë. A keni ndonjë pyetje?

A jeni dakord të përfshiheni në studim me dëshirën dhe pëlqimin tuaj të plotë?

Mbikëqyrësi/Mbikëqyrësja duhet të plotësojë një nga alternativat në vijim, në varësi të përgjigjes së personit që po ftohet të marrë pjesë në studim:

☐ Është dakord (falenderojeni dhe jepini pyetësorin të fillojë plotësimin)

☐ Nuk është dakord (falenderojeni dhe përfundoni takimin)

Për t'u plotësuar nga mbikëqyrësi/mbikëqyrësja:

Unë _____ deklaroj nën përgjegjësinë time të plotë se ia lexova të plotë formularin e dhënies së miratimit personit të ftuar për të marrë pjesë në studim dhe iu përgjigja të gjitha pyetjeve të saj/tij, përpara marrjes së miratimit.

Nënshkrimi _____ Data: _____

²Vendosja e Kodit kryhet nga mbikëqyrësi/mbikëqyrësja. Kodi për pyetësorët e plotësuar përmban emrin e qarkut, inicialet e bashkisë, zonës dhe gjinisë së fëmijës

Pra, nëse pyetësori po plotësohet nga një vajzë në Pogradec, në një njësi administrative rurale, atëhere Kodi përkatës është: **Korçë, PG, R - V**

Nëse pyetësori po plotësohet në Shkodër nga një djalë, në një njësi administrative urbane, atëhere kodi është: **Shkodër, SH, U - D**

Seksioni 1: Të dhëna të përgjithshme demografike

Lutemi, lexoni me kujdes pyetjet dhe qarkoni alternativën që ju përshtatet më së miri. Nëse ka pyetje që kanë më shumë se një përgjigje, qarkojini të gjitha ato alternativa që ju përshtaten

1.Gjinia:

1.Mashkull

2.Femër

3.Tjetër

2.Mosha:

- 1.15 vjeç
- 2.16 vjeç
- 3.17 vjeç
- 4.18 vjeç
- 5.19 vjeç

3.Si do e përshkruanit statusin ekonomik të familjes suaj?

- 1.Familje me të ardhura të pamjaftueshme
- 2.Familje me të ardhura të pakëta
- 3.Familje me të ardhura të mjaftueshme
- 4.Familje me të ardhura të shumta
- 5.Pa përgjigje

4.Nga sa anëtarë(e) përbëhet familja juaj?

- 1.Dy
- 2.Tre
- 3.Katër
- 4.Më shumë se katër

5.Me cilët nga personat më poshtë jetoni në të njëjtën shtëpi? (Qarkoni më shumë se një përgjigje)

- 1.Nëna
- 2.Babai
- 3.Motra (sa ____)
- 4.Vëllai (sa ____)
- 5.Gjyshja
- 6.Gjyshi
- 7.Të afërm të tjerë (specifiko lidhjen dhe numrin)_____
- 8.Bashkëshorti/bashkëjetuesi i nënës
- 9.Bashkëshortja/bashkëjetuesja e babait

6.Cili është statusi i marrdhënies së prindërve tuaj biologjikë?

- 1.Të martuar
- 2.Bashkëjetojnë
- 3.Të divorcuar
- 4.Nëna e ve

5. Babai i ve
6. Nuk e di, jetoj me prindërit adoptues

7. Nëna juaj (biologjike apo adoptuese) është/ka qenë e punësuar pjesën më të madhe të kohës që nga lindja juaj?

1. Jo
2. Po, me kohë të plotë
3. Po, me kohë të pjesshme
4. Nuk kam përgjigje (kam jetuar me babain/dikë tjetër)

8. Babai juaj (biologjik apo adoptues) është/ka qenë i punësuar pjesën më të madhe të kohës që nga lindja juaj?

1. Jo
2. Po, me kohë të plotë
3. Po, me kohë të pjesshme
4. Nuk kam përgjigje (kam jetuar me nënën/dikë tjetër)

Seksioni 2 - Pyetje rreth marrdhënieve me prindërit

Në këtë pjesë të pyetësorit eksplorothen marrdhëniet dhe ndjesitë tuaja rreth prindërve (biologjikë apo adoptues). Lutemi të plotësoni për secilën nga pyetjet në vijim alternativën e përgjigjes që është më e përshtatshme për ju, duke shënuar me “X” në kolonën përkatëse.

9	Marrdhënia me prindërit	1. Të dy prindërit	2. Nëna	3. Babai	4. Asnjë prej tyre
9.1	Me cilin prind kaloni më shumë kohë?				
9.2	Me cilin prind jeni ndjerë më afër gjatë rritjes suaj?				
9.3	Cili nga prindërit është përkujdesur më shumë gjatë rritjes suaj (për t’ju ushqyer, çuar në shkollë, bërë mësimet, etj)				
9.4	Cili nga prindërit ju ka ndëshkuar (apo ju ndëshkon) më së shumti?				
9.5	Me cilin nga prindërit keni luajtur më shumë në fëmijëri?				
9.6	Cili nga prindërit ka kaluar më shumë kohë cilësore me ju (ju ka lexuar, treguar përralla, keni biseduar, shëtitur...etj)				
9.7	Me cilin nga prindërit ndjeheni më të afërt sot për të diskutuar mbi shqetësimet tuaja personale?				

9.8	Cili nga prindërit ju ka folur në fëmijëri për trupin tuaj dhe zhvillimin tuaj biologjik?				
9.9	Me cilin nga prindërit diskutoni më shumë sot mbi shëndetin tuaj seksual dhe riprodhues?				
9.10	Me cilin nga prindërit komunikoni më shumë sot?				
9.11	Me cilin nga prindërit mendoni se keni më shumë cilësi të përbashkëta?				
9.12	Me cilin nga prindërit dëshironi të kaloni më shumë kohë sot?				
9.13	Cili nga prindërit ju godet (me shuplakë, grusht, sende të forta, etj)?				
9.14	Cili nga prindërit ju jep informacion mbi dhunën që mund të ndodhë në familje apo shoqëri dhe format e saj?				

10. Si mund t'i përshkruani marrëdhëniet tuaja me bashkëjetuesin(en) apo bashkëshortin(en) e nënës apo të babait tuaj (përgjigjuni vetëm nëse prindërit tuaj janë të divorcuar apo nëse njëri prej tyre ka ndërruar jetë dhe prindi tjetër është martuar apo bashkëjeton, pra vetëm nëse aplikohet për ju ose lereni bosh)

- 1.Shumë të mira
- 2.Normale
- 3.Të ftohta
- 4.Nuk komunikoj/nuk i takoj fare

11.A diskutoni për shqetësimet tuaja personale me bashkëjetuesin (en) apo bashkëshortin(en) e nënës apo të babait tuaj? (përgjigjuni vetëm nëse aplikohet për ju ose lereni bosh)

- 1.Po, edhe me bashkëjetuesin (en)/ bashkëshortin(en) e nënës edhe me të babait
- 2.Po, vetëm me bashkëjetuesin/ bashkëshortin e nënës
- 3.Po, vetëm me bashkëjetuesin/ bashkëshortin e babait
- 4.Jo me asnjërin(en) prej tyre

12.Aflisni për shëndetin tuaj seksual dhe riprodhues me bashkëjetuesin(en) apo bashkëshortin(en) e nënës apo të babait tuaj? (përgjigjuni vetëm nëse aplikohet për ju ose lereni bosh)

- 1.Po, edhe me bashkëjetuesin (en)/ bashkëshortin(en) e nënës edhe me të babait
- 2.Po, vetëm me bashkëjetuesin/ bashkëshortin e nënës

- 3.Po, vetëm me bashkëjetuesien/ bashkëshortinen e babait
- 4.Jo me asnjërin(en) prej tyre

13.A ju ka goditur ndonjëherë bashkëjetuesi(ja) apo bashkëshorti(ja) i nënës apo i babait tuaj? (përgjigjuni vetëm nëse aplikohet për ju ose lereni bosh)

- 1.Po, edhe bashkëjetuesi(ja)/ bashkëshorti(ja) e nënës edhe i babait
- 2.Po, vetëm bashkëjetuesi/ bashkëshorti i nënës
- 3.Po, vetëm bashkëjetuesja/ bashkëshortja e babait
- 4.Jo asnjëri(a) prej tyre

14.Çfarë qëndrimi mban prindi juaj (biologjik apo adoptues) nëse bashkëshorti(ja) apo bashkëjetuesi(ja) i tij/saj debaton me ju me zë të lartë? (përgjigjuni vetëm nëse aplikohet për ju ose lereni bosh)

- 1.Ndërhyn dhe ndërpret debatin
- 2.Ndërhyn duke na kujtuar të ulim zërin dhe të debatojmë me argumenta
- 3.Nuk lejon të ndodhë asnjë lloj debati mes nesh
- 4.Nuk ndërhyn fare

15.Çfarë qëndrimi mban prindi juaj (biologjik apo adoptues) nëse bashkëshorti(ja) apo bashkëjetuesi(ja) i tij/saj ju shtyn apo godet? (përgjigjuni vetëm nëse aplikohet për ju ose lereni bosh)

- 1.Ndërhyn dhe ndalon sjelljen e dhunshme
- 2.I përgjigjet me të njëjtën sjellje (pra e shtyn apo godet atë)
- 3.Nuk ndërhyn fare
- 4.Nuk aplikohet (ndaj meje nuk ushtrohet dhunë prej tij/saj)

Seksioni 3 - Inventari i Lidhjes Prindërore

Në këtë pjesë të pyetësorit eksplorothen qëndrimet dhe sjelljet e ndryshme të prindërve tuaj (biologjikë apo adoptues) në marrëdhënien me ju gjatë rritjes suaj, pavarësisht nëse jetoni me të dy ata apo vetëm me njërin prej tyre. Lutemi në tabelën në vijim të lexoni me kujdes pyetjen dhe të zgjidhni për secilin prind më vehte (pra të plotësoni nën secilin rrjesht përkatës për “nënë” dhe “babain” biologjik apo adoptues) atë alternativë përgjigjeje që ju përshtatet më së miri, duke u bazuar në mënyrën se si ju kujtohet se ka vepruar apo vepron nëna ose babai juaj gjatë këtyre viteve. (Nëse nuk jeni rritur me nënën ose babanë tuaj biologjik apo adoptues, lutemi lereni bosh seksionin përkatës).

16	Sjellja/qëndrimi i prindërve apo bashkëjetuesve/ bashkëshortëve të tyre		Gjithmonë	Shpesh	Rrallë	Asnjëherë	Nuk aplikohet
1	Më ka folur me zë të ëmbël dhe miqësor.	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
2	Më ka ndihmuar aq sa kam pasur nevojë.	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
3	Më ka lënë të bëj gjëra që më kanë pëlqyer.	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
4	Ka qëndruar ftohtë emocionalisht me mua.	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
5	Mirëkupton problemet dhe shqetësimet e mia	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
6	Ka qenë dhe është i/e dashur me mua	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					

7	Më ka mësuar që unë të marr vendimet e mia	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
8	Nuk ka dashur që unë të rritem (në mënyrën se si më trajton)	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
9	Është mundur të kontrollojë çdo gjë që kam bërë	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
10	Ka dhunuar privatësinë time	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
11	Ka pëlqyer t'i flasim gjërat bashkë	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
12	Më ka buzëqeshur	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
13	Tenton të sillet me mua si të jem fëmijë	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					

14	Nuk e ka kuptuar çfarë kam dashur ose kam pasur nevojë	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
15	Nuk e ka vrarë mendjen të kuptojë nëse kam ndonjë shqetësim	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
16	Më ka lënë të marr vendime për veten	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
17	Më ka bërë të ndihem si i/e padëshiruar	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
18	Më bën të ndihem më mirë kur jam i/e mërzhitur	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
19	Nuk flet/nuk ka folur shumë me mua	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
20	Pranon të diskutojë me mua rreth marrëdhënieve intime	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					

21	Diksuton me mua rreth shëndetit seksual e riprodhues	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
22	Ndihej i/e paafte për t'u kujdesur për veten nëse nuk e kam pranë	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
23	Më ka dhënë aq liri sa kam dashur	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
24	Më ka lënë të dal sa shpesh kam dashur	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
25	Ka qenë tepër protektiv(e) ndaj meje	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
26	Më ka lavdëruar	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					

27	Më ka lënë të vishëm si kam dashur	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
28	Ndjek takimet me prindër në shkollë	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
29	Njeh dëshirat dhe hobet e mia	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
30	Ndjek aktivitetet e mia të rëndësishme (festa në shkollë, konkurse, etj)	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
31	Më bën pjesë të diskutimeve dhe vendimeve për situatat familjare	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					
32	Është krenar(e) për mua	Nëna					
		Babai					
		Bashkëshorti/ bashkëjetuesi i nënës					
		Bashkëshortja/ bashkëjetuesja e babait					

Faleminderit që morët pjesë në studimin tonë!

VI.c Guidat e diskutimeve me grupet e fokusuar

DALLIMET GJINORE NË PRINDËRIM DHE NDIKIMI I TYRE NË MARRËDHËNIEN PRIND – FËMIJË, NË SHQIPËRI

(Guida e diskutimit në grup me prindërit)

KODI³: _____

FORMULAR MIRATIMI PËR PJESËMARRJEN NË DISKUTIMIN ME GRUP TË FOKUSUAR⁴

Unë quhem _____ dhe punoj për qendrën “ACT for Society”. Kjo qendër po përgatit një studim mbarëkombëtar i cili ka për qëllim të analizojë stilet e prindërimit, dallimet gjinore të lidhura me to si dhe ndikimin në marrëdhëniet prind-fëmijë. Në këtë kuadër do të mblidhet informacion si nga të rejtat dhe të rinjtë e grupmoshës 16-18 vjeç ashtu edhe nga prindërit e tyre, përmes instrumentave të ndryshëm kërkimorë (pyetësorë, grupe të fokusuar dhe intervista të thelluara). Ju jeni zgjedhur rastësisht për të marrë pjesë në këtë studim. Qendra “ACT for Society” ju siguron se të gjitha përgjigjet tuaja do të mbahen rreptësisht të fshehta dhe në to do të ketë akses vetëm grupi i eksperteve që do të përgatisin studimin. Emri dhe adresa juaj nuk do të mbahen në ndonjë regjistër të dhënash. Informacioni do të analizohet i grupuar dhe kur rezultatet e këtij studimi të publikohen apo diskutohen në konferenca, identiteti juaj nuk do të zbulohet. Pyetjet që do të ngrihen gjatë diskutimit janë të hapura për përgjigje nga të gjithë/gjitha të pranishmit/pranishmet dhe nuk ka përgjigje të sakta apo të gabuara, Askush nuk do t’ju gjykojë për përgjigjet që jepni apo për mënyrën se si silleni dhe veproni me fëmijët tuaj. Disa nga pyetjet mund të jenë të vështira apo tepër personale për t’u përgjigjur, por pjesëmarrëse dhe pjesëmarrës të tjerë në të njëjtin studim e kanë vlerësuar të dobishme bërjen e pyetjeve të tilla. Ju mund të zgjidhni të mos përgjigjeni apo të largoheni nga diskutimi në grup në çdo kohë. Pjesëmarrja juaj është tërësisht vullnetare, por përvojat tuaja mund të jenë shumë të dobishme për prindërit e tjerë në Shqipëri. Theksojmë edhe një herë që, është e drejta juaj të vendosni nëse dëshironi apo jo të jeni pjesë e studimit. Diskutimi në grup do të zgjatë afërsisht 60 minuta. Moderator/moderatorja e pranishme do të mbajë shënime gjatë përgjigjeve tuaja, duke identifikuar vetëm gjininë tuaj dhe as emrin as ndonjë të dhënë tjetër. Shënimet mbahen me qëllim që gjatë përpunimit të informacionit ekspertet të bazohen në fjalët tuaja dhe jo në hamendësime.

A keni ndonjë pyetje?

A jeni dakord të përfshiheni në studim dhe në këtë diskutim në grup me dëshirën dhe pëlqimin tuaj të plotë?

Moderatori/moderatorja duhet të plotësojë një nga alternativat në vijim, në varësi të përgjigjes së personave që po ftohen të marrin pjesë në studim:

☐ Janë dakord ____ persona (falenderojini dhe filloni diskutimin duke u bazuar tek pyetjet në vijim)

☐ Nuk janë dakord ____ persona (falenderojini dhe lejojini të dalin nga salla)

☐ Largohen gjatë diskutimit në grup ____ persona

Për t'u plotësuar nga moderatori/moderatorja:

Unë _____ deklaroj nën përgjegjësinë time të plotë se e lexova të plotë formularin e dhënies së miratimit pasi ishin mbledhur të gjithë personat e ftuar për të marrë pjesë në studim dhe iu përgjigja të gjitha pyetjeve të tyre, përpara marrjes së miratimit dhe fillimit të diskutimit.

Nënshkrimi _____ Data: _____

³Vendosja e Kodit kryhet nga moderatori/moderatorja. Kodi për çdo diskutim në grup të realizuar përmban emrin e qarkut, inicialet e bashkisë, zonës dhe gjinisë së pjesëmarrësve. Pra, nëse diskutimi po bëhet me nëna në Pogradec, në njësi administrative rurale, atëhere Kodi përkatës është: **Korçë, PG, R - N**. Nëse diskutimi po bëhet me baballarënë Shkodër, në njësi administrative urbane, atëhere kodi është: **Shkodër, SH, U - B**. Nëse diskutimi po bëhet në Tiranë me një grup miks, në njësi administrative rurale, atëhere kodi është: **Tiranë, TR, U - N+B**

⁴Mbetet i njëjtë edhe për dy guidat e tjera në vijim

Hapja. Të dhëna demografike. Fillojeni diskutimin duke mbledhur një **informacion të përgjithshëm demografik** nga pjesëmarrëset/pjesëmarrësit. [Çfarë moshe kanë, sa fëmijë kanë, si klasifikohet familja e tyre (pra a janë prindër të vetëm, a jetojnë bashkë me nënën/babain e fëmijëve të tyre, a jetojnë me një bashkëshort/e apo bashkëjetues/e tjetër, a kanë fëmijë nga martesë/bashkëjetesa e tyre, a kanë birësuar fëmijë, sa fëmijë kanë? Mosha e fëmijëve? Gjinia e fëmijëve, etj.]. **Shënim për moderatoren: sugjerimet mbi pyetjet janë thjesht orientuese, ju duhet të seleksiononi mes tyre dhe nuk ka nevojë që domosdoshmërisht të bëhen të gjitha pyetjet.**

Stilet e prindërimit. Mundohuni të mblidhni sa më shumë informacion mbi stilet e prindërimit pra në lidhje me mënyrën se si të pranishmit(et) sillen me fëmijët e tyre, sa i tolerojnë, sa iu vendosin rregulla, sa prej tyre ndihen mirë me rregullat që vendosin, sa prej tyre e kanë të pamundur të vendosin rregulla apo ta disiplinonjë fëmijën, sa prej tyre i vendosin rregullat dhe nuk i zbatojnë, sa prej tyre përdorin ndëshkimin dhe në cilat raste, a janë ata apo

bashkëshortet/ët e tyre që vendosin më shumë rregulla në familje, a e kanë ndryshuar stilin e prindërimit nga një fëmijë tek tjetri, çfarë ka ndikuar në këtë rast (mosha e fëmijës, gjinia, ndonjë element tjetër)? Disa nga pyetjet më konkrete këtu mund të jenë:

10. A mund të përshkruani se cili është stili juaj i prindërimit?

11. A mendoni që ky është një stil i përshtatshëm prindërimi për edukimin e fëmijëve djem dhe vajza?

12. A mendoni që ju është dashur që stilin tuaj të prindërimit ta përshtasni me rritjen e fëmijës? A mendoni që stili juaj i prindërimit është ndryshe për djalin dhe ndryshe për vajzën? Pse? Si? Kur?

13. Stili juaj i prindërimit është i ngjashëm apo i ndryshëm nga ai i prindërve tuaj? Çfarë mendoni se keni trashëguar? Çfarë mendoni se keni ndryshuar?

Strategjitë e prindërimit. Mundohuni të mblidhni sa më shumë informacion në lidhje me mënyrat që përdorin të pranishmit/et në edukimin dhe disiplinimin e fëmijëve të tyre, përse i zgjedhin këto mënyra, a ka dallim në mënyrën se si sillen me fëmijën vajzë apo djalë, po mosha e fëmijës sa ndikon, etj. Disa nga pyetjet orientuese mund të jenë:

- Çfarë funksionon si një mënyrë e mirë për të disiplinuar fëmijët? Pse funksionon kjo?
- Çfarë nuk funksionon? Pse kjo nuk funksionon? Çfarë mund të jetë më mirë?
- Gabimet e fëmijëve varen nga mosha/të qenit vajza apo djalë? A varet kjo nga mosha e fëmijës? A varet kjo nëse fëmija është djalë apo vajzë?

Eksperiencat e kujdesit dhe mbështetjes. Mundohuni të mblidhni sa më shumë informacion mbi ndarjen e detyrimeve dhe përgjegjësi ndërmjet të pranishmëve dhe prindit tjetër të fëmijës së tyre, duke eksploruar çështje të tilla si: roli që luan secili në rritjen dhe edukimin e fëmijës, sa angazhohen në kujdesin e përditshëm (veshje, gatim, pastrim, etj), sa angazhohen në edukimin e fëmijës, sa kohë të lirë kalojnë me ta dhe si, a ndryshon angazhimi dhe koha që u kushtojnë fëmijëve sipas gjinisë dhe moshës së tyre, këkojuni ilustrime me shembuj, etj. Disa nga pyetjet orientuese në këtë rast mund të jenë:

- Ku konsiston roli juaj në kujdesin për fëmijën? A mund të përshkruani sesi kujdeseni për secilin prej fëmijëve? Cili është roli i burrit/gruas tuaj në kujdesin për fëmijët?
- Shembuj të aktiviteteve të kujdesit; si ndryshon natyra e rolit të prindit me kalimin e kohës? A ka dallime për djemtë dhe vajzat?
- Sipas mendimit tuaj a ka ndryshime midis prindërimit të djemve dhe vajzave? Pse?
- A mendoni që prindërit janë njësoj protektivë si ndaj fëmijëve djem

dhe vajza? Pse?

- Po në lidhje me rregullat dhe pritshmëritë? Si kanë ndryshuar me kalimin e kohës? A ka dallime për djemtë dhe vajzat?

Përfshirja në aktivitete. Edhe në këtë seksion, ngjashmërisht me atë më sipër mundohuni të eksploroni dhe të merrni shembuj konkretë të mënyrës se si fëmijët sillen dhe i ndërtojnë marrdhëniet me prindërit e tyre, duke pasur parasysh me kë rrinë më shumë, me kë do të dëshironin të ndanin më shumë kohë, sa i diskutojnë të pranishmit çështjet e marrëdhënieve intime apo të shëndetit seksual e riprodhues me fëmijët e tyre, a u përcjellin informacion mbi dhunën dhe format e ndryshme të saj dhe si, etj. Disa nga pyetjet orientuese mund të jenë:

- Me cilin nga ju fëmijët kalojnë më shumë kohë? çfarë bëni gjatë kësaj kohe me fëmijët?
- Me cilin nga ju fëmijët preferojnë që të flasin (janë më të lirshëm që të flasin) më shumë për problemet e tyre/ose kur janë të mërzitur? Pse?
- Sa dhe si diksutoni me fëmijët tuaj në lidhje me marrëdhëniet intime? A keni folur ndonjëherë me ta rreth shëndetit seksual dhe riprodhues, apo këtë gjë e bën bashkëshorti(ja) juaj? Në çfarë moshe ka qenë fëmija kur e keni filluar këtë diskutim? A flisni më shumë me fëmijën djalë apo vajzë për këtë gjë?
- A flisni me fëmijët tuaj mbi forma të ndryshme të dhunës në familje dhe në shoqëri? Në ç'mënyrë? Kur dhe si e zhvillonin këtë bisedë?
- A mendoni që ka ndonjë gjë që vajzat/djemtë mund ta bëjnë më mirë se djemtë/vajzat? Pse Përmendni se cilat janë ato?
- Në cilat aktivitete në familje i përfshini fëmijët djem/vajza?

Guida e intervistave për profesionistët

1. A mendoni që kanë ndryshuar stilet e prindërimit? Cilat janë ndryshimet që ju vini re?
2. Sipas mendimit tuaj a ka dallime në stilin e prindërimit për fëmijët vajza dhe djem? Cilat janë dallimet që ju vini re?
3. Çfarë mendoni se sjellin tek fëmijët djem dhe vajza stilet e ndryshme të prindërimit?
4. Si e shikoni marrëdhënien prind-fëmijë sot?
5. Çfarë mendoni që është pikë e fortë në këtë marrëdhënie?
6. Çfarë mendoni se është pikë e dobët në këtë marrëdhënie?
7. A mendoni që prindërit janë njësoj protektivë si ndaj fëmijëve djem dhe vajza? Pse?
8. Për çfarë interesohen në lidhje me fëmijën zakonisht prindërit që kanë fëmijë vajza në shkollë?
9. Për çfarë interesohen në lidhje me fëmijën e tyre prindërit që kanë fëmijë djem në shkollë?

10. Sa mendoni që prindërit flasin me fëmijët për çështje që kanë të bëjnë me rolet gjinore/ seksualitetin?
11. Çfarë informacionesh rreth këtyre temave (rolet gjinore/ seksualiteti) marrin fëmijët nga prindërit?
12. Çfarë informacionesh marrin rreth këtyre temave (rolet gjinore/ seksualiteti) nga shkolla? Konkretisht çfarë informacionesh marrin? Si bëhet ndarja e këtyre informacioneve? Kush e ndan këtë informacion?
13. Sipas mendimit tuaj kush duhet të flasë me fëmijët për këto tematika (rolet gjinore/ seksualiteti)? Pse?
14. Nëse i referoheni mjedisit të shkollës a mendoni që mësuesit kanë qëndrime të ndryshme për fëmijët djem dhe vajza? Pse?
15. Cilat janë qëndrimet e tyre? Pse janë të ndryshme? Si mendoni që ndikon tek nxënësi qëndrimet e ndryshme të mësuesve?

Guida për diskutimet në grupe të fokusuara me fëmijët (krahasimi me periudhën gjatë mbylljes për shkak të pandemisë)

Të dhëna demografike. Mosha e fëmijëve pjesëmarrës .Gjinia e fëmijëve.
Vendbanimi Fshat/Qytet

Dëshirojmë që të marim nga ju disa informacione mbi stilet e prindërimit, por do të donim të ktheheshim pak pas në kohë, pikërisht përpara fillimit të pandemisë dhe më pas edhe gjatë periudhës së mbylljes për shkak të saj, për ta krahasuar me çfarë po ndodh tani.

Prindërimi

1. Cili nga prindërit kalonte më shumë kohë me ju deri përpara mbylljes për shkak të pandemisë? Si mendoni pse nëna/babai kalonin më shumë kohë me ju? Si ndryshoi ky raport i kalimit të kohës me ju, gjatë periudhës së mbylljes për shkak të pandemisë? Vërtet qëndruam të gjithë në shtëpi, por a ndryshoi raporti i kohës që secili nga prindërit kalonte me ju? Si? Po tani, cili nga prindërit kalon më shumë kohë me ju?

2. Nëse mendojmë pak për rolin që luan nëna dhe babai në familje në përgjithësi dhe në lidhje me ju, a mund të ndani informacion ku konsiston roli i nënës dhe ku konsiston roli i babait në familje në lidhje me ju? A ndryshoi dhe nëse po, si ndryshoi ky rol i të dyve sidomos gjatë mbylljes për shkak të COVID-19? A u angazhua më shumë babai në ato përgjegjësi që mban zakonisht nëna? Po nëna në raport me përgjegjësitë që mban babai? Po tani, ç'mund të thoni në lidhje me rolin e secilit prind në familje?

3. Me cilin nga prindërit ndiheni më afër dhe komunikoni më shumë? Pse? A ka qenë gjithmonë kështu ky raport mes jush edhe përpara pandemisë? A

ndryshoi diçka gjatë periudhës së mbylljes? Nëse po, çfarë?

4.Për çfarë komunikoni zakonisht me secilin prind? Si ndryshoi ky komunikim gjatë mbylljes për shkak të COVID-19? Për çfarë diskutoni më shumë? Cili nga prindërit ju shpjegonte se çfarë po ndodh apo ju fliste më shumë rreth situatës? Po për çështje të tjera lidhur me rritjen dhe zhvillimin tuaj, a bisedoni gjatë periudhës së mbylljes? Për çfarë konkretisht? Me cilin nga prindërit më shumë?

5.A flisni me prindërit tuaj për çështje që kanë të bëjnë me seksualitetin (marrëdhëniet intime)? Pse? Me cilin e keni më të lehtë që të flisni rreth këtyre çështjeve? A ndryshoi gjë gjatë mbylljes për shkak të pandemisë? Pra a u shtua apo pakësua komunikimi në këtë drejtim, a u përfshi edhe prindi tjetër? Po aktualisht a ka mbetur njëlloj situata? A flisni rreth edukimit tuaj seksual? Me cilin prind? Sa shpesh?

6.Me cilin nga prindërit ju pëlqen që të kaloni më shumë kohë? Pse? Po gjatë periudhës së mbylljes, a arritët të balanconi kalimin e kohës njëlloj me të dy prindërit? Si mund ta përshkruani kohën që keni kaluar me secilin prind gjatë mbylljes për shkak të pandemisë? Sa ju kushtonin vëmendje realisht? A realizuat dot aktivitete që nuk mundeshit më parë, për shkak se prindërit ishin në punë apo jashtë familjes shumë orë gjatë ditës? Po tani, si ka ndryshuar ky raport i kohës që kaloni me secilin prind?

7.Cili nga prindërit ju dënon/ndëshkon më shumë? Pse mendoni nëna/babai ju ndëshkojnë/dënojnë më shumë? Cilat janë disa nga format e ndëshkimit që prindërit përdorin me ju? A mendoni që format e dënimit/ndëshkimit janë të ndryshme për djemtë/vajzat? Çfarë ndodhi gjatë periudhës së mbylljes për shkak të pandemisë? A patët dënime/ndëshkime dhe përse? Cili nga prindërit reagoi në këtë formë me ju?

Stilet e prindërimit

1.Katër janë stilet e prindërimit: Prindi autoritativ; Prindi autoritar; Prindi lejues; Prindi i paangazhuar. Ku do ta përfshinit stilin e prindërimit të prindërve tuaj? Cilat janë arsyet që ju mendoni që ata duhen përfshirë në atë stil prindërimi? A ndryshoi ky stil prindërimi gjatë mbylljes për shkak të pandemisë? Nëse po, si? Tek cili prind vutë re më shumë ndryshim? Po tani, si mendoni a ka mbetur i njëjtë ky stil prindërimi?

2.Çfarë do të donit të ndryshoni në stilin e tyre të prindërimit, duke krahasuar periudhën para mbylljes, gjatë mbylljes dhe aktualisht?

3.Çfarë konsideroni pikë të fortë tek secili nga prindërit duke iu referuar roleve

që ata kanë për tu kujdesur për ju? Po pikë të dobët? A ka ndonjë ndryshim në këtë aspekt duke krahasuar periudhën para mbylljes, gjatë mbylljes dhe aktualisht?

Prindi autoritativ: Prindërit që i takojnë këtij stili prindërimi vendosin rregulla dhe udhëzime, të cilat fëmijët duhet t'i ndjekin; Ky stil prindërimi është më demokratik; Prindërit autoritativë u përgjigjen nevojave të fëmijëve dhe dëgjojnë pyetjet e tyre; Kur këta nuk arrijnë pritshmëritë e duhura, prindërit tregojnë më shumë përkujdesje dhe falin më shumë; Këta prindër monitorojnë dhe vendosin standarde të qarta për sjelljen e fëmijëve të tyre; Ata janë kërkues, por jo bezdisës dhe ndëshkues; Metodatat e tyre të disiplinës janë mbështetëse, jo ndëshkuese; Ata duan që fëmijët e tyre të jenë të përgjegjshëm, bashkëpunues dhe të ekuilibruar.

Prindi autoritar: prindi pret nga fëmija që ky të ndjekë në mënyrë strikte të gjitha rregullat e vendosura prej tij; Nëse fëmija dështon në zbatimin e rregullave, ai ndëshkohet; Këta prindër nuk u shpjegojnë fëmijëve arsyet e vendosjes së rregullave; Edhe nëse pyeten nga fëmija, ata thonë “Sepse kështu them unë!”; Këta prindër kanë shumë kërkesa, por nuk iu përgjigjen nevojave të fëmijëve.

Prindi lejues: Prindërit lejues kanë shumë pak kërkesa ndaj fëmijëve të tyre dhe shumë rrallë i dispijlojnë ata; Këta prindër u japin shumë fëmijëve, por u kërkojnë pak; Ata nuk kërkojnë nga fëmijët sjellje të pjekur e të përgjegjshme, madje shmangin edhe përballjet me ta; Ata janë të kujdesshëm dhe komunikues me fëmijët duke u bërë më shumë shokë se prindër me ta.

Prindi i pa angazhuar: Stili i pa angazhuar i prindërimit karakterizohet nga pak kërkesa, pak përgjigje ndaj nevojave të fëmijës dhe pak komunikim; Edhe pse këta prindër përmbushin nevojat bazë të fëmijëve, ata në përgjithësi nuk janë të lidhur me jetën e fëmijëve të tyre; Në raste të caktuara, këta prindër mund të refuzojnë ose të neglizhojnë nevojat e fëmijëve.

Rolet në familje

1. Cilat janë rolet tuaja në familje? (çfarë bëni, cilat janë angazhimet dhe kontributet tuaja?) Po motra/vëllai juaj çfarë roli ka në familje? A mendoni që ka ndonjë gjë që vajzat/djemtë mund ta bëjnë më mirë se djemtë/vajzat? Pse? Përmend çfarë? Si ndryshoi roli juaj në familje gjatë periudhës së mbvulljes për shkak të pandemisë? Në çfarë aktiviteteve u përfshitë më tepër? E bëtë këtë ndryshim me dëshirë apo sepse ua kërkuan prindërit? Po tani, a luani të njëjtin rol në familje si më parë?

2.Cilat janë pritshmëritë që kanë prindërit për ju në përgjithësi? A mendoni që pritshmëritë e prindërve janë të ndryshme për vajzat/djemtë? A mund t'i shpjegoni këto pritshmëri? Sa dhe si kanë ndryshuar këto pritshmëri duke krahasuar periudhën para mbylljes, gjatë mbylljes dhe aktualisht?

3.A dëshironi të shtoni diçka tjetër në lidhje me stilet e prindërimit, marrëdhëniet tuaja me prindërit dhe rolin tuaj në familje, duke pasur parasysh se çfarë përjetuat gjatë mbylljes për shkak të pandemisë dhe çfarë po përjetoni aktualisht?

Ju falenderojmë për kohën dhe gjithë informacionin që ndatë me ne!

Në përfundim të diskutimit sigurohuni që asnjë nga pjesëmarrësit(et) nuk ka më gjë për të shtuar, falenderojini dhe mbylleni takimin.

Shënimet nga zbardhja e diskutimit, përcilljani ekspertes, duke respektuar ndarjen në seksionet e mësipërme.

Një kopje e shënimeve të zbardhura për çdo diskutim në grup të fokusuar, së bashku me faqen e parë (të formularit të miratimit të nënshkruar nga ju) ruajeni të printuar në dosjen e projektit.

STUDY

**GENDER DIFFERENCES
IN PARENTING
AND
THEIR IMPACT ON
PARENT-CHILD RELATIONSHIPS
IN ALBANIA**

Tirana, December 2020

This study on gender differences in parenting and their impact on the daily life of parent-child relationships in Albania, was prepared by the Center “ACT for SOCIETY” with the support of the United Nations Population Fund (UNFPA) office in Albania in cooperation with the Ministry of Health and Social Protection and in coordination with the Ministry of Education, Sports and Youth, under the United Nations Joint Program “End Violence Against Women and Girls”, funded by the Government of Sweden and currently implemented by UNDP, UN Women and UNFPA in partnership with the Government of Albania. The opinions, findings and views expressed in this study are those of the authors and do not necessarily reflect those of UNFPA, the United Nations Agencies or the Government of Sweden.

Prepared by: Monika Kocaqi, Irida Agolli
Contributors: Elsona Agolli, Armela Pengili, Holta Koci
Coordinator: Nertila Meçani
Reviewed by: Brunilda Dervishaj, Chief of the Sector for Policies and Strategies for Social Inclusion and Gender Equality in the Ministry of Health and Social Protection, Klodiana Thartori, Executive Director at Center Children Today, Suada Hawa, Representative of the Ministry of Education, Sports and Youth, Emira Shkurti, Child Protection Specialist, UNICEF
Translation: Ador Koleka

@ “ACT for SOCIETY” Center and UNFPA Albanian office
Tirana, December 2020

The sale or use of this study for profit purposes is prohibited.

Please cite this publication as: “Study on gender differences in parenting and their impact on parent-child relations in Albania”, prepared by the Center “ACT for SOCIETY”, with the support of the UNFPA Albania Office and Swedish Government funds (December, 2020).

TABLE OF CONTENTS

GLOSSARY.....	6
FOREWORD.....	7
EXECUTIVE SUMMARY.....	9
I. GENDER ROLES, GENDER DIFFERENCES AND PARENTING.....	12
II. METHODOLOGY	17
III. FINDINGS FROM QUANTITATIVE AND QUALITATIVE DATA ANALYSIS.....	20
<i>III.1. QUANTITATIVE ANALYSIS</i>	20
<i>III.2. QUALITATIVE ANALYSIS</i>	46
IV. CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS.....	67
V. REFERENCES.....	70
VI. RESEARCH INSTRUMENTS.....	71
VI.a Questionnaire for parents.....	71
VI.b Questionnaire for children.....	80
VI.c Focused group discussions guides.....	88

LIST OF CHARTS AND TABLES

Chart 1: Division of parents and children by gender.....	20
Chart 2: Division of parents according to their age group.....	20
Chart 3: Division of children according to their age group.....	21
Chart 4: Division of parents according to religion.....	21
Chart 5: Education level of parents.....	22
Chart 6: Division of parents according to employment.....	22
Chart 7: Classification of employment status of mother and father after childbirth, according to the children participating in the study.....	23
Chart 8: The classification made by the parents involved in the study of the economic status of their families.....	23
Chart 9: The classification made by the children included in the study of the economic status of their families.....	24
Chart 10: Mothers' perceptions of their own behavior and their children's fathers' behaviors on the Connection Dimension / Authoritative / democratic style.....	25
Chart 11: Fathers' perceptions of their own behavior and their children's mothers' behaviors on the Connection Dimension / Authoritative / democratic style.....	26
Chart 12: Mothers' perceptions of their own behavior and their children's fathers' behaviors on the Regulation Dimension / Authoritative / democratic style.....	27
Chart 13: Fathers' perception of their own behavior and their children's mothers' behaviors on the Regulation Dimension / Authoritative / democratic style.....	28
Chart 14: Mothers' perceptions of their own behavior and their children's fathers' behaviors on the Autonomy Granting Dimension / Authoritative / democratic style.....	29
Chart 15: Fathers' perception of their own behavior and the children's mothers' behavior on the Autonomy Granting Dimension / authoritative / democratic style.....	30
Chart 16: Children's perception of behaviors that characterize the Connection' Dimension of their parents' Authoritative / democratic style.....	31
Chart 17: Children's perception of behaviors that characterize the Regulation Dimension of the Authoritative / democratic style of their parents.....	32
Chart 18: Children's perception of behaviors that characterize the Autonomy Granting Dimension of Authoritative/democratic style of their parents.....	32
Chart 19: Mothers' perceptions of their own behavior and their children's fathers' behaviors on the Physical Coercion Dimension / Authoritarian style.....	33
Chart 20: Fathers' perceptions of their own behavior and their children's mothers'	

behavior on the Physical Coercion Dimension / Authoritarian style.....	34
Chart 21: Mothers' perceptions of their own behavior and their children's fathers' behaviors on the Verbal Hostility Dimension / Authoritarian style.....	35
Chart 22: Fathers' perceptions of their own behavior and their children's mothers' behaviors on the Verbal Hostility Dimension / Authoritarian style...	36
Chart 23: Mothers' perception of their own behavior and their children's fathers' behaviors on the Non-Reasoning/Punitive Dimension / Authoritarian style.....	37
Chart 24: Fathers' perception of their own behavior and their children's mothers' behavior on the Non-Reasoning/Punitive Dimension / Authoritarian style.....	38
Chart 25: Children's perception of behaviors characterizing three dimensions of the Authoritarian style of their parents.....	39
Chart 26: Mothers' perception of their own behavior and the children's fathers' behaviors on the Permissive / tolerant style.....	40
Chart 27: Fathers' perceptions of their own behavior and their children's mothers' behaviors on the Permissive/tolerant style.....	41
Chart 28: Children's perception of behaviors that characterize their parents' Permissive/tolerant style.....	42
Chart 29: Boys' perception of their relationship with their parents.....	43
Chart 30: Girls' perception of their relationship with their parents.....	44

Table 1: Percentage of mothers and fathers, who classify their parenting style as Authoritative / democratic.....	31
Table 2: Children's perception of the Authoritative / democratic style applied by mother and father in their upbringing.....	32
Table 3: Percentage of mothers and fathers classifying their parenting style as Authoritarian.....	38
Table 4: Children's perception of the Authoritarian style that the mother and father apply in their upbringing.....	39
Table 5: Children's perception of the Permissive / tolerant style that their mother and father apply in their upbringing.....	42
Table 6: Percentage of parents classified according to the parenting styles they use, based on their perceptions and those of their children.....	42

GLOSSARY

In accordance with the definitions given by Article 3 of Law 18/2017 “On the rights and protection of the child”, the terms used in this study have the following meaning:

“Child” is any person under the age of 18 years. When the age of the person is impossible to be determined accurately, but there is reason to believe that the person is a child, he is considered a child, within the meaning of this law, until his age is determined according to the applicable law.

“Parent” is a person, who has given birth to or adopted a child, married or single, married or not, or who has recognized the maternity or paternity of a child born out of wedlock.

“Violence against child” is any intentional act or omission by which any form of physical or mental violence, injury or abuse, neglect or negligent treatment, ill-treatment or exploitation, including sexual abuse, is caused.

“Child protection” is the prevention and response to violence, abuse, exploitation and neglect of the child, including abduction, sexual exploitation, trafficking and child labor.

“Corporal punishment” is any kind of punishment that uses physical force and that is intended to cause pain or distress to the child, by any person legally responsible for the child. Corporal punishment includes forms such as: beating, torture, shaking, pushing, burning, hitting, pinching, scratching, biting, severe reprimand, pulling hair, forcing to perform an action, use of substances that cause pain or concern, as well as any action similar to it.

“Child negligence” is the unintentional or intentional omission by a person, who is responsible for the upbringing, care or education of the child, as a result of which the life, physical and mental integrity and development of the child are endangered.

“Child involvement” is an ongoing process of actively involving the child and respecting his or her right to express and be heard at all levels of decision-making on issues related to it.

FOREWORD

Dear readers,

The study you have in your hands aims at conveying several findings about parenting in Albania and how they determine or affect the daily life of parent-child relations, analyzing these relations from a gender perspective. We hope that the recommendations formulated on these findings will be valuable to be considered not only by parents, but also by institutions, organizations and the community as a whole.

Although discussions on parenting, childhood or the importance of improving parent-child relationships in line with the current society development are ongoing, we must emphasize that this is the first genuine study in this regard. Therefore, along with the pleasure of presenting the findings of this first nationwide analysis, we also aim at conveying a good basis of information to urge concrete steps and actions towards healthy parenting.

We live in a society where violence against women and girls and domestic violence are constantly talked about, and again incidents of violence take a significant place in the pages of our daily lives, in sad proportions and often with fatal consequences. The more we delve into the analysis of why this happens, the more we realize that the centuries-old roots of harmful patriarchal attitudes and gender stereotypes continue to remain, to a considerable extent, the basis of family relationships. Therefore, even though we oppose it in principle, we continue in our subconscious to support the vicious circle of violent relationships.

The children, boys and girls in the family, grow up seeing typical gender models as well as understanding the important of power and control, in many cases “unquestionable and indisputable”, of grandfathers, fathers and brothers versus grandmothers, mothers and sisters. In the way parent-child relationships are built and tend to function in a significant number of families in Albania, the father figure is mostly distant from the daily aspects of upbringing and education and is positioned mainly in providing income. It is the mother, who is closest to the children, although when asked, the children, daughters and sons, want to spend more time with father and mother together. On the other hand, not in few cases, even when spending time together with one or both parents, this time is not always productive and discussions about certain aspects of upbringing and education are rare, or even completely absent.

In such conditions, traditional gender models or roles are formed along with the

growth, where communication is poor, orders are indisputable, the positions of women and girls are clearly outlined within family life, and where in many cases “punishment” takes on physical dimensions as well. There are many cases when under the pretense of being liberal and contemporary, there are parenting models, which in fact go to the point of neglecting certain aspects of the upbringing and education of their children. In parallel with the models of girls overwhelmed by control (especially when it comes to spending time outside the home with friends), there are often examples of boys without any control over how and with whom they spend time during the day and late-night hours. This imbalance and these differentiations in the behavior of girls and boys are based on unbalanced relationships between their parents, where violence often prevails.

Our Center is among the first youth organizations with experience in applying the approach with boys and fathers, who willingly undertake their responsibilities for the well-being of family life and are against violence against women and girls and domestic violence. The study of parenting models and support for their transformation into healthy and effective models is part of the mission of our activity, which is driven by the energy and positivity of young men and women we meet every day. Although formulated and started before the pandemic situation, our work was undoubtedly touched and affected by it, as any other aspect of our life. Therefore, and as far as could be realized, we thought not to neglect even a first assessment of the impact of the pandemic on parent-child relationships.

Presentation of this report as part of our activities in the framework of the International Campaign “16 Days of Activism against gender-based violence and domestic violence”, symbolizes exactly the contribution we want to give in terms of creating healthy relationships, peaceful and harmonious families, and a society that does not accept and tolerate violence. Moreover, the messages conveyed from the findings and recommendations of the study, are quite naturally interconnected as well with the slogan that is leading this year’s campaign activities: ***“Listen. Believe. Support.”#OrangeTheWorld***

The completion of this study and the preparation of this report are the fruit of the tireless and very professional work of a team of experts, employees of our center and the UNFPA Office in Albania, supported by comments and suggestions given by professionals involved in reviewing the draft report and validating its findings.

Therefore, I take this opportunity, on behalf of the authors as well, to express my gratitude to the representatives of the Ministry of Health and Social Protection, the Ministry of Education, Sports and Youth, the Center

“Assistance for Community in Albania” (ACA), Faculty of Social Sciences, and Open Mind Spectrum Albania (OMSA). Sincere thanks also go to the UNFPA Office in Albania and the Government of Sweden for supporting and financing this study and publication, as well as for all the support of a number of activities, part of our activity over the years!

Armela Pengili
Director
Center “ACT for SOCIETY”

EXECUTIVE SUMMARY

The study on gender differences in parenting and how they affect the daily life of parent-child relationships in Albania, was prepared by the Center “ACT for SOCIETY” with the support of the United Nations Population Fund (UNFPA) office in Albania in collaboration with Ministry of Health and Social Protection and in coordination with the Ministry of Education, Sports and Youth, under the United Nations Joint Program “End Violence Against Women and Girls”, funded by the Government of Sweden and which is being implemented by UNDP, UN Women and UNFPA in partnership with the Government of Albania.

The idea for such a study arose from the daily work of the Center “ACT for SOCIETY” in framework of the implementation of the initiative to involve boys and young people in actions that promote gender equality and justice, through the implementation of the program supported by CARE International “Young Men Initiative”. Inspired by the positive achievements of changes in the behavior of boys involved in this educational program implemented in several schools in the country, as well as driven by the need to highlight the importance of treating children equally regardless of gender, age or any other individual characteristic, for a healthy family and a nonviolent society, we decided to take the first step to explore how and where gender differences in parenting in Albania take place, how parenting styles and differences in behavior towards girls and boys in the family are understood by parents and children themselves, what are the factors that promote these gender differences, what effects they have on the process of growth and development of girls and boys, etc. In the preparation of the study methodology, we also relied on the international practices of evaluating parenting styles, thus wanting to present a product that is valuable and updated from the research point of view.

The research questions raised for this study were:

1. Which parenting styles can be identified in Albania, using as a research tool the international Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ)?
2. How do children perceive and how do their parents perceive of the parenting style?
3. Does this style change over the years and in what dimensions?
4. What are the key differences in the way girls and boys are raised and educated and what effects do these have on building parent-child relationships as a whole?
5. What are the roles that children take on in the family?

The basic information and data for the preparation of the study was collected through:

- **2449 valid questionnaires** completed by 1665 parents (866 mothers and 799 fathers) and 784 children of these parents, students of ninth to twelfth grades (422 girls and 362 boys),

- **28 in-depth interviews** with parents, who were not part of the quantitative research, (21 interviewees) and professionals such as teachers or psychologists in schools (7 interviewees)

- **14 focus group discussions** with approximately 70 girls and boys, who were not part of the quantitative research, (5 of the focus group discussions aimed at highlighting the impact of the pandemic on changing or not the behavior of parents towards them, especially during the obligatory lock down).

This information was collected in the central municipalities of the 12 regions of the country, including urban and rural areas, and based on the sampling used, the study can be considered representative at the national level.

The report consists of four main chapters. The introductory chapter provides general information on parenting styles and their classification based on the international experience, along with the distinguishing characteristics of parents' behavior depending on the parenting style selected for the upbringing and education of their children. A description of the methodology and instruments used for basic data collection is given in the second chapter of the report, which also describes the limitations of this study. The third chapter presents the findings from the analysis and processing of quantitative and qualitative information, while the conclusions and recommendations based on this analysis are given in the fourth chapter of the report.

Field work for data collection in framework of this study started in September 2019, but there were interruptions due to two unexpected situations that our country faced, initially with the civil emergency caused by the earthquake of November 2019 and afterwards the state of natural disaster due to the COVID-19 pandemic. In connection with the latter, an initial attempt was made to gather opinions from some children, girls and boys, if they felt any change in the behavior and parenting style of their parents during the lock down, comparing it with the time before the pandemic, because of the restrictions and currently in the situation of partial restrictions and learning to coexist with the virus. Information for this purpose was gathered through the organization of five focus group discussions, during the last week of October and the beginning of November 2020, in Tirana, Iba and Kruja. Therefore, if other data are representative at the national level, this data was intended to be included only as a starting point for promoting the need for proper research in this area.

In summary, the main findings of the study are presented below:

Parenting styles are not clear-cut and regardless of the main style used, parenting also contains elements of other styles. Likewise, certain dimensions of each parenting style change over time, depending on the circumstances and life experiences with the child's upbringing and the maturity of the parents themselves (depending on the number of children, the age of the parents, the progress in terms of information, the impact of technology and social media, etc.). This highlights the need for this study to be repeated periodically, as well as for more in-depth analysis of each of the key factors influencing the changing parenting styles.

The Authoritative / democratic style seems to be predominant in the sampling included in the study of 1665 parents (866 mothers and 799 fathers). Based on the answers to the questions given by the children and their parents themselves on the dimensions of each parenting style as classified in the world literature, it results that:

- 67.6% of mothers and 58.9% of fathers use the **Authoritative / democratic parenting style**;
- 25.05% of mothers and 21.57% of fathers use the **Authoritarian parenting style**;
- 6.55% of mothers and 7.7% of fathers use the **Permissive / tolerant parenting style**.

More than half of the boys (60%) and half of the girls (52%) included in the study affirm that they spend the most time with both parents. 45% of boys and 44% of girls say that both parents have been taking care of them during their upbringing, while 40% of boys and 42% of girls affirm that it is the mother, who has taken care of them the most during their upbringing.

Both parents use punishment, according to 16% of boys and 18% of girls, while 15% of boys and 12% of girls claim this for physical punishment.

30% of boys claim that both parents talked to them in childhood about their body and biological development, while only 9% of the girls claim that they had this conversation with both parents. 64% of girls claim that this conversation was made with them by their mother and so do 24% of boys.

48% of boys and 27% of girls affirm that they do not discuss with any of their parents about their sexual and reproductive health. 10% of boys and 49% of girls affirm that they discuss more with their mother, 18% of boys and 11% of the girls affirm to be discussing with both parents.

47% of boys and 52% of girls affirm that both parents provide information about violence that may occur in the family or society, while 26% of girls and the same number of boys claim that neither parent provides information on this issue.

- Most children say that the mother spends more time with them because the father is at work. In some cases, children justify not spending time with their father by saying that he works hard, while mother has more free time to spend with the child.
- Fathers are seen by children as income providers and without an active role in raising children. The children say that they go to the father for the money they need and that he is the one, who often meets their needs and desires. In many cases, even though the mother works outside the home, her economic contribution to the family is not highlighted.
- In most cases, both parents and children are not yet ready to communicate together about sexuality issues. As family communication on these topics is lacking, they choose to discuss with peers because they are generally interested in these issues. Communication with peers is reported to be easier as they have more permissive rather than judgmental attitudes. When they have older siblings in the family they talk to them about such issues and this also turns into a convenience for parents, who do not feel ready to discuss with the children.
- Parents find it easier to impose penalties on girls, boys are punished less often. Girls are more supervised for their schedule, and parents tend to restrict and control them more than boys. Girls report that parents are stricter, have much stricter rules, and constantly impose more restrictions on them than on boys.
- The quarantine due to COVID-19 pandemic has created the opportunity for family members to spend more time together and discuss different topics. Parents' communications during quarantine have been focused on informing children about COVID-19, preventive measures and care they should have to protect themselves and other family members. Children say that parents in some cases have expressed more concern for the health of children due to the situation created by the pandemic.

I. GENDER ROLES, GENDER DIFFERENCES AND PARENTING

It has been believed for centuries that the different characteristics, roles and statuses of men and women and boys and girls in society, are determined by biology, so they are natural and therefore immutable. This belief is based precisely on the sexual differences between men and women and boys and girls, differences that lead to major differences in the access and opportunities of women and men, girls and boys in different areas of life. Issues related to sexual differences, which also define gender differences, are complicated and can lead to stereotypical thoughts.

We grow up listening, seeing and learning how girls and boys, women and men should behave and act in society. We learn these “gender norms” on what is “right” or “permissible” and what is “wrong” and internalize them from the beginning of our life. This creates a life cycle of gender

“Gender” refers to the social attributes and opportunities associated with being male or female, and the relationships between women and men, girls and boys, as well as the relations between women and those between men. These attributes, opportunities and relationships are socially constructed and learned through socialization processes. They are context/time-specific and changeable. Gender determines what is expected, allowed and valued in a woman or a man in a given context. In most societies, there are differences and inequalities between women and men in responsibilities assigned, activities undertaken, access to and control over resources, and decision-making opportunities. Gender is part of the broader socio-cultural context. Other important criteria for socio-cultural analysis include class, race, poverty level, ethnic group, and age.

socialization and gender stereotypes. Along with gender norms, gender roles naturally take place in our lives, that is, social and behavioral norms that, within a certain culture, are considered appropriate for individuals of each gender. These often define the traditional responsibilities and tasks assigned to men, women, boys and girls, and are clearly seen in the gender division of labor.

Without having many explanations as to why this happens, we find ourselves internalizing the idea that there are certain jobs “for women” and “for men”, and when it comes to family relationships, we see that the roles and gender division of women and girls put women and girls at work in more positions of care and well-being of family life. Whereas men and boys are the ones, who have the primary role in securing income, in protecting the family, in making decisions and have the power and control over all available resources. This is similarly transmitted in the selection of professions, where women are mostly

seen as teachers, educators, nurses, specialists, while men as engineers, technology specialists (IT), businessmen, executives, and more appropriately as politicians and leaders of the country. It even seems that they gained this power and control at birth, because they belong to the “male” sex. Biological differences lead to gender differences and these lead to differentiation in the possibility or impossibility that each gender has to develop, to have proper access to resources and to be able to achieve certain goals in life.

It is such differentiations that make the difference between “gender equality” - the right of everyone to be equal before the law, to enjoy all the privileges, protections, services and to meet the needs, regardless of gender, age, or other distinctive individual characteristics (de-jure equality), as well as “gender equity” - the way in which what is written in the law regarding gender equality is applied into practice (de-facto equality).

So, there is still a big gap between gender equality and gender equality. It is also noted that, not infrequently, one way of opposing those, who insist on having equality not only de-jure but also de-facto, is the tendency to place women at a disadvantage and to equalizing the activity between

Equality between women and men constitutes a fundamental right for all, and an essential value for every democracy. In order to be achieved, this right needs not only be legally recognized, but to be effectively applied to all aspects of life: political, economic, social and cultural. Despite numerous instances of formal recognition and progress made, equality between women and men in daily life is still not a reality. Women and men do not enjoy the same rights in practice. Social, political, economic and cultural inequalities persist - for example, wage disparities and political under-representation. These inequalities are the result of social constructs built upon numerous stereotypes present in the family, education, culture, media, in the world of work, the organization of society ... There are many domains, in which it is possible to act, adopting a new approach and making structural changes.

them and men: if a woman demands equality, then let her face all the arm work that a man faces, if a woman claims to be capable, then let her show this ability by facing men and resolve situations just like them, if a woman wants to feel respected, let her prove her “manhood”... that is, equality is confused and replaced by uniformity. We are different and we should be equal, not similar! This uniform equality cannot and should not take place as a comparative norm either between women and men or between the groups of women and girls themselves or between the groups of men and boys themselves. Even when we belong to the same gender, our needs, interests, opportunities, and expectations change and relate to a range of individual characteristics.

Reflecting on all these differences, the roles and gender stereotypes in parent-child relationships and parenting styles certainly has its consequences. The

more differences we make in the way we communicate, in the rules we set, in the way we “reward” or “punish” a certain behavior in girls and boys, precisely based on their gender, the more we widen the gap between gender equality and gender equity and even more challenges to the implementation of the principle of equality in practice. Parenting is not easy and moreover there is no fixed mathematical formula that can be applied and bring the desired results. The best advice for parents is to love their children and try their best to be good parents, i.e., to raise their children with as much love, care and clear and valuable guidelines for building self-confidence, in a warm and safe family environment. This means that communication is the basis of such healthy relationships where violence has no place, in any form. Of course, perfection does not exist, and no matter how hard parents try, they can make mistakes, but it is important to understand and learn from mistakes. Furthermore, the way children are treated and the parenting style parents choose to use should be carefully chosen and not necessarily related to what they experienced themselves in their childhood, especially when their parents raised them through punishment and violence. “Fear guards the vineyard!”, “Beating has come out of paradise”, “Who beats you, loves you”..., etc., are some of the expressions traditionally used in Albania to justify violent behavior, which are accompanied by traditional gender roles of the position of women, girls and men, boys in the family and society. But, this cycle of transmission must already be interrupted!

The pleasure of being a parent is associated at each step taken with the difficulties that this role has, the difficulties that escalate if you talk about parents with many children, and especially for the single parents. Researchers over the years have come to the conclusion that the ways parents interact with their children can be grouped into four categories or parenting styles, although most parents have a primary parenting style but also elements of other styles.

If we look at the history of parenting research, it results that a circumplex model to describe the overall pattern of parent behavior was first introduced by Schaefer (1959, 1965) and was based on three dichotomies: acceptance versus rejection, psychological autonomy versus psychological control, and firm behavioral control versus lax behavioral control. Stemming from this work, Baumrind (1966, 1968) conceptualized three parenting prototypes: “Authoritative parents”, “Authoritarian parents” and “Permissive parents”, to describe patterns of parental control and child socialization. These typologies were subsequently reclassified based on the orthogonal dimensions of responsiveness and demandingness, thus giving the fourth parenting style: “Uninvolved parents” (Maccoby & Martin, 1983). This parenting style has also been referred to as “unengaged parents” (Baumrind, 1989; 1991),

“disengaged parents” (Baumrind, Larzelere, & Owens, 2010), “neglecting parents” (Steinberg et al., 1994) or even as “rejecting-neglecting parents” (Baumrind, 1989; 2013). Since then, many researchers have continued to examine the parenting styles and specific characteristics that comprise each typology.

The dimension of responsiveness refers to parental acceptance, support, warmth, and attunement to the child’s needs (Maccoby & Martin, 1983; see also Baumrind et al., 2010; Baumrind, 2013). The demandingness dimension refers to parental control or the assertion of parental power (Maccoby & Martin, 1983). Baumrind (2012) suggests that the demandingness dimension is qualitatively different between parenting styles and differences need to be distinguished. One type of demand, confrontive control, which is firm and direct assertion of power, also known as behavioral control, is associated with positive outcomes for children (Baumrind, 2012; Baumrind et al., 2010). Confrontive behavior control is goal-oriented and uses reasoning (Baumrind, 2012). Conversely, coercive control is a negative kind of assertion of power that is intrusive, harsh and punitive and has negative consequences for children (Baumrind 2012; Baumrind et al., 2010). Finally, psychological control is covert, manipulative, and undermines a child’s sense of self (Barber & Xia, 2013; Baumrind, 2013). Some aspects of psychological control include coercion, manipulation, conditional compliance, and non-compliance (Barber & Xia, 2013). In a recent review, Baumrind (2013) suggests that instead of responsiveness and demandingness, the dichotomies of acceptance versus rejection, psychological autonomy versus psychological control, and firm behavioral control versus lax behavioral control can be used to conceive of each of the four typologies of parents.

The definition of “authoritarian”, “authoritative”, “permissive” and “negligent” parental typologies can be achieved by examining different levels of the dimensions of the acceptance and rejection, behavioral control and psychological control that are unique to each style.

1. AUTHORITATIVE/ DEMOCRATIC STYLE. Authoritative parents exercise control over the child’s behavior rather than psychological control (Baumrind 2013; Baumrind et al., 2010). Baumrind (1966) conceived of authoritative parents as rational, warm, encouraging, and controlling in a way that promotes children’s autonomy. Similarly, Maccoby and Martin (1983) describe authoritative parents as parents, who set clear rules and use reasoning to enforce them, encouraging open communication, supporting children’s independence, and expressing love and affection. Authoritative parenting style is considered the optimal parenting style (Baumrind, 1966; Baumrind, 2013; Maccoby & Martin, 1983) and is associated with positive children

outcomes such as self-esteem (Baumrind, 1968; 1971), social responsibility (Baumrind, 1971), and adaptation (Baumrind et al., 2010). For this way of parenting, the appropriate saying is “To offer choices”. To encourage good behavior, authoritative parents discipline their children by not punishing them unjustly and at the same time by not giving them undeserved rewards. They set rules and boundaries for their children’s behavior, but also give children enough time to explain why the rules should be followed. They have clear goals regarding how their children should behave and help them to achieve these goals. Authoritative parents give children the opportunity to choose but do so keeping in mind the level of development of the child. These parents are responsive to their children’s needs and are willing to listen to their problems and questions. When children fail to do what is required of them, the disciplinary methods used by these parents are supportive, focus on the positive behavior of the children, and reinforce it with love. Authoritative parents want their children to be just as confident and responsible in social relationships, as well as cooperative as well as independent.

2. AUTHORITARIAN STYLE. Authoritarian parents are rejecting and psychologically controlling. (Baumrind, 2013; Baumrind et al., 2010). They are highly demanding and often punitive in forcing children to adhere to an absolute standard of behavior (Baumrind, 1966). Authoritarian parental control is coercive and domineering (Baumrind, 2012). This type of parenting is associated with less optimal outcomes of children, including lower self-efficacy (Baumrind et al., 2010), more externalizing problems (Maccoby & Martin, 1983) and rebellion (Baumrind, 1968). For this way of parenting, the appropriate saying is “Giving orders”. This is characteristic of the authoritarian style. Parents, who practice this style of parenting strive to always be in control and to exercise this control over their children. They tell children what to do in detail, set many strict rules, and expect children to follow them exactly. If their demands are not met, these parents are willing to use punishment or are very critical of their children. Moreover, authoritarian parents do not explain to children the reasons why the rules should be applied and do not give to them the opportunity to choose or decide for themselves in terms of food, play, tasks, etc. If a child disobeys a rule or order, these parents respond coldly: “Because I say so and no discussion is accepted about it!”. Authoritarian parents focus too much on their children’s misbehavior and tend to punish them verbally and physically when their children disobey. Usually, these parents do not try to understand or listen carefully to their children’s point of view. The consequences encountered in children are anxiety, inability to start any activity, to interact effectively, etc.

3. PERMISSIVE / TOLERANT STYLE. Permissive parents promote psychological autonomy are accepting and exhibit lax control over their

children's behavior (Baumrind, 2013; Baumrind et al., 2010), and even place few demands on the child's behavior (Baumrind, 1966). Permissive parents avoid coercive or confrontational practices as much as possible (Baumrind, 1989). Moreover, permissive parents allow children to set rules and make their own decisions (Maccoby & Martin, 1983). This type of parenting is associated with children's outcomes such as low achievement (Baumrind, 1971), lack of impulse control (Maccoby & Martin, 1983) and lower autonomy (Baumrind et al., 2010). For this way of parenting the appropriate saying is "Surrender". Parents, who follow this parenting style are the opposite of authoritarian parents. They allow children to do what they want. Permissive parents set very few rules and leave their implementation to their children. They want their children to feel free and find their own way in life, without anyone's help. As a result, these parents do not set boundaries and expectations for their children's behavior, but try to love and accept them as they are. Permissive parents use punishment very infrequently and erratically. They give children many choices even when the child is not able to make the right choice. Often, these parents choose not to influence their children's behavior even when the latter may be detrimental to the child's development or to the parent-child relationship. To children growing up without borders, the world seems like a very difficult place to live. Permissive parents are communicative with their children, they take an interest in the emotional side of children, but require little self-control and prudence from them. They place themselves more in the position of a friend than of a parent.

4. UNINVOLVED STYLE. Uninvolved/ neglected parents are rejecting and have lax behavioral control (Baumrind, 2013). They completely minimize the effort and time that parents are supposed to devote to their children (Maccoby & Martin, 1983). Thus, uninvolved parents may respond to a child with hostility or may not respond at all, neglecting the child's needs (Maccoby & Martin, 1983). Baumrind (1989) found that uninvolved parenting style was associated with the use of coercive practices and lack of monitoring. Uninvolved parenting is characterized by a low level of parental warmth and control. They are almost completely uninvolved in the lives of their children, with extremely limited responsibilities and care. Uninvolved parents, in the best cases, provide their children with basic needs such as food, sleep, have little communication with children, are not related to their children's lives. They ignore children, and for them primary interests are personal interests. Children raised by these parents tend to lose self-control, have low self-esteem, and are less capable than other peers.

Certainly, parenting style influences children's emotional and behavioral development. The way parents respond to children's negative emotions affects the way children cope with their emotions in the future. Parents, who respond

to their children's negative emotions in a supportive way, through the use of problem-focused responses, help their children become more socially and emotionally capable. The same importance has the family atmosphere as a whole and the way all family members support each other or not, thus whether they try to find solutions together or not, while maintaining all the functions and positive family support. Other elements related to motherhood issues and (when experienced) postpartum depression, child feeding practices (through restrictions, pressure or monitoring of the way the child eats) also play a role in building parent-child relationships, etc.

When we analyze all the above in the way they are reflected

or find application in practice in the parenting styles of Albanian parents, we must not forget the impact that the low level of communication has not only between parents-children, but also between the parents themselves, the high level of punishment and use of violence inherited from years, the great influence of stereotypes, roles and gender division of labor, etc.

Some tips for good parenting:

6. *Good parenting focuses on problem solving and practicing acceptance, forgiveness and compassion. This helps the child feel safe as he learns and grows.*
7. *Smile is 'contagious' and brings happiness.*
8. *Do not try to have everything under control, just stay close to your child and support him.*
9. *Every moment of connecting with your child is valuable, play and spend as much productive time with him.*
10. *Face your child's successes and failures with unconditional love.*
11. *Guide your child to the best choices by being polite and clear about your expectations. Setting clear boundaries is part of a good parenting strategy.*
12. *Communicate respectfully and remember that the way you talk to your child will directly affect how and what he will believe about himself.*
13. *Find opportunities to really connect with your child every day, no matter how few they are.*
14. *Take time for yourself to have the energy to take care of your child.*
15. *- Over the years 'everything' can become more complicated and stressful. Believe that your love is enough and remember that for your child, your presence and support will always be important.*
16. *Listen, believe and support your children in the steps they take in life.*

II. METHODOLOGY

The methodology used for conducting this study is a combination of literature review and previous existing studies (desk review) with the collection of quantitative and qualitative information in the field, through the preparation of relevant instruments. Quantitative and qualitative data was collected in the twelve districts of the country. Data was collected disaggregated by gender, age, and place of residence and an entirety of personal characteristics. In order to insert in the study, the perceptions of children and parents classified according to some variables (e.g., according to disability, ethnicity, sexual orientation, etc.) we collaborated with other organizations not to leave these groups out of focus, despite that the declaration or not of all their personal characteristics was voluntary.

Quantitative research. Quantitative data was collected through questionnaires completed by parents (mothers and fathers) as well as by their own children (daughters and sons). For this purpose, two questionnaires were prepared, for data collection from parents and children respectively.

The preparation of the questionnaire for collecting data and information from parents was based on the internationally recognized instrument for this purpose, the short version of the “Parenting Styles and Dimensions Questionnaire” (PSDQ, Robinson et al. 2001), adapted for Albania. This questionnaire contains 12 sets of questions, 11 of which aim to gather general demographic information, as well as on the family lifestyle (i.e. if we are talking about large traditional families with several generations, or smaller families, composed only of parents and their children). Question 12 contains about 27 variables, which aim to explore different dimensions mainly of “authoritative”, “authoritarian” and “permissive” behaviors of parents, classified through a frequency measurement of use that varies from 1 (always) to 4 (never). Each person, who completes the questionnaire, i.e. both the mother and the father of the child, answered these 27 variables for her/his behavior/style and that of the spouse or cohabitant. Quantitative data from parents was collected in all 12 districts of the country, in a group of **1665 parents, of whom 866 mothers and 799 fathers.**

In parallel with parents, quantitative data was collected from their children boys and girls, mainly pupils of ninth to twelfth grades. In fact, the parent sample was chosen with the logic of selecting the parents of the children included in the study, in order to be able to compare the results on parenting

styles in the way children perceive their parents' styles, in the way that how these styles are perceived even by the parents themselves. For the collection of data from children, girls and boys, a special instrument (questionnaire) was prepared, which contains 22 sets of questions, of which 8 focused on demographic data and on the composition of the family situation, 6 focused on exploring relationships that the children stated they had with their parents and 8 focused on the Parental^P_{SEP}Bonding Inventory, i.e. exploring the attitudes and behaviors of the parents of the children during their upbringing, the way of communication, expression of love, setting boundaries, punishment, etc. This set of questions contains 28 variables that are measured through a usage measurement scale ranging from 1 (always) to 4 (never). Quantitative data from children was collected from **784 valid questionnaires completed by ninth to twelfth grade pupils (422 girls and 362 boys)**.

In the inclusion of children in the study, all the ethical issues and rules necessary for this purpose were taken into account. Thus, first the prepared questionnaire was reviewed and approved by the Ministry of Education, Sports and Youth, while on issues related to personal data we communicated and agreed with the Commissioner for Personal Data Protection. Regular written correspondence was maintained with both of these institutions and in parallel with the submission of the draft questionnaire for approval, the calculation of sampling of children was sent in detail, not only by formula, but also the distribution at prefecture level and number of pupils for each age group, also divided according to the gender and the urban or rural area. After the approval of the questionnaire, the team that would collect the data in the field was prepared and trained, which was provided with all the necessary knowledge about the topics, sensitive questions and how to address them, the rules in interviewing a child (detailed to the importance of interviewing in an environment where he/she feels safe and free to talk), etc. Special attention was also paid to the preparation of the field team to know how to react if they encountered a case of an abused child in need of help and how to address the case. Throughout the fieldwork, the team also had written information with the contact numbers of the Child Protection Specialists in each municipality where the data was collected, of the Local Coordinators against domestic violence, as well as a list of contact numbers of key specialist support services for dealing with cases of abused children or women. Prior to the collection of data from the children, the procedure of informed consent of the child's involvement in the study by their parents was followed, who were initially informed about the purpose, objectives and methodology of the study, as well as issues related with confidentiality and privacy in the manner of collecting, processing and using the findings from the data. These explanations were also made with the children themselves after obtaining the needed permission from the parents and in the study there were included only those children,

who felt ready and willing, without being conditioned by the fact that the parents had approved their involvement in advance. Written informed consent for participating in the study was also obtained from the adults for the part of the data collected by them.

The sampling calculation was done according to Slovin's formula, based on INSTAT data for the target age group (children aged 15 - 19 years) with an error margin of 3.5% and a confidence level of 96.5%. We also relied on the official INSTAT data on the number of population and children of this age group for 2018, published in January 2019 (since the calculation of the sampling and all the work started in 2019).

Qualitative research focused specifically on interviews conducted with parents (who were not involved in the quantitative research) and professionals working in schools with children, as well as focused group discussions organized with children (who again were not included in the quantitative research). The combination of quantitative and qualitative method was necessary as the study focuses on describing and understanding the experiences, perspectives, thoughts and experiences of the target group (Creswell, 2003). To guarantee depth and breadth in exploring all perspectives, a combination of qualitative data collection techniques was used, through in-depth (semi-structured) interviews as well as focused group discussions. A total of 28 in-depth interviews were conducted, of which 21 with parents and 7 with professionals as teachers/ psychologists in schools. Also, there were 14 focused group discussions with approximately 70 girls and boys, aged 16-18, 5 of which aimed to highlight the impact of the pandemic of COVID-19 on the change or not of parental behavior towards them, especially during mandatory lock down.

Study instruments. In their entirety, two questionnaires for quantitative data collection, a structure of interviews and a detailed protocol for the content and structure of focus group discussions were used as study instruments. The team of data collection professionals was trained to modify and facilitate relevant meetings. All instruments used for study purposes (questionnaires, interview structure and focused group discussions guide) were pre-tested and improved based on the results of the field testing. In all cases, the rules of research ethics were applied, completing the preliminary consent form for inclusion in the study, in accordance with the rules depending on the age of the interviewees. All participants in the study were clearly informed about the purpose and objectives of the study and the decision to participate in the study voluntarily was made after detailed information on all aspects related to the anonymity and confidentiality of the study.

Study limitations. Like any study, this one has its limitations as well, among

which we can mention:

- The difficulties created in collecting data in the conditions of two emergencies suffered nationwide, such as civil emergencies due to the November 2019 earthquake and the state of natural disaster due to the COVID-19 pandemic, directly affected the level of the depth of information and the achievement of the desired groups, in parallel with the overall delay in the development of the study.
- The change that certain behaviors may undergo which, according to researchers (over the years) are included in the four groups of parenting styles.
- The fact that the adapted version of the questionnaire for collecting quantitative information from parents, although based on a unified international model, does not contain a set of specific questions to explore the style of the “uninclusive” parent (which is nevertheless explored in terms of quality and through questions addressed to children during the collection of quantitative data through the relevant instrument, although no cases of use of this parenting style are identified by children).
- Low level of information even for special groups of children and parents (such as for people with disabilities, Roma and Egyptian minorities, LGBTI + community, etc.).
- The level of sincerity and reliability of the answers given by the interviewees despite the professionalism shown by the interviewers.

III. FINDINGS FROM QUANTITATIVE AND QUALITATIVE DATA ANALYSIS.

III.1. QUANTITATIVE ANALYSIS.

a) General demographic data

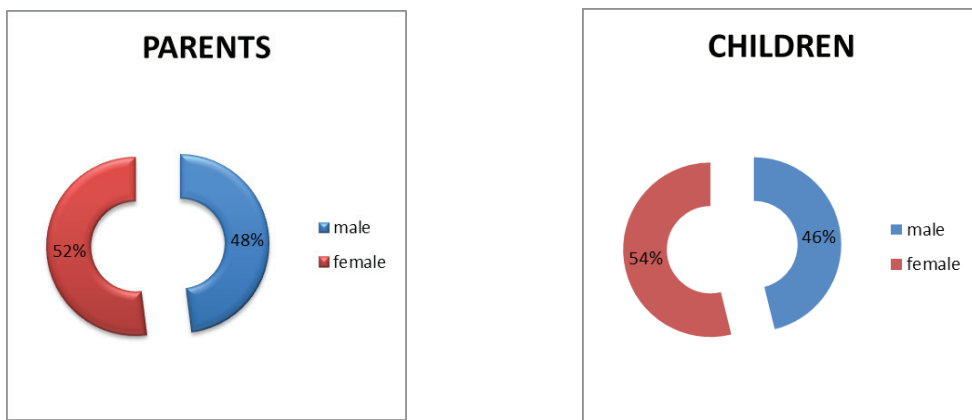

Chart 1: Division of parents and children by gender

Quantitative data related to this study (see chart 1) was collected from 2449 valid questionnaires completed by 1665 parents (52% mothers and 48% fathers) and 784 children (54% girls and 46% boys).

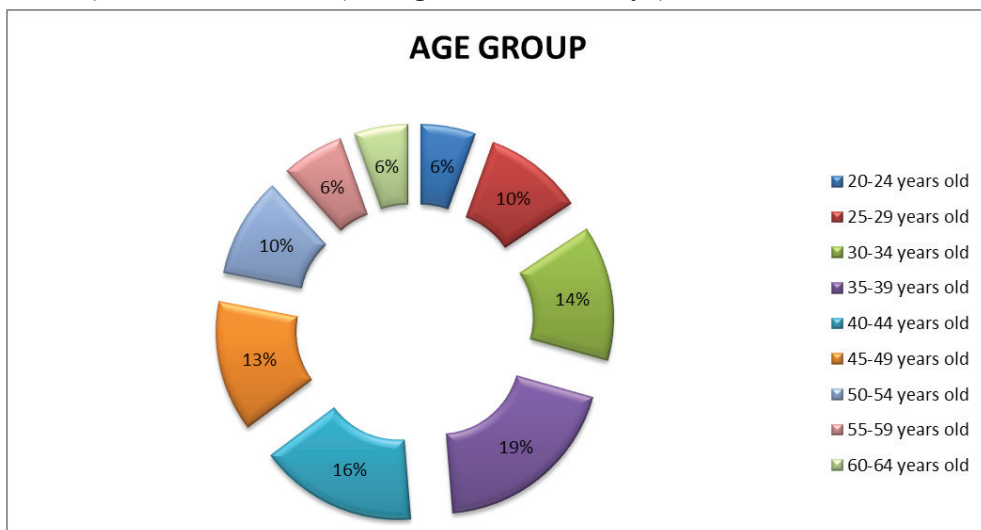

Chart 2: Division of parents according to their age group

In the total number of parents interviewed (Chart 2), the largest percentage is occupied by parents aged 35-39 years (19%) followed by 40-44 years (16%) and 30-34 years (14%).

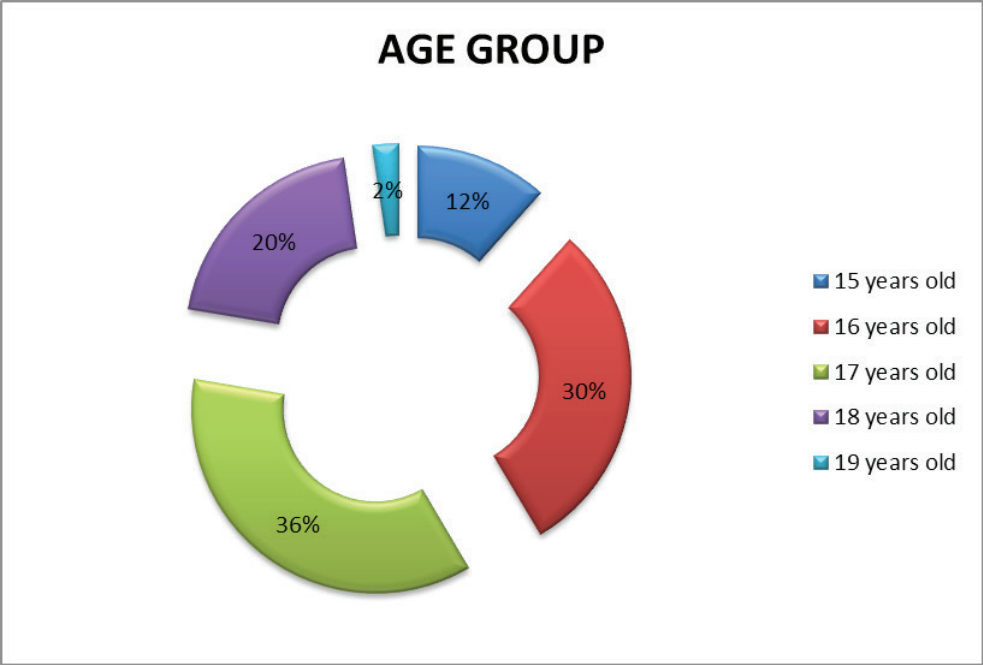

Chart 3: Division of children according to their age group

Regarding the children included in the study (Chart 3), the highest percentage is occupied by those aged 17 years (36%) followed by 16 years (30%) and 18 years (20%) age groups.

When asked about religion (Chart 4), 44% of parents say they are Muslim, 21% Catholic, 18% Orthodox, 5% Bektashi, 4% atheist and 8% did not answer this question.

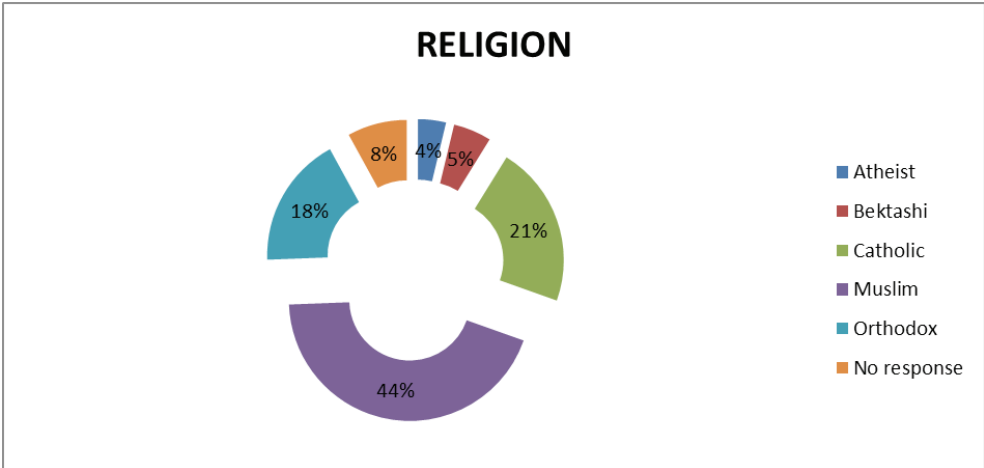

Chart 4: Division of parents according to religion

In terms of ethnicity, 92% of the parents participating in the study stated that they are Albanian, while in a minimal percentage there are parents belonging to the Egyptian minority (1%) or Roma (1.2%). With regard to disability, only 4.3% of parents say that they have difficulty seeing, even if wearing glasses and 1.3% of the parents have difficulty hearing. 4.4% also have difficulty walking, especially climbing, 4.5% have difficulty remembering things, and 2.8% of parents have difficulty communicating.

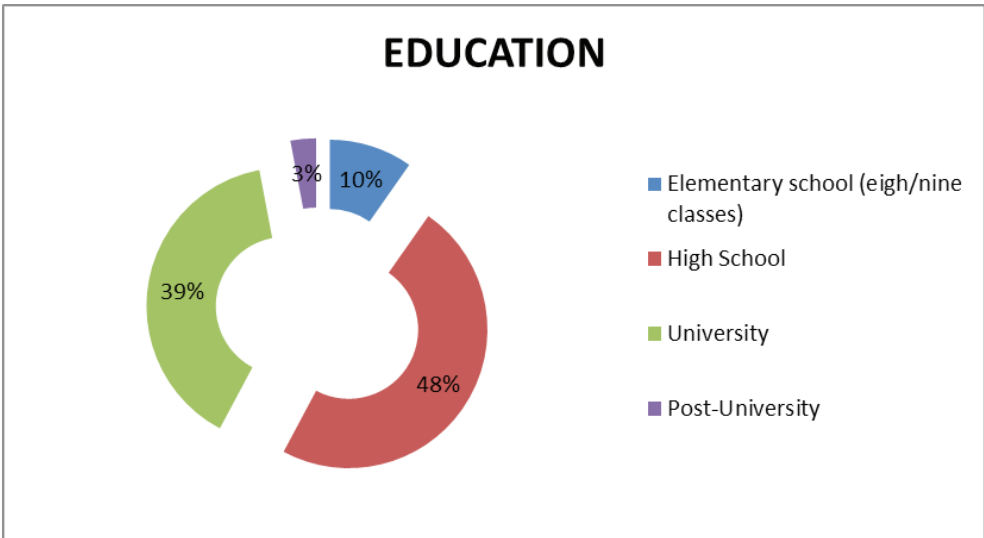

Chart 5: Education level of parents

The percentage of parents included in the study (Chart 5), uneducated or with primary education, is negligible, while 48% of parents have secondary

education, 39% have completed higher education, 10% elementary education and 3% have completed postgraduate studies (64% of whom are mothers and 36% fathers, who live mostly in the urban area of Tirana and Durrës districts).

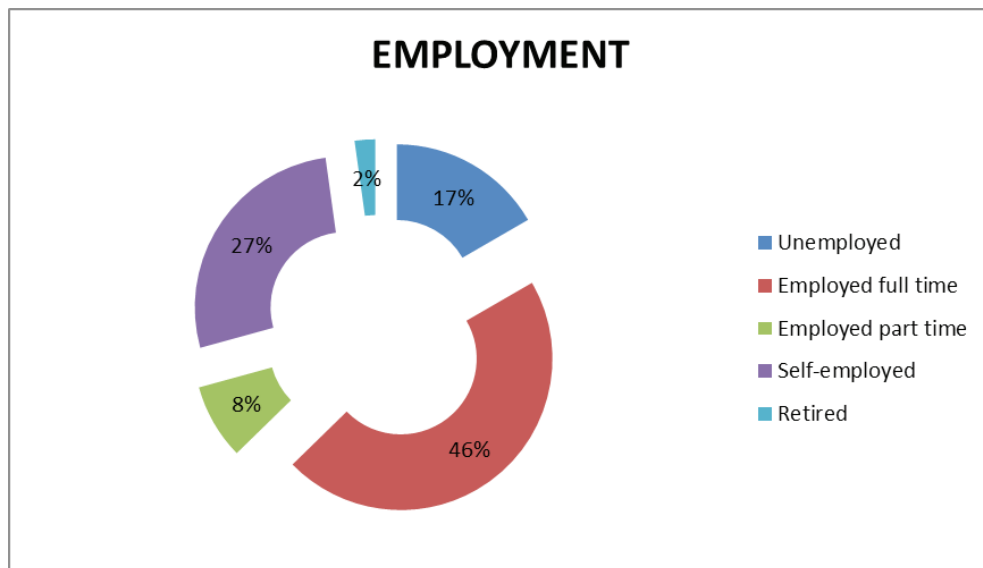

Chart 6: Division of parents according to employment

The largest percentage of parents included in the study are full-time employees (46% and here is an almost equal distribution for both employed mothers - 49% and employed fathers - 51%). 27% of parents declare that they are self-employed (here 59% are fathers with this employment status), while in the total of 17% of parents, who declare that they are unemployed, 75% are mothers (Chart 6).

When children are asked about the employment status of their mother and father from the moment of their birth (Chart 7), it turns out that it's the mothers more than the fathers (40% compared to 5%), who return to the status of "unemployed" immediately after the birth of their children and in addition are the mothers, who spend more time in the status of "part-time employment" after the birth of their children.

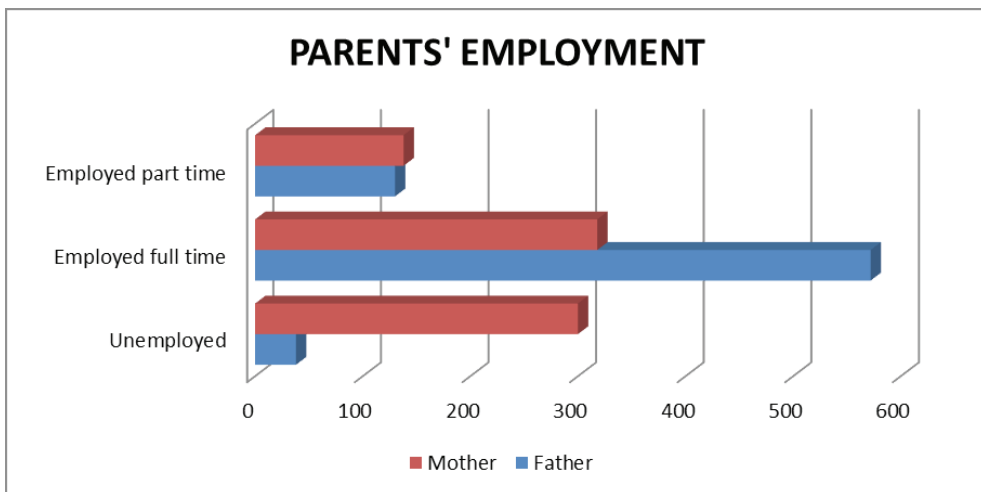

Chart 7: Classification of employment status of mother and father after childbirth, according to the children participating in the study.

90% of the parents included in the study, at the time of data collection, are married, 2.5% cohabit, 2.6% are divorced and 3.4% widowed. Only 0.24% (divided respectively into 50% mothers and 50% fathers) declare that they are divorced and cohabit with another man / woman.

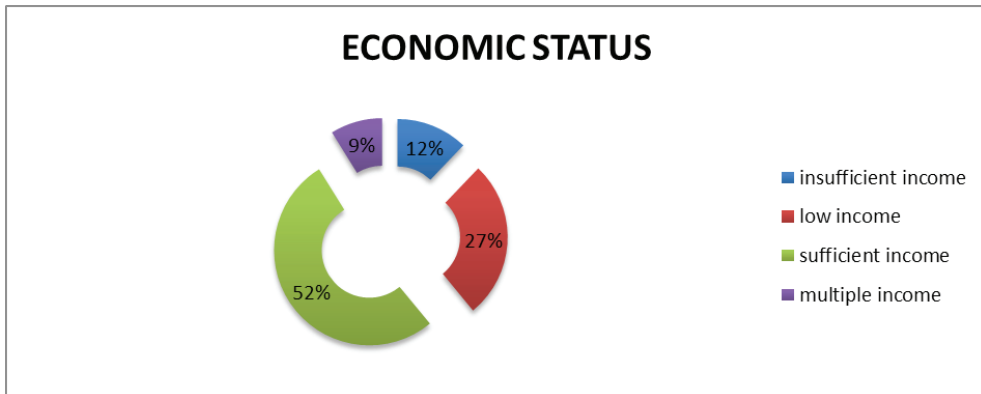

Chart 8: The classification made by the parents involved in the study of the economic status of their families

52% of the parents participated in the study (Chart 8) consider the income they earn as sufficient in terms of the economic aspect of their families, 27% classify their families as low-income, 12% with insufficient income and only 9% with high income.

While asked for the same purpose, i.e., for the classification of the economic status of their families (Chart 9), the children participated in the study gave this opinion: 74% of them describe the economic status of their families

as a family with sufficient income, 15% with high income, 7% with low income and 4% with insufficient income. Of course, this classification in their point of view is based on the fulfillment or not by the parents of the conditions and requirements that children have during growth, development, education, entertainment, etc., but also on their involvement by their parents in discussions related to the financial situation of the family, or children being casually present in discussions between parents about their economic situation.

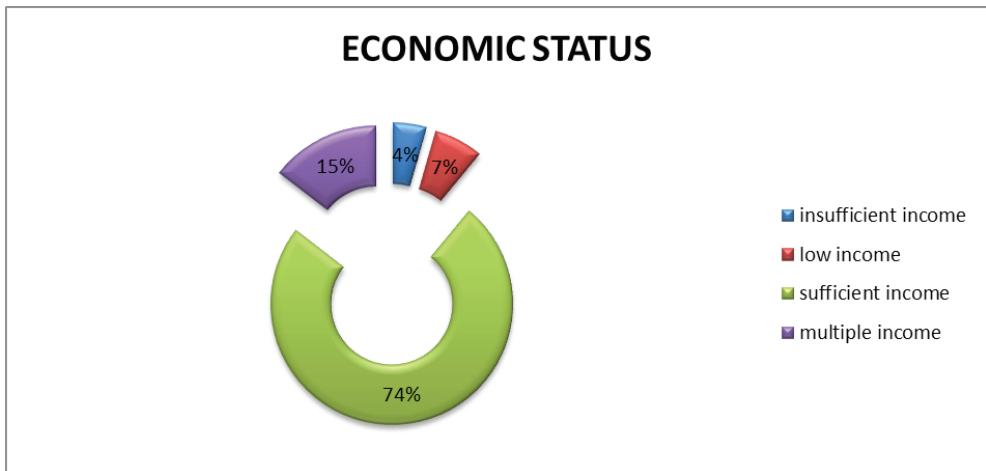

Chart 9: The classification made by the children participated in the study, of the economic status of their families

44% of parents participated in the study say that their families consist of 4 members, 35% say that their families consist of more than 4 members, 19% say that their families consist of 3 members and only 1.2% say that their families currently consist of two members (i.e., currently both spouses live alone, as already grown children have their own families, or in 61% of cases of this total are mothers with their children). Whereas in families with four or more members, in 10% of them the parents declare that they also live with their parents or the spouse's parents, or with the sons' brides (so they are families with several generations).

b) Perceptions about parenting styles

Exploring perceptions about parenting styles is done by listing the different behaviors that characterize each parenting style, as well as asking mothers and fathers whether or not they themselves engage in such behavior and their spouses. This has created the possibility of a comparison about how the parent perceives himself/herself and how the spouse perceives the style of behavior of everyone towards their children. At the same time, the children were asked about the relationship with their parents, as well as about the inventory of

the parent-child relationship (i.e., different aspects of the parents' behavior towards their children, determining the type of parenting style they use). Findings from the analysis of these data are presented below.

b/1) Exploring the Authoritative / democratic style

The assessment of the perceptions that parents have about the use or not of Authoritative / democratic style as parenting style, was made by asking them about three characteristic aspects of this style: the connection dimension (warmth and support), the regulation dimension (reasoning / induction) and the autonomy granting dimension (democratic participation).

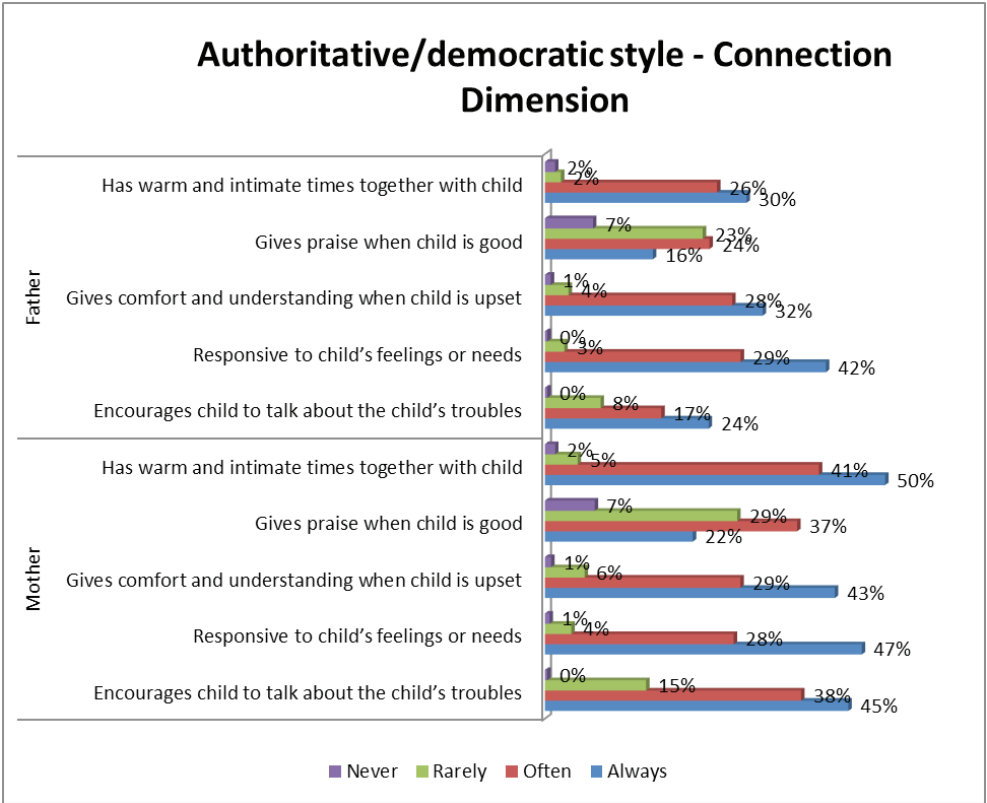

Chart 10: Mothers' perceptions of their own behavior and their children's fathers' behaviors on the Connection Dimension / Authoritative / democratic style

As can be seen in chart 10, regarding the first dimension of Authoritative style, i.e., the Connection Dimension: 47% of the mothers included in the study state that they respond “always” to the concerns and needs of their children and 42% of them think that the father of their child behaves in the same way. 43% of the mothers included in the study say that they understand and “always” create a suitable environment for their children and 32% of

them think that the father of their child behaves in the same way. 50% of the mothers included in the study say that they spend warm moments with their children “always” and 30% of them think that the father of their child behaves in the same way. Similarly, 45% of the mothers included in the study say that they “always” encourage their children to talk and 24% of them think that the father of their child behaves in the same way. Considering the frequency of use of the behaviors included in this dimension, based on the variables “always” and “often”, as well as the condition that the conclusion on the application or not of the Authoritative parenting style includes the extent of application of all five behaviors explored as presented in full in chart 10, it results that 57.8% of the mothers participated in the study, classify their parenting style in accordance with the predicted behaviors in the Connection Dimension of this style and 53.63% of the mothers included in the study, estimate that even the behavior of the fathers of their children is in sync with their behavior, within the same dimension of Authoritative / democratic style.

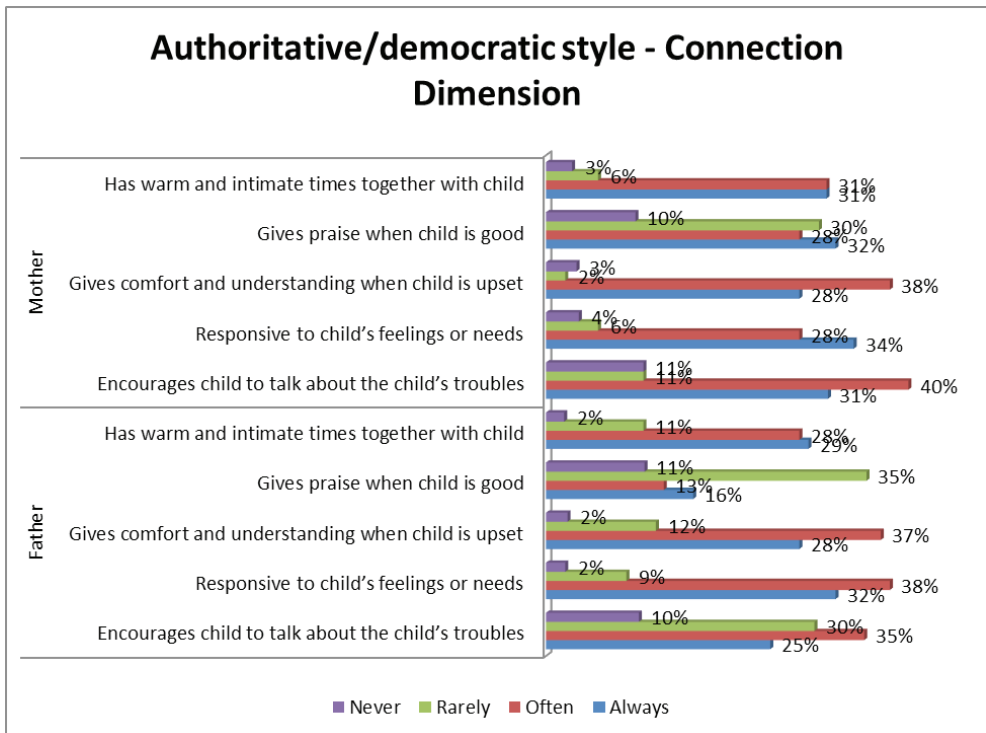

Chart 11: Fathers' perceptions of their own behavior and their children's mothers' behaviors on the Connection Dimension / Authoritative / democratic style

If we analyze the same dimension of behavior but from the point of view of fathers, as shown in chart 11, it results that: 32% of fathers participated in the study say that they respond “always” to the concerns and needs of children

and 34% of them think that the mother of the child behaves in the same way. 28% of the fathers participated in the study say that they understand and “always” create a suitable environment for the children and equally think that the mother of their child behaves in the same way. 29% of fathers participated in the study say that they “always” spend warm moments with their children and 31% of them think that the mother of their child behaves in the same way. Similarly, 25% of the fathers participated in the study say that they “always” encourage their children to talk and 31% of them think that the mother of their child behaves in the same way. Considering the frequency of use of behaviors included in this dimension, based on the variables “always” and “often” it results that 56.2% of fathers classify their parenting style in accordance with the behaviors predicted in the connection dimension of this style and 64.2% of fathers participating in the study, assess that even the behavior of mothers of their children is in line with the behaviors predicted in the Connection Dimension of the Authoritative / democratic style.

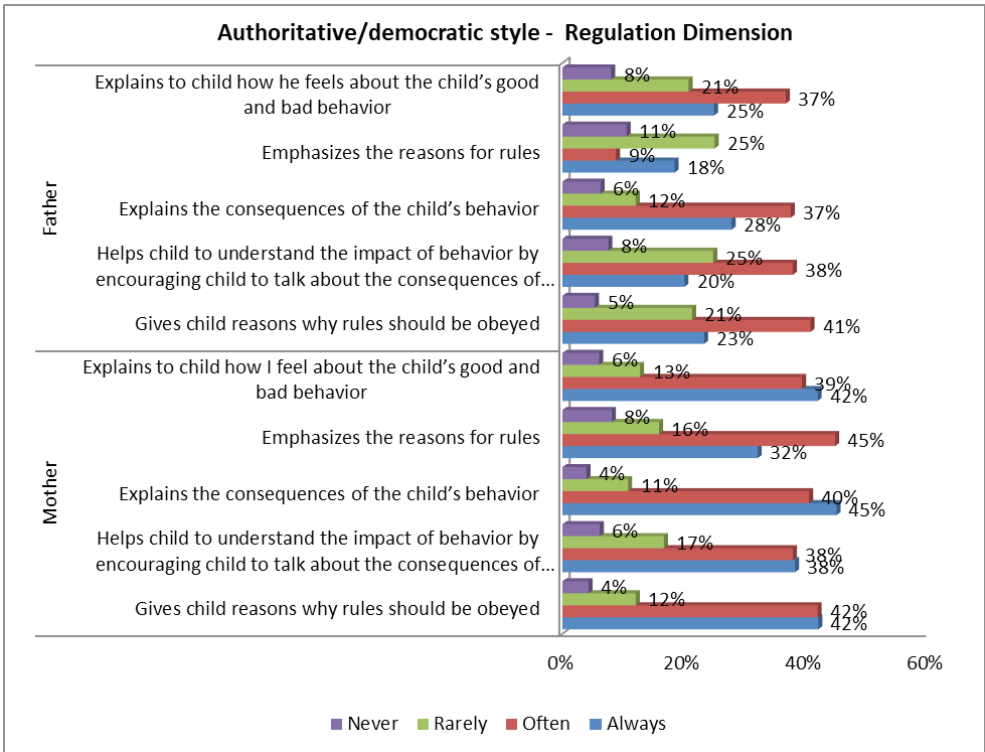

Chart 12: Mothers' perceptions of their own behavior and their children's fathers' behaviors on the Regulation Dimension / Authoritative / democratic style

Based on the analysis of the answers given by mothers in terms of how they classify their behaviors by comparing them with the behaviors included in the Regulation Dimension of the Authoritative style (Chart 12), it results that: 45%

of mothers participated in the study say that they “always” explain to children the consequences of their behavior and 28% of them think that even the father of their child behaves in the same way. 42% of the mothers participated in the study say that they “always” give explanations to their children and 23% of them think that even the father of their child behaves in the same way. 42% of mothers participated in the study say that they “always” explain to their children how they feel about their behavior and 25% of mothers think that even the father of their child behaves in the same way. Similarly, 32% of the mothers participated in the study “always” declare to the children the reasons why they set certain rules and 18% of them think that even the father of their child behaves in the same way. Considering the frequency of use of behaviors included in this dimension, based on the variables “always” and “often” it results that *80.6% of mothers classify their parenting style in accordance with the behaviors predicted in the Regulation Dimension of this style and 55% of mothers included in the study, estimate that even the behavior of the fathers of their children is in sync with their behavior, within the same dimension of Authoritative / democratic style.*

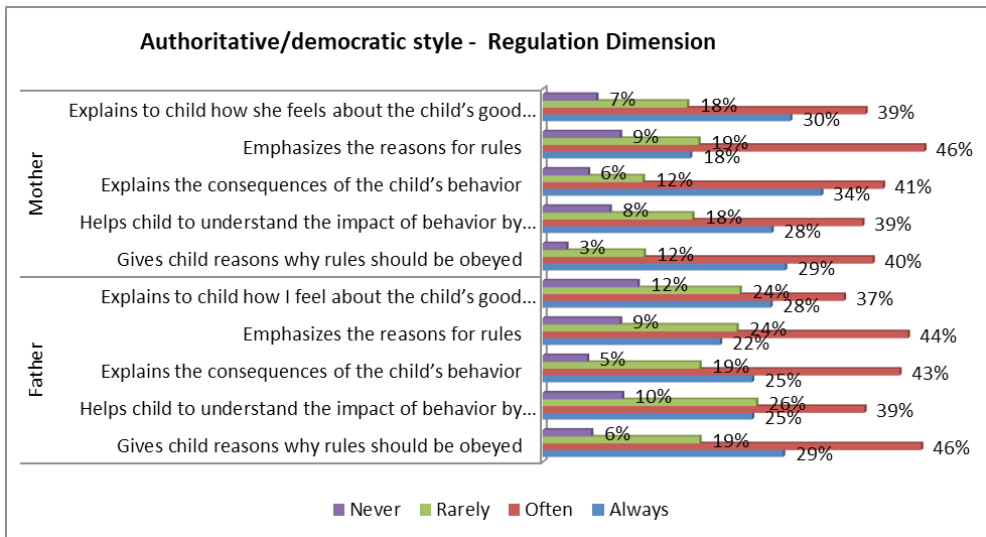

Chart 13: Fathers' perception of their own behavior and their children's mothers' behaviors on the Regulation Dimension / Authoritative / democratic style.

Whereas, as shown in chart 13 above, 25% of the fathers participated in the study say that they “always” explain to the children the consequences of the behavior and 34% of them think that even the mother of their child behaves in the same way. 29% of the fathers participated in the study say that they “always” give explanations to the children and the same percentage think that even the mother of their child behaves in the same way. 28% of the fathers

participated in the study say that they “always” explain to the children how they feel because of their behavior and 30% of the fathers think that even the mother of their child behaves in the same way. Similarly, 22% of the fathers participated in the study say that they always emphasize to the “children” the reasons why they set certain rules and 18% of them think that even the mother of their child behaves in the same way. Considering the frequency of use of behaviors included in this dimension, based on the variables “always” and “often” it results that 67.6% of fathers classify their parenting style in accordance with the behaviors provided in the Regulation Dimension of this style and 68.8% of fathers participated in the study, estimate that even the behavior of mothers of their children is in sync with the behaviors of the Regulation Dimension of Authoritative / democratic style.

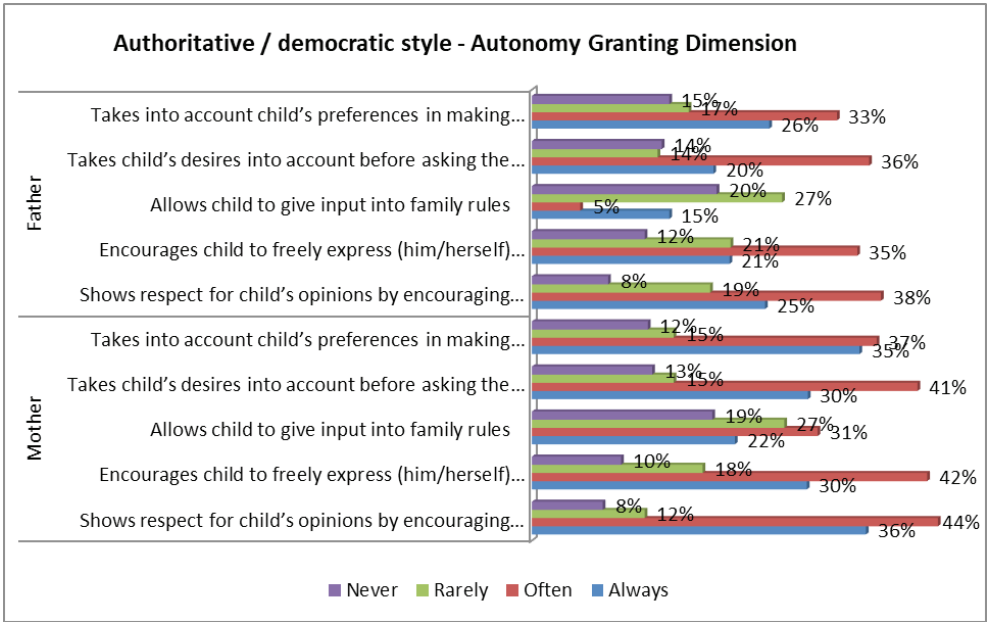

Chart 14: Mothers' perceptions of their own behavior and their children's fathers' behaviors on the Autonomy Granting Dimension / Authoritative / democratic style

From the analysis of the data obtained on the Autonomy Granting Dimension of the Authoritative style and the way mothers classify their behaviors in accordance with the predictions for behaviors within this dimension (Chart 14), it results that: 36% of mothers “always” show respect for opinions of their children and 25% of the mothers participated in the study think that even the fathers of their children “always” behave in the same way. Similarly, 22% of the mothers participating in the study say that they “always” allow the child to contribute to the setting of the rules and 15% of them think that even the children’s fathers “always” behave in the same way. Considering

the frequency of use of behaviors included in this dimension, based on the variables “always” and “often” it results that 63% of mothers classify their parenting style in accordance with the behaviors predicted in the Autonomy Granting Dimension of this style and 50.6% of the mothers included in the study, estimate that even the behavior of the fathers of their children is in sync with the behaviors of the Autonomy Granting Dimension of the Authoritative / democratic style.

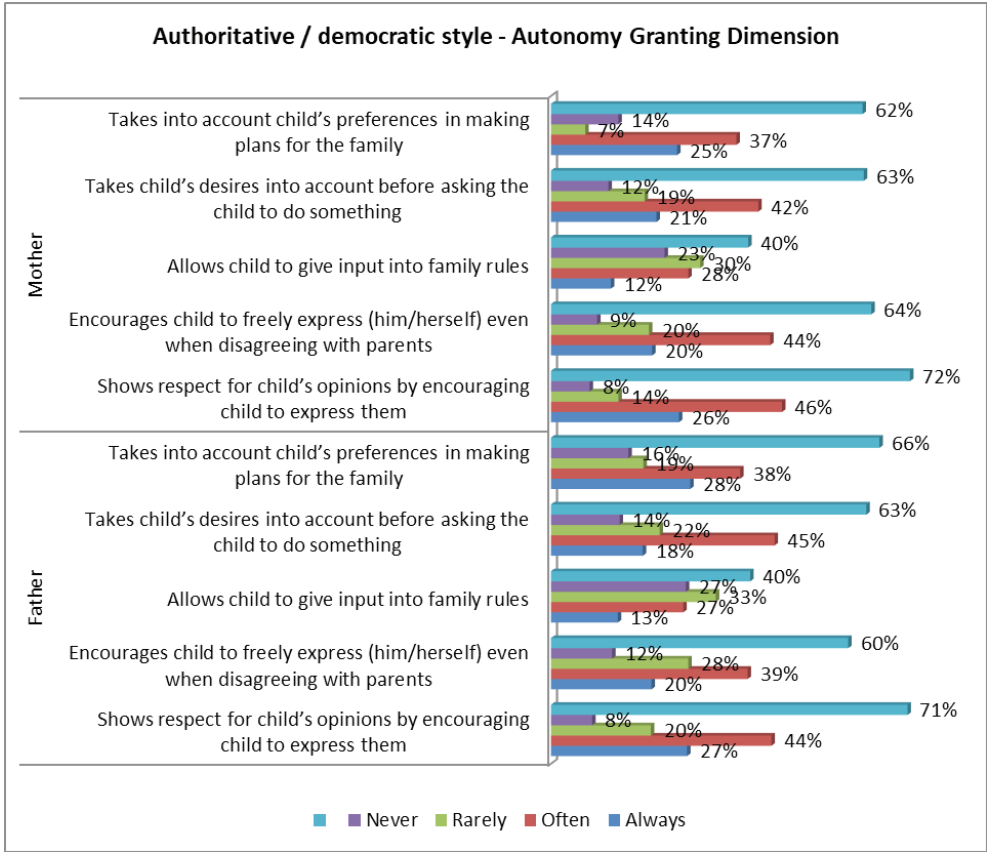

Chart 15: The fathers' perception of their own behavior and the children's mothers' behavior on the Autonomy Granting Dimension / Authoritative / democratic style

As it can be seen in Chart 15, an analysis of fathers' responses to behaviors involved in the Authoritative style Autonomy Granting Dimension shows that: 27% of fathers “always” show respect for their children's opinions and 26% of fathers participated in the study think that even the mothers of their children “always” behave in the same way. Similarly, 13% of the fathers participated in the study say that they “always” allow the child to contribute to the establishment of the rules and 12% of them think that even

the mothers of their children “always” behave in the same way. Considering the frequency of use of behaviors included in this dimension, based on the variables “always” and “often” it results that *60% of fathers classify their parenting style in accordance with the behaviors predicted in the Autonomy Granting Dimension of this style and 60.2% of fathers participated in the study, estimate that even the behavior of mothers of their children is in sync with the behaviors of the Autonomy Granting Dimension of the Authoritative / democratic style.*

AUTHORITATIVE/ DEMOCRATIC STYLE					
Application of each dimension by mother and father		Connection Dimension	Regulation Dimension	Autonomy Granting Dimension	% of mothers using the Authoritative style
Mother	Mother's own perception of her behavior	57.8%	80.6%	63%	
	Father's perception of her behavior	64.2%	68.8%	60.2%	
	<i>% of mothers abiding by this dimension</i>	<i>61%</i>	<i>74.7%</i>	<i>61.6%</i>	
Father	The father's own perception of his behavior	56.2%	67.6%	60%	% of fathers using the Authoritative style
	Mother's perception of his behavior	53.6%	55%	50.6%	
	<i>% of fathers abiding by this dimension</i>	<i>54.9%</i>	<i>61.3%</i>	<i>55.3%</i>	<i>57.1%</i>

Table 1: Percentage of mothers and fathers, who classify their parenting style as Authoritative / democratic

Based on the findings from the analysis of the characteristic aspects of Authoritative style, namely: the Connection Dimension (warmth and support), the Regulation Dimension (reasoning / induction) and the Autonomy Granting Dimension given to children (democratic participation), it results that 65.7% of mothers and 57.1% of fathers included in the study classify their parenting style as the Authoritative style.

The above is further explored from the answers given by children in the analysis of Parental Bonding Inventory, on the behaviors and attitudes of parents towards them, for those elements that most coincide with the Authoritative parenting style, given the three the dimensions of this style, as analyzed above. From the analysis of quantitative data, it results that the Authoritative style Connection Dimension is applied by 74.6% of mothers and 65.2% of fathers. This finding is based on the frequency of use of behaviors

included in this dimension, based on the variables “always” and “often” of the five questions presented in Chart 16 below.

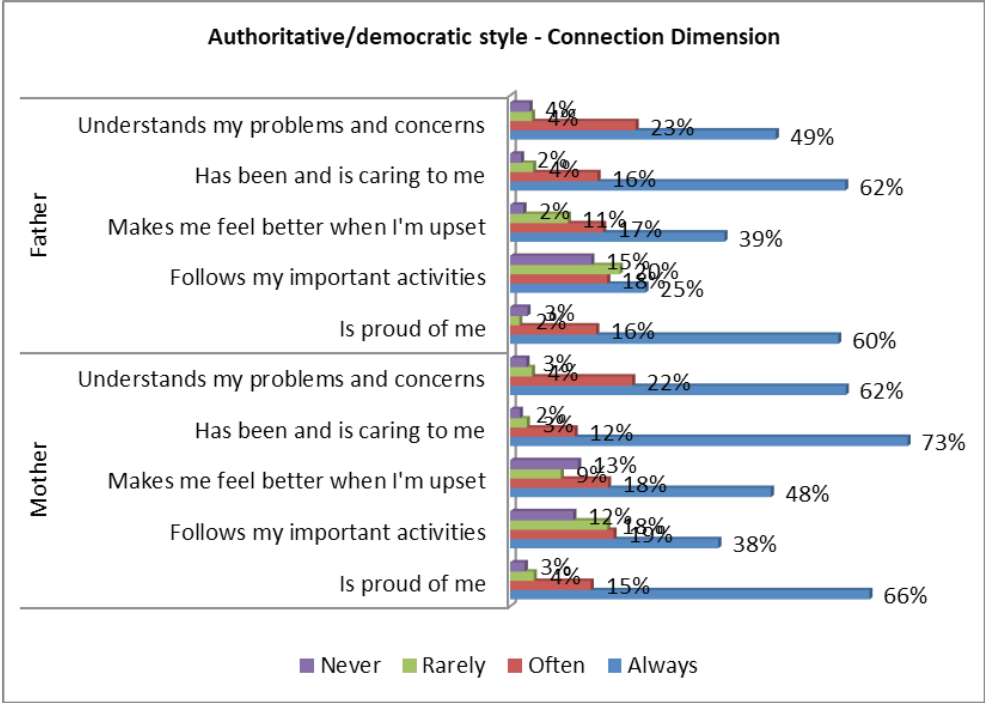

Chart 16: Children’s perception of behaviors that characterize the Connection Dimension of their parents’ Authoritative / democratic style

By the same logic as above, for the Regulation Dimension of the Authoritative style, from the answers given by the children it results that 74.5% of mothers and 67.5% of fathers behave in accordance with the dimensions of this style (see for details chart 17) and as far as the Autonomy Granting Dimension is concerned, 59.5% of mothers and 49.5% of fathers according to the answers of their children behave in accordance with this dimension of Authoritative style (see chart 18). A summary of the three results is given in Table 2 below:

AUTHORITATIVE/ DEMOCRATIC STYLE				
Application of each dimension by mother and father	Connection Dimension	Regulation Dimension	Autobomy Granting Dimension	% of parents (mother/father) using the Authoritative style
Mother	74.6%	74.5%	59.5%	69.5%
Father	65.2%	67.5%	49.5%	60.7%

Table 2: Children’s perception of the Authoritative / democratic style applied by mother and father in their upbringing

Authoritative / democratic style - Regulation Dimension

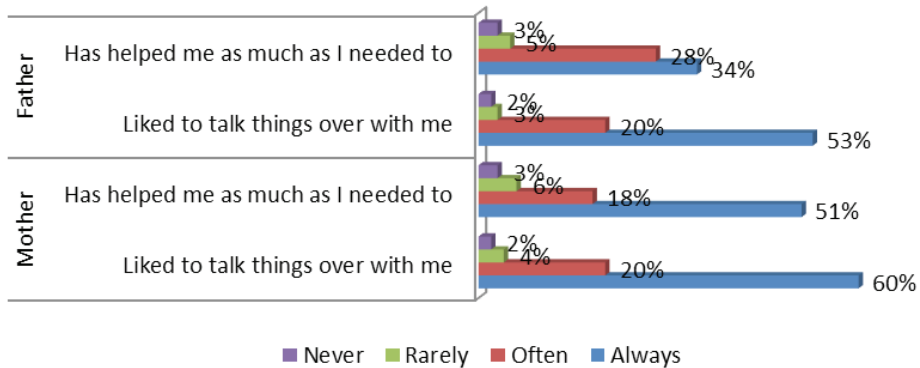

Chart 17: Children's perception of behaviors that characterize the Regulation Dimension of the Authoritative / democratic style of their parents

Authoritative/democratic style - Autonomy Granting Dimension

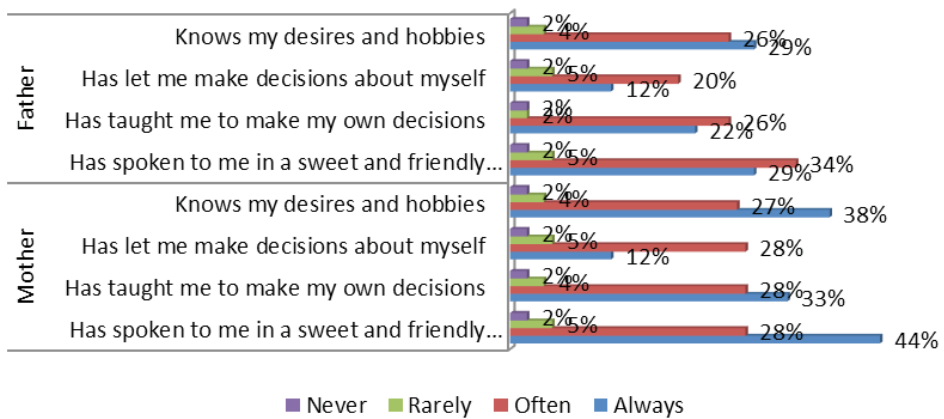

Chart 18: Children's perception of behaviors that characterize the Autonomy Granting Dimension of Authoritative/democratic style of their parents

Thus, based on children's responses and the way how they perceive of the parenting style of their mothers and fathers, it results that **69.5% of mothers** (versus 65.7% of mothers according to the result of responses from parents) **and 60.7% of fathers** (versus 57.1% of fathers according to the result of responses from parents) **use the Authoritative style of parenting with their children.**

b/2) Exploring the Authoritarian style

The assessment of the perceptions that parents have about the use or not of the Authoritarian style as a parenting style, was made by asking them about three characteristic aspects of this style: the Physical Coercion Dimension, the Verbal Hostility Dimension and the Non-Reasoning/Punitive Dimension. Findings from the analysis of quantitative data in this regard are given below.

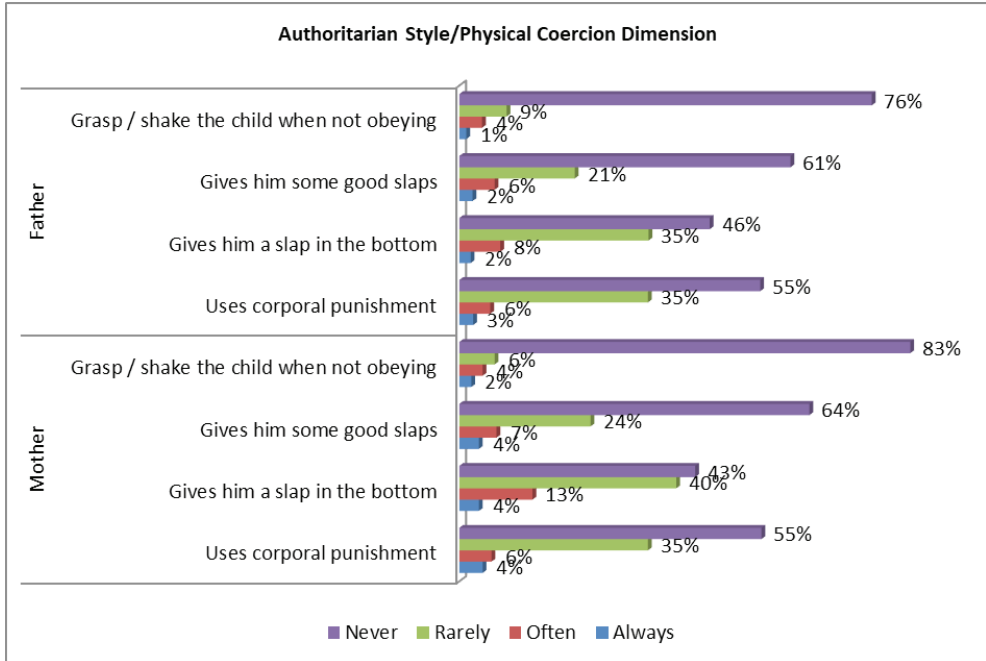

Chart 19: Mothers' perceptions of their own behavior and their children's fathers' behaviors on the Physical Coercion Dimension / Authoritarian style

As shown in Chart 19, only **10% of mothers** claim to use Physical Coercion as a way to discipline their children “always” or “often” and 9% of mothers claim that even their children’s fathers use the same punishment with children. While 35% of mothers say that they use Physical Coercion “rarely” and in the same percentage are mothers, who claim that even the fathers of their children behave in the same way. When it comes to what constitutes Physical Coercion, it is noted that “a butt slap” is used “always” or “often” by 17% of mothers and 10% of them claim that this action is also performed by the fathers of their children. Likewise, “some good slaps” are used “always” or “often” by 11% of mothers and according to 8% of mothers also by the fathers of their children, while 6% of mothers “hold / shake the child when not obeying” and 5% of mothers claim that this behavior is also applied by the fathers of their children. Considering the frequency of use of behaviors included in this dimension, based on the variables “always” and “often” it results that **10.75%**

of mothers classify their parenting style in accordance with the behaviors predicted in the Physical Coercion Dimension of the Authoritarian style of parenting and 8% of mothers participated in the study, estimate that even the behavior of the fathers of their children is in sync with the behaviors of the Physical Coercion Dimension of the Authoritarian style.

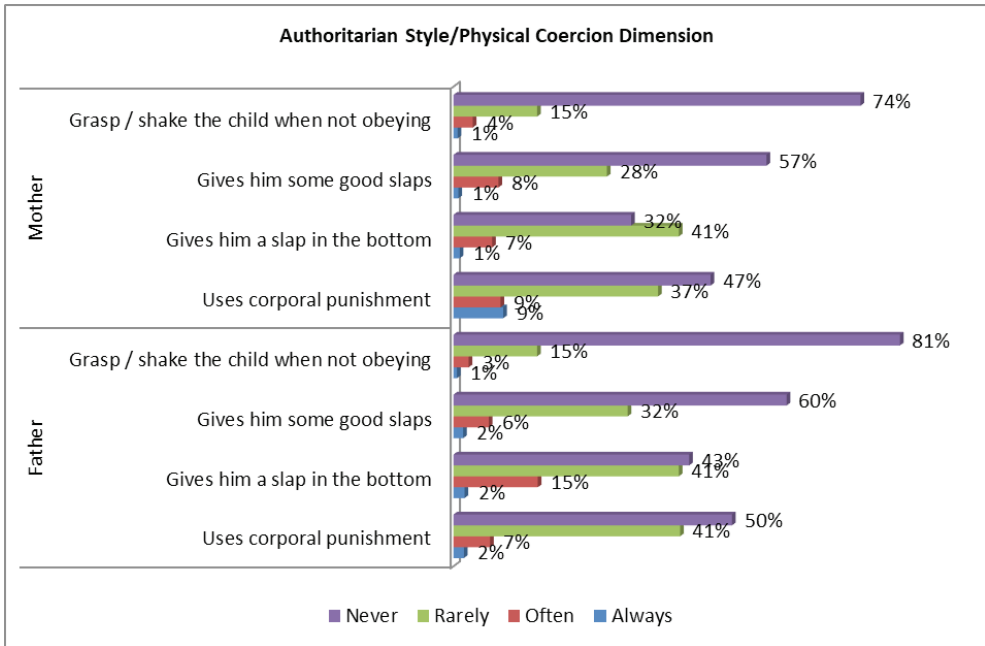

Chart 20: Fathers' perceptions of their own behavior and their children's mothers' behavior on the Physical Coercion Dimension / Authoritarian style

Chart 20 shows that only **9% of fathers** claim to use Physical Coercion as a way to discipline their children “always” or “often” and 18% of fathers claim that even their children’s mothers use the same punishment with kids. While 41% of fathers state that they use Physical Coercion “rarely” and 47% of fathers claim that even the mothers of their children behave in the same way. “A butt slap” is used “always” or “often” by 17% of fathers and 8% of them claim that this action is also performed by mothers of their children. Likewise, “some good slaps” are used “always” or “often” by 8% of fathers and according to 9% of fathers this is also used by the mothers of their children. 4% of fathers “hold / shake the child when he does not obey” and 5% of fathers claim that this behavior is also done by the mothers of their children. Considering the frequency of use of behaviors included in this dimension, based on the variables “always” and “often” it results that *9.25% of fathers classify their parenting style in accordance with the behaviors predicted in the Physical Coercion Dimension of the Authoritarian parenting style and*

9.75% of fathers participated in the study, estimate that even the behavior of mothers of their children is in sync with the behaviors of Physical Coercion Dimension of the Authoritarian style.

Regarding the Verbal Hostility dimension of the Authoritarian style, the data processing shows that (chart 21): **10% of mothers** claim to explode with anger towards their children “always” or “often” and 6% of mothers claim that even fathers of their children have the same behavior. 30% of mothers shout or scream when the child misbehaves “always” or “often” and 26% of them claim that this action is also performed by their children’s fathers. 81% of mothers claim that they criticize the child to improve its behavior “always” or “often” and according to 59% of mothers this method is also used by the fathers of their children. Considering the frequency of use of behaviors included in this dimension, based on the variables “always” and “often” it results that 50% of mothers classify their parenting style in accordance with the behaviors predicted in the Verbal Hostility Dimension of the Authoritarian style of parenting and 37% of mothers participated in the study, estimate that even the behavior of the fathers of their children is in sync with the behaviors of the Verbal Hostility Dimension of the Authoritarian style.

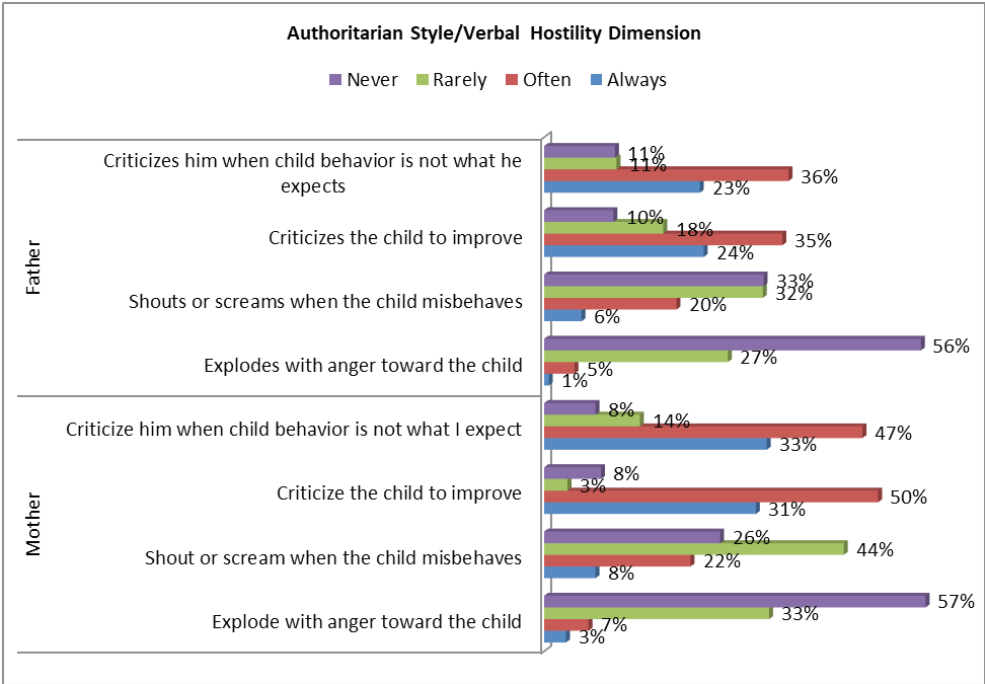

Chart 21: Mothers’perceptions of their own behavior and their children’s fathers’ behaviors on the Verbal Hostility Dimension / Authoritarian style

Regarding the same dimension of the Authoritarian style, the processing of quantitative data from fathers' responses (Chart 22) shows that: **7% of fathers** claim to explode with anger towards their children “always” or “often” and the same percentage of fathers claim that even the mothers of their children have the same behavior. 29% of fathers shout or scream when the child misbehaves “always” or “often” and 23% of them claim that this action is also performed by the mothers of their children. 77% of fathers claim that they criticize the child to improve their behavior “always” or “often” and according to 70% of them, this method is also used by the mothers of their children. Considering the frequency of use of behaviors included in this dimension, based on the variables “always” and “often” it results that *46.5% of fathers classify their parenting style in accordance with the behaviors predicted in the Verbal Hostility Dimension of Authoritarian style and 42% of fathers participated in the study, estimate that even the behavior of mothers of their children is in sync with the behaviors of the Verbal Hostility Dimension of the Authoritarian style.*

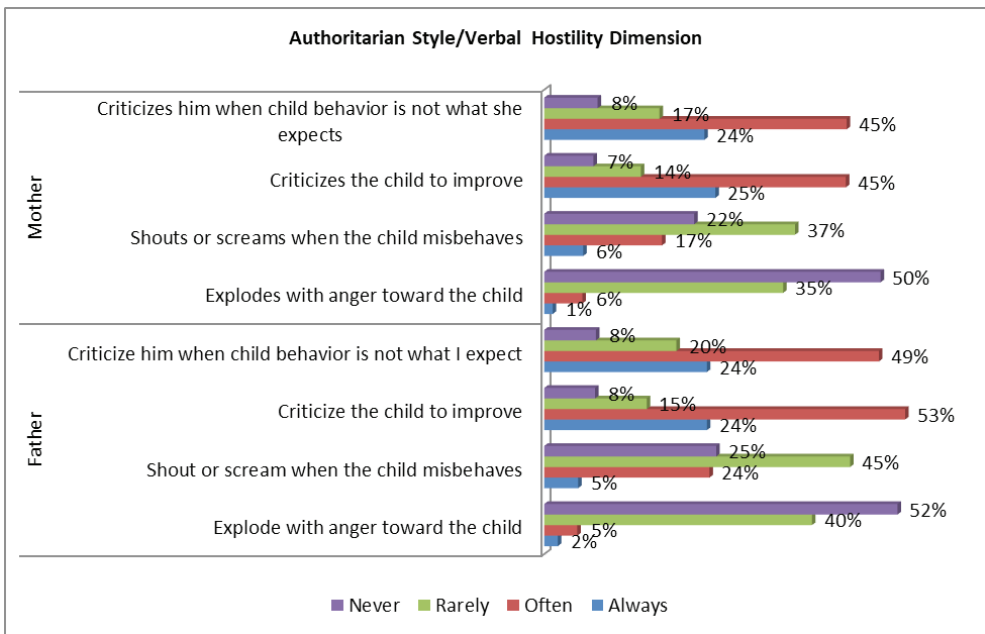

Chart 22: Fathers' perceptions of their own behavior and their children's mothers' behaviors on the Verbal Hostility Dimension / Authoritarian style

Regarding the third dimension of the authoritarian style that has to do with the Non-Reasoning/Punitive Dimension, the findings from the quantitative data processing show that (chart 23): 18% of mothers claim that they punish the child by depriving them “always” or “often” of privileges and the same percentage of them claim that even the fathers of their children have the same

behavior. 40% of mothers use threats as punishment “always” or “often” and 42% of them claim that this action is also performed by their children’s fathers. 6% of mothers claim that they lock their child somewhere alone, as a punishment “always” or “often” and in the same percentage are mothers, who claim that this method is also used by the fathers of their children. 17% of mothers use the phrase “Because I say so!” “always” or “often” if their child asks for an explanation why they have to agree to something and in the same percentage are mothers, who claim the use of the same phrase by the fathers of their children. Considering the frequency of use of behaviors included in this dimension, based on the variables “always” and “often” it results that *20.25% of mothers classify their parenting style in accordance with the behaviors predicted in the Non-Reasoning/Punitive Dimension of the Authoritarian style of parenting and 20.5% of the mothers included in the study, estimate that even the behavior of the fathers of their children is in sync with the behaviors of the Non-Reasoning/Punitive Dimension of the Authoritarian style.*

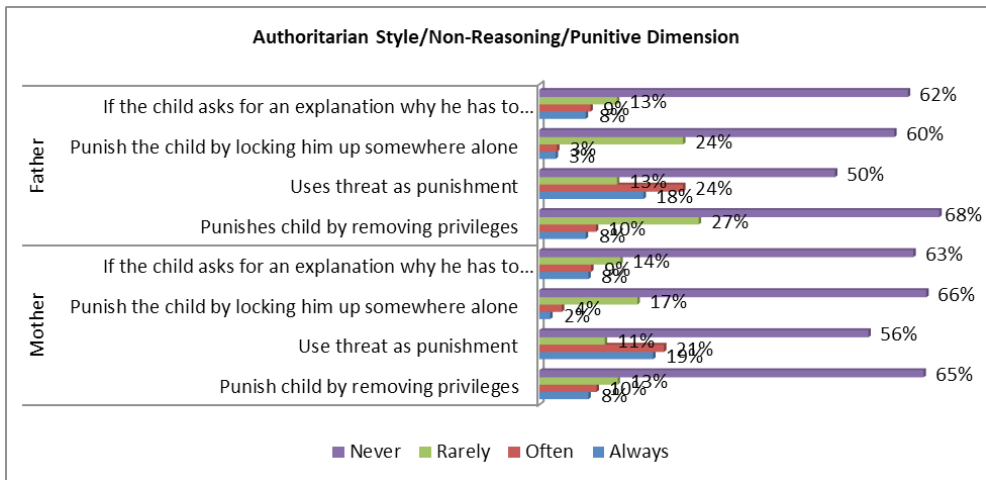

Chart 23: Mothers’ perception of their own behavior and their children’s fathers’ behaviors on the Non-Reasoning/Punitive Dimension / Authoritarian style

As shown in Chart 24 below, 13% of fathers claim that they punish the child by depriving him of privileges “always” or “often” and 11% of them claim that even the mothers of their children have the same behavior. 37% of fathers use the threat as a punishment “always” or “often” and 38% of them claim that this action is also performed by the mothers of their children. 6% of fathers claim that they lock the child somewhere alone, as a punishment “always” or “often” and 3% of them claim that this method is also used by the mothers of their children. 15% of fathers use the phrase “Because I say so!” “always” or “often” if their child asks for an explanation why they have to agree to

something and 13% of them claim that the same phrase is also used by the mothers of their children. Considering the frequency of use of behaviors included in this dimension, based on the variables “always” and “often” it results that *17.75% of fathers classify their parenting style in accordance with the behaviors predicted in the Non-Reasoning/Punitive Dimension of the Authoritarian style of parenting and 16.25% of the fathers included in the study, estimate that even the behavior of the mothers of their children is in sync with the behaviors of the Non-Reasoning/Punitive Dimension of the Authoritarian style.*

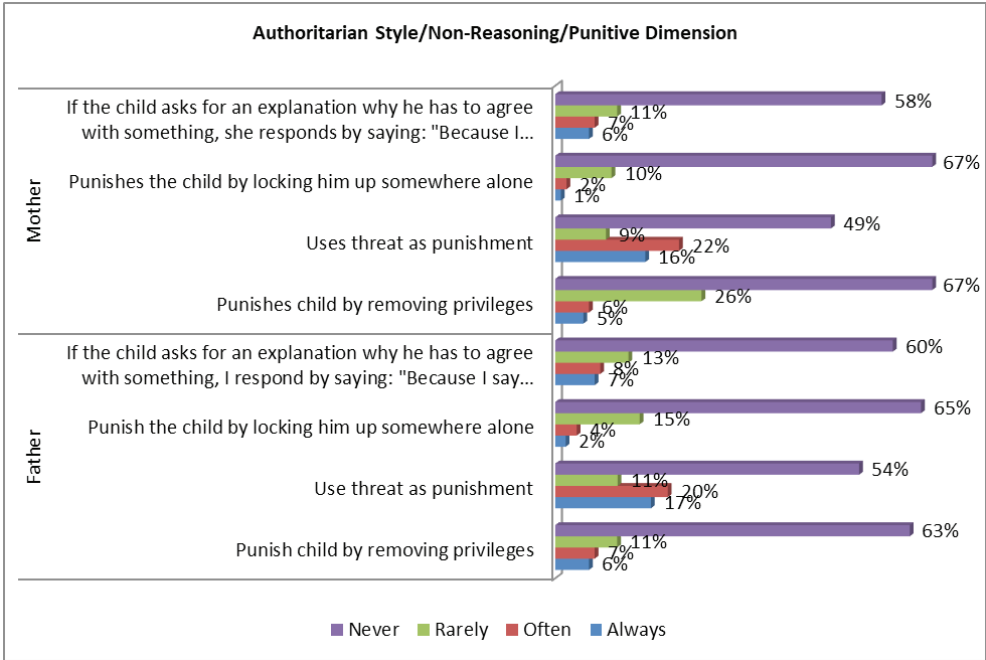

Chart 24: Fathers' perception of their own behavior and their children's mothers' behavior on the Non-Reasoning/Punitive Dimension / Authoritarian style

Based on the findings from the analysis of quantitative data on behaviors used by parents in all three dimensions of Authoritarian style, namely in the Physical Coercion Dimension, Verbal Hostility Dimension and Non-Reasoning/Punitive Dimension, it results that **24.8% of mothers and 23.15% of fathers participated in the study use the Authoritarian parenting style.**

AUTHORITATIVE/ DEMOCRATIC STYLE					
Application of each dimension by mother and father		Physical Coercion Dimension	Verbal Hostility Dimension	Non-Reasoning / Punitive Dimension	% of mothers using the Authoritarian style
Mother	Mother's own perception of her behavior	10.75%	50%	20.25%	
	Father's perception of her behavior	9.75%	42%	16.25%	
	<i>% of mothers abiding by this dimension</i>	10.25%	46%	18.25%	24.8%
Father	Father's own perception of his behavior	9.25%	46.5%	17.75%	% of fathers using the Authoritarian style
	Mother's perception of his behavior	8%	37%	20.5%	
	<i>% of fathers abiding by this dimension</i>	8.6%	41.75%	19.1%	23.15%

Table 3: Percentage of mothers and fathers classifying their parenting style as Authoritarian

Based on the children's responses included in the study, regarding the questions linked with three dimensions of the Authoritarian parenting style, it results that 9% of mothers and 11% of fathers hit their children "always" or "often" when they behave badly; 22% of mothers and 17% of fathers violate the privacy of children "always" or "often" and 45% of mothers and 32% of fathers try to control everything their children do "always" or "often".

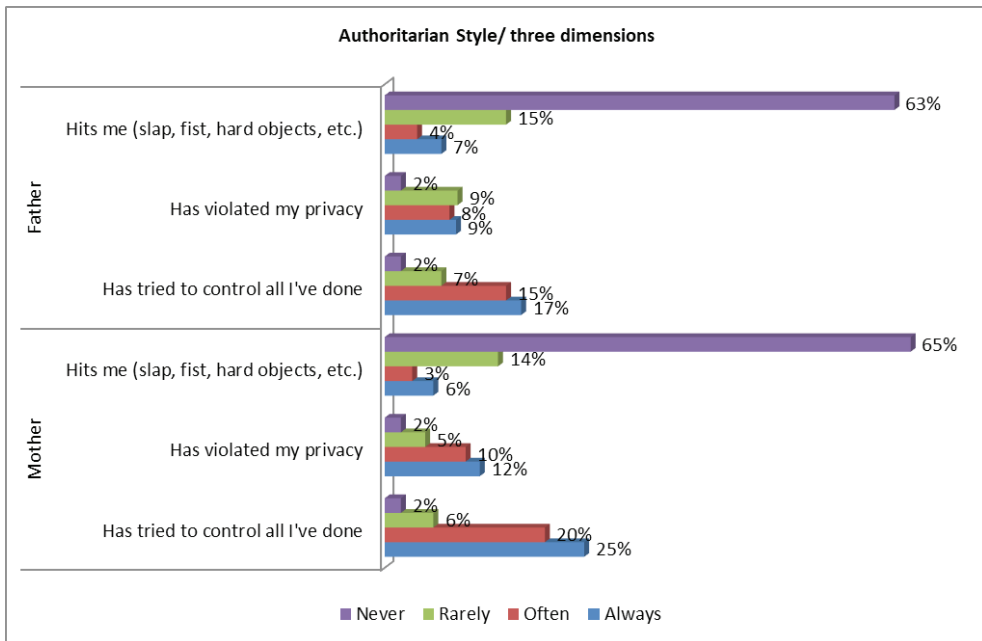

Chart 25: Children's perception of behaviors characterizing three dimensions of the Authoritarian style of their parents

From the children's responses and the way, they perceive the parenting style of mothers and fathers (Table 4), it results that 25.3% of mothers (versus 24.8% of mothers according to the result of responses from parents) and 20% of fathers (versus 23.15% of fathers according to the result of responses from parents) use the Authoritarian style of parenting with their children.

Application of each dimension by mother and father	Physical Coercion Dimension	Verbal Hostility Dimension	Non-Reasoning / Punitive Dimension	% of parents (mother/father) using the Authoritarian style
Mother	9%	22%	45%	25.3%
Father	11%	17%	32%	20%

Table 4: Children's perception of the Authoritarian style that their mother and father apply in their upbringing

c) Exploring the Permissive / tolerant style

The permissive / tolerant parenting style is assessed through questions on certain behaviors that contain the Indulgent Dimension. Findings from parent and child responses regarding this parenting style are listed below.

As can be seen from Chart 26 below, 10% of mothers “always” or “often” decide or rather articulate punishments for their children but do not actually enforce them and 6% of mothers claim that even the fathers of their children behave in the same way. 7% of mothers “always” or “often” threaten with much more punishment than they actually give to their children, and 6% of mothers claim that even their children’s fathers behave in the same way. 7% of mothers claim that they “always” or “often” surrender to their children when they rebel and 6% of mothers claim that even their children’s fathers have the same behavior. 7% of mothers say they find it very difficult to discipline their children most of the time and 5% of mothers say even their fathers are in the same situation. 16% of mothers claim that they “always” or “often” teach their children badly by spoiling them, and 18% of mothers claim that even their children’s fathers have the same behavior. Considering the frequency of use of behaviors included in the Permissive style, based on the variables “always” and “often” it results that *9.4% of mothers classify their parenting style as Permissive / tolerant and 8% of mothers involved in the study estimate that even the behavior of the fathers of their children is in sync with the Permissive / tolerant style.*

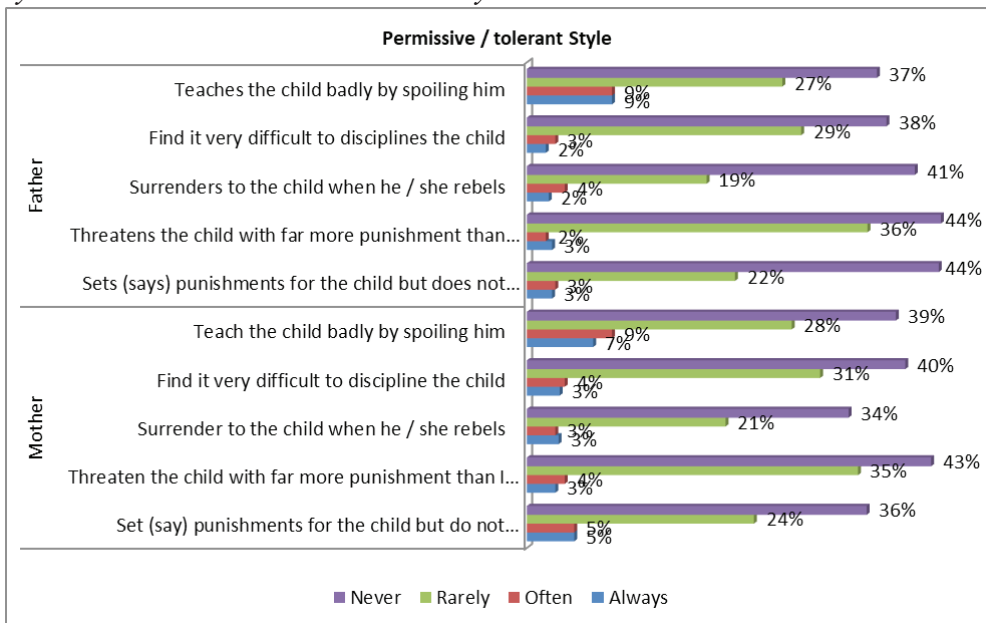

Chart 26: Mothers' perception of their own behavior and the children's fathers' behaviors on the Permissive / tolerant style

12% of fathers, as shown in Chart 27 below, “always” or “often” articulate punishments for their children but do not enforce them, and 6% of fathers claim that even their children’s mothers behave in the same way. 8% of fathers “always” or “often” threaten with much more punishment than they actually give to their children, and 6% of fathers claim that even their children’s mothers behave in the same way. 6% of fathers claim that they “always” or “often” surrender to their children when they rebel and 5% of them claim the same behavior of their children’s mothers. 5% of fathers say that they find it very difficult to discipline their children most of the time and 4% of them claim that even their children’s mothers are in the same situation. 18% of fathers claim that they “always” or “often” teach their children badly by spoiling them, and 18% of them claim that even the mothers of their children have the same behavior. Considering the frequency of use of behaviors included in the Permissive style, based on the variables “always” and “often” it results that *12% of fathers classify their Permissive / tolerant parenting style and 10.6% of fathers included in the study, assess that even the behavior of mothers of their children is in sync with the Permissive / tolerant style.*

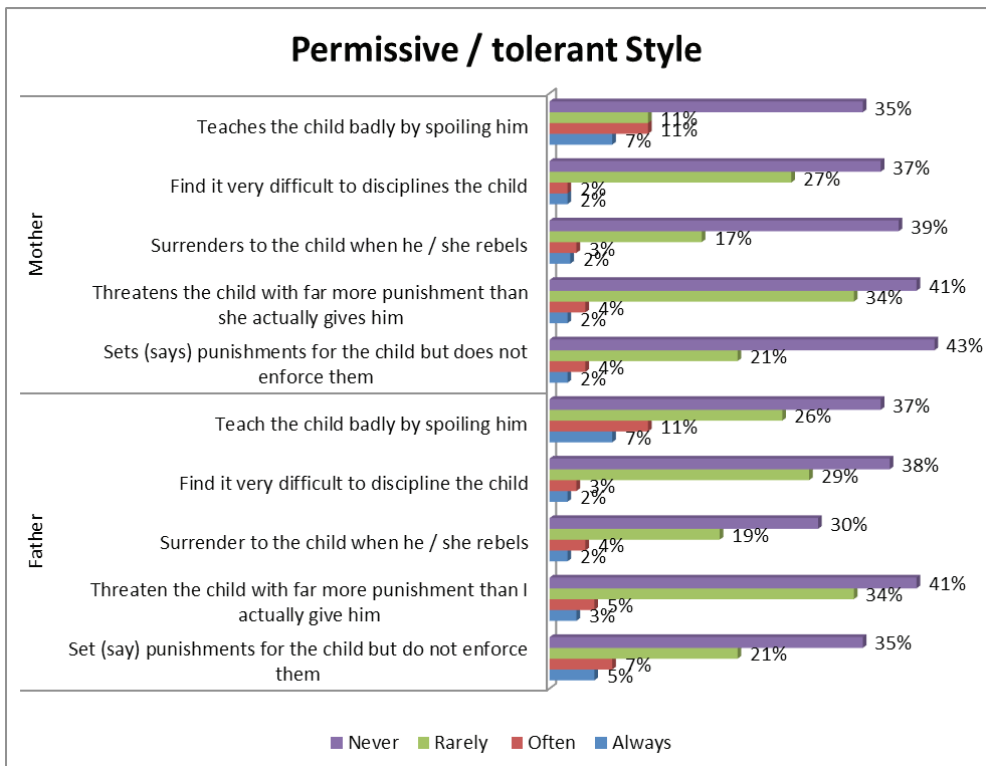

Chart 27: Fathers' perceptions of their own behavior and their children's mothers' behaviors on the Permissive / tolerant style

Based on the findings from the analysis of quantitative data on behaviors used by parents, it results that **8.6% of mothers and 8.9% of fathers participated in the study use the Permissive / tolerant style of parenting.**

PERMISSIVE / TOLERANT STYLE			% of mothers using the Permissive / tolerant style
Mother	The mother’s perception of her own behavior	9.4%	
	Father’s perception of her behavior	7.8%	
	% of mothers abiding by this dimension		
Father	The father’s perception of his own behavior	9.8%	% of fathers using the Permissive / tolerant style
	Mother’s perception of his behavior	8%	
	% of fathers abiding by this dimension		

Table 5: Children's perception of the Permissive / tolerant style that their mother and father apply in their upbringing

While the children themselves have given these answers to questions about parental behaviors that are more in line with the Permissive parenting style: 4% of mothers and 6% of fathers “always” or “often” have given them as much freedom as they wanted and 5% of mothers and 7% of fathers have let their children “always” or “often” go out whenever they wanted (chart 28).

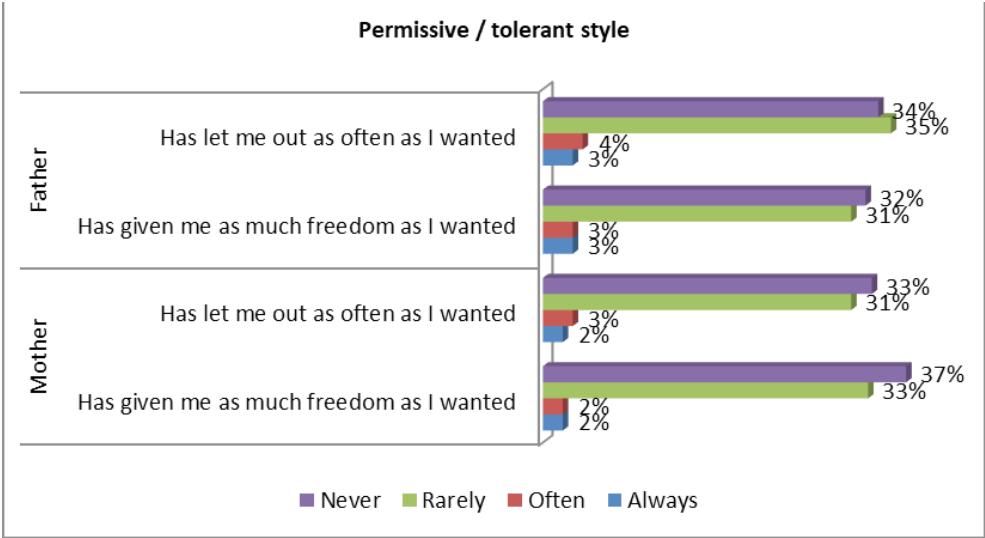

Chart 28: Children's perception of behaviors that characterize their parents' Permissive / tolerant style

So, based on the children’s responses and the way they perceive the parenting style of mothers and fathers, it results that 4.5% of mothers (versus 8.6% of mothers according to the result of responses from parents) and 6.5% of fathers (versus 8.9% of fathers according to the result of responses from parents) use the Permissive / tolerant style of parenting with their children.

Based on the above, the quantitative data collected for study purposes show us that the perception that parents themselves have of the parenting style they use in their children’s education, as well as the perception that their children have of the parenting styles that their parents apply, suggests the following grouping according to parenting styles:

Parenting Styles	Perception according to parents themselves			Perception according to their children		
	Authoritative/ democratic	Authoritarian	Permissive/ tolerant	Authoritative/ democratic	Authoritarian	Permissive/ tolerant
Mother	65.7%	24.8%	8.6%	69.5%	25.3%	4.5%
Father	57.1%	23.15%	8.9%	60.7%	20%	6.5%

Table 6: Percentage of parents classified according to the parenting styles they use, based on their perceptions and those of their children.

Summarizing the perceptions of parents and children themselves, it results that in the sampling included in the study (out of 1665 parents, 866 mothers and 799 fathers) **67.6% of mothers and 58.9% of fathers, use the Authoritative / democratic style of parenting; 25.05% of mothers and 21.57% of fathers, use the Authoritarian parenting style; and 6.55% of mothers and 7.7% of fathers, use the Permissive / tolerant style of parenting.**

RELATIONSHIP WITH PARENTS

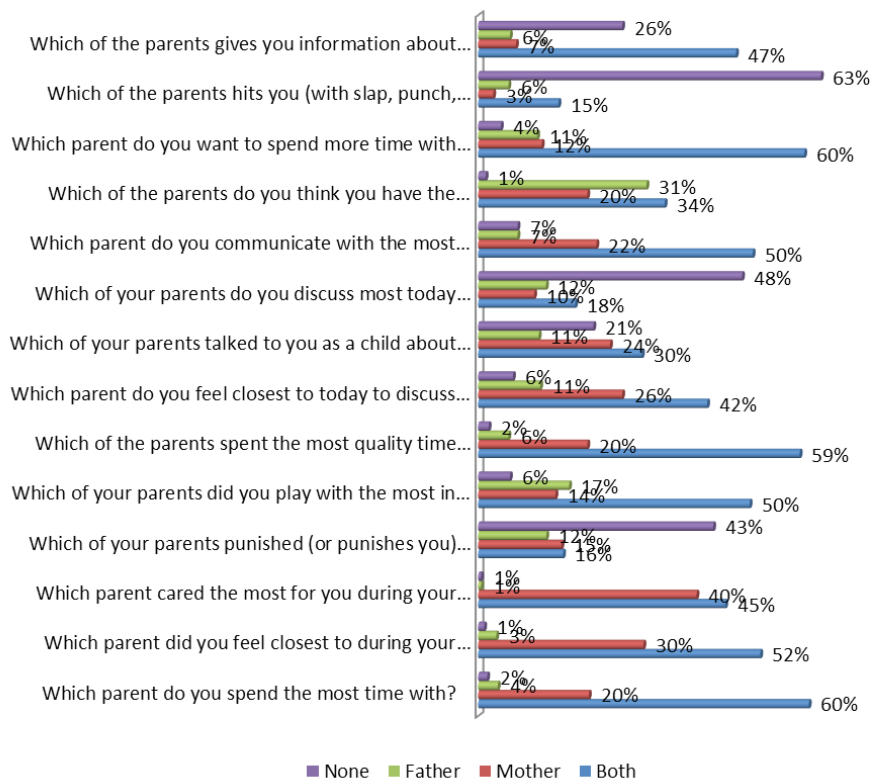

Chart 29: Boys' perception of their relationship with their parents

Charts 29 and 30 show the differences in parent-child relationships due to gender differences. As can be seen, these differences become more apparent when it comes to sensitive issues or to some extent still “taboo” such as the discussion on reproductive and sexual health. These relations and the respective gender differences are further explored in the analysis of qualitative data collected for this study.

RELATIONSHIP WITH PARENTS

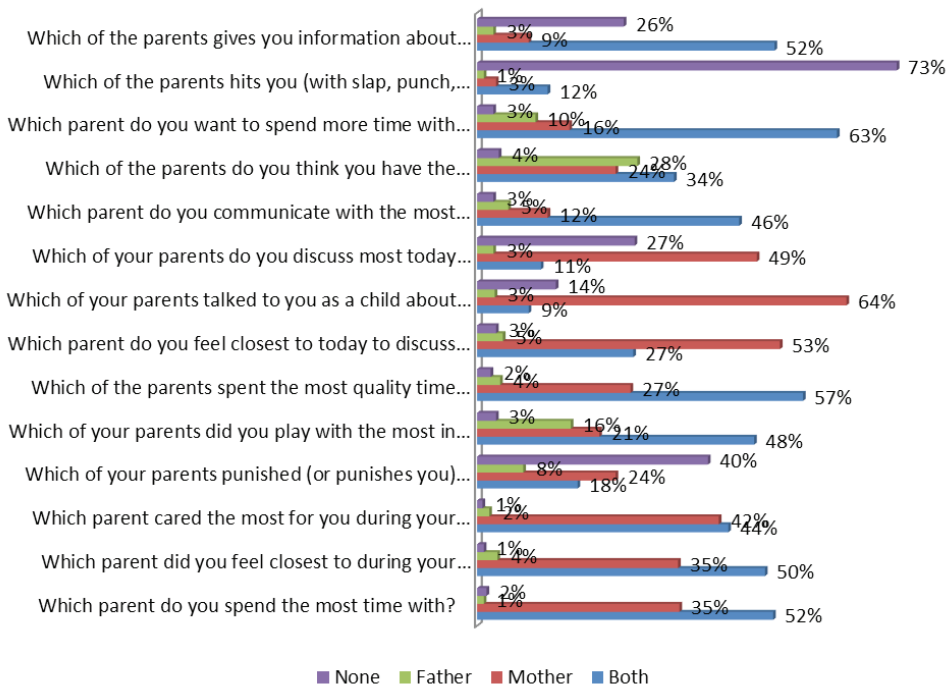

Chart 30: Girls' perception of their relationship with their parents

60% of boys and 52% of girls say that they spend the most time with both parents. Almost half of the children included in the study say that they felt equally close to both their parents during adulthood (52% of boys and 50% of girls), 45% of boys and 44% of girls also said that both parents have been taking care of them during their upbringing (despite the fact that further exploration of the type of care provided has been done in the qualitative research section, where it is better pointed out what duties and responsibilities each parent has covered in the family for the upbringing and education of children).

50% of boys and 48% of girls say that they played with both parents in childhood. 50% of boys and 46% of girls say that they spend time with both parents and 60% of boys and 62% of girls want to continue spending time with both parents. Also, 59% of boys and 57% of girls claim that both parents have spent quality time with them. All of these statements are more or less in line with the above findings where over half of the parents were classified as using an Authoritative / democratic parenting style.

When discussing punishment (in total), 16% of boys and 18% of girls claim

that both parents punish them, while 24% of girls and 15% of boys claim that they are punished more by their mothers and 8% of girls and 12% of boys claim that their father punishes them more. Regarding the use of physical coercion, 15% of boys and 12% of girls say that this type of punishment is used by both parents, 3% of boys and the same number of girls say that physical coercion is used more by mothers and 6% of boys and 1% of girls claim that physical coercion is used more by the father.

While 42% of boys claim to feel close to both parents to discuss their personal concerns, this closeness to both parents drops to 27% in girls. 26% of boys and 53% of girls feel closer to discuss their personal concerns with their mother and 11% of boys and 5% of girls feel closer to discuss their personal concerns with their fathers.

30% of boys claim that both parents talked to them in childhood about their body and biological development, while only 9% of girls claim that they had this conversation with both parents. 64% of girls claim that this conversation was made by their mother and so do 24% of boys. 3% of girls and 11% of boys claim that their father told them more about their development while 14% of girls and 21% of boys claim that neither parent opened this topic during their development.

The difference in providing or non-providing of the information by parents about their children increases especially when it comes to discussing their sexual and reproductive health. Thus, 48% of boys and 27% of girls say that they do not discuss this topic with any of the parents, 10% of boys and 49% of girls say that they discuss more with the mother, 18% of boys and 11% of girls say they discuss with both parents while 3% of girls and 12% of boys claim to discuss more with their father about their reproductive sexual health.

47% of boys and 52% of girls claim that both parents provide information about violence that may occur in the family or society, while 26% of girls and the same number of boys claim that neither parent provides information on this issue.

III.2. QUALITATIVE ANALYSIS.

As described in the relevant chapter of the methodology of this study, the qualitative analysis focused on the processing of data collected from the realization of 14 focused group discussions with approximately 70 girls and boys, aged 16-18 years and 28 interviews, of which 21 with parents and 7 with professionals as teachers and psychologists in schools. Findings from qualitative data processing are presented below.

a) Analysis of data collected from children

Time parents spend with children

A part of the children report that parents do not spend enough time with them. Especially fathers spend much less time with children than mothers. Most children say that mother spends more time with them because father is at work. In some cases, children justify not spending time with father by saying that he works hard, while mother has more time to spend with the child. Even in cases where mother works, she still spends more time with the children. The mother is much more involved in various activities in the family and they are mainly related to the roles that mother has in the family, such as cleaning, cooking, caring for the youngest children. The father generally spends time with children at late dinner or weekends. The time they spend with dad is less and more focused on activities that they can do outside the family all together, watch a movie, matches, go out for a walk. Children describe both ordinary times (such as dinners and preparing lessons, watching TV) and special times (such as birthdays and holidays) spent together. Special times, such as family celebrations or vacations, are rated by children as the most beautiful because they spend more time with both parents and have a more relaxing interaction with each other.

“I spend time with my mom because she does not work as much as my dad” (girl, 18 years old, Fier)

“Both parents return from work at the same time, but I spend more time with my mom” (girl, 16 years old, Durrës)

“With my mom since I did not grow up with my dad because he was abroad” (boy, 16 years old, Kukës)

Children generally justify the more time the mother spends with them with the fact that she stays longer at home. They say she is freer even though everyone agrees that she consistently meets the needs of all family members. Spending

more time with mother they have the opportunity to discuss various issues in more depth. The mother in some cases chooses, which issues to discuss with father by including him in decision-making for those issues that she considers most difficult to make her own decision. Mothers are perceived by children as more demanding because despite the increasing involvement of fathers in the education of children, schoolwork is still perceived as more related to the roles of the mother in the family.

Few children say they spend more time with their father, and this is especially true when he is unemployed. Even when the children spend more time with the father in the family, they establish constant communication with the mother as it is easier for them to discuss with her.

Many of the participants express a great need to spend more time with the father. The lack of presence and active involvement of the father in the family is very obvious and appears in some cases during discussions with children. Children say they generally want a father, who is much closer to their needs to better understand them. The rare communication they have with the father makes things between them not always easy to understand and discuss further. The father does not develop the necessary communication skills with the children and this keeps him away from the daily situations that the children go through.

“If Dad could find a little more time to stay with us, if Dad could be a little more open-minded” (girl, 16 years old, Tirana)

“I spend more time with my father and I wish I had spent more time when I was little to have more of a family idea” (girl, 18 years old, Tirana)

Children report that father generally takes on roles that do not create that ongoing and lasting connection with the child and that do not allow the child to understand the full dimensions of parenting from both parents. Children feel that their childhood has many shortcomings in what the father should have provided as a parent to the children. Although there is an attempt by the mother to compensate for that role for the children, this is often regarded as a shortcoming over the years.

The time spent together is seen as an appreciation of the importance of this relationship. Spending time with parents was seen as an opportunity for children to express themselves and receive maximum parental attention and care. Finding time to spend together between other engagements was seen as an expression of the special priority or appreciation of this relationship. In addition, the time spent together with family members seems to take on an

added importance as children grow up because of the choices children already make about how they will spend their time.

Some of the children say that in some cases they organize different activities to spend together as a family, such as trips, different games, watching a movie together, walking in nature according to the possibilities that families have.

It is generally reported that the youngest child in the family is the one, who is most pampered by the parents and who is not involved in the same way as other children to help the family. There are also cases when parents try to give more attention and care to the child, who has had more health problems. Not in all cases the older children in the family accept the differentiated care and attention of the parents even in cases when the sibling is younger. This is related to the great need they have to be under the constant care of parents but already in new relationships as between adults.

“They want to attend to all her needs, because she is a little girl, they don’t listen much to us older children” (boy, 17 years old, Durrës)

Older children say that in some cases they are even blamed for the mistakes that younger children make. The role of caring for younger children is often attributed to older children in the family as parents are busy with work, as they relate it to their own childhood roles and experiences. This is not always accepted by older children although in many cases they feel compelled to fulfill this role. Older children take on parenting roles for younger siblings and tend not to maintain sister-brother, brother-brother or sister-sister relationships.

In few cases children report greater parental care for boys. It also relates to what parents have inherited and modeled from their childhood. The sons are seen as heirs of the family.

“Now the favorite child in the family is my brother that is the only boy in the family and I believe he is the favorite of mom and dad” (girl, 16 years old, Kukës)

Older children take on more responsibilities and help the family more, while younger ones are less involved. Parents require children to perform various supportive tasks for the family such as engaging girls in cleaning, caring for young children, engaging boys in work outside the house. On the other hand, this is not always accompanied by getting their opinions and greater participation in family decision-making. Some of the boys say that they try to be involved in the family mainly in the cooking part. It is generally observed that mothers tend to bring girls closer to similar roles related to cleaning, caring for family members, etc., while boys tend to push themselves more towards

the roles performed by fathers in the family. For the children, this seems to come naturally given that in most cases these are the models they look at in the family and tend to remain in the same frame. Some of the children, who have more information about gender roles, about equality between girls and boys tend to share and discuss this in the family, refusing to serve the brother, asking him to contribute to the family duties.

Roles of parents

Fathers are seen by children as income providers and do not have an active role in raising children. The children say that they go to the father for the part of the money they need and that he is the one, who often meets their needs and desires. In many cases, even though the mother works outside the home, her economic contribution to the family is not highlighted. Almost all children consider the part of providing income in the family as a contribution of the father. The other roles that mothers have in the family dilute the role that she also provides income. The role of income provider is also related to the longer time spent outside the family and which generally try to make men spend more time in productive and community roles.

“Dad provides the family income, ensures the continuity of almost the whole family, because if there is no father in the family, it is the same as not having the family pillar” (girl, 16 years old, Lezha)

In some cases, fathers are seen as more strict, indifferent to the everyday things of children, closed, authoritarian, who do not provide that motherly warmth and who lack the patience to properly understand the needs of children. Fathers are mostly involved in issues that they consider most important to discuss as a family but do not follow the daily issues that mothers face. Even the expectations of children are such that the father intervenes in rarer situations and that are considered important to the parent and children. Due to the lack of constant involvement of the father, children sometimes do not feel in very comfortable positions when communicating with the father, sometimes describing him as difficult and hard to talk to. Some of the boys tend to view the father as in a more educational role for the boys and the mother in the more educational role for the girls. In general, all children agree that the father has more weight in the family and is heard more in decision making.

“Dad is more authoritarian while mom deals with the little everyday things” (boy, 17 years old, Durrës)

“Yes, Dad is the most prudent in family and in behavior and his word always has value and we should always listen to him” (boy, 17 years old, Lezha)

“At the things that are most problematic, it is the father who speaks and decides the issue” (girl, 16 years old, Peshkopia)

In few cases the children express themselves for a more tolerant role of the father and that they often feel free and tend to discuss with him. But mostly in these cases permission is required from the father for activities that the mothers do not allow. This has a lot to do with the roles that fathers choose to have more in the family as granting their children's wishes.

“With dad, because he is open-minded, while mom does not change her mind” (girl, 16 years old, Peshkopia).

Children generally view their parents as authoritarian and less liberal (permissive). They express that they see them more in the authoritarian style and this is related to their childhood experiences, roles and models that parents have learned. Changes in parenting style are dictated by external factors, some coercive forces that are not in their control and that are not always easily accepted by parents. Children say that parents often refer to their childhood with nostalgia and strict parental control over children, but that modern times do not allow such a form of authority over children as long as there is more talk about children's rights.

Even some of the children, who find parents more in the liberal (permissive) style do not feel satisfied as they feel that the parents are not sufficiently involved in their daily life. Children demand greater attention and care on the part of the parents and do not always view the very great freedom of the parents positively.

“They were too liberal they should have limited me. Wish they were a little more involved and controlling in children's lives” (girl, 18 years old, Kukës)

The mother is the one, who has a very big role of caring for the children to meet all the daily needs. The mother is the one, who offers more emotional support every day and who constantly communicates about the needs that the children have mainly with school, society, the problems of daily life. In some cases children report that mothers tend to adjust the balance in the family when children want something and fathers disagree, as the opposite happens when mothers do not want and fathers tend to protect their children's demands.

“Mom deals with the primary rules about me, while with Dad we have an almost cold relationship” (girl, 17 years old, Durrës) “I spend more time with mom as I know that whatever I say she will understand while dad will

probably misunderstand every sentence” (girl, 16 years old, Kukës)

What they would like to change in parents relates to the need for both parents to understand more about all that children are going through today. Parents need to accept that things are very different from their childhood. In some cases, children express that they do not feel rightly judged by their parents and are not always heard enough about the different perspectives and needs they have nowadays. Treating children as small in the family is a concern that is occasionally expressed as this makes communication with parents difficult and they do not feel in an equal position to discuss.

“They should have more confidence in us, so that when we go out they do not directly tell us no” (girl, 18 years old, Ibë)

Lack of parental trust worries children as they are at an age that requires a different kind of attention and commitment in the family. Lack of understanding on the part of the parents creates misunderstandings, constant clashes and resistance from both parties. Children want parents to be more tolerant and change their mentality as situations are very different from their childhood.

“I wish Mom would be a little more open-minded, with the time” (girl, 15 year old, Peshkopia)

Parents generally have high expectations for children. Mostly, they want the child to finish university because they see it as a certainty for a better future. Some parents have high expectations that the child will be educated outside Albania and push the children to consider it as an alternative for the future. There are some parents, who want boys to be more in vocational schools and this is related to the not very high results in lessons. In some cases, there are parents, who expect their sons to emigrate and leave Albania. Some of the children say that the expectations of the parents don't match always with the expectations of the children for themselves. Parents in some cases try to orient them towards professions according to their gender or according to what they consider most profitable, but which is not always what the child likes or thinks about himself/herself. Higher education / vocational choices are sometimes left to the last minute when the child has to make a choice and the child is not always convinced enough of the choice he / she has made.

“Dad wants me to become a surgeon while Mom wants me to become a lawyer like her but I will become a designer. They have a lot of expectations they are telling me please just don't end up as a waiter” (boy, 17 years old, Tirana). “The only expectation is that I will learn German to leave for Germany and save myself” (boy, 17 years old, Kruja)

In some cases the children are put in positions that should follow the example, the path of the older sibling. This is restrictive and disturbing for children as they feel competitive enough in an area that is not a strong point for them. Children say that they are not allowed and not understood enough that they have different inclinations and abilities.

“They compare me to my sister, who has learned a lot, because they want me to be like her, to follow her example. They want me to go to school, to learn and I do not know, want me to pass everyone” (girl, 16 years old, Kruja)

Communication with parents

Children communicate more with the mother as she is more present in the family but on the other hand they find it easier to talk to her because they feel understood. Mothers are better listeners and provide ongoing advice to children related to school attendance, behavior, learning outcomes, society, and school discipline. The constant communication that children have with the mother makes it easier to discuss various issues with her and more difficult to discuss with the father. Children prefer to talk to the mother about everyday topics and not just about problems and in general mothers are involved in such discussions.

As a girl I prefer to talk about my problems with my mom because I feel like she is my friend and I can talk about different things while dad spends most of his time working, so even when we try to talk about something, I just felt embarrassed” (girl, 17 years old, Fier)

Boys in some cases tend to talk more with fathers as the roles they take on in the family look similar to the father’s roles. In general, they tend to carry out joint activities with their fathers, orient themselves in similar fields of interest, such as football, cars, schools, life advice, etc. Communications that sons have with fathers are mainly related to issues like hobbies / joint activities, general information related to lessons, friends. However, this does not mean that there is a lack of communication with the mother, who reduces the barriers to communication with children, boys and girls, understanding their needs and offering her help in every situation. The mother with her constant communication tries to identify, understand the concerns of the children. Some of the children say that they do not want to talk to the parents about many of the issues related to school, friends. Greater use of technology and social networks has limited and reduced the communication even in the family. Children in some cases see it as a greater convenience to spend a considerable part of the day online refusing to express themselves

with parents or focusing on very general issues and bypassing the essence in communicating with them. Even when they return home, communication with friends through online networks continues more than with parents.

“I really do not like to spend time with any of my parents, maybe it is the age I’m in. It just wasn’t a very interesting part for me. I have been very engaged with the internet and my friends. When there is a family event or birthday I spend time with them but not in everyday life” (boy, 17 years old, Kukës)

They feel better when discussing with peers as it is a discussion between peers where there is no criticism, blame, judgments. The tendency of parents in some cases to blame the children, to interrupt the conversation, to prejudge them as small and incompetent, to speak about moral and to give advice constantly makes the children selective in the information they share with them. Some children report that they choose not to share with their parents things they think their parents may be upset about.

Parents do not always stop to appreciate and encourage children for their achievements. This aspect turns into a concern for children as it seems as if the parents are never satisfied but always ask for more regardless of the opportunities and capacities that the children have.

When children are asked about their parents’ weakness, some of them say that mother need not worry so much, should have more trust in us, and be more open and express the fears they have. The great concern that mothers usually have also becomes the cause for the restrictions they place on their children by not always being convincing for the child.

Weak spots in fathers is for them the greater trust he should give the children, communicate more, show more affection for the children, be more involved in the child’s commitments, and be more realistic about the demands they have for their children if they really know them properly.

“The weak point of Dad is the affection that he does not tell me that he has for me” (girl, 16 years old, Tirana)

“Dad demands everything to be perfect I wish he was a little different” (boy, 17 years old, Berat)

Parents in some cases tend not to show affection towards children as they think this would affect the authority and relationships they should maintain in relationships with children. On the other hand, some of the children say that they expect their parents to express more love, attention, to communicate as

much as possible even when it is thought that they are more obsessed with their peers.

At the same time that adolescent children demand more autonomy, many parents find it difficult to relinquish control, resulting in disruption of parent-adolescent communication where communication is lacking, parents delegating orders and creating even more insurmountable barriers to communication that were built with children.

Discuss issues related to sexuality and intimate relationships

Most children report not talking to their parents about sexuality and intimacy. In some cases they think these are not issues to discuss with their parents, in other cases they find it very difficult to talk to parents about these topics, especially with the father. Some other children think that these topics should be discussed with the family so that they are well informed and have accurate information. Children expect parents to talk about such issues. Lack of communication on such issues creates some dark areas that tend not to be explored, and afterwards not sufficiently understood even by the child.

Few of the children say that they discuss with the mother but that mainly the information they share is very superficial from both sides. So even in a few cases this topic generally tends to be treated lightly, to be ignored and not discussed enough about it. Girls in a few cases, for example, when they like a boy, can even share this information with the mother but not with the father, while the boys tend to talk to friends or older brothers. Generally when they have older siblings in the family they talk to them about such issues and this also turns into a convenience for parents, who do not feel ready to discuss with the children.

“With no one about the subject, but mom is the one that tells me to find a good girl” (boy, 17 years old, Peshkopi)

“No, I don’t talk to mom, but she tells me, don’t you dare make the mistake of getting a boyfriend. Because it’s the age that does this, not you” (girl, 17 years old, Kukës)

Even when parents talk to their children, they seem to focus more on the negative effects of sex and sexuality and less on what teens need to know to fully understand how they are growing and developing. Some participants say they have expected parents to open the discussion on sexuality topics, but in general parents tend to close the communication with the various warnings they give to children, with the various restrictions they take on them, with the extreme attitudes when discussing such issues. There is a reluctance on the part of both children and parents to discuss sexuality. There are some children,

who think that maybe in the future they will talk about this because they think that it is too soon to discuss these topics and now they do not feel ready to share this information with their parents. Some children want to communicate more freely about sexual and reproductive health with their parents. But on the other hand it is the parents, who limit the discussion.

“Personally, as a girl, I will never go to my dad to talk about this topic, just as I do not consider it ethical for him to talk to me about this...” (girl, 18 years old, Lezhë)

It seems that in most cases both parents and children are not yet ready to communicate together about sexuality issues. Children also refer to the mentality as an obstacle to the discussion on intimate relationships and they say that parents also do not expect the girls to have this discussion. Since family communication on these topics is lacking they choose to discuss with peers because peers are generally interested in these issues. Communication with peers is reported to be easier as they have more permissive rather than judgmental attitudes.

Parental punishments

Parents mainly punish children for their behavior in the family and school, for the grades they receive, the absences, the various problems they create with friends at school. Mother is the one, who punishes the most since she is in constant contact with children, their problems and needs. Some of the punishments that are most often used with children are not allowing the use of the phone for certain periods, not going out with friends, forbidding them to watch TV, not allowing them on the Internet. Fathers punish children less often but have more authority and weight for the punishments they give. Children generally tend to escape their fathers’ punishments as much as they feel much more hurt by their punishments.

“To be honest, I am more afraid of my father and I do not want to exceed the limit” (girl, 16 years old, Durrës)

Conflicts with parents over phone use, limiting the time spent with friends, may represent parents’ efforts to limit and control their teenage sons and daughters. Parents’ plans may conflict with their children’s wishes, and these are often situations that create tension in the family. Such seemingly common conflicts can be “signals” for concerns about more complex and sensitive issues involving trust, independence, parenting patterns, peer influences.

Parents find it easier to impose penalties on girls, boys are punished less often. Girls are more in control of their schedule, and parents tend to limit and

control them more than boys. Parents have the expectation that girls should be very correct and not create problems in the family, and therefore try not to forgive their wrong behavior.

“The girl is told not to use the phone, but they cannot take away the phone from the boy” (girl, 16 years old, Peshkopi)

“They reprimand girls more than the boys” (boy, 17 years old, Berat)

Girls report that parents are stricter, have much stricter rules, and constantly impose restrictions on them than on boys. Some of the girls are more receptive to the different rules that parents set for boys and girls, and it seems like they have internalized them and it is considered normal for the requirements, the punishments to be different. There are some other girls, who tend to rebel more and seek to be considered equal to boys, as they also see it as a lack of parental trust in them. Boys acknowledge that parents are generally less demanding and punitive towards them.

As girls generally tend to accept their parents’ requests for more control and restraint this can lead to a tolerant attitude towards the controlling relationships their partners may have the moment they start a family.

Some of the children report that their parents punished them more when they were young, and in some cases used beating, slaps accompanied by psychological pressure or threats, but that they have faded as the children are now more grown. But parents are also more informed about abuse on children and on the other hand children talk and discuss more about the rights they have in the family and school.

Time spent with parents in quarantine during COVID-19

During the quarantine many of the children say that they have spent more time with both parents, but there are also many cases where the fathers have been working and they have spent more time with the mother again. Isolation time has created the opportunity for family members to spend more time together and discuss different topics. The children say that during the isolation they had more time to play cards, dominoes, puzzle games, watch TV together, cook. Some of the children say that they feel a little closer to the parents but again the mother is the one they feel closer to and discuss more easily with her. The rest say that the relationship they have with their parents has not changed both before and after the isolation. Some children say that being in quarantine has increased communication with the father and they spent more time together. They are pleased to have had this opportunity to see Dad in other family roles and to have the opportunity to discuss more.

“For me it is the opposite because with my father I am distant while with my mother I discuss any kind of topic. In quarantine we also got closer to father and thankfully we still have this relationship and even after quarantine” (boy, 19 years old, Tiranë)

The pandemic situation has been the main topic that families have discussed during the quarantine but also in the coming months. Parents' communications during isolation have been focused on informing children about COVID-19, preventive measures and care they should have to protect themselves and other family members. Children say that parents in some cases have expressed more concern for the health of children due to the situation created by the pandemic. Increased parental care regarding nutrition and health is linked by the children with the difficult situation they are going through due to the COVID-19 pandemic. Some of the children say that the parents have tried to be careful in discussions with the children and to play a protective and informative role in relation to the news that the media have shared about the situation created by COVID-19.

“Both my parents continue to tell me about the rules, the mask, the disinfectant, etc., even with the laws they continue to say be careful. We also discuss how we can take better care in addition to announcements” (boy, 16 years old, Tiranë)

During the quarantine there were some fathers, who took on the roles of caring for the family but who did not continue it after the end of the isolation. The children seem to have enjoyed the part of sharing roles in the family and working together, having helped each other and the time spent together.

“In my case mom was the housewife while dad brought the income. During the quarantine, the father became a mother because he did the housework. We had separate jobs. After quarantine, Dad stopped cleaning the house” (girl, 17 years old, Krujë)

Some of the children say that they have taken on more supportive and assisting roles in the family. Mainly, boys are more involved in the kitchen with cooking, while girls are more involved in cleaning the house but also in cooking.

b) Data analysis of parents and professionals (psychologist / school social worker, teacher)

Perceptions of parents and professionals about parenting styles

Parents generally express that they have not used only one parenting style but find themselves between authoritarian and liberal (permissive) style. They

see the authoritarian style as inherited more from their parents as they were educated that way and often find it very important and very effective because they think it has worked very well with them. Middle-aged parents tend to rely on and value the authoritarian style as the most effective, unlike younger parents who have younger children and who see the authoritarian style as restrictive and ineffective.

There is a general tendency for parents to inherit certain elements of their parents in their parenting. The older the parents are, the more inherited elements they find in their parenting styles. During the process of raising and educating children parents find themselves in several situations seeking and acting similarly to their parents. Although some parents admit that they are similar to their parents, they say that they have changed over time. The changes they see in themselves are related to the changes dictated by time and the whole situation they are living that has made them more tolerant. Parents say that the situation for their children is much better compared to their childhood.

“Our parents made decisions without asking us. Whereas today our parenting is that we make decisions together, asking our daughters (father, Vlorë)

“We have been under an authoritarian parenting style, when dad came home we had to stand up, when a guest came we had to get up. Our style has a difference with the previous parenting regarding the freedom we gave to the children, while at that time the word freedom did not exist” (mother, Fier)

Some parents say that the parent-child relationship is stronger today, because in past times, decisions were taken by the parent, while today the child communicates more with parents and their relationship is more dynamic as children in some cases have the opportunity to express their opinions.

“In my time, for example, when guests came home, I saw the tendency of parents to criticize if you said something out loud, in the presence of guests... I do not do this with my child, I try to educate him or say a word after that moment” (mother, Korçë)

The level of education of parents, different life experiences, and age of parents but also the whole situation and developments that have occurred during these years have influenced the parenting style that parents have today. Many parents admit that although they have inherited from the parenting styles of their parents they are much different in the way they care for and educate their children today. They see changes in parenting styles also related to the time

and situations they are going through or because they think that in some cases there have been wrong styles that do not help the child to develop, have been restrictive and non-participatory.

According to some of the interviewed parents, the parenting of boys and girls is different. Parents generally admit that they are more restrictive with girls than with boys. Often this is also due to the mentality with which they grew up or the culture and norms in the areas where they live. The community pressure for the roles of girls and boys is too great for families living in small towns or rural areas. Parents are not always equal to children boys and girls. In general the biggest fears are for girls; parents try to control them and do not allow them to go out with friends, or stay out until late as boys.

"I behaved rudely with the girl because she asked me for permission to go out with friends and I did not let her, I do not know if I made a mistake, I actually regret it now. I let the boys go out with friends" (mother, Lezhë)

"Yes there is a difference, because for example the boy may have a girlfriend while the girl may not have a boyfriend" (teacher, Berat)

Some of the parents think that even the teachers in the school tend to be more tolerant towards the boys as they are more impulsive and be more restrictive towards the girls since even by nature the girls are seen as fragile, weak. Parents are very afraid of what the community will think of the girl more than the boy as the community expects the girls to be perfect and not make mistakes. Such expectations make parents set stronger rules and be more authoritarian with girls than with boys. Restrictions on girls also come because of the insecurity that parents perceive in the communities where they live, the great fear and worry they have about the child. In cases of problematic situations created by girl children, the parents in some cases are extreme in the restrictions they set, the attitudes or behaviors they display towards them. This comes because parents expect girls not to make mistakes.

"We have had numerous cases of blackmail from boys on social networks against girls. When the parents came, their concern was such at that stage as they told the boy I will kill you, and the way of conception was dramatic. It was not conceived how this affects the girl emotionally, but how society views it. The parent was a double abuser. It did not focus on the solution but on blaming the child" (psychologist, Tirana)

The fears that parents perceive about boys are related to them socializing with problematic children, how they spend the money they receive from the family, friends at school, whether they go to school every day, whether they smoke or use drugs, good results in lessons related to making sure the child

goes to the university, and getting a profession. The fears that parents perceive about girls are related to the fact that the girl does not go on a wrong path, the concern about not being rumored from the community, not have a bad behavior, bad friends and discipline at school.

According to professionals, parents continue to be interested in their children for grades, behavior, school attendance and do not try to treat other levels of needs and situations that children may face, such as early sexual intercourse, the risk of exploitation or trafficking of children, blackmail on social networks, the risk of bullying among peers, the use of secure online networks and the dangers associated with the Internet. In cases where professionals tend to discuss such issues with parents the most common excuse is that “this does not happen to my child”.

According to professionals, parenting styles have changed over the years and more and more new and contemporary forms of child education are being used. There are many other parents, who inadvertently inherit elements of parenting from their parents as they are already modeled in behaviors, thinking, attitudes and used even in everyday life. There are parents, who are very preoccupied with the child to such an extent that they do not let the child grow up or be able to solve his needs, his problems. There are parents, who adhere to the authoritarian style, who are somewhat softened but who still find it very easy to discipline the children by physically punishing them, as there are parents, who can be more than liberal (permissive), by not deciding restrictions and rules for disciplining children, fulfilling every wish of children and saying no to anything. The authoritarian style continues to remain more dominant even though parents try not to accept it but in the education of children this style comes to them more naturally. Fathers are the ones, who tend to use the most the authoritarian style. Parent-child relationships are more flexible and cooperative today, not rigid and closed. The strong point is that in most cases strong family ties are preserved, healthy family traditions, although more and more cases of children living in single-parent families are increasing.

“In all cases of counseling, we have seen that authoritarian style prevails, which means warmth and discipline; the mentality that whoever beats you, loves you, still continues” (psychologist, Tiranë)

Statements by some parents during interviews show that they are often stuck between traditional values (which they themselves adopted during their childhood) and what is being imposed in modern society as a standard when it comes to parenting and child upbringing. While, on the one hand, there is pressure to continue the traditional ways of behavior, beliefs, values and attitudes nurtured in the family for generations, and on the other hand, parents

must adopt new patterns of behavior in line with social trends. Parents also seem to be vague about the values that should be promoted and built into teens, who are perceiving significant differences between generations. Society expects a lot from parents regarding the roles they have in educating children, while not providing them with the opportunity to strengthen / improve their capacities so that parents also know how to lead children in a society where development dynamics are very fast.

Roles of parents in the family

Mothers generally accept that their roles are more related to child care, cooking, cleaning, school attendance and lessons. Mothers are the ones, who follow and educate their children the most about behavior. Some mothers associate more their roles in the family with what their parents taught them and what their parents advised them at the time they started the family. Parents have often taught them to be patient and keep their head lowered, which they do not want in their children today.

“When I got married and we went to our rented home we had a small stove. It was winter and I had a little boy. I was frying onions on the fire. I forgot to look at the onions but I knew my husband was there because he was warming up at the stove. He burned the frying onions right in front of his eyes, because he had the mentality that the man does not do that kind of job. He burned it because he thought it was my job” (mother, Lezhë)

Fathers, mothers and children in many cases believe that the role of fathers in the family is focused on providing basic needs. These perceptions are related to the traditional male role within the family, in which the father represents the figure of authority and provider of economic income.

Children spend most of their time with their mother. Fathers are perceived as more authoritarian in the family and in some cases tend to stay away from children as this according to them preserves more the authority. In cases where mothers fail to discipline the child and this becomes more difficult with sons, it is attempted with fathers to increase their role in disciplining children in abiding by family rules. Mothers say they talk and communicate more with children. Fathers are perceived as more limited in more dignified communication with children. Even in the case of fathers, who stay longer at home, they do not have a stronger communication with the children than the mother. It seems that they consider it a task that the mother has to accomplish and do not try to have more interactive and closer conversations with the children as they have not developed such habits with the child.

“I am currently unemployed and I am more present in the family. But the children continue to talk more to the mother about the problems they have” (father, Dibër)

More than half of parents think they have more communication with their children today compared to past times. They give children more freedom and fulfill their desires more. Some parents say that they tend to consider themselves in some cases as a friend of the child because they think that this will bring them closer to them. But on the other hand, children are increasingly limited, minimalist in the information they share with parents especially boys as they think that parents may get upset, they will worry. In some cases parents with the roles they take on in the family and their ways of communication self-isolate themselves rather than approach children.

According to professionals, the time that parents spend with their children is decreasing, because the attention and the greater need to meet the financial conditions of the family has reduced the quality time that the family spends together. This lack of attention on the part of parents is accompanied by a lot of time that children spend with phones and technological devices or with the time they spend with friends outside the family (mostly for boys).

*“The child had not been to school for two weeks and when the teacher called the parent, the parent said he was unaware of the situation”
(psychologist, Lezhë)*

Parents say that the expectations for the children have always been high and they have asked them to continue the school, to take different courses such as foreign languages, different sports. Parents in some cases say that they have projected in children some of the things they wanted to realize in life themselves. Going to the university remains generally one of the requirements that parents have for their children.

Some parents complain that since they spend most of their time at work, they try to fulfill every wish of their children. Fulfilling every wish does not compensate for the need of the child to spend time with the parent, to communicate with him and share the worries and joys of the day. On the other hand, children become more arrogant in behavior and in the constant demands they have on parents, focused mainly only on the monetary side. Parents see that this is their fault and then it becomes difficult to limit or restrain it in some cases.

According to the interviewed professionals, parents speak a little or not at all about gender roles and sexuality. The information and models on which parents raise their children in the family are not based on gender equality roles. In their daily life, in school settings and various activities, children convey the gender differences educated by the family and reinforced by the environment where they live. The family continues to educate that girls and

boys are different and this also translates into the different roles they have in the family, parental expectations and different forms of education and communication for boys and girls.

“They tend to give men more freedom, let them go unchecked and the way a woman and a man are educated is different. The girl considers herself since the age of 16 to have a duty to stay at home, wash the dishes, take care of the family, so she has convinced herself that she has a duty to deprive herself of other freedoms and activities such as her peers and this bothers me” (psychologist, Lezhë)

The roles that children learn in the family are the roles they see every day in their parents. Growing up, children start to find themselves in the roles of their parents, the daughter in the roles of mother and the son in the roles of father.

Involvement of parents in various activities

Most parents say they do not talk to their children about issues related to sexuality, sexual and reproductive health. The reasons they mention are they find it difficult to open such topics with the child; even their parents have not discussed such issues; these are issues on which children should get information from school, teachers; children do not have such problems. Some of the interviewed parents say that teachers, organizations should work harder to inform children about sexuality, while they see their role as a smaller one.

Discussions about domestic violence are more focused on the advice they give children not to get involved with each other, not to bully other children. In cases when they hear about cases of community violence, the discussion with children is more at the level of expression of regret than in their education. Some parents report that they are not informed to discuss the phenomenon of domestic violence or gender-based violence. Children receive more of this information from the school and different social networks. Different school professionals say that these topics are more interesting for children and they lack information. The need to discuss and get information on topics related to sexuality, intimate relationships and reproductive health becomes even greater.

The forms of discipline that parents use with their children are very different. Few of the parents say that they tried to discipline their children by beating but that it did not work and they felt bad for doing so. Parents are not always informed about the various discipline techniques they can use with their children.

*“You hit them when your nerves are down, but it does not work because it only increases their aggressiveness, they get use to beating and...”
(mother, Tirana)*

There is also a larger group of parents, who use as a form of discipline the removal of the right to attend the preferred course for a certain period, not giving small pocket money, removing the phone, etc., while they say that they are totally against punitive forms of physical violence.

“It does not work to put your hand on the child, just as it does not to pull his ear, it also depends on the temperament of the child. If you do, he returns it in the same way. I did it once and he told me I will do it to you as you do it to me” (mother, Korçë)

The perception of authority among most parents is related to the traditional authoritarian style of parenting practiced by their own parents, which is generally seen as positive because it relates to work, discipline and respect for adults. However, the results show that discipline is rarely built on the concept of punishment, and even some parents currently believe that punishment would block communication and create a relationship in which children would close in and hide facts that could potentially lead them to dangerous behavior.

Professionals and part of the parents showed that the patterns of the parent-child relationship and the time spent together change as the child starts to grow. Family life, parental expectations, and children's engagement in their daily lives seem to be organized around the fact that they will spend less time with each other. Parental participation and contribution to schools decreases with the growing of the child, as they think the child is older and can cope with different situations at school on their own. Parents' interest in the child at school focuses on the element related to the child's behavior, progress in lessons and the child's friends. These are the issues they ask at school and try to control the children. In general, communication with children, even though parents think that it is increased compared to their childhood, tends to remain superficial and not focused on other issues that are of interest to children in adolescence or youth. Parents generally do not dwell on in-depth communication with the child to suit the needs, problems, age of the child or even current issues on which children need to be tested from time to time what they think, feel or perceive.

According to professionals, the lack of this deep and continuous communication, not stopping to deal with childhood traumas, not paying attention to the mental health and emotional state of the child to recognize,

express and treat emotions causes children to develop different problems. Girls create a heavier emotional state, more anxiety, depression or hiding the problem and boys express their concern by becoming more aggressive, more violent.

Children tend to form strong bonds with society and this is considered by parents as a lack of interest or attention to the family. Although adolescence is a period marked by a greater desire for autonomy and independence, children need effective monitoring of parents, which is an important factor of mutual trust in the parent-child relationship. Various social networks have further increased the concern of parents as the time children spend there is increasing. All these make children involve less and less parents in their activities, and communicate only about the most essential daily things.

Some of the parents blame the school for the various problems that the children display. They generally do not manage to control the children for the part of the lessons as even the children's programs have changed over the years or they are parents with only few years of education. Many of the problems that children face are seen as issues that need to be addressed by the school.

“At school children have to get 80% of knowledge because parents come home tired in the evening” (father, Lezhë)

Some parents view their contribution in terms of educating their children in school as very small. They tend to reduce their participation and presence in school and are not tolerant of complaints and concerns that teachers show about their children.

Some parents admit that children model the behaviors they see in their families and parents are the ones, who educate children with the actions, communications, behaviors, roles they have in the family. The education and commitment of parents in the family is reflected in the behavior and attitudes that children display year after year. In cases where there is a lack of communication and parental involvement in the family, children tend to lose parental control and turn to peer behaviors and experiences. Some parents feel guilty that they could not be properly close to their children even when they are grown up. In general, parents try to meet the basic needs of children for food, clothing, housing, schooling and various desires that children have. While other needs that children have are neglected.

According to professionals, gender education and sexual education of children should start earlier in order for the child to acquire it gradually. Providing this information in an organized way by the school will help inform and raise

awareness of those children, who lack parental information. Children will have the opportunity to receive accurate information and will be educated on gender equality, gender stereotypes, gender-based violence and domestic violence, sexuality, healthy relationships.

c) Findings from target groups conducted with children

Time parents spend with children

- Most children say that mother spends more time with them because father is at work. In some cases, children justify not spending time with father by saying that he works hard, while mother has more free time to spend with the child.
- More than half of the children report that they desperately need to spend more time with their father. The rare communication they have with father makes things between them not always easy to understand and discuss further.
- Spending time with parents is seen as an appreciation of the importance of the parent-child relationship and as an opportunity for children to express themselves and receive maximum parental attention and care. Finding time to spend together between other engagements was seen as an expression of the special priority or appreciation of this relationship.
- Older children take on more responsibilities and help the family more, while younger ones are less involved. Some parents expect children to perform various supportive tasks for the family such as engaging girls in cleaning, caring for young children, engaging boys in homework. On the other hand, this is not always accompanied by getting their opinions and greater participation in family decision-making.

Parents' roles

- Fathers are seen by children as income providers and do not have an active role in raising children. The children say that they go to the father for the money they need and that he is the one, who often meets needs and desires. In many cases, even though the mother works outside the home, her economic contribution to the family is not highlighted.
- In some cases, fathers are seen as more strict, indifferent to the everyday things of children, closed, authoritarian, who do not provide that motherly warmth and who lack the patience to properly understand the needs of children. Fathers are mainly involved in the issues that

they consider most important to discuss as a family but do not follow the daily problems that mothers pursue.

- Children generally view their parents as authoritarian and less liberal (permissive). They say that they see them more in the authoritarian style and this is related to their childhood experiences, roles and models that they have learned.
- Some of the children say that they are worried because of the occasional treatment as small children in the family and this makes it difficult to communicate with parents and they do not feel in equal positions to discuss.
- In general, children say that parents have high expectations for their education, they want to continue university and even abroad in some cases. Some parents see boys more in vocational schools because of the results they have in lessons. There are also cases when the orientation in professions is done based on the gender or the desires that the parents have for the children.

Communication with parents

- Most children report that they communicate more with mother as she is more present in the family but on the other hand they find it easier to talk to her because they feel understood.
- Some boys talk more to their fathers as they see the roles they take on in the family as similar to them. In general, they are involved in joint activities with fathers, oriented in similar fields of interest such as football, cars, schools, life advice, etc.
- Some children report spending significant time online reducing the time they spend with parents. There are some children, who do not express themselves openly with their parents but generally discuss very general issues and ignore the essence of communication with them. They choose not to communicate about their problems because they do not want their parents to be upset. Children say that they feel better when discussing with their peers as it is a discussion between equals where criticism, blame, judgments are missing.
- Some of the children say that they expect parents to express more love, attention, to communicate as much as possible even when it is thought that they are more involved with their peers.

Discussion of issues related to sexuality and intimate relationships

- Most children report not talking to their parents about issues related to

sexuality and intimacy. They find it very difficult to talk to them about these topics, especially with the father.

- Few of the children say that they discuss with the mother but that the information they share is mostly very superficial from both sides. So even in a few cases this topic generally tends to be treated lightly, ignored and not staying long enough to discuss it.
- Some of the children say that they expected the parents to open the discussion on the topics of sexuality, but in general the parents tend more to close the communication with the different warnings they give to the children, with the different restrictions they take towards them, with the extreme attitudes when discussing such issues.
- In most cases both parents and children are not yet ready to communicate together about sexuality issues. As family communication on these topics is lacking they choose to discuss with peers because they are generally interested in these issues. Communication with peers is reported to be easier as they have more permissive rather than judgmental attitudes. When they have older siblings in the family they talk to them about such issues and this also turns into a convenience for parents, who do not feel ready to discuss with their children.

Punishment by parents

- Many children report that conflicts with parents over phone use, limiting the time they spend with friends, may represent parents' efforts to limit and control their teenage sons and daughters. Such seemingly common conflicts can be "signals" for concerns about more complex and sensitive issues involving trust, independence, parenting patterns, peer influences.
- For some parents it is easier to impose penalties on girls, boys are punished less often. Girls are more controlled for the schedule and parents tend to limit and control them more than boys. Girls report that parents are stricter, have much stricter rules, and constantly impose restrictions on them than on boys.
- Some of the children report that their parents punished them more when they were young, and in some cases they used beating, slaps accompanied by psychological pressure or threats, but that they are not as much used as the children are now more adults.

Time spent with parents during lock down due to COVID-19

- Lock down time has created the opportunity for family members to

spend more time together and discuss different topics. The children say that during the quarantine they had more time to play cards, dominoes, puzzles, watch TV together and cook.

- Some children say that being in quarantine has increased communication with fathers and they spent more time together. They are pleased to have had the opportunity to see Dad in other family roles and to have the opportunity to discuss more.
- Parents' communications during lock down have been focused on informing children about COVID-19, preventive measures and care they should take to protect themselves and other family members. Children say that parents in some cases have expressed more concern for the health of children due to the situation created by the pandemic.

d) Findings from interviews conducted with parents and professionals

Perceptions of parents and professionals about parenting styles

- Parents say that the parent-child relationship today is stronger, because before decisions were taken by parents, while today the child communicates more with parents and their relationship is more dynamic as children in some cases have the opportunity to express their opinions.
- A part of parents report that the parenting of boys and girls is different. Parents generally admit that they are more restrictive with girls than with boys. Often times, this is also due to the mentality with which they grew up or the culture, norms in the areas where they live. The biggest fears are for girls, so parents generally try to control them and not allow them to go out with friends, to stay out until late as boys. Parents are less tolerant of problematic behaviors that girls may develop compared to boys.
- The fears that parents perceive about boys are related to associating with problematic children, how they spend the money they receive at home, friends at school, if they drop out of school, whether they smoke or use drugs, progress in lessons related to what school the child will go when graduates, what profession they will take up. The fears that parents have about girls are related to the fact for the girl not to go on a wrong path, the concern of not being rumored about in community, does not have a bad behavior, bad friend and bad discipline at school.
- According to professionals, parents continue to be interested in their children for grades, behavior, school attendance and do not try to go down to other levels of needs and situations that children may face,

such as early sexual intercourse, risk of exploitation or trafficking of children, blackmail on social networks, the risk of bullying among peers, the use of secure online networks and the dangers associated with the Internet.

- Some parents show during interviews that they are often stuck between traditional values and what is being imposed in modern society as a standard when it comes to parents and child upbringing. Parents also seem to be unclear about the values that should be promoted and built into adolescents, who are perceiving significant differences between generations.

Roles of parents in the family

- Mothers generally acknowledge that their roles are more related to child care, cooking, cleaning, school attendance and lessons. The role of fathers in the family focuses on providing basic needs, through income provision.
- Fathers are perceived as more authoritarian in the family and in some cases tend to stay away from children as this according to them preserves more their authority. Mothers say they talk and communicate more with children. Fathers are perceived as more limited in communication and statelier with children.
- According to professionals, the time that parents spend with their children is decreasing, because the greater attention and need to meet the financial conditions of the family has reduced the quality time that the family spends together.
- Professionals generally report that parents talk little or nothing about gender roles and sexuality. The information and models on which parents raise their children in the family are not based on gender equality roles. The family continues to educate that girls and boys are different and this also translates into the different roles they have in the family, parental expectations and different forms of education and communication for boys and girls.

Involvement of parents in various activities

- Most parents say they do not talk to their children about issues related to sexuality, sexual and reproductive health. The reasons they mention are related to what they find difficult to open such topics with the child; even their parents have not discussed such issues; these are issues on which children should get information from school and teachers;

children do not have such problems.

- Some parents say that they are not informed to discuss the phenomenon of domestic violence or gender-based violence. Children get more of this information from different schools and social networks. Various school professionals say that these topics are of most interest to children and they lack information.
- According to professionals, the participation and contribution of parents in schools decreases with the growth of the child, as they think that the child is older and can cope with different situations at school.
- According to professionals, the lack of deep and continuous communication, not stopping to deal with childhood trauma, not paying attention to the mental health and emotional state of the child to know, express and treat emotions causes children to develop different problems.
- Although adolescence is a period marked by a greater desire for autonomy and independence, children need effective parental monitoring / follow-up, which is an important factor of mutual trust in the parent-child relationship.

IV. CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

Conclusions.

- Regardless of the parenting style used, when it comes to boys and girls in the same family, there is a tendency to differentiate their treatment precisely because of gender. For example, girls are more restricted from going out, staying late, or using the media tools than boys, even if girls are the first child. Likewise, there is a greater demand for girls to be involved in household chores compared to the same requirement for older or younger siblings.
- There is a tendency to use more authoritative (democratic) style of parenting, mostly in the 25-44 years age group of parents. However, even if parents have this basic parenting style, there are gender differences for example in the dimension of independence given to girls versus boys, where the restrictions are seen mostly related to issues of honor, mentality and model behavior that society expects from girls.
- Gender differences in parent-child relationships are more pronounced when it comes to roles and gender division of family work; appreciation of the fathers' contribution to the provision of income and material goods, but overshadowing the same contribution made by the mother; lack of discussion on issues related to sexual and reproductive health or intimate relationships of children, etc.
- In a significant number of families in Albania, the figure of the father is mostly distanced from the daily aspects of growth and education and is positioned mainly in providing income. It is the mother, who is closest to the children, although when asked, children girls and boys want to spend more time with father and mother together. On the other hand, not infrequently, even when spending time together with one or both parents, this time is not always productive and discussions on certain aspects of upbringing and education are rare, or even absent altogether.
- As stated by the professionals involved in the study, parenting style influences the emotional and behavioral development of children. The way parents respond to children's negative emotions affects the way children cope with their emotions in the future. Parents, who respond

to their children's negative emotions in a supportive way, through the use of problem-focused responses, help their children become more socially and emotionally capable.

- In considerable cases, parents continue to use punishment, even physical punishment, on their children for misconduct. This form of punishment, although known for its negative consequences on the child's upbringing and personality development, takes place for a considerable period of childhood, until almost the end of adolescence.

Recommendations

- Discussing and imparting knowledge about parenting styles and behaviors and their characteristic dimensions is a necessity, in order for parents to really know and understand the consequences of their parenting style on the upbringing and education of children.
- It is necessary to work with good parenting programs and classes, through which at least the right information can be transmitted to new parents, to reflect the right changes and to select the most appropriate parenting style. Establishing premarital counseling centers at the Civil Registry Offices and forcing young couples to participate in good parenting counseling programs before marriage would be a good opportunity to advance information about this direction.
- An important role here can also be played by health institutions, especially in the moment before the birth of children (Health Consultancy Centers for mothers and children to provide more comprehensive information on the role of both parents in upbringing and education). Also, educational institutions, especially through the proper implementation of the approach of "Schools as community centers", can and should provide much more information in this regard. Cooperation with the State Social Service, with social care services at the level of local self-government (especially with Child Protection Units, Local Coordinators against Domestic Violence, etc.), as well as with civil society organizations providing services, or with religious institutions, it would also be very important to properly address healthy parent-child relationships.
- Another coordinated intervention that would bring positive effects in improving parenting in Albania as a whole, is related to the recognition and proper implementation of legislation on the rights of employees

and especially fathers to obtain paternity leave, leave for parental care, etc. An important role here is played by the cooperation of the responsible ministries with employers, especially with the private sector, to promote family-friendly policies in the workplace (e.g., balancing professional and personal life, identifying positive role models for fathers, urging them to identify parenting patterns, etc.).

- “Learn to communicate!” Communication, although essential in building healthy family and social relationships, seems to be a weak point in parent-child relationships, and measures should be taken to address this problem. Parents and children need to learn that effective communication is the ultimate and best solution to all the situations and problems that affect their relationship. This communication should not be limited to a few directions and should not start at the end of adolescence, but before the child comes to life.
- The family has an important role in educating children on issues of sexuality and gender education. Parents should start educating their children when they are little ones in order for the child to gradually acquire this information, which will then be reinforced by the school.
- Educating parents about gender equality roles for boys and girls, gender stereotypes, gender-based violence and domestic violence, sexuality and healthy relationships will help empower parents to share such information with children, and reduce the risks that children may face.
- Involvement of parents in the education of their adolescent children should be encouraged and practiced. Good parenting models and practices should be promoted in order to serve as models for other parents as well. Parents need to be provided with accurate information about sexuality and to be informed about appropriate approaches to sexual communication with children.
- Schools need to work more with parents by providing the information they need to increase their children’s educational progress and learning opportunities, in order to increase the contribution that parents make to school in relation to their children’s needs.
- Develop more activities that focus on increasing the participation of fathers in schools in order to increase their presence in various activities of children in school.

- Children should be informed, empowered and encouraged to proactively identify potential situations where they are putting themselves at risk and think of ways to avoid such situations.
- Physical punishment and other violent elements in behaviors that parents use as part of their parenting style should be avoided. Nothing good can come from any form of violence exercised, as violence generates violence and is a learned behavior, for the non-transmission of which the change of parental patterns plays an extraordinary role.
- Involvement of men and boys, who bring positive role models through their behaviors and attitudes against gender stereotypes and traditional roles, as well as those who are against domestic violence and gender-based violence, is a must.
- Good parenting, building healthy family relationships and reducing gender differences in the way children are raised and educated should be envisaged as part of national and local action plans, along with other measures to address various forms of domestic violence and gender-based violence.

V. REFERENCES

- Ashley Blakely Kimble (2009) Stilet e prindërimtdherikconceptimi e validimiipyetësoritmbidimensionet e tyre (The parenting styles and dimensions questionnaire: a reconceptualization and validation). https://www.academia.edu/30316236/The_Parenting_Styles_and_Dimensions_Questionnaire_PSDQ
- <https://www.familjadheshendeti.com/10-keshillat-pozitive-per-prinder/>
- <https://sciencing.com/slovins-formula-sampling-techniques-5475547.html>
- <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/concepts-and-definitions>
- <https://charter-equality.eu/>
- <http://femijetetiranes.al/wp-content/uploads/2019/05/Stilet-e-prinderimit-1.pdf>
- https://nccsalbania.files.wordpress.com/2017/10/manual_prinderimi-i-adoleshenteve-final_3-tetor-2017.pdf
- Creswell, j. (2003). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Creswell, J.W. (2008). Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approach. 3rd edn. London: Sage Publications.
- Hennink, M., Hutter, I., dhe Bailey, A. (2013). Qualitative Research Methods. London: Sage Publication

VI. RESEARCH INSTRUMENTS

VI.a Questionnaire for parents

GENDER DIFFERENCES IN PARENTING AND THEIR IMPACT ON PARENT -CHILDREN RELATIONSHIP, IN ALBANIA

(Questionnaire for parents)

CODE¹: _____

INDIVIDUAL CONSENT FORM

The ACT for Society Center is preparing a nationwide study that aims to analyze parenting styles, gender-related differences, and the impact on parent-child relationships. In this context, information will be collected from young women and young people in the age group of 16-18 years, as well as from parents of the age group 20-64 years old, through various research instruments (questionnaires, focused group discussions and in-depth interviews). The questionnaire information is intended to be collected from approximately 813 young men and women, mainly high school students, as well as from approximately 1623 parents (mothers and fathers), in the 12 districts of the country. You were randomly selected to participate in this study. The ACT for Society Center assures you that all your answers will be kept strictly confidential and will be accessible only to the group of experts who will prepare the study. Your name and address will not be written in the questionnaire and will not be kept in any other data register. The information will be analyzed in groups and when the results of this study are published or discussed at conferences, your identity will not be revealed. The questionnaire contains several parts and in each of them are listed the instructions for completing the answers. There are no right or wrong answers, you have to choose the alternative or answer that suits you best. Before completing the questionnaire you should read the question carefully and if you have any doubts you can ask the supervisor, who has all the information to explain to you about the study and the question you may have. Some of the questions may be difficult or too personal to answer, but participants in the same study found it helpful to ask such questions. Your participation is entirely voluntary, but your experiences can be very useful for other parents in Albania. We emphasize once again that, it is your right to decide whether or not you want to be part of the study.

Completing the questionnaire takes approximately 20 minutes. Do you have any questions? Do you agree to be involved in the study with your full desire and consent?

The supervisor should complete one of the following alternatives, depending on the response of the person being invited to participate in the study:

Agree (thank the participant and give the questionnaire to start filling out)

Disagree (thank the participant and end the meeting)

To be completed by the supervisor:

I , the undersigned _____ declare under my full responsibility that I read it in full approval form to the person invited to participate in the study and answer all his / her questions before obtaining approval.

Signature _____ Date: _____

¹Code setting is performed by the supervisor. The code for the completed questionnaires contains the name of the district, the initials of the municipality, the area and the gender of the parent. So, if the questionnaire is being completed by a mother in Pogradec, in a rural administrative unit, then the relevant Code is: **Korçë, PG, R - N**.

If the questionnaire is being completed in Shkodra by a father, in an urban administrative unit, then the code is: **Shkodër, SH, U - B**

Section 1: General Demographic Data

Please read the questions carefully and circle the alternative that works best for you. If there are questions that have more than one answer, circle all the alternatives that suit you

1. Gender:

1. Male
2. Female
3. Other

2. Age:

- 1.20- 24 years old
- 2.25– 29 years old
- 3.30- 34 years old
- 4.35- 39 years old
- 5.40 – 44 years old
- 6.45 – 49 years old
- 7.50 – 54 years old
- 8.55 – 59 years old
- 9.60 – 64 years old

3. Religious faith:

1. Atheist
- 2.Bektashi
- 3.Catholic
- 4.Muslim
- 5.Orthodox
- 6.Other (fill in)_____
7. No answer

4. Ethnicity:

1. Bulgarian
2. Bosnian
- 3.Greek
- 4.Egyptian
5. Macedonian

- 6.Roma
- 7.Albanian
- 8.Vllah
- 9.Other (fill in) _____
- 10.No answer

5. Disability:

If you have any of the following difficulties, choose the answer option that suits you best (mark "X")		1. No	2. A little	3. A lot of
5.1	Do you have difficulty seeing, even if wearing glasses?			
5.2	Do you have difficulty hearing, even if using a hearing aid?			
5.3	Do you have difficulty walking or climbing steps?			
5.4	Do you have difficulty remembering or concentrating?			
5.5	Do you have difficulty (with self-care such as) washing all over or dressing?			
5.6	Using your usual (customary) language, do you have difficulty communicating, for example understanding or being understood?			

6. What is your educational level?

- 1.No school
2. Elementary
3. Middle school (Lower secondary)
4. High school (Upper secondary)
5. Graduate (bachelor)
6. Post graduate (master, doctorate)

7. What is your employment status?

- 1.Unemployed
- 2.Full time employed

3. Part-time employed
4. Self-employed
5. With maternity leave (for mothers) / With paternity leave (for fathers)
6. Retired
7. Other (specify) _

8. What is your current civil status?

1. Legally married to a man
2. Legally married to a woman
3. Cohabit with a man
4. Cohabit with a woman
5. Divorced (legally)
6. Separated (but without dissolving the marriage in court)
7. Widow
8. Divorced and cohabiting with another woman / man
9. Other (specify)

9. How would you describe the economic status of your family?

1. Families with insufficient income
2. Low-income families
3. Families with sufficient income
4. High-income families
5. No answer

10. How many members does your family consist of?

1. Two
2. Three
3. Four
4. More than four

11. Which of the following do you live in the same house with? (Circle more than one answer)

- 1. Husband / Wife
- 2.Cohabitant
- 3.Biological girl child (how many __) and boy child (how many__)
- 4.Adopted girl child (how many__) and boy child (how many__)
- 5.Husband/Wife/Cohabitant girl child (how many __) and boy child (how many __)
- 6.My parents (___ Mother ___ Father)
- 7. Husband/Wife/Cohabitant parents (___ Mother ___ Father)
- 8.Other familiars (specify and how many)_____

Section 2 - Parenting Styles

This part of the questionnaire explores your attitudes and behaviors as parents (biological or adoptive) of children and the relationships you have with them, including situations where you are married or cohabiting with someone else after the separation (or loss of life) of another parent with which you have brought to life or adopted the children you already live with. It also included the relationship you have with the children of your spouse or cohabitant if you have such a situation. In the following table, please read the question carefully and fill in under each relevant line about “yourself” and the biological or adoptive “father or mother”, as well as about the spouse / cohabitant (if you are in such a situation), choosing how often or not each of you performs the behavior described.

12	Parenting style		Always	Often	Rarely	N o t at all	Don't know	Not applicable
1	Encourages child to talk about the child's troubles.	I Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						

2	Responsive to child's feelings or needs	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
3	Gives comfort and understanding when child is upset	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
4	Gives praise when child is good	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
5	Has warm and intimate times together with child	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
1.	Gives child reasons why rules should be obeyed	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
2	Helps child to understand the impact of behavior by encouraging child to talk about the consequences of his/her own actions	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						

3	Explains the consequences of the child's behavior	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
4	Emphasizes the reasons for rules	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
5	Explains to child how we feel about the child's good and bad behavior	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
1	Shows respect for child's opinions by encouraging child to express them	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
2	Encourages child to freely express (him/herself) even when disagreeing with parents	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
3	Allows child to give input into family rules	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
4	Takes child's desires into account before asking the child to do something	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						

5	Takes into account child's preferences in making plans for the family	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
1	Uses physical punishment as a way of disciplining our child	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
2	Spanks when our child is disobedient	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
3	Slaps child when the child misbehaves	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
4	Grabs child when being disobedient	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
1	Yells or shouts when child misbehaves	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
2	Scolds and criticizes to make child improve	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						

3	Scolds and criticizes when child's behavior doesn't meet our expectations	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
4	I criticize it when the child's behavior is not what I expect or consider appropriate	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
1	Punishes by taking privileges away from child with little if any explanations.	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
2	Uses threats as punishment with little or no justification.	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
3	Punishes by putting child off somewhere alone with little if any explanations	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
4	When child asks why (he)(she) has to conform, states: because I said so, or I am your parent and I want you to.	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						

1	States punishments to child and does not actually do them.	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
2	Threatens child with punishment more often than actually giving it.	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
3	Gives into child when (he)(she) causes a commotion about something	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
4	Finds it difficult to discipline child	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
5	Spoils child.	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						

1	I spend quality time with the child (I read books, we play, we do lessons, etc.)	I						
		Father/ Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
2	I talk to my child about his sexual and reproductive health	I						
		Father/ Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
3	I talk to the child about his intimate relationship	I						
		Father/ Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
4	I give the child information about domestic and gender based violence and its forms	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						
5	I allow the child to dress as desired	I						
		Father/Mother (biological or adoptive parent) of the child						
		My spouse / cohabitant						

Thank you for participating in our study!

VI.b Questionnaire for children

GENDER DIFFERENCES IN PARENTING AND THEIR IMPACT ON PARENT-CHILDREN RELATIONSHIP, IN ALBANIA

(Questionnaire for children)

CODE² : _____

INDIVIDUAL CONSENT FORM

The ACT for Society Center is preparing a nationwide study that aims to analyze parenting styles, the gender differences associated with them, and the impact on parent-child relationships. In this context, information will be collected from young women and young people aged 15-19 and parents aged 20-64, through various research instruments (questionnaires, focus groups and in-depth interviews). The questionnaire information is intended to be collected from approximately 813 young men and women, mainly high school students, as well as from approximately 1623 parents (mothers and fathers), in the 12 regions of the country. You have been randomly selected to participate in this study, but you should be aware that prior to contacting you, we have communicated and obtained written permission from your parents, who claim to agree to be part of this study, if you yourself agree. The ACT for Society Center assures you that all your answers will be kept strictly confidential and will be accessible only to the group of experts who will prepare the study. Your name and address will not be written in the questionnaire and will not be kept in any other data register. The information will be analyzed in groups and when the results of this study are published or discussed at conferences, your identity will not be revealed. The questionnaires will be stored in a safe place for a period of 1 year, until February 2021 and after this period they will be destroyed. The questionnaire contains several parts and in each of them are listed the instructions for completing the answers. There are no right or wrong answers, you have to choose the alternative or answer that suits you best. Before completing the questionnaire you should read the question carefully and if you have any doubts you can ask the supervisor, who has all the information to explain to you about the study and the question you may have. Some of the questions may be difficult or too personal to answer, but participants in the same study found it helpful to ask such questions. Your participation is entirely voluntary, but your experiences can be very useful for other young people in Albania. We emphasize once again that, despite your

parents giving their consent and permission for you to be involved, it is your right to decide whether or not you want to be part of the study. Completing the questionnaire takes approximately 20 minutes. Do you have any questions?

Do you agree to be involved in the study with your full desire and consent?

The Supervisor must complete one of the following alternatives, depending on the response of the person being invited to participate in the study:

- ☐ Agree (thank the participant and give the questionnaire to start filling out)
- ☐ Disagree (thank the participant and end the meeting)

Për t'u plotësuar nga mbikëqyrësi/mbikëqyrësja:

I, the undersigned _____ declare under my full responsibility that I read the full approval form to the person invited to participate in the study and answer all his / her questions before obtaining approval.

Signature _____ Date: _____

Section 1: General Demographic Data

Please read the questions carefully and circle the alternative that works best for you. If there are questions that have more than one answer, circle all the alternatives that suit you

²Code setting is performed by the supervisor. The code for the completed questionnaires contains the name of the district, the initials of the municipality, the area and the gender of the child

So, if the questionnaire is being completed by a girl in Pogradec, in a rural administrative unit, then the relevant Code is: **Korçë, PG, R - V**

If the questionnaire is being completed in Shkodra by a boy, in an urban administrative unit, then the code is: **Shkodër, SH, U - D**

1. Gender:

1. Male
2. Female
3. Other

2. Age:

1. 15 years old
2. 16 years old
3. 17 years old
4. 18 years old
5. 19 years old

3. How would you describe the economic status of your family?

1. Families with insufficient income
2. Low-income families
3. Families with sufficient income
4. High-income families
5. No answer

4. How many members does your family consist of?

1. Two
2. Three
3. Four
4. More than four

5. Which of the following do you live in the same house with? (Circle more than one answer)

1. Mother
2. Father
3. Sister (how many ____)
4. Brother (how many ____)
5. Grandmother
6. Grandfather

7. Other familiars (specify and how many) _____

8. Husband/cohabitant of mother

9. Husband/Cohabitant of father

6. What is the status of your biological parent relationship?

1. Married

2. Cohabitants

3. Divorced

4. Mother widow

5. Father widow

6. I don't know I leave with the parents who adopted me

7. Is your mother (biological or adoptive) employed / has been employed most of the time since your birth?

1. No

2. Yes, full-time

3. Yes, part-time

4. Don't know (I have been living with my father/someone else)

8. Is your father (biological or adoptive) employed / has been employed most of the time since your birth?

1. No

2. Yes, full-time

3. Yes, part-time

4. Don't know (I have been living with my mother/someone else)

Section 2 - Questions about your relations with your parents

This part of the questionnaire explores your relationships and feelings about your parents (biological or adoptive). Please fill in for each of the following questions the alternative answer that is most convenient for you, marking with an "X" in the appropriate column.

9	Relations with parents	1. Both parents	2. Mother	3. Father	4. None of them
9.1	Which parent do you spend the most time with?				
9.2	Which parent did you feel closest to during your growth?				
9.3	Which parent cared the most during your upbringing (to feed you, take you to school, do your homework, etc.)				
9.4	Which of your parents punished (or punishes you) the most?				
9.5	Which of your parents did you play with the most in your childhood?				
9.6	Which of the parents spent the most quality time with you (read you, told you stories, talked, walked... etc)				
9.7	Which parent do you feel closest to today to discuss your personal concerns?				
9.8	Which of your parents talked to you as a child about your body and your biological development?				
9.9	Which of your parents do you discuss most about your sexual and reproductive health today?				
9.10	Which parent do you communicate with the most today?				
9.11	Which of the parents do you think you have the most in common?				
9.12	Which parent do you want to spend more time with today?				
9.13	Which of the parents hits you (with slap, punch, hard stuff, etc.)?				
9.14	Which of the parents gives you information about violence that can occur in the family or society and its forms?				

10. How would you describe your relationship with your mother or father's cohabitant or spouse (answer only if your parents are divorced or if one of them has passed away and the other parent is married or cohabiting, so only if applicable to you, or leave blank)

1. Very good
2. Normal
3. Cold
4. I don't communicate/don't meet him/her

11. Do you discuss your personal concerns with your mother or father's cohabitant or spouse? (reply only if applicable to you or leave blank)

1. Yes, both with the mother's cohabitant / spouse and with the father's one
2. Yes, only with the mother's cohabitant / spouse
3. Yes, only with the father's cohabitant / wife
4. Not with any of them

12. Do you talk about your sexual and reproductive health with your mother or father's cohabitant or spouse? (reply only if applicable to you or leave blank)

1. Yes, both with the mother's cohabitant / spouse and with the father's one
2. Yes, only with the mother's cohabitant / spouse
3. Yes, only with the father's cohabitant / wife
4. Not with any of them

13. Have you ever been hit by your mother or father's cohabitant or spouse? (reply only if applicable to you or leave blank)

1. Yes, also the cohabitant / spouse of the mother and of the father
2. Yes, only the mother's cohabitant / spouse
3. Yes, only the father's cohabitant / wife
4. None of them

14. What is the attitude of your parent (biological or adoptive parent) if his / her spouse or cohabitant is arguing with you out loud? (reply only if applicable to you or leave blank)

- 1. Intervenes and interrupts the debate
- 2. Intervenes by reminding us to lower our voice and debate with arguments
- 3. It does not allow any kind of debate to take place between us
- 4. It does not interfere at all

15. What is the attitude of your parent (biological or adoptive parent) if his / her spouse or cohabitant pushes or hits you? (reply only if applicable to you or leave blank)

- 1. Intervenes and stops violent behavior
- 2. Responds with the same behavior (so pushes or hits him)
- 3. It does not interfere at all
- 4. Not applicable (no violence against me by him / her)

Section 3 - Parental Bonding Inventory

This part of the questionnaire explores the different attitudes and behaviors of your parents (biological or adoptive) in the relationship with you during your growth, regardless of whether you live with both of them or with only one of them. Please read the question carefully in the following table and choose for each parent individually (ie fill in under each relevant line for the biological or “adoptive” “mother” and “father”) the answer that suits you best, being based on how you remember your mother or father has acted or is acting during these years. (If you did not grow up with your biological or adoptive mother or father, please leave the relevant section blank).

16	Behavior / attitude of parents or their cohabitants / spouses	Always	Often	Rarely	Not at all	Not applicable
1	Has spoke to me in a sweet and friendly voice.	Mother				
		Father				
		Mother's spouse / cohabitant				
		Father's wife / cohabitant				
2	Helped me as much as I needed to.	Mother				
		Father				
		Mother's spouse / cohabitant				
		Father's wife / cohabitant				
3	Has let me do things I liked.	Mother				
		Father				
		Mother's spouse / cohabitant				
		Father's wife / cohabitant				
4	Has stayed emotionally cold with me.	Mother				
		Father				
		Mother's spouse / cohabitant				
		Father's wife / cohabitant				
5	Understands my problems and concerns	Mother				
		Father				
		Mother's spouse / cohabitant				
		Father's wife / cohabitant				
6	He has been and is affectionate to me	Mother				
		Father				
		Mother's spouse / cohabitant				
		Father's wife / cohabitant				
7	Has taught me to make my own decisions	Mother				
		Father				
		Mother's spouse / cohabitant				
		Father's wife / cohabitant				

8	Did not want me to grow up (in the way that treats me)	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
9	Has tried to control everything I did	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
10	Has violated my privacy	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
11	Has liked to talk about things together	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
12	Has smiled at me	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
13	Tends to treat me like a child	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
14	Did not understand what I wanted or needed	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					

15	Has never cared to realize if I have any concerns	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
16	Has allowed me to make decisions for myself	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
17	It made me feel unwanted	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
18	Makes me feel better when I'm upset	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
19	Does not talk / did not talk much with me	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
20	Agrees to discuss intimate relationships with me	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
21	Discusses with me about sexual and reproductive health	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					

22	I feel unable to take care of myself if I don't have her/him around	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
23	Has given me as much freedom as I wanted	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
24	Haw allowed me to go out as often as I wanted	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
25	Was very protective of me	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
26	Has praised me	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
27	Has allowed me dressed as I wanted	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
28	Attends meetings with parents at school	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					

29	Knows my desires and hobbies	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
30	Attends my important activities (school holidays, competitions, etc.)	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
31	Makes me part of discussions and decisions about family situations	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					
32	Is proud of me	Mother					
		Father					
		Mother's spouse / cohabitant					
		Father's wife / cohabitant					

Thank you for participating in our study!

VI.c Focused group discussions guides

GENDER DIFFERENCES IN PARENTING AND THEIR IMPACT ON PARENT-CHILDREN RELATIONSHIP, IN ALBANIA

(Group discussion guide with parents)

CODE³: _____

CONSENT FORM FOR PARTICIPATION IN FOCUSED GROUP DISCUSSIONS⁴

My name is _____ and I work for the ACT for Society Center. This center is preparing a nationwide study which aims to analyze parenting styles, related gender differences and the impact on parent-child relationships. In this context, information will be collected from young people aged 16-18 and their parents, through various research instruments (questionnaires, focus groups and in-depth interviews). You were randomly selected to participate in this study. The ACT for Society Center assures you that all your answers will be kept strictly confidential and will be accessible only to the group of experts who will prepare the study. Your name and address will not be kept in any data register. The information will be analyzed in groups and when the results of this study are published or discussed at conferences, your identity will not be revealed. The questions that will be raised during the discussion are open for answers by all present and there are no right or wrong answers. No one will judge you for the answers you give or for the way you behave and act with your children. Some of the questions may be difficult or too personal to answer, but participants in the same study found it helpful to ask such questions. You can choose not to reply or leave the group discussion at any time. Your participation is entirely voluntary, but your experiences can be very useful for other parents in Albania. We emphasize once again that, it is your right to decide whether or not you want to be part of the study. The group discussion will last approximately 60 minutes. The present moderator will keep notes during your answers, identifying only your gender and neither name nor any other data. The notes are kept so that when processing information the experts are based on your words and not on conjecture.

Do you have any questions?

Do you agree to be involved in the study and in this group discussion with your full consent?

The moderator must complete one of the following alternatives, depending on the response of the persons being invited to participate in the study:

- ☐ Agree ____ persons (thank them and start the discussion based on the following questions)
- ☐ Don't agree ____ persons (thank them and let them leave the meeting room)
- ☐ They leave during the group discussion ____ persons

To be completed by the moderator:

I, the undersigned _____ declare under my full responsibility that I read in full the approval form to all the persons invited to participate in the study and answered all their questions, before obtaining the approval and starting the discussion.

Signature _____

Date: _____

Opening. Demographic data. Begin the discussion by gathering general demographic information from the participants. [How old are they, how many children do they have, how is their family classified (ie are they single parents, do they live with the mother / father of their children, do they live with a spouse or other cohabitant, do they have children from their marriage / cohabitation, have they adopted children, how many children do they have? Age of children? Gender of children, etc.]. **Note for the moderator: the suggestions on the questions are purely orienting, you need to select from them and there is no need to ask all the questions.**

Parenting styles. Try to gather as much information as possible about parenting styles, ie how attendees treat their children, how much they tolerate them, how many rules they set, how many of them feel good about the rules they set, for how many it is impossible for them to set rules or discipline the child, how many of them set the rules and do not follow them, how many of them use the punishment and in which cases, are they or their spouses setting more rules in the family? Have they changed the parenting style from one they use the punishment and in which cases, are they or their spouses setting

³Code setting is performed by the moderator. The code for each group discussion contains the name of the region, the initials of the municipality, the area and the gender of the participants

So, if the discussion is taking place with mothers in Pogradec, in a rural administrative unit, then the relevant Code is: **Korçë, PG, R - N**. If the discussion is with fathers in Shkodra, in an urban administrative unit, then the code is: **Shkodër, SH, U - B**. If the discussion is taking place in Tirana

with a mixed group, in a rural administrative unit, then the code is: **Tiranë, TR, U – N+B**

⁴Remains the same for the other two following guides

them use the punishment and in which cases, are they or their spouses setting more rules in the family? Have they changed the parenting style from one child to another, what has influenced in this case (age of the child, gender, any other element)? Some of the more concrete questions here may be:

- Can you describe what your parenting style is?
- Do you think this is an appropriate parenting style for raising boys and girls?
- Do you think you should have adapted your parenting style to your child's upbringing? Do you think your parenting style is different for the boy and different for the girl? Why? How? When?
- • Is your parenting style similar or different from that of your parents? What do you think you inherited? What do you think you have changed?

Parenting strategies. Try to gather as much information as possible about the ways attendees use in educating and disciplining their children, why they choose these ways, is there a difference in the way they treat a child girl or boy, but the age of the child how it affects, etc. Some of the guiding questions may be:

- What works as a good way to discipline children? Why does this work?
- What does not work? Why does this not work? What could be better?
- Do children's mistakes depend on age / being a girl or a boy? Does this depend on the age of the child? Does it depend on whether the child is a boy or a girl?

Care and support experiences. Try to gather as much information as possible about the division of duties and responsibilities between those present and the other parent of their child, exploring issues such as: the role each plays in the child's upbringing and education, how much they engage in day-to-day care (clothing, cooking, cleaning, etc.), how much they engage in educating the child, how much free time they spend with them and how, does the engagement and time they devote to children change according to their gender and age, ask for illustrations with examples, etc. Some of the guiding questions in this case may be:

- What is your role in child care? Can you describe how you take care of each of the children? What is the role of your spouse in caring for children?
- Examples of care activities; how does the nature of the parent role change over time? Are there differences for boys and girls?

- In your opinion are there any differences between the parenting of boys and girls? Why?
- Do you think parents are the same protective for boys and girls? Why? What about the rules and expectations? How have they changed over time? Are there differences for boys and girls?

Involvement in activities. Also in this section, similar to the one above try to explore and get concrete examples of how children behave and build relationships with their parents, given who they hang out with the most, with whom they would like to share more as long as the participants discuss issues of intimate relations or sexual and reproductive health with their children, they convey information on violence and its various forms and how, etc. Some of the guiding questions may be:

- With which of you children spend the most time with? What do you do during this time with the children?
- With which of you children do prefer to talk to (they are freer to talk about) more about their problems / or when they are upset? Why?
- How much and how do you discuss intimate relationships with your children? Have you ever talked to them about sexual and reproductive health, or does your spouse do it? At what age was the child when you started this discussion? Do you talk more with the boy or girl about this?
- Do you talk to your children about different forms of domestic violence? In which way? When and how do you conduct this conversation?
- Do you think there is anything girls / boys can do better than boys / girls? Why? What?
- In which family activities do you involve boys / girls?

Interview guide for professionals

1. Do you think parenting styles have changed? What are the changes you notice?
2. In your opinion are there any differences in parenting style for girls and boys? What are the differences you notice?
3. What do you think different parenting styles bring to boys and girls??
4. How do you view the parent-child relationship today??
5. What do you think is the strong point in this relationship?
6. What do you think is the weak point in this relationship?
7. Do you think parents are just as protective as boys and girls? Why?
8. For what are usually interested in about the child parents who have daughters in school?
9. For what are usually interested in about the child parents who have sons in

school?

10. How often do you think parents talk to their children about gender / sexuality issues?

11. What information about these topics (gender / sexuality roles) do children receive from parents?

12. What information do they receive about these topics (gender / sexuality roles) from the school? Exactly what information do they get? How is this information shared? Who shares this information?

13. In your opinion, who should talk to children about these topics (gender / sexuality)? Why?

14. If you refer to the school environment do you think that teachers have different attitudes towards children boys and girls? Why?

15. What are their attitudes? Why are they different? How do you think the different attitudes of teachers affect the student?

Guide for focus group discussions with children (comparison with the period during closure due to pandemic COVID-19)

Demographic data. Age of participating children. Gender of children.
Residence Village / City

We would like to get some information on parenting styles from you, but we would like to go back in time, just before the onset of the pandemic and then during the closure period due to it, to compare it to what is happening now.

Parenting

1. Which of your parents spent more time with you before the closure due to the pandemic? Why do you think mom / dad spent more time with you? How did this time relationship with you change during the closure period due to the pandemic? We all stayed at home, but did the amount of time each parent spent with you change? How? Now, which parent spends more time with you?

2. If we think a little about the role that mother and father play in the family in general and in relation to you, can you share information where the role of mother consists and where the role of father in the family in relation to you consists? Did it change and if so, how did this role of both change especially during the closure due to COVID-19? Did the father engage more in those responsibilities that the mother usually bears? What about the mother in relation to the responsibilities that the father bears? Now, what can you say about the role of each parent in the family?

3. Which parent do you feel closest to and communicate with the most? Why? Has this relationship between you always been like this even before the pandemic? Did anything change during the closing period? If so, what?

4. What do you usually communicate with each parent about? How did this communication change during closure due to COVID-19? What did you discuss most? Which of the parents explained to you what was going on or told you more about the situation? What about other issues related to your growth and development, did you talk during the closing period? For what specifically? With which of the parents more?

5. Do you talk to your parents about issues related to sexuality (intimate relationships)? Why? With whom do you find it easier to talk about these issues? Did anything change during the closure due to the pandemic? So did the communication increase or decrease in this regard, was the other parent also involved? But currently the situation remains the same? Do you talk about your sex education? With which parent? How often?

6. Which parent do you like to spend more time with? Why? What about during the closing period, did you manage to balance the passage of time equally with both parents? How would you describe the time you spent with each parent during the closure due to the pandemic? How much did they really pay attention to you? Did you do activities you could not do before, because your parents were at work or out of the family for many hours during the day? But now, how has this ratio of time spent with each parent changed?

7. Which of your parents punishes you the most? Why do you think your mother / father punishes you more? What are some of the forms of punishment that parents use against you? Do you think that the forms of punishment are different for boys / girls? What happened during the closure period due to the pandemic? Did you have sentences / punishments and why? Which of the parents reacted in this way to you?

Parenting styles

1. There are four parenting styles: Authoritative parent; Authoritarian parents; Permissive parent; Unengaged parent. Where would you include your parents' parenting style? What are the reasons you think they should be involved in that parenting style? Did this parenting style change during the closure due to the pandemic? If so, how? Which parent did you notice the most difference? Now, how do you think this parenting style has remained the same?

2. What would you like to change in their parenting style, comparing the

period before closing, during closing and currently?

3. What do you consider to be a strong point in each of the parents referring to the roles they have to take care of you? What about weak points? Are there any differences in this regard comparing the period before COVID-19 lockdown, during lockdown and currently?

Authoritative parent: Parents belonging to this style of parenting set rules and guidelines that children should follow; This parenting style is more democratic; Authoritative parents respond to children's needs and listen to their questions; When these do not live up to expectations, parents show more care and forgiveness; These parents monitor and set clear standards for their children's behavior; They are demanding, but not annoying and punitive; Their methods of discipline are supportive, not punitive; They want their children to be responsible, cooperative and balanced.

Authoritarian parent: the parent expects the child to strictly follow all the rules set by him; If the child fails to follow the rules, he is punished; These parents do not explain to their children the reasons for setting the rules; Even if asked by the child, they say "Because I say so!"; These parents have many demands but do not respond to the needs of the children.

Permitting Parent: Permitting parents have very few demands on their children and very rarely discipline them; These parents give a lot to the children, but ask for a little; They do not require children to behave maturely and responsibly, and even avoid confrontation with them; They are caring and communicative with children becoming more friends than parents with them.

Non-engaged parent: The non-engaged parenting style is characterized by few demands, few responses to the child's needs, and little communication; Although these parents meet the basic needs of their children, they are generally unrelated to their children's lives; In certain cases, these parents may refuse or neglect the needs of their children.

Roles in the family

1. What are your roles in the family? (What do you do, what are your commitments and contributions?) What role does your sister / brother play in the family? Do you think there is anything girls / boys can do better than boys / girls? Why? Mention what? How did your role in the family change during the closure period due to the pandemic? What activities were you most involved in? Did you make this change willingly or because your parents asked you to? What about now, do you play the same role in the family as before?

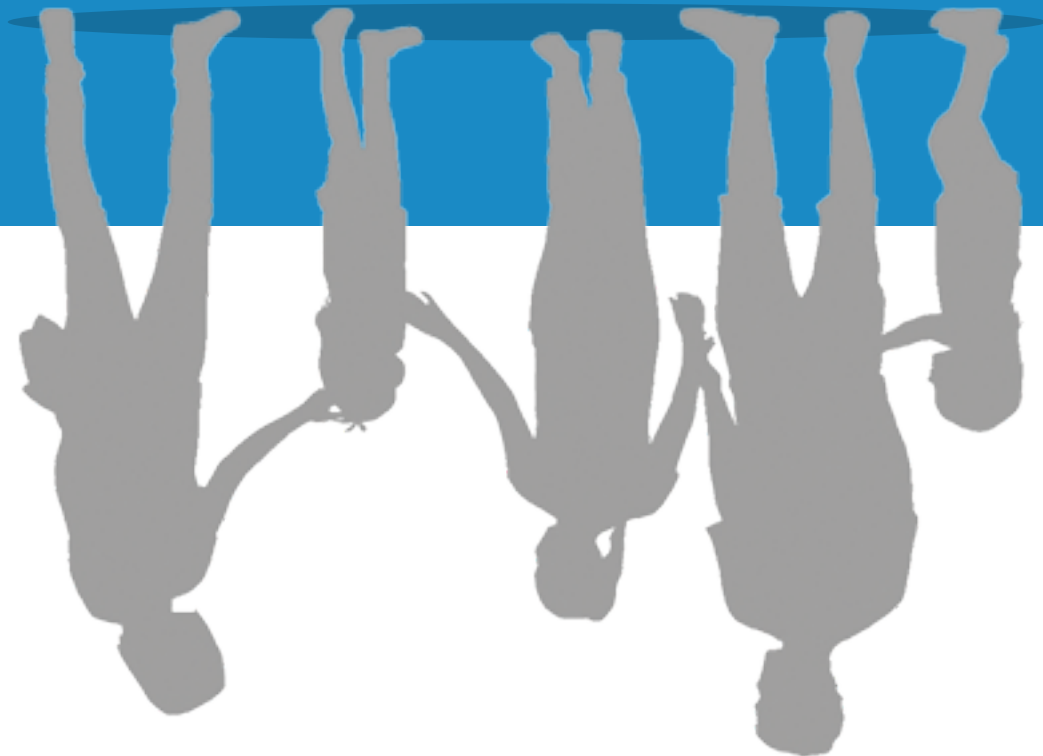
2. What are your parents' expectations of you in general? Do you think that parents' expectations are different for girls / boys? Can you explain these expectations? How much and how have these expectations changed by comparing the period before closing, during closing and currently?

3. Would you like to add something else about your parenting styles, your relationship with your parents, and your role in the family, given what you experienced during the closure due to the pandemic and what you are currently experiencing?

Thank you for your time and all the information you shared with us!

At the end of the discussion make sure that none of the participants have anything more to add, thank them and close the meeting. Notes from the discussion, forward to the expert, respecting the division in the above sections.

Keep a copy of the notes for each focus group discussion, along with the first page (of the approval form signed by you) printed in the project file.

STUDY GENDER DIFFERENCES IN PARENTING AND THEIR IMPACT ON PARENT-CHILD RELATIONSHIPS IN ALBANIA